
KÜBRA QULİYEVƏ

**BƏDİİ ƏDƏBİYYATDA
DİALEKTİZMLƏR**

**"Elm və təhsil"
Bakı - 2019**

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası Nəsimi adına Dilçilik İnstitutu Elmi Şurasının 26 dekabr 2018-ci il tarixli iclasının №- 9-li protokoluna əsasən çap olunur

Tərtib edən və

ön sözün müəllifi:

Kübra Quliyeva

filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent

Redaktorlar:

Fikrət Qoca

AYB-nin I katibi, Azərbaycanın xalq şairi, Azərbaycan Respublikasının Dövlət mükafatı laureatı

Kifayət İmamquliyeva

filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent

Rəyçilər:

Məhərrəm Məmmədli

filologiya elmləri doktoru, professor

Binnətova Güntəkin

filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent

Qəmbərova Güdsiyyə

filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent

Kübra Quliyeva. Bədii ədəbiyyatda dialektizmlər.

Bakı, Elm və təhsil”, 2019, 288 səh.

Lügətdə müxtəlif dialekt və şivə daşıyıcısı olan yazıçı və şairlərin əsərlərindən Azərbaycan ədəbi dilində işlənməyən, yalnız danışıq dilində – dialekt və şivələrdə təsadüf olunan 2200-dən çox söz və ifadə toplanmışdır.

Lügət dil tarixinin öyrənilməsi, bir sıra qədim söz köklərinin araşdırılması, etimoloji tədqiqat və etimoloji lügətlərin tərtibi, eləcə də dialektoloji lügətlərin, dilin leksik bazasının zənginləşdirilməsi üçün əhəmiyyətlidir.

ISBN 978-9952-8305-2-1

© «Elm və təhsil», 2019

ÖN SÖZ

Hər bir xalqın dili onun tarix yaddaşındır. Xalqın minillikləri əhatə edən mədəniyyəti, həyatı, yaşam tərzini dilində öz əksini tapır. Ana dili millətin başlıca zahiri əlamətidir. Xalqın milli psixologiyası, xarakteri, təfəkkür tərzini, bədii yaradıcılığı, dini, məişəti və digər bütün mənəvi, özünə xas keyfiyyətləri dil vasitəsilə meydana çıxır və dillə ifadə edilir.

Dünya dilləri arasında kamilliyi, zənginliyi ilə seçilən türk dilləri, o cümlədən Azərbaycan dili, Tanrının bu xalqa bəxş etdiyi ən gözəl hədiyyəsidir.

Azərbaycan dili qədim və zəngin tarixə, ənənəyə, rəngarəng dil faktlarına, inkişaf etmiş fonetik, leksik və qrammatik sistemə, çoxcəhətli və əhatəli üslublara malikdir. Bu dil Böyük Azərbaycanda eramızın ilk əsrlərində formalaşaraq zamanla xalqın ümummilli dilinə çevrilmişdir.

Bu bir həqiqətdir ki, Azərbaycan dili uzun əsrlik formalaşma dövründə siyasi, mədəni və qohumluq münasibətlərində olduğu xalqların dillərindən bəhrələndiyi kimi, ayrı-ayrı tarixi mərhələlərdə bir sıra dillərə də önəmli təsir göstərmişdir. M.Y.Lermontov bununla bağlı müşahidələrində “Azərbaycan dili Qafqazda, ümumilikdə Asiyada, fransız dilinin Avropada oynadığı rol qədər zəruri bir dildir” deyə yazırdı.

Dünya dilləri içərisində türk dillərinin öz zənginliyinə görə öndə gələn dillərdən biri olması görkəmli Avropa və rus dilçiləri tərəfindən təsdiq edilmişdir. Bu mənada çox qədim bir dilin qolu olan Azərbaycan dilini xüsusi qeyd etmək lazımdır.

Azərbaycan dili öz etnik kaloritini, qədimliyini əsrlər boyu saxlamış bir dildir. Bunu Ulu Öndər H.Əliyev də dil haqqındakı fikirlərini ifadə edərkən “Dilimiz çox zəngin və ahəngdar dildir, dərin tarixi köklərə malikdir” deyə xüsusi qeyd etmişdir.

Azərbaycan dilinin digər türk dillərindən fərqləndirən başlıca cəhət onun digər türk dillərinə nəzərən mühafizəkar olmasıdır. Belə ki, Azərbaycan dilinin lüğət tərkibində olan və sonradan alınan sözlər əsrlər boyunca dildə mühafizə olunaraq qalmış, bu gün də xalqın dilində, bədii yaradıcılığında işlənərək öz mövqeyini mühafizə edir.

“Bədii ədəbiyyatda dialektizmlər” lüğəti də məhz bu məqsədlə tərtib olunmuşdur. Kitabda Azərbaycanın müxtəlif bölgələrini təmsil edən yazıçı və şairlərin əsrlərində işlənmiş dialekt və şivə sözləri, eləcə də ifadələr toplanılaraq, mətnə görə mənaları, izahları verilmişdir.

Lüğətə 2200-dən çox söz və ifadə daxildir. Dialekt faktları 1987-1992-ci illərdə “Azərbaycan” və “Ulduz” jurnallarında çap olunmuş bədii əsərlərdən toplanılmışdır ki, həmin dövr də Azərbaycanın Rusiyanın tərkibindən çıxma ərafəsi və müstəqillik dövrünə təsadüf edir. Elə buna görədir ki, həmin əsərlərdə milli özünəqayıdış və milli kalorit bariz şəkildə özünü göstərir.

Maraqlı cəhətlərdən biri lüğətdə toplanılmış yüzlərcə sözlün bu vaxta qədər çap olunmuş istər məhəlli, istərsə də ümumi xarakter daşıyan dialektoloji lüğətlərdə öz əksini tapmamasıdır. Ümid edirik ki, gələcəkdə çap olunacaq, bütöv Azərbaycanı əks etdirəcək yeni sözlüklərin tərtibində bu kitabın da rolu olacaq.

Bu arada “Bədii ədəbiyyatda dialektizmlər” lüğətinin ərsəyə gəlməsində yaxından kömək göstərən, dəyərli vaxtını sərf edən insanlara – Azərbaycan Yazarlar Birliyinin I katibi, xalq şairi Fikrət Qocaya, Yazıçılar Birliyinin Qarabağ bölgəsinin sədri Ənvər Əhmədə, Yazıçılar Birliyinin Qazax bölgəsinin sədri Barat Vüsala, yazıçı Vidadi Babanlıya, Rahid Uluselə, Miraslan Bəkiriyyə, Əli Əmirliyyə, Mənzər Niyarlıya, Seyran Səxavətə, Bahar Bərdəliyyə, Babək Göyüşə, Sadıq Elcanlıya, Elçin Hüseynbəyliyyə, Azad Qaradərəliyyə, Aydın Murovdağlıya, Ələviyyə Babayevanın bacısı Aida Fezullayevaya, yazıçı İsmayıl Qarayevin qızları Xanım İsmayıl qızı və Vəsimə

xanıma, yazıçı Eyvaz Əlləzoğlunun oğlu Oğuz Ayvaza, AMEA-nın Tətbiqi Dilçilik şöbəsinin müdiri, filologiya elmləri doktoru, prof. İsmayıl Məmmədova, Laçınlı ağsaqqal, qocaman müəllim Paşa Əvəzzadəyə, Azərbaycan Dialektologiyası şöbəsinin bütün əməkdaşlarına minnətdarlıq və təşəkkür borcumu da ifadə edir, kitabın ideya müəllifi, uzun illər AMEA Nəsimi adına Dilçilik İnstitutunun Azərbaycan Dialektologiyası şöbəsinə rəhbərlik etmiş, tanınmış dialektoloq, mərhum professor Musa İslamova Allahdan rəhmət diləyirəm

KÜBRA QULİYEVA
filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent

DİLİMİZİ, ƏDƏBİYYATIMIZI YAŞADAN KİTAB

Çox uzaq keçmişə dayanan köklərimiz oğuz-səlcuq dilləri zəminində yaransa da, zaman keçdikcə tarixin inkişafıyla bağlı dağınıq məhəlli-qəbilə, tayfa dilləri səviyyəsindən ümum-milli dil səviyyəsinə yüksələrək dünyanın ən zəngin söz xəzinəsinə sahib Türk – Azərbaycan dilini ortaya çıxarmışdır. Bu gün əminliklə deyə bilərik ki, dilimiz öz leksik bazasının zənginliyi, sözlərin semantik rəngarəngliyi, fərqli çalarlılığı baxımından dilinin zənginliyi ilə fəxr edən xalqlarla eyni səviyyədə durur.

Dil hər bir xalqın, hər bir millətin, hətta hər bir etnosun coğrafi məkanını, sərhəddini “Vətən” olaraq müəyyənləşdirən başlıca meyardır və hər bir milləti dünyaya tanıtdıran da ilk növbədə onun dili və coğrafi ərazisidir. Bu mənada Tanrı Azərbaycan xalqına qarşı çox cəmərd davranaraq bəşər üçün gərəkən bütün estetik gözəllikləri ona bəxş etmişdir. Azərbaycan ərazisinin təbii gözəlliyi, sərvətlərinin zənginliyi xalqın düşüncə tərzinin də zənginləşməsinə təsir göstərmiş, formalaşmasında mühüm rol oynamışdır. Başqa deyişlə, zəngin təbiət zəngin düşüncəli Azərbaycan xalqını yaratmışdır. Məhz həmin cəhətidir ki, bu gün Azərbaycan xalqını ümumilikdə “şair düşüncəli, şair qəlbli xalq” adlandırmamıza imkan verir. Bu gün yazıb-yaradan hər bir şəxs torpağının, yaşadığı coğrafi ərazinin suyundan, havasından, əsrlər boyunca işlədilən və ya miras qoyub gedən babalarımızın dilindən bəhrələnərək xalqımızın mədəniyyətini əks etdirən bədii əsərlərini ortaya qoyur. Həmin əsərlərdə işlənən sözlərin yaşadılması isə xüsusi diqqət, gərgin fəaliyyət və böyük zəhmət tələb edir. Əsərlərin cümləbəcəmlə oxunub, dialekt və şivələrimizə məxsus qədim, məişətlə, xalqımızın dünyagörüşü, düşüncələri, adət-ənənələri və s. ilə bağlı sözlərin bir-bir toplanılmasının özü böyük məharətdir. Bu mənada filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent Kübra Quliyevanın redaktoru olduğum “Bədii ədəbiyyatda dialektizmlər” adlı lüğəti də ağır zəhmətin, gərgin işgüzarlığın dadlı, gözəl bir bəhrəsi

olmaqla yanaşı, yazar və şairlərimizin yaradıcılığına, eləcə də dilimizə verilən yüksək qiymətdir. Müəllifin bədii ədəbiyyatda (1987-1992-ci illərdə çap olunmuş “Azərbaycan” və “Ulduz” jurnalları) gedən, məhz canlı danışıq, xalq dilinə, başqa cür desək, dialekt və şivələrə xas sözləri bir-bir toplayaraq, onları elm aləminə çatdırması çox yüksək şəkildə dəyərləndirilməlidir. Çünki bu kitabın ortaya çıxması dilimizin zənginliyini ortaya qoymaqla yanaşı, həm də ədəbi dildə məlum olmayan, lüğətlərdə belə əksini tapmayan yüzlərcə sözün yaşaması, gələcək tədqiqat əsərləri üçün baza rolu oynaması deməkdir.

Kübra Quliyevanın tərtib etdiyi lüğətdə 2200-dən artıq söz toplanıb və məni sevindirən odur ki, lüğətin xəzinəsini Azərbaycanın müxtəlif bölgələrini təmsil edən yazıçılarımızın əsərləri təşkil edir.

Məlumdur ki, dil də canlıdır, dildə sözlər yaşayır, inkişaf edir və ya müəyyən bir mərhələdə aktivliyini itirir, zaman-zaman unudulur. Dosent Kübra Quliyevanın bu əsəri məhz bu prosesi əngəlləmək və ya qarşısına keçmək məqsədi daşdığından onu yüksək qiymətləndirir, alimlərimizin gələcəkdə də bu mövzuya qayıdacaqlarına, yenidən müraciət edəcəklərinə ümid edirəm.

Lüğətdə bu qədər sözün toplanması alqışa layiqdir. Burada söhbət 1987-1992-ci illər ərzində “Azərbaycan” və “Ulduz” jurnallarında çap olunmuş bədii əsərlərdən alınmış sözlərdən gedir ki, qeyd olunan dönmə artıq müstəqilliyə gedən yolun başlanğıcı və müstəqillik dövrünə təsadüf edir. Əsərlərin dilində dialekt sözlərinin bol işlədilməsi də bununla əlaqədardır. Fəqət postsovet məkanında əsərlər üzərində Azərbaycan dilini yaxşı bilməyən bəzi senzür məmurların olması, mənasını başa düşmədiyi sözlərin əsərlərdən çıxarılmasının özü də dilimizə zərbə idi. Təbii ki, belə vəziyyətdə xalq sözləri ədəbiyyata gələ bilmirdi. Belə əsərlərin çoxu senzurasız dövrdə çap üzü gördü, məhz Kübra Quliyevanın əsərinin əhatə etdiyi dövrdə, yəni 1987-1992-ci illərdə çap olunmağa başladı.

“Unudulmuş köhnə moda ən yaxşı yeni modadır” deyirlər. Mən bu ifadəyə öz sözlərimi əlavə edərək deyirəm:

“Kübra xanım, unudulmuş köhnə sözlərimizi lüğətiniz vasitəsilə yenidən dilə gətirdiyiniz üçün sizə təşəkkür edirəm”.

Fikrət Qoca

*Azərbaycanın xalq şairi,
Azərbaycan Yazarlar Birliyinin I katibi,
Azərbaycan Respublikasının Dövlət
Mükafatı Laureatı*

LÜĞƏTİN QURULUŞU VƏ TƏRTİB ÜSULU

1. Lüğətdə baş sözlər əlifba sırası ilə verilir.
2. Dialektoloji lüğət dialekt və şivələrdə işlənən, ədəbi dildə təsadüf olunmayan sözləri əhatə edir; məs.:

Ağirtaxta – ağıryana, vüqarlı.

Alacankeş – yarıcan, birtəhər.

Badalamaq – təpik atmaq, təpikləmək

Hölkə-Hölkə – acgözlüklə, görməmiş kimi.

3. Omonimlər ayrılıqda baş söz kimi verilir, onlardan sonra Rum rəqəmləri (I, II, III) qoyulur; məs.:

Cığan I – lotu, avara, oğru.

Cığan II – çoxlu, xeyli, bir dəstə.

Kürə I – uzun qulaqlı qoyun.

Kürə II – böyük soba, yer manqalı.

4. Sözüün fonetik variantları baş söz kimi verilir. Əlifba sırası ilə birinci sözüün qarşısında mənası izah olunur, sonra gələn sözlər isə birinciyə baxdırılır; məs.:

Bir qınaq – bir damcı, bir az.

Bir qınnəx' – bax: bir qınaq.

Anışdırmaq – başa düşmək.

Anşırmaq – bax: anışdırmaq.

5. Sabit söz birləşmələri, frazeoloji ifadələr, eləcə də köməkçi feillərlə düzələn birləşmələr aşağıdakı şəkildə verilir:

a) məcazi mənə daşıyan söz birləşmələri (frazеoloji birləşmələr və ya idiomatik ifadələr) baş söz kimi verilir, lakin qarşısında romb (◊) işarəsi qoyulur; məs.:

◊ **Alımını vermək** – abırını vermək, biabır etmək, abırını ətəyinə bükmək.

◊ **Ağız burmaq** – saymamazlıq etmək.

b) əgər tərkibdəki dialekt sözüünün müstəqil mənası varsa, həmin söz baş söz kimi götürülür, izah edilir. Bundan sonra romb (□) işarəsi qoyulur, birləşmə və ya tərkib yazılır, izah edilir; məs.:

Ağnağaz – ehtiyac üçün üyüdülmən taxıl. □ **Ağnağaz eləmək** – ehtiyac üçün bir miqdar taxıl üyütmək.

Alışma – mal, mülk və s. bölüşdürülməsi. □ **Alışma eləmək** – bölüşdürmək.

Ayan – məlum, aşkar. □ **Ayan olmaq** – aydın, aşkar, məlum olmaq.

6. Baş söz məcazi mənada işlənirsə, izahdan əvvəl məcaz sözü yazılır; məs.:

Buruntaxlamaq – məc. mənada: evləndirmək, əl-ayağını bir yerə yığmaq.

Xalta – məc. mənada: qalstuk.

Ağzıbir – məc. mənada: həbsxana.

7. Baş sözün leksik izahı verilərkən, əlavə məlumat bucaq (<...>) içərisində qeyd olunur, məs.:

Ambır – axmaq, gic <adam>.

Atlama – ovduq <su ilə qatığın qarışığından hazırlanmış sərinləşdirici içki>.

Alaşa – zəif, arıq <at, adam>.

8. Lüğətdə hər bir baş sözə aid misal – cümlə verilir.

AZƏRBAYCAN ƏLİFBASI

Çap şəkli	Əl yazısı şəkli	Adı	Çap şəkli	Əl yazısı şəkli	Adı
A a	<i>Aa</i>	a	Q q	<i>Qq</i>	qe
B b	<i>Bbb</i>	be	L l	<i>Ll</i>	el
C c	<i>Cc</i>	ce	M m	<i>Mm</i>	em
Ç ç	<i>Çç</i>	çe	N n	<i>Nn</i>	en
D d	<i>Dd</i>	de	O o	<i>Ooo</i>	o
E e	<i>Ee</i>	e	Ö ö	<i>Ööö</i>	ö
Ə ə	<i>Əə</i>	ə	P p	<i>Pp</i>	pe
F f	<i>Ff</i>	fe	R r	<i>Rr</i>	er
G g	<i>Gg</i>	ge	S s	<i>Ss</i>	se
Ğ ğ	<i>Ğğ</i>	ğe	Ş ş	<i>Şş</i>	şe
H h	<i>Hh</i>	he	T t	<i>Tt</i>	te
X x	<i>Xx</i>	xe	U u	<i>Uu</i>	u
İ i	<i>İi</i>	ı	Ü ü	<i>Üü</i>	ü
İ i	<i>İi</i>	i	V v	<i>Vv</i>	ve
J j	<i>Jj</i>	je	Y y	<i>Yy</i>	ye
K k	<i>Kk</i>	ke ka	Z z	<i>Zz</i>	ze

ABIŞKA – pəncərə. – *Sabah durannan bəri qaçır abışkanın qavağına, sən tərəfə boylanır* (V.Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 70).

ADAXLAMAQ – yenicə addım atmağa başlamaq, addımlamaq. – *Yenə də and içibmiş tək birinci olaraq söz keçmiş muzdur, yenicə ayaq tutub adaxlayan k'olxozun, artelin, birliyin – sifətlər bu adların hər birini işlətmək olardı – k'olxozun zirək üzvü, şəriki Rəğib Qayaburundan düşdü* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 67).

ADDAMAC // ADDAMAŞ – çaydan, arıxdan, bir yerdən başqa yerə adlamaq üçün keçid. – *İti-iti addamacdan keçib, sonra da onun necə yüngüllüklə çaydan keçməsinə tamaşa etdim* (Ş.Həsənoğlu. Qapalı dünyalar. Azərb. jurnalı, 1991, №1, səh. 65). – *Heç kəsin xəbəri olmadı ki, çöldən qayıdan Çil Yusifin özü addamaşdan keçəndə büdrəyib* (V.Nəsib. Addan ada. Azərb. jurnalı, 1992, №11-12, səh. 16). – *İkimərtəbəli evlər böyük şəhərlərlə kəndlər arasındakı addamaşlara oxşayırdı* (V.Nəsib. Yeddi leylək. Ulduz, 1988, №11, səh. 23).

ADNA // ADINA I – cümə axşamı. – *Simaric göndərmişdi ki, adna axşamına kimi gəlməsən, aparıb Şəkərin qalasına qatacaq* (V.Nəsib. Addan ada. Azərb. jurnalı, 1992, №11-12, səh. 21). – *Oyunun oynandığı illərdə indiki tək bazar günlərində yox, adnadan – indiki cuma axşamı – sonrakı gün toplanırdı, elə cuma günündə* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 45).

ADNA II – cümə. – *Aşağı başa adnaya gedirmiş* (S.Nəzirova. Tale damğası. Azərb. jurnalı, 1991, №7, s. 34).

□ **AFİYƏT OLSUN** – “sağlam ol” mənasında. – *Belə rayon olar, şəhərin bir başında asxırırsan, bu başında sənə “afiyət olsun” deyirlər* (F.Qoca. Kələfin ucu. Azərb. jurnalı, 1987, № 10, səh. 41).

□ **AĞ ELƏMƏK** – həddini aşmaq. – *Görüüb ki, lap ağ eləyirsən, lap həddini aşmısan* (N.Mirzəxanov. Təmiz hava. Azərb. jurnalı, 1987, №9, səh. 117).

AĞAC İMƏCİSİ – ağac əkməyə kömək. – *Elə buradaca iki yerə bölünüb, bir neçəsi ağac iməcisinə də qoşulardı* (S. Əhmədov. Gülmalı kişinin axırı. Azərb. jurnalı, 1988, №3, səh. 31).

AĞARIŞDANMAQ – ağarmaq, açılmaq. – *Dan atırdı, üfüqdə zeh ağarışdanırdı* (Ə.Mustafayev. Novruzgülü açmamış. Azərb. jurnalı, 1987, №7, səh. 57).

AĞARIŞMAQ – bax: ağarışdanmaq. – *Hava yavaş-yavaş ağarışdı* (A.Mustafazadə. Qaraçuxa nağılı. Ulduz, 1987, №4, səh. 31).

AĞINDIRMAQ – acından öldürmək. – *Nəə, acından ağındırdın məni, ay oğul?* (Q.Əlismayılı. Yelqıran. Ulduz, 1990, №1, səh. 11).

AĞIRIXÇI – camaat yaylağa köçərkən kənddə qalan gözətçi. – *Sonra da obanın başçıları kənddəki ağır şeyləri qorumaq üçün ağırıxçı danışdı, haqqını kəsdilər* (F.Eyvazlı. Bir kisə qızıl. Ulduz, 1991, №3, səh. 65).

AĞIRTAXTA I – ağıryana, vüqarla. – *İndi onun belə ağırtaxta oturması, ədası onu şübhəyə saldı* (E.Əlləzoğlu. Ağsaqal. Azərb. jurnalı, 1987, №9, səh. 123).

AĞIRTAXTA II – ağır oturub, batman gələn, ciddi, təvazökar, özünü aparmağı bilən <adam>. – *Göydə buludlar da ağırtaxta xanımlar tək sallana-sallana süzürdülər* (S.Nəzirova. Tale damğası. Azərb. jurnalı, 1991, №7, səh. 28).

◇ **AĞIZ BURMAQ** – ağız büzmək, saymamazlıq, bəyənməməzlik etmək. – *Qaynatası öz adına ona “Volqa” almaq istəmədiyi gündən boynundan kiçiklik boyunduruğunu atıb, Muradxan kişiyə ağız burmuşdu* (V.Nəsib. Köhnə hamam içində. Azərb. jurnalı, 1987, №6, səh. 27).

AĞNAĞAZ – ehtiyac üçün üyüdülmüş taxıl. – *Bir xoruza, bir çuval olmasın, bir dağarcıq ağnağaza, pendirə, bir cam kərəyə nə söz* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987,

№5, səh. 13). – *Bu ağnağazdır, dolu çuval hələ dəc durur* (Ə.Əzimzadə. Cehiz. Ulduz, 1990, №5, səh. 38).

AĞNAMAQ – uçub tökülmək. – *Suvağı ağnayıb tökülmüş divarda, yatağın başında cızılıb divara yaxılmış ağcaqanad meytələri qalmışdı* (Ə.Həsənov. Bağ evi. Ulduz, 1988, №6, səh. 12).

AĞNATMAQ – yıxmaq, uçurmaq, sökmək. – *Gedib, lom ilə ərinin başdaşını yerə ağnatsınmı?* (T.Nüsrətoğlu. Başdaşı. Ulduz, 1991, №6, səh. 32).

□ **AĞNAVAZ ELƏMƏK** – ehtiyac üçün taxıl üyütmək. – *Kimi buğdadan, kimi arpadan ağnavaz elədi* (F.Eyvazlı. Bir kişə qızıl. Ulduz, 1991, №3, səh. 65).

AĞRINMAQ – sızılmaq, şikayət etmək. – *Camal müəllim hey ağrınırdı* (S. Əhmədov. Gülmali kişinin axırı. Azərb. jurnalı, 1988, №3, səh. 28).

□ **AĞROY OLMAQ** – özündən getmək, halbahal olmaq, halı xarablaşmaq. – *Aya, a qıldıqsız, bu niyə ağroy oldu, bu xoşu?* (M.Süleymanlı. Səs. Azərb. jurnalı, 1988, № 2, səh. 23).

AĞSOĞLAĞI – sarımsaqlı qatıqla ərinmiş yağın qarışığından ibarət yemək. – *O, ağsoğlağı hazırlamışdı* (Ə.Babayeva. Anadil ağlayırdı. Azərb. jurnalı, 1986, №4, səh. 67).

AĞYALMAQ – ağappaq. – *Elə geyindirilmişdi, elə sarışın, ağyalmaq idi ki, deyirdin bəs, nemes uşağıdır, bura uşağı deyil* (Ş.Həsənoğlu. Qapalı dünyalar. Azərb. jurnalı, 1991, №1, səh. 72).

AĞZIBİR – tövlə, məc.mənada: həbsxana. – *İndi Mikayıl da ağzıbirdə yatmazdı* (Ə.Hacızadə. Dünyanı tanı. Azərb. jurnalı, 1989, №3, səh. 87).

◇ **AĞZINI ARAMAQ** – fikrini bilmək, öyrənmək. – *Hə, ağzını ara, gör nə deyir* (E.Əlləzoğlu. Ağsaqqal. Azərb. jurnalı, 1987, №9, səh. 125).

◇ **AĞZINI BOZA VERMƏK** – aldatmaq, yanıltmaq, fikrini azdırmaq, fikrini yanlış yola döndərmək, yönləndirmək. – *Mənim ağzımı boza vermə* (Ə.Mustafayev. Novruzgülü açmamış. Azərb. jurnalı, 1987, №7, səh. 49).

AĞZIYÜMŞƏKLİ – yaşmaqlı. – *Yoxsa ağziyümşəkli gəlin kimi prezidümdə oturub, lazımı dəqiqələrdə robot kimi əl qaldırmalıdır?* (Ş.Qarabulaq. Elçi. Ulduz, 1991, №11-12, səh. 70).

AHİL – yaşlı, qoca. – *Ahil zurnaçı pülədiyi zurnanın ucu ilə Gülsabahın ümidinə qalmış, kirəmidləri tökülmüş damlarına, köhnəlib, əyilmiş çəpərlərinə baxırdı* (N.Mirzəxanov. Təmiz hava. Azərb. jurnalı, 1987, №9, səh. 113).

AXIR BAŞ – axırda, sonunda. – *Xalqın dar günündən nəf uamanların; Qisməti axır baş yasdır, yaraqdır* (Ç.Əlioğlu. Millətin yalançı qəhrəmanları. Azərb. jurnalı, 1989, №9, səh. 42).

AXMAZ – gölməçə, kiçik göl. – *Özüm öz gözlərimlə kərənkərənlər görmüşdüm ki, ilin bu vaxtında bax bu yolun sağında-solunda gölməçələrdə, qarasu duracaqlarında, axmazlarda ördək-qaz sürü-sürü üzüşərdi* (B.Bayramov. Üzlü-astarlı günlər. Azərb. jurnalı, 1989, №11, səh. 58).

□ **AXMUR ELƏMƏK** – məzəmmət eləmək, danlamaq. – *Elə axmur eləyirəm özümü ki, elə iyranirəm hərəkətlərimdən ki, sonra gecələr ilan vuran yatır, mən yata bilmirəm* (Y.Həsənbəy. Adı suyun şəfası. Ulduz, 1991, №9-10, səh. 80).

AJAN – məmur. – *Bir qədər sonra meşə bıçlı, yaraqlı-yasaqlı bir ajan içəri girdi* (F.Eyvazlı. Bir kisə qızıl. Ulduz, 1991, №3, səh. 68).

AL – yalan, hiylə. – *Al dillə tovlayıb gətirmişdi* (S. Əhmədov. Gülməli kişinin axırı. Azərb. jurnalı, 1988, №3, səh. 19).

ALACANKEŞ – birtəhər, zor-güc, güc-bəla ilə, canını dişinə tutaraq. – *Şakir görmüşdü ki, özünü xəstəliyə vurmanın xeyri yoxdu, gəlib alacankeş halda qapının ağzında durmuşdu* (S.Tağızadə. Təqib. Ulduz, 1989, №9, səh. 24).

ALAFLAMAQ – ot vermək, yemləmək. – *Hay-küyə pəyədə malı alaflayan Həsən bir göz qırpımında çölə çıxdı* (Q.Əlismayılı. Yelqıran.Ulduz, 1990, №1, səh. 12).

ALAQRŞAQ – alabəzək kağıza bükülmüş konfet. – *Cibini qurdalayıb alaqrşaq çıxartdı* (İ.İsmayılov. Ocaq daşı. Ulduz, 1991, №4, səh. 85).

ALAMANÇI – acgöz, görməmiş, qarətçi. – *Yoxsa sizin kimi gözüdoymaz, alamançı!* (S.Nəzirova. Tale damğası. Azərb. jurnalı, 1991, №7, səh. 31).

ALASƏY I – gic, dəli, başdan xarab, ağılsız, gicbəsər. – *Əlipaşaya qoşulub vağzala gələn, indi özünü dartan kişinin böyründə burnunu çəkən o biri yeniyetmə də rayon mərkəzinə bitişik Ağpapaq kəndində hamının “alasəy” dediyi Temi idi* (V.Nəsib. Yeddi leylək. Ulduz, 1988, №11, səh. 18).

ALASƏY II – aradabir, arabir, ara-sıra, gahbir. – *Hatəmxan dəyirmanından savayı, Yarəhmədli bağlarının ayağında bir dəyirman da vardı, alasəy işləyirdi, oraya bel bağlamırdılar* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 9).

ALAŞA – zəif, ariq <at, adam>. – *Heç eybi yoxdur, dilğır alaşa* (V.Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 66).

ALAYI – başqa, digər, özgə. – *Alayı adam bilməsə yaxşıdı* (R.Əliyev. Bütövlənməyən borc. Ulduz, 1991, №7, səh. 70). – *Təqəüdə çıxmaq alayı şeydir* (N.Rəsulzadə. Bəd xəbər. Ulduz, 1988, №2, səh. 10).

ALAZLAMAQ – kül vermək. – *Ziba arvad qızının başına alazladı* (Ə.Cəfərzadə. Qorxulu həqiqət. Azərb. jurnalı, 1992, №7-8, səh. 81).

◇ **ALİĞİNİ AŞIRMAQ** – çulunu yerə sərmək, yerə çırpmaq, yerə vurmaq. – *Qalxıb dedi: Alığımı aşırıram bu xırçanın* (M.Süleymanlı. Səs. Azərb. jurnalı, 1988, №2, səh. 35).

◇ **ALİMİNİ VERMƏK** – abrını vermək, biabır etmək, abrını ətəyinə bükmək. – *Səlcuq bir ürəyindən keçirdi ki, Şakirin alımını versin* (S.Tağızadə. Təqib. Ulduz, 1989, №9, səh. 9).

□ **ALIŞMA ELƏMƏK** – bir neçə şəxs arasında bölüşdürmək, hissə-hissə paylamaq. – *Kimin olacaq, kişinin sağlığında gəlib evlərini camaata alışma eləyib, özünə də “kapitalizm qalığı” deyən Mansırın* (V.Nəsib. Bir atımlıq barıt. Ulduz, 1987, №10, səh. 13). – *Dedi ki, bu inəyi ya sat, ya da kəs, alışma eyelə, məlartisinin əlindən qulağımız quta gəldi* (H.Qasımlı. Gürzalı

qohumunu axtarır. Ulduz, 1991, №7, səh. 26). – *O məlum arpanı bölə bilməzdi; Alışma edərdi vəzifələri* (M.Hüseynzadə. Bir katib var idi. Ulduz, 1990, №1, səh. 32).

AMBIR – axmaq, gic <adam>. – *Başına iş qəhətədi ambir oğlunun – deyə düşündülər* (S. Aran. Təmizlik kağızı. Ulduz, 1991, №9-10, səh. 95).

ANALAŞMAQ – özünə gəlmək. – *Fatmanın canındakı soyuqluq yox olur, çəkəşə qalmış əsəbləri yumşalır, analaşırdı ana* (M.Bəkirlı. Günah. Ulduz, 1990, №3, səh. 7).

ANARI – o tərəfə, o yana. – *Mənim yanımda tərifləyir kişini, anarı gedən kimi də göz-qaş eləyir* (S.Tağızadə. Təqib. Ulduz, 1989, №9, səh. 10).

ANAŞ – qartımış, qartlaşmış <adam>. – *Anaş dəllaldan belə yüksək qiymət almağım canıma sarı yağ kimi yayıldı* (Ə.Əzimzadə. Cehiz. Ulduz, 1990, №5, səh. 21).

ANDIR – zəhrimar, yiyəsiz, zəhrimara qalmış, yiyəsiz qalmış, sahibsiz. – *Başım andır daşa dəydi, şişdi* (Ç.Ələkbərzadə. Gecə quşları. Ulduz, 1989, №7, səh. 48). – *Andır bıçax məndən ağız istəyir* (Ə.Əmirov. Tapanca. Ulduz, 1988, №8, səh. 25). – *Yox, ay mama, andır, bu ayaqqabımın dabanı pisdır* (Ş.Həsənoğlu. Qapalı dünyalar. Azərb. jurnalı, 1991, №1, səh. 62).

ANIŞDIRMAQ I – müəyyənləşdirmək. – *Özümi necə itirdimsə, nə baş verdiyini anışdırma bilmədim* (A.Abdullayev. Ocaq sönmür. Ulduz, 1988, №2, səh. 37). – *Məmməd bəy özünü itirdiyindən bir müddət nə hadisə baş verdiyini anışdırma bulmədi* (A.Abdulla. Batmanqılınc. Ulduz, 1988, №1, səh. 14).

ANIŞDIRMAQ II – ayırd etmək. – *Dinlədi, ünlədi, bir şey anışdırma bilmədi* (H.Zeynalıoğlu. Torpağı sanı yaşa. Ulduz, 1989, №4, səh. 17). – *Bu baxmağın onun əlindəkinə bir işarəmi olduğumu, ya ikilikdə özlərinin həsb-halı təkə ortaya çıxdığını Gülmalı kişi anışdırmadı* (S.Əhmədov. Gülmalı kişinin axırı. Azərb. jurnalı, 1988, №3, səh. 37).

ANIŞDIRMAQ III – başa düşmək, anlamaq. – *Gülbiçənin içində boğulan hıçqırıqlarını anışdırdım* (Ə.Müstafayev. İçindən asılmış adam. Ulduz, 1989, №2, səh. 16).

ANIŞDIRMAQ IV – seçmək. – *Boy, sənin ağrın alım, unamadım, anışdırmadım* (Ə.Mustafayev. Novruzgülü açmamış. Azərb. jurnalı, 1987, №7, səh. 23). – *Kim olduqlarını anışdıramadım* (Ş.Süleymanov. Qisas. Ulduz, 1988, №4, səh. 7).

ANIŞDIRMAQ V – başa salmaq. – *Bu küçədə yaşayanlar da kişiyə anışdırmırlar ki, belə məsələ var* (S.Nəzirova. Ümid ulduzu. Ulduz, 1990, №12, səh. 61).

ANQUT – həddindən artıqarıq, arıqlıqdan ayaq üstə güclə dayanan <adam>. – *Get iynəni özünə vurdur, anqut, ayaq üstə güclə durursan, bəlkə düzələsən, sıylıcım* (M.Süleymanlı. Səs. Azərb. jurnalı, 1988, №2, səh. 36).

ANRI – bax: anarı. – *O üzdə – əlini dağın anrı tərəfinə uzatdı* (M.Süleymanlı. Səs. Azərb. jurnalı, 1988, №2, səh. 47). – *Məni evimizə yola salmayınca ayağını anrı basmayacağını elə bildirdi ki, heç təşəkkür, sağolumu da eyninə almadı* (S.Nəzirova. Ümid ulduzu. Ulduz, 1990, №12, səh. 63). – *Vallah ona “anrı dur” demək olmur* (N.Qənbər. Babamın son nağılı. Ulduz, 1988, №12, səh. 26). – *O Qarqaların anrı ətəyindən, gecənin qərib çağında loxma kəsdiyimiz adamlar yağı olub üstümüzə cumacaqdı* (H.Zeynalıoğlu. Torpağı sanı yaşa. Ulduz, 1989, №4, səh. 18). – *Bundan bir az anrıda bitən qara kərtdeş gövdəli, alça çiçəyi kimi ağappaq libaslı armud ağacının altında dizə çıxmış yamyaşıl otun içində gizlədib qayıtdı evinə* (Ə.Mustafayev. İçindən asılmış adam. Ulduz, 1989, №2, səh. 18).

ANŞIRMAQ I – bax: anışdırmaq I. – *Beyninin içindəki uğultunun nədən törədiyini anşırammadı* (V. Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, № 2, səh. 66). – *Elə bil nə vaxtsa gördüyün yuxu qəfilcə yadına düşür, anşırammırsan ancaq yuxuda olub bu, yoxsa həqiqətdə* (S.Budaqlı. Fevral. Ulduz, 1987, №4, səh. 4).

ANŞIRMAQ II – bax: anısdırmaq II. – *Harda olduğunu anşırda bilmirdi* (Z.Ağbabalı. Səbrlə başlanan gün. Ulduz, 1990, №9, səh. 2).

ANŞIRMAQ III – bax: anısdırmaq III. – *Anşırdı ki, kişi hansı simə ilmə çalır* (F.Eyvazlı. Düyünlü günlər. Ulduz, 1989, №8, səh. 7).

ARAYAT – gündüz dincəlib gecə hərəkətdə olmaq. – *Arayatı ilə, yəni gündüz yatıb gecə apardıqları bir bölük heyvanı arxadan yelləyən Məhərrəm əlində kükrəyən beşaçılanını təzədən yəhərdən başı aşağı asdı* (A.Mustafazadə. Qaraçuxa nağılı. Ulduz, 1987, №4, səh. 31).

ARBANA – dəvə. – *Quraqsamış bir arbana misilli kişi idi* (S. Əhmədov. Gülmalı kişinin axırı. Azərb. jurnalı, 1988, №3, səh. 47).

ARDOY I – qulyabanı. – *Tüklənəcəksən sən, ardoy kimi tük gətirəcəksən, günah tükü!* (M.Süleymanlı. Səs. Azərb. jurnalı, 1988, №2, səh. 49). – *Özünə də yalvararam bir elə dua yazar ki, arvad tayfası onun gözüne ardoy kimi görünər* (S.Tağızadə. Təqib. Ulduz, 1989, №9, səh. 10).

ARĞAZ – nə arıq, nə kök <adam>. – *Badamı gözləri olan, yumrusifət, arğaz qız gülümsədi* (N.Qənbər. Başsız meyit. Azərb. jurnalı, 1989, №6, səh. 164).

ARXAC – ilin isti fəsillərində sürü və naxırın açıq havada saxlandığı yer. – *Istəyir birinin bir sürü qoyununu arxacdan çıxarıb aparır, istəyir evin yağmalasın, qızını qaçırsın* (S. Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 86).

ARXALIQ – kişilər üçün milli üst geyimi. – *Görürdün bir ehtiyathı, yığimcil ağbirçək, ağsaqqal çuxanın, arxalığın cibindən, çarqatın altından tək bir alma çıxartdı* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 44).

◊ **ARXASI QATDA ÇIXMAQ** – kürəyi yerə gəlmək, arxası yerə gəlmək <qarğış>. – *Gördünmü o arxası qatda çıxmışı?* (Ə.Əmirov. Tapanca. Ulduz, 1988, №8, səh. 24).

ARIQANAQ – arıq, ordları batmış, cansız. – *Hacı İskəndərin arıqanaq, uzunsov, bozumontul sifətini görən kimi başını aşağı saldı* (M.Süleymanlı. Səs. Azərb. jurnalı, 1988, №2, səh. 3).

ARTIRMA – eyvan. – *Bayaqdan artırmanın qabağında yatmış qoyunları Ələm tövləyə saldı* (İ.Məlikzadə. Qırmızı yağış. Azərb. jurnalı, 1987, №1, səh. 9).

AŞDƏNİ – qədimdə aşın üstünə ruzi simvolu olaraq qoyulan sikkə. – *Soltan ağanın dəsmalı qoz-fındıqla, iydəylə, peçenyə ilə dolu olardı, içində də aşdəni kimi bir dəmir manat* (R.Tağızadə. Köhnə həyət. Ulduz, 1991, №7, səh. 23).

AŞIRMAQ – yemək, ötürmək. – *Bu gədələrsə gözləşə-gözləşə Ümü arvadin xarlamış mürəbbələrindən aşırıb, dibçəkdəki ağacın limonlarını saymaqdaydı* (H.Zeynalöglü. Torpağı sanı yaşa. Ulduz, 1989, №4, səh. 31).

◊ **AŞQAR ÇƏKMƏK** – cövhər çəkmək. – *Qaraman övladı Əhmədli obasının yal-yamacına düşür, bulaq başından, güney-quzeh yamaclarından ot-ələf, bir-bitki toplayır, dərman düzəldir, aşqar çəkir* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 52).

AŞMALAMAQ – bax: aşırmaq. – *“Qayadan düşdü” adıyla birini də özün aşmalayacaqsan* (İ.Qarayev. Bir kəndin uşaqları. Azərb. jurnalı, 1990, №10, səh. 95).

ATDÖŞÜ – həbs olunaraq və ya tutularaq atın qabağına qatılıb aparılan <adam>. – *Qabaqda milislərin atı, atdöşü üç qaçaq, bir addım geridən kəhər at və göy madyan narın-nazlı yerişlə Çinar meydanına çatanda, bir ayağı yalın, tayçarıq kişi başını qovzayıb, meydanı altına almış çinara, kəhrizin üstə dayanmış üç kişiyə – Xəlilə, Cəmşidə və Mürşüdə baxdı* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, № 5, səh. 43).

ATILAMAQ – çalxalamaq. – *Qarı sevindi, bərnidən kasaya bir-iki qaşığı qatıq töküüb, çaldı, üstünə su əlavə edib, yenə atıladı* (T.Hüseynov. Yanıq Abdullanın yuxuları. Azərb. jurnalı, 1991, №4, səh. 98).

ATQULAĞI – yan-yana, yanaşı, müvazi, qoşa. – *Qabaqda kəhər atın üstündə Kamiyev, onunla yanaşı atqulağı Məmmədlı yoldaş göy madyanın belində, onlardan geridə altı süvari gərdirdi* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 42).

ATLAMA – ovduq <su ilə qatığın qarışığından hazırlanmış sərinləşdirici içki>. – *Həm də atlamadan-zaddan çalıb, içək* (T.Hüseynov. Gecə məhkəməsinin hökmü. Azərb. jurnalı, 1988, №5, səh. 66). – *Atlama elə, görək keçəcəkmı boğazımdan?* (T.Hüseynov. Yanıq Abdullanın yuxuları. Azərb. jurnalı, 1991, №4, səh. 98).

AVAL – ağırlıq, dərd-sər, qayğı. – *Evin avalı binəva Zahidin boynuna düşüb* (T.Hüseyn. Sarıqamış. Ulduz, 1988, №12, səh. 56).

□ **AYAN OLMAQ** – aydın, aşkar, məlum olmaq. – *İdman oyunu başlayandan buradək başvermiş, ŞKM-də törənmiş bütün “yüngülləşmə” qarğası Gər Xəlilin Mürşüdə və onun sağdışı Cəmşidə büsbütün ayandı* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 72).

AYĞIR – döllük erkək at. – *Ayğır həm buruntaxlanmış, həm də keçi qılından toxunmuş uzun irişmə ilə hörüklənmişdi* (V.Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 24).

AYIŞDIRMAQ – acışdırmaq, yandırmaq. – *O qazanların tüstüsü nədənsə toy qazanlarının altından çıxan tüstüdən daha acıydı, adamın gözünü ayışdırırdı* (E.Əlləzoğlu. Gününüz kösöyə dönsün. Azərb. jurnalı, 1990, №2, səh. 143).

AYLANMAQ – hərlənmək, gəzib-dolanmaq, gəzmək. – *Gedin aylanın, ə, mehriban olun* (S.Aran. Təmizlik kağızı. Ulduz, 1991, №9-10, səh. 91).

AYMALAMAQ – basmarlamaq, boğuşmaq. – *Dərələrlə danışdıqlarına sevinən uşaqlar atılıb-düşür, bir-birilərini qovur, papaqla vurur, kimin əli kimə, kimin gücü kimə çatdı aymalayrdılar* (M.Mirzəyev. Bir payız günü. Ulduz, 1991, №4, səh. 12).

AYNA – bax: anarı. – *Bir az aralanın ayna* (S.Səxavət. Qızıl teşt. Ulduz, 1987, №7, səh. 18).

◊ **AYNASI AÇILMAQ** – qaş-qabağı açılmaq, əhvalı-ruhiyyəsi düzəlmək. – *İndi gedək dənizin qırağında bir az gəzək aynamız açılsın* (S.Səxavət. Sanatoriya. Azərb. jurnalı, 1989, №3, səh. 29).

AYOR – yığnaq, yarmarka, camaatın toplaşdığı, alver elədiyi yer. – *Sabah Ayazmada ayordu* (A.Mustafazadə. Qaraçuxa nağılı. Ulduz, 1987, №4, səh. 33).

AZADDAMA – kəbinin geri oxunması. – *Bir molla-zad da qalmayıb ki, azaddama oxuya* (Ə.Cəfərzadə. Qorxulu həqiqət. Azərb. jurnalı, 1992, №7-8, səh. 89).

AZAYLANMAQ I – öz-özünə deyinmək, şikayətlənmək, zıq-qıldamaq, zarımaq. – *Növbədə azaylanan gəlinə yaman dedi o skelet qoca* (Ə.Əzimzadə. Cehiz. Ulduz, 1990, №5, səh. 17). – *Söz ağzımdan çıxan kimi azaylanırdı* (Ə.Əzimzadə. Cehiz. Ulduz, 1990, №5, səh. 32).

AZAYLANMAQ II – alış-verişi kəsilmək, canlanması azalmaq, ölgünləşmək. – *Bu yandan da hamı görürdü ki, Cuma günü, suyu sovulmuş dəyirman tək azaylanan bazarın ayağında üç kişi dayanıb* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 49).

AZITMAQ – azdırmaq. – *Azıt bunu deyirəm!* (Ə.Rüstəmov. Qoca ovçu. Ulduz, 1988, №5, səh. 38).

AZMAN – böyük, nəhəng, iri. – *O, Raziyyəyə çox azman görünürdü* (Qabil. Ömür həbləri. Azərb. jurnalı, 1988, №11, səh. 22). – *Yanlarındaca axan Arazın həkiri, azman dişləri yerin yeddi qatına işləyən kotanların çevirdiyi çaybasar torpağın dərindən qalxan nəfəsi aran istisinə tabsız Qozduları apardı huşa* (S.Əhmədov. Gülmalı kişinin axırı. Azərb. jurnalı, 1988, №3, səh. 22).

- B -

BAB – uyğun, münasib. – *İçmə, içkinin yaşına bab vaxtı deyil* (Ə.Mustafayev. Novruzgülü açmamış. Azərb. jurnalı, 1987, №7, səh. 50).

BADALAMAQ I – təpik atmaq, təpikləmək, təpik vurmaq, ayağı ilə vurmaq. – *Sonra uşağın badalamağından hövsələm daraldı* (S.Nəzirova. Tale damğası. Azərb. jurnalı, 1991, №7, səh. 19).

BADALAMAQ II – vurub atmaq, tullamaq. – *Səni miniyə qoyub yavaş-yavaş eşiyimizin eşiyinə badalayacağam* (S.Nəzirova. Ümid ulduzu. Ulduz, 1990, №12, səh. 63).

BADALAYA-BADALAYA – özünü zorla çəkə-çəkə, yanlarını basa-basa, qaz yerişi ilə, ləngərləyə-ləngərləyə. – *O tos-tos-malaq badalaya-badalaya küçəni keçincə mən tində itərəm* (S.Nəzirova. Ümid ulduzu. Ulduz, 1990, №12, səh. 58).

BAFA – dərzdən bir az kiçik taxıl və ya ot bağlaması. – *Kəhildəyir, hökgüldəyir, biçib bağlayır, çəngədən pəncəyə, pəncədən dərzə, dərzdən bafaya keçirdi* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 86).

BAĞA – atın topuğunda əmələ gələn xəstəlik. – *Ayaqları bağa gətirən atın ayağına bağayarpağı qoyub bağlardı* (Q.Əlismayıllı. Yelqıran. Ulduz, 1990, №1, səh. 11).

BAĞANAQ – pətənək. – *Toyuq qaz yerişi yerisə bağanağı partlayar* (V.Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 85).

BAĞINCAQ – atın dırnağından yuxarı qatlanmış yer, ayağın bəndi. – *Atlar baxdı ki, nə göydə Allahu tanıyan var, nə də yan-yörədəki Əzrayıla göz qoyan var – dırnaqlarıyla torpağı eşib fınxırdılar, bağıncaqlarını didişdirib kişnədilər* (İ.İsmayılov. Əzrayıl. Ulduz, 1989, №1, səh. 15). – *Səmənd acığından bağıncaqlarını dişləyirdi* (İ.İsmayılov. Ocaq daşı. Ulduz, 1991, №4, səh. 77).

BAĞLANACAQ – bağlama, boxça. – *Tələskənliklə kişiyə bir cüt alt paltarı, yüngül yemək və buna bənzər şey yığıb balaca bir*

bağlanacaq düzəltdi (Ə.Əmirov. Tapanca. Ulduz, 1988, №8, səh. 11).

BAĞRIM-BADAŞ – canbirqəlb, yaxın, dilbir, dost. – *Zalışın arvadı ilə Mürşüddov son vaxtlar bağrım-badaş olmuşdular* (N.Qənbər. Başsız meyit. Azərb. jurnalı, 1989, №6, səh. 105).

BALAĞBUYNUZ – yanaqlara doğru uzanmış, burulmuş, çamış buynuzlarına bənzəyən uzun, gur bığ. – *Qoçəli Bayraməlinin boy-buxununa, balağbuynuz bığlarına göz qoyub, sayğaca vurub soruşdu* (S.Əhmədov. Gülmalı kişinin axırı. Azərb. jurnalı, 1988, №3, səh. 23).

BALBAGÜLÜ – əmənköməci. – *Hamıdan qabaq o balbagülü əkib gətirmişdi* (S.Nəzirova. Ümid ulduzu. Ulduz, 1990, №12, səh. 59).

BALDIRĞANLIQ – baldırğan bitkisinin çox olduğu yer. – *Ürəyinin işığı gözüinə düşən Məhəmməd qəddini düzəldib, beşaçılanının lüləsini baldırğanlığın qurtaracağındakı qayalığa sarı çevirdi* (A.Mustafazadə. Qaraçuxa nağılı. Ulduz, 1987, №4, səh. 37).

BAMBILI – gic, dəli, axmaq <adam>. – *Düşmüşəm bambılı kimi ortalığa, nə var, nə var mən qəbirsannığı qoruyuram* (Ə.Əmirov Tapanca. Ulduz, 1988, №8, səh. 18). – *Axi, kimiydi deyən başını götürüb get, bu yaşına qədər bambılı kimi gəz* (S.Budaqlı. Fevral. Ulduz, 1987, №4, səh.74).

BARXANA // BƏRXANA – əşya, yük. – *Taksidən barxanasını daşıyıb, rahatlanandan sonra pəncərədən şəhərə baxa-baxa qalmışdı* (E.Əlləzoğlu. Balıq günü. Ulduz, 1988, №3, səh. 45). – *O da yəqin bunu başa düşüb, söz-söhbətsiz bərxanasını yığırdır* (S.Budaqlı. Fevral. Ulduz, 1987, №4, səh. 5).

BARI – hasar. – *Hündür daş barılar ucalırdı* (F.Qoca. Kələfin ucu. Azərb. jurnalı, 1987, №10, səh. 26). – *Bağçada barının üstündə bircə dənə də qarğa qalmadı* (İ.Məlikzadə. Qırmızı yağış. Azərb. jurnalı, 1987, №1, səh. 6).

BARINMAQ I – istifadə etmək, yararlanmaq, faydalanmaq, bəhrələnmək. – *Uşaqlar da bu qoyub gedəcəkləri yer-yurddan*

daha çox barınmaq, doymaq istəyirdilər (Z.Bayramlı. Qız Pərinin oğlu. Azərb. jurnalı, 1992, №7-8, səh. 98).

BARINMAQ II – sevinmək, məmnun olmaq. – *Aynisə əvvəlcə fikrə getdi, ayağı sayalı xəbərdən barındı* (Ə.Mustafayev. Novruzgülü açmamış. Azərb. jurnalı, 1987, №7, səh. 27).

BARIŞ – ahəng. – *Bir barış duyurdum bu yerindənən* (Ş.Həsənoğlu. Qapalı dünyalar. Azərb. jurnalı, 1991, №1, səh. 63).

◇ **BASARATI BAĞLANMAQ I** – bəxti, yolu, taleyi bağlı olmaq. – *Basarat bağlananda hər tərəfdən bağlanır* (Ə.Mustafayev. Novruzgülü açmamış. Azərb. jurnalı, 1987, №7, səh. 48). – *Bəxt paylananda basaratım bağlanıb* (S.Nəzirova. Ümid ulduzu. Ulduz, 1990, №12, səh. 46).

◇ **BASARATI BAĞLANMAQ II** – özünü itirmək, dili-ağzı bağlanmaq, nitqi tutulmaq. – *Bu yaşında basarati bağlanmış kişinin heç nəylə maraqlanmadığına, adicə çin, rütbə nədi, onları da bilmədiyinə acığı tutdu* (Ə.Həsənov. Bağ evi. Ulduz, 1988, №6, səh. 10).

BAŞAX – biçin zamanı yerə tökülən sünbül. – *Qoy yoncadan, başaxdan yesin, kefi kökəlsin* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 77).

BAŞARIŞIQ – bacarıq, hünər. – *Başarışığım yoxdu, Allah məni belə yaradıb* (Ə.Əzimzadə. Cehiz. Ulduz, 1990, №5, səh. 16).

□ **BAŞI QAL İÇİNDƏ OLMAQ** – başı problemlərə qarışmaq, işi həddindən artıq olmaq. – *Di get, qəbula yazılan çoxdu, onsuz da başım səhərdən qal içindədi* (Ə.Mustafayev. Novruzgülü açmamış. Azərb. jurnalı, 1987, №7, səh. 50).

◇ **BAŞILOVLU ÇIXMAQ** – tez-tələsik, həyəcanlı halda çıxmaq. – *Evdən başılovlu çıxdım* (Ə.Mustafayev. Novruzgülü açmamış. Azərb. jurnalı, 1987, №7, səh. 24).

◇ **BAŞINDAN ƏKMƏK** – başından eləmək, rədd etmək, özündən uzaqlaşdırmaq. – *Onu başından əkmək üçün bir xeyli düşünüb daşındı* (E.Əlləzoğlu. Balıq günü. Ulduz, 1988, №3, səh. 39).

◇ **BAŞŞAQ BAĞLAMAQ** – biçin zamanı yerə tökülən sünbülü toplayıb öz kökü ilə dəstə bağlamaq. – *Tökülən sünbülləri yığıb başşaq bağlayardıq* (Ə.Əzimzadə. Arandan gələn adam. Ulduz, 1988, №3, səh. 22).

BAYQANNI – bais, səbəbkar, günahkar. – *Allah eləməmiş başına burda bir iş gəlsə, bayqanni mən ollam* (V.Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 61).

BAYQIMIŞ – dəli kimi, ozunu itirmiş halda, çox həyəcanlı vəziyyətdə, səksəkəli halda. – *Sübhün gözləri açılar-açılmaz nənəmin “Tanrının qələmi sınaıdı, mənə belə gün yazan yerdə” – deyintisinə yuxudan oyanıb, bayqımış halda yamaqdan simasızlaşmış şalvarımı əynimə keçirib küçəyə qaçmışdım* (İ.Ərnəfəs. Qaçış. Azərb. jurnalı, 1989, №1, səh. 103).

BAZARBAŞI – meydan. – *Onda əyilib bazarbaşından iri bir əlləmə qapdı* (S. Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 55).

◇ **BAZ ATMAQ** – ora-bura qaçışmaq, tullanıb-düşmək, atılıb-düşmək, qaçışmaq, qaçmaq. – *Yanlarındakı qara, sarı, qumral quzular isə baz ataraq körpə uşaq kimi dəcəllik edir, ipə-sapa yatmurdular* (Ə.Səmədli. Gecikmiş bahar. Ulduz, 1990, №10, səh. 14).

BAZBURUT – görkəm, cüssə, boy-buxun. – *Onlar da bazburutuma baxıb, yəqin ki, elə belə də düşünürdülər* (Ş.Həsənoğlu. Qapalı dünyalar. Azərb. jurnalı, 1991, №1, səh. 59).

BAZI – təpə, dik, hündür yer. – *Sür, qorxma, bura bazıdı, bazıda xəndək olmur* (M.Məmmədov. Bir gün. Ulduz, 1989, №5, səh. 23).

BEÇİD – tez, sürətli. – *Sən demə dedi-qodudan beçid, şayiədən iti, qeybətdən sürətli heç nə yox imiş!* (E.Quliyev. Kölgəsiz adam. Ulduz, 1989, №6, səh. 9). – *Başı ilə Teymur Şirin oğluna işarə edib, beçid həyətdən çıxdı* (H.İbrahimov. Qu quşları öləndə oxuyurlar. Azərb. jurnalı, 1987, №10, səh. 120).

BEDAHAT – çox, hədsiz dərəcədə, ara vermədən. – *O qədər çərənlayırsən ki, gecə yorğan-döşəyə girəndə görürsən çənən*

bedahat ağrıyır, elə bil çənəni çəkiclə əziblər (İ.Məlikzadə. Qırımızı yağış. Azərb. jurnalı, 1987, №1, səh. 38).

BEDASIL – nanəcib, naxələf. – *Uşaqları da bedasil çıxdılar* (E.Əlləzoğlu. Ağsaqqal. Azərb. jurnalı, 1987, №9, səh. 124).

BEKARACA – hiss olunar-olunmaz dərəcədə, azacıq, bir qədər. – *Alt dodağı da bekaraca qaçdı* (V.Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 83).

BEKAR-BEHDİN – işsiz, avara. – *Tavad yazıq hardan biləydi ki, Məmi günlərlə bekar-behdin qalacaq* (İ.Məlikzadə. Qırımızı yağış. Azərb. jurnalı, 1987, №1, səh. 40).

BELƏNÇİ – belə. – *Aparıb, nəyimi əlimdən alacaqsan, neyniyəcəksən ki, belənçi böyüklənibsən?* (M.Süleymanlı. Səs. Azərb. jurnalı, 1988, №2, səh. 36).

BEŞAÇILAN – tufəng növü. – *Ürəyinin işığı gözüünə düşən Məhəmməd qəddini düzəldib, beşaçılanının lüləsini baldırğanlığın qurtaracağındakı qayalığa sarı çevirdi* (A.Mustafazadə. Qaraçuxa nağılı. Ulduz, 1987, №4, səh. 37).

BEYQAFIL – qəfildən. – *Beyqafil onu Moskvaya çağırdılar* (S.Tağızadə. Təqib. Ulduz, 1989, №9, səh. 12).

BƏHMƏDAN – elə. – *Sonra da başlayırlar böyrüm belə oldu, böyrəyim bəhmədan oldu* (Ə.Mustafayev. Novruzgülü açmamış. Azərb. jurnalı, 1987, №7, səh. 51).

BƏKLƏMƏK – gözləmək. – *Xəlinin gəlməyini gözləmiş, cəzanın onun iştirakıyla yeridilməyini bəkləmişdilər* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 41).

BƏQQƏ – süd sağmaq üçün saxsı qab. – *Çəmənəm açıq pəncərədən aynabəndin küncünə yığılan bəqqələri, çağlaları həyətə tullayırdı* (Y.Həsənbəy. Adi suyun şəfası. Ulduz, 1991, №9-10, səh. 77).

BƏLƏN – aşırım. – *Onun dağ-aran arası həmişə oyaq olan qorxusu yaxın bələnləri çoxdan aşmışdı* (A. Mustafazadə. Qaraçuxa nağılı. Ulduz, 1987, №4, səh. 34). – *Yatır, mürgüləyir yollar, bələnlər* (Ə.Cəfərli. Bu payız. Ulduz, 1990, №4, səh. 52).

◇ **BƏLGƏ QOYMAQ** – nişanlamaq. – *Qızın barmağına üzükdən-zaddan bir şey gətirib taxsın, bəlgə qoysun* (V.Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 11).

BƏLİM – küləş. – *Mirzə Qafar ağ köynəkdə, başında həsir şlyapa, ayaqlarında şişburun qondara, əlində kənaif bəlimindən toxunmuş zənbil* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 50).

BƏLLƏMƏK I – gözaltı eləmək, seçmək, müəyyənləşdirmək, müəyyən etmək. – *Kişilər qadınlara, qadınlar kişilərə göz qoyur, ürəklərində onlardan hansını rəqsə dəvət edəcəklərini bəlləyirdilər* (T.Hüseynov. Qartal müqəvvası. Azərb. jurnalı, 1990, №1, səh. 57). – *Elə-belə adətimdi, hara köçsək əvvəlcə pianinonun yerini bəlləyirəm* (S.Nəzirova. Ümid ulduzu.Ulduz, 1990, №12, səh. 46).

BƏLLƏMƏK II – bilmək, öyrənmək. – *Bəyəm insana öz borcunu bəlləməyə zərrə qədər ixtiyar yoxdu?* (S.Nəzirova. Ümid ulduzu. Ulduz, 1990, №12, səh. 64).

BƏNƏVİŞ – qarabəniz. – *Bunlar burada yeməkdə, o da orada bayaq üz-gözünün urvasını yumağa çıxmış bənəviş gəlinlə köməkləşmədə* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 19).

BƏRXANA – bax: barxana. – *O da yaqın bunu başa düşüb, söz-söhbətsiz bərxanasını yığışdırıb* (S.Budaqlı. Fevral. Ulduz, 1987, №4, səh. 5).

BƏRKİN MƏK I – dil tökmək, xahiş etmək, yalvarıb-yaxarmaq, əl çəkmək, inad etmək, israr etmək. – *Əlbəttə, özümü naza qoyacağam, onlar bir az da bərkinəcəklər* (S. Azəri. Sonsuzluq. Azərb. jurnalı, 1990, №11, səh. 26). – *Məhəmmədəli bir az da bərkindi* (Ə.Rüstəmov. Qoca ovçu. Ulduz, 1988, №5, səh. 40).

□ **BİDİR-BİDİR ETMƏK** – çənə çalmaq, dili dolaşa-dolaşa, pəltək kimi danışmaq. – *Orada kürəyinə üç iynə vuracaqlar, başlayacaqsan bıdır-bıdır etməyə* (C.Kəlayev. Dəhşət. Ulduz, 1990, №7, səh. 78).

BIQDIRMAQ – bezdirmək, boğaza yığmaq. – *Həyat boğur, əzir, bıqdırır adamı* (Ş.Həsənoğlu. Qapalı dünyalar. Azərb. jurnalı, 1991, №1, səh. 73).

BIRQITMAQ – çəkmək, dartmaq, burmaq, fırlatmaq. – *Domrul müəllimin beyni qıjıldadı, Təhməz Təhməzovun qolundan yapışıb elə birqıtdı ki, az qaldı kişi salondakıların üstünə yıxılsın* (S.Tağızadə. Təqib. Ulduz, 1989, №9, səh. 21).

BİCAR VAXTI – şər qarışan vaxt. – *Bicar vaxtı nə çaya getmək, nə paltar yumaq olar* (A.Mənsurzadə. Verən əl kasad olmaz. Ulduz, 1990, №8, səh. 53).

BİCƏNGƏ – kələkbaz, hiyləgər, bic. – *Amma bəs bu qədər adam baxa-baxa, o yandan Qoçəlinin bicəngə mexanizatorları dən yemiş çəpiş təki qııcıdaraq güddükləri yerdə, Gülmalı baba, əlbəttə, elmdən ötrü, həkimdən yana olduqca dəyərli sanılan bir tapşırığı necə, haraya dolanıb yoluna qoysun?* (S.Əhmədov. Gülmalı kişinin axırı. Azərb. jurnalı, 1988, №3, səh. 33).

BİJİLƏYƏ-BİJİLƏYƏ – heyvanları çağırmaq üçün istifadə olunan söz (biyi-biji). – *Oğlan bijiləyə-bijiləyə onu tutub adam kimicə qulağından yapışdı* (Əlabbas. Güdaz. Azərb. jurnalı, 1992, №7-8, səh.149).

BİKİR – birlikdə, bir yerdə. – *Hamısı bikir qırxılında yaxşıdı* (S.Əhmədov. Gülmalı kişinin axırı. Azərb. jurnalı, 1988, №3, səh. 57).

BİLAN – yenicə düymələnmiş pomidor. – *Pomidor kollarının bilanlarına baxa-baxa gedib ayaqlıqda qonşusuyla aralarına çəkilməmiş məftildən toxunmuş çəpərə söykənəkli toxanın yanında dayandı* (Z.Ağbabalı. Səbrlə başlanan gün. Ulduz, 1990, №9, səh. 9).

BİLDİR – keçən il. – *İnsanlardan bildir, inişil dərdikləri almanın ətri süzülürdü* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 44).

BİLMƏRRƏ – heç vaxt, heç bir vəchlə, heç bir zaman, ömründə. – *İkincisi, Nazlı o qədər zərif və incə bir candı ki, Pəğib kimi bir qırışmalın onun üstə cəzalandırıldığını Gər Xəlil*

bir mərə şəninə sığışdırmazdı (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 40).

BİNASIL – faydasız, səmərəsiz, işə yaramayan <adam>. – *Seç, ayır adamı ayıq baş ilə; Aldanma sısqayan hər binasılı* (Ç.Əlioğlu. Oğlum Ormana yazdığım ikinci şeir. Azərb. jurnalı, 1992, №1-2, səh. 6).

BİNAV – baxımsız, kimsəsiz, adamsız. – *Binavlar atılıb daşı, dirəyi; Yerində bir ovuc torpaq, iz qalıb* (H.Arif. Az qalıb. Azərb. jurnalı, 1992, №11-12, səh. 72).

BİNƏ – çadır. – *Sətirlərin arasında binənin oymaları və o oymaların arasında Zərnigar əlində süpürgə dayanmışdı* (Y. (Gülməmmədov). Yol kənarında. Ulduz, 1989, №9, səh. 39).

BİNƏDƏN – əvvəldən, əzəldən. – *Çünki binədən əkinlədirriklə əmrağıydı* (Ə.Həsənov. Bağ evi. Ulduz, 1988, №6, səh. 25).

BİNƏM I – uyğun, münasib, görə. – *İndiki az-çox hörmətini də, özünə binəm vəzifəni də itirəcəksən* (V.Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 67).

BİNƏM II – yetərincə, kifayət qədər. – *İçindəki gürzənin onların hamısına binəm zəhəri çatmışdı* (V.Nəsib. Ceyrançöldə qara bayram. Azərb. jurnalı, 1988, №12, səh. 123).

BİNƏVADAN – bax: binədən. – *Qiyas kişi arıların dilini yaxşı bilirdi, binəvadan dədə-babası arı saxlamışdı* (B.Göyüş. Mum. Ulduz, 1991, №6, səh. 33).

BİR ÇƏTƏN – bir bölük, çox, böyük. – *Bəy, qoyma məni öldürsünlər, bir çətən külfətim var* (A.Abdulla. Batmanqılınc. Ulduz, 1988, №1, səh. 13). – *Neyləsin, bir çətən ailəsi var Novruzun* (S.Əhmədov. Gülmalı kişinin axırı. Azərb. jurnalı, 1988, №3, səh. 53).

BİR ÇINQI – bir damcı, azacıq. – *Bayaqdan Sayalı arvadın sağ qalmağına bir çinqi ümidləri vardı* (Ə.Mustafayev. Novruzgülü açılmamış. Azərb. jurnalı, 1987, №7, səh. 19).

BİRƏTƏ – başdan-başa, başdan-ayağa, tamamilə. – *Belə birətə qırmızı çiçəklədiyini heç görməmişdim* (Ə.Babayeva. Rəngbərəng adamlar. Azərb. jurnalı, 1989, №1, səh. 23).

BİR FİRTİLİQ – məc.mənada: çırtma, üfürmə. – *Bir fırtılıq zərbəsi ilə ürəyi gedə biləcək hacileyləkdən hamı çəkinir* (N.Rəsulzadə. Ulduzlar altında. Azərb. jurnalı, 1990, №2, s. 100).

BİR HOUR – bir az, bir müddət. – *Əmi, otu burda bir hour gözəl* (Ə.Əmirov. Tapanca. Ulduz, 1988, №8, səh. 15).

BİR HOVUR – bax: bir hour. – *Hamı səni bir hovurdan hoydu-hoyduya götürməsə mən adımlı dəyişib it qoyacam* (Ə.Əmirov. Tapanca. Ulduz, 1988, №8, səh. 4).

BİR KAPAL – bir dəstə, bir sürü, çoxlu. – *Bir kapal da nəvənəticəsi var* (M.Mirzəyev. Quzunun ahi. Ulduz, 1991, №4, səh. 7).

BİR KƏRƏMLİK – bir dəfəlik, həmişəlik. – *Ancaq bir kərəmlik rədd edilməmişdi* (V.Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 90).

BİR QƏNİR – bir kərə, bir dəfə, bir damcı. – *Üzünə bir qənir baxmaq olmurdu* (V.Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 43).

BİR QIXIM – bax: bir çınqı. – *Allah saaca bir qıxım ağıl versəydi, noolardı?* (Ə.Əmirov. Tapanca. Ulduz, 1988, №8, səh. 19).

BİR QINNAQ – bax: bir çınqı. – *Yatağına axşamdan uzansa da, bir qınnaq yata bilməmişdi* (V.Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 27).

BİR QINNƏX – bax: bir çınqı. – *Dur bir qinnəx çörək ye, qadan alım* (İ.Qarayev. Bir kəndin uşaqları. Azərb. jurnalı, 1990, №10, səh. 118).

BİR QIRNIX – bax: bir çınqı. – *Ürəyin cızıldadı bir qırnix danladığ deyin?* (Ş.Həsənoğlu. Qapalı dünyalar. Azərb. jurnalı, 1991, №1, səh. 62).

BİR QIRNIQ – bax: bir çınqı. – *Çox sağ olun, doxdur, siz ki, mənə belə qayğıynan yanaşdız, ürək-dirək verdiz, innən belə bir*

qurnıq da yorulmaram (Ə.Mustafayev. Novruzgülü açmamış. Azərb. jurnalı, 1987, №7, səh. 14).

BİROVUZ I – müvəqqəti, bir müddətlik istifadə olunacaq hər hansı bir əşya və ya şey. – *Ancaq Şəki yadına düşəndə, indi nağıla dönmüş xoşbəxt günləri göz qabağına gələndə, özüsə eni-uzunu bir çərəklik evdə birovu oturub, tənələyə qulaq asanda dözmək iynə ilə gor qazmaqdan çətin olurdu* (Ə.Əmirov. Axirətdən qabaq gəzinti. Azərb. jurnalı, 1989, №4, səh. 120).

BİROVUZ II – bax: bir hour. – *Daha doğrusu, şəhərdə biro- vuz yuxuladığımı tətillərdə anamgildə kəşf eləmişdim* (S. Nəzirova. Ümid ulduzu. Ulduz, 1990, №12, səh. 49).

BİR TİL – bir az, bir qədər kənar. – *Onunçun da hamı gedib- gələn yola deyil, bir til çıxan narahat cığıra düşüb şenliyə çıxmaq istədim* (Ş.Həsənoğlu. Qapalı dünyalar. Azərb. jurnalı, 1991, №1, səh. 63).

BİTAĞACI – yabanı bitki adı. – *“Xəlil evi”nin dikin başında bir parça həyəti yanıb kül olmuş, yabanı saqqızlıq, bir də bir bitağacı kolluqları qalmışdı* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 87).

BİTTƏ-BİTTƏ – bir-bir, bircə-bircə. – *Gərək hamısını bittə- bittə buna deyəsən?* (N.Qənbər. Babamın son nağılı. Ulduz, 1988, №12, səh. 17). – *Qadın başına gələnləri bittə-bittə danış- dı* (S.Səxavət. Qızıl teşt. Ulduz, 1987, №7, səh. 19).

BOĞMALAMAQ – tutub sıxmaq. – *Vələd çayın isti-soyuq- luğunu yoxlayırmış kimi stəkanın boğazını boğmaladı* (İ.Məlik- zadə. Qırmızı yağış. Azərb. jurnalı, 1987, №1, səh. 12).

BORDAQ I – kökəldilmiş, bəslənmiş <heyvan>. – *Payızdan bağlatdırdığı bordaqları nəzərdən keçirdi* (Ə.İnfiloğlu. Qərübə taleli qız. Ulduz, 1991, №8, səh. 6).

BORDAQ II – 1. heyvanı kökəltmək üçün tövlədə ayrılmış xüsusi yer. 2. kökəltmə məntəqəsi. – *Bə niyə dəyişmişən belə, kökəlmisən, bordaqlaydın?* (M.Süleymanlı. Səs. Azərb. jurnalı, 1988, №2, səh. 22).

BOŞLAMAQ – buraxmaq, azad etmək. – *Teatrda məşqim var, indi gecikirəm, – deyib bizi vaxtından əvvəl başlayıb getdi* (S. Nəzirova. Ümid ulduzu. Ulduz, 1990, №12, səh. 50).

BOŞNAĞ – sərbəst. – *Boşnağam, azadam, şaşqınam, şadam* (A.Laçınlı. Yetəndə. Ulduz, 1990, №5, səh. 66).

BOYGÖRÜNCƏKLIYI – toydan sonra təzə gəlini görmək üçün təşkil edilən mərasim. – *Mürşüdovdan qalma “miras”dı, ikincisi də səni boygörüncəkliyinə çağırمامışam* (N.Qənbər. Başsız meyit. Azərb. jurnalı, 1989, №6, səh. 115).

BOZARMAQ – cavab qaytarmaq, sərt danışmaq. – *Sən nə cəsarətlə direktora bozarırsan?* (S.Tağızadə. Təqib. Ulduz, 1989, №9, səh. 16).

BOZ AYAMI – tutqun, dumanlı hava. – *Allahsız, boz ayamıydı, tanıyammadım* (A.Mustafazadə. Qaraçuxa nağılı. Ulduz, 1987, № 4, səh. 32).

BOZLAMAQ – danlamaq, tənbeh etmək, acılamaq. – *Tez elə, yubanma, bəxtinə Müslüm doxtur burda yoxdu, görsə ki, bir adam içəri boşlamışam, xalatımı çıxarıb bozlayacaq məni* (Ə.Mustafayev. Novruzgülü açmamış. Azərb. jurnalı, 1987, №7, səh. 17).

◇ **BÖR-BÖR BÖYÜRMƏK** – bərkdən, ara vermədən, yanıqlı-yanıqlı böyürmək. – *Hərdən də dayanıb üzünü ona sitəmlər eləmiş bu neybət adama tutaraq elə bөр-bөр böyürürdü* (Əlabbas. Güdaz. Azərb. jurnalı, 1992, №7-8, səh. 147).

BÖRK – papaq. – *Qoydu qəlibə keçirilmiş sarı, yaşıl furajkaların, qara-qıvrım motal papağın, buxara dərisindən tikilmiş bөрkүн böyrünə* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 57).

BÖV – əqrəb. – *Bunda deyiblər də kasıbı dəvə üstə böv vurar* (B.Bağirov. Uzaq günlərin damcıları. Azərb. jurnalı, 1989, №3, səh. 57).

BÖYƏLƏKLƏNMƏK – qızışmaq, özündən çıxmaq, atılıb-düşmək. – *Aparıb, nəyimi əlimdən alacaqsan, neyniyəcəksən ki,*

belənçi böyələklənibsən? (M.Süleymanlı. Səs. Azərb. jurnalı, 1988, №2, səh. 36).

BÖYƏNƏK – mozalan. – *Elvar bədanimizi sancmaq üçün böyür-başımızda uçan böyənəyi əlinin hərəkəti ilə ilə qovdu* (E.Əlləzoğlu. İllərin ağırlığı. Ulduz, 1991, №11-12, səh. 68).

BÖYÜN – bu gün. – *Dünəndən incisin, böyündə iki olsun* (Ə.Bağirov. Doğma ocaq. Azərb. jurnalı, 1987, №3, səh. 80).

BUĞARSAĞ – qaramalın buğaya gəldiyi yer. – *Buğarsağa yığılıblar it xılı kimi* (M.Süleymanlı. Səs. Azərb. jurnalı, 1988, №2, səh. 36).

BU HEYDƏ – bu vaxt, bu zaman, bu dəm. – *Elə bu heydə aşağılardan, bağların dərin yerindən bir hay, bağırtı qopdu* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 43).

BU HEYNDƏ – bax: bu heydə. – *Ancaq bu heyndə açılan qəfil güllədən sonra ayın gümüşü sığılı düzün-dünyanın üstündən sanki birdəfəlik çəkilib getdi* (Ə.Bağirov. Köhnə kişi. Azərb. jurnalı, 1988, №4, səh. 23).

BU HİNDƏ – bax: bu heydə. – *Bu hində o üstü şəkilli kitab Səfəli müəllimin gözünün qabağına gəldi* (Ə.Əylisli. Yəmən. Azərb. jurnalı, 1991, №9-10, səh. 34).

BUXARTANA – bu qədər. – *Gündə-gündə buxartana qırılırlar* (B.Bayramov. Üzlü-astarlı günlər. Azərb. jurnalı, 1989, №11, səh. 62).

BULLANMAQ – fırlanmaq, hərlənmək, dolanmaq. – *Mamlımatan arvadlar var ha, bəzənib-düzənib, ərlərinin qabağında bullanurlar ey, olar kimi biz də deyərdik bacarmırıq* (M.Niyarlı. Yola dikilən gözlər. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 94).

BURCUNMAQ – silkələmə-silkələmə, özünü əzə-büzə getmək, əzilib-büzülmək, bədənini sağa-sola oynatmaq. – *Qaldı padşah və onun başındakı dəstəyə, onların civarına, mətəsinə ən azı on addım qalmış, bir də onlardan ən çoxu on addım uzaqlaşmış gərək iki kərə gəldikdə və uzaqlaşdıqda burcuna idin* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 25).

BURUNLAMAQ – incitmək, yola verməmək, gözümçixdiya salmaq. – *Ev tapdın dəə kirələməyə – deyə məni burunlayır* (S.Nəzirova. Ümid ulduzu. Ulduz, 1990, №12, s. 60). – *Yox, burunlamalı adamlardan deyildi, odu ki, bu dəfə özü burnundan tez dikəldi* (İ.İsmayılov. Əzrayıl. Ulduz, 1989, №1, səh. 13).

BURUNTAXLAMAQ I – heyvanın ağzına (ip və ya kəndir) buruntaq taxmaq, buruntaq keçirmək. – *Ayğır həm buruntaxlanmış, həm də keçi qılından toxunmuş uzun irişmə ilə hörüklənmişdi* (V.Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 24).

BURUNTAXLAMAQ II – məc.mənada: evləndirmək, əl-ayağını yığmaq. – *Gördün ki, yox yekə cırır, mənə xəbər elə, tez buruntaxlayax köpəy uşağını* (İ.Qarayev. Bir kəndin uşaqları. Azərb. jurnalı, 1990, №10, səh. 118).

BUTARLANA – bu cür, bu təhər, belə. – *Mazan dayınızın evi qu deyəndə qulaq tutulan düzləmədi ki, a, qurd-quş təpinə, ceyran da özünü sürüyüb onlara sala butarlana?* (İ.Qarayev. Bir kəndin uşaqları. Azərb. jurnalı, 1990, №10, səh. 119).

BÜLƏNMƏK – sərilmək, bürünmək. – *Bəzaklicə bir məhrəbaya bülənmişdi termos* (Ş.Həsənoğlu. Qapalı dünyalar. Azərb. jurnalı, 1991, №1, s. 58).

BÜYƏLƏKLƏNMƏK – bax: böyələklənmək. – *Cövdəti də pullu görmək istəyirdim, böyələkləndi, ilim-ilim itdi* (A. Qəhrəmanov. Bulaq suyu. Ulduz, 1988, №5, səh. 9).

CADA – asfalt yol. – *Çəkildilər geri, şaqqıldağ, yun qırıntısı döşənmiş cadanın başına çatanda gördülər onu* (S.Əhmədov. Gülmalı kişinin axırı. Azərb. jurnalı, 1988, №3, səh. 66).

CAĞ – ağac və ya dəmirdən düzəldilmiş çəpər. – *Cağlara çəkilmiş hava rəngli rəng təzəydi* (Ə.İnfiloğlu. Qəribə taleli qız. Ulduz, 1991, №8, səh. 84). – *Öldür, cağdan bir addım qırağa süpürgə vurmazlar* (Ə.Əmirov. Tapanca. Ulduz, 1988, №8, səh. 4).

CALĞA – calaq olunmuş tut ağacı. – *Balaca, yeni evin qabağındakı calğaya dırmaşmışdı* (Ə.Həsənov. Bağ evi. Ulduz, 1988, №6, səh. 11).

CAMAQ – ağzın yanları, cəhəng. – *Ağbaşovun camaqlarından qızmış nər kimi köpük tökülürdü* (N.Qənbər. Boğanaq. Azərb. jurnalı, 1991, №11-12, səh. 60).

CANAZIR – zəif, xəstə, xəstəhal, tez-tez xəstələnən <adam>. – *Bizim bu gədəmiz bir az canazırdı* (N.Qənbər. Başsız meyit. Azərb. jurnalı, 1989, №6, səh. 177).

CAR-CAHAZ – avadanlıq. – *Palaza sərilməmiş taxıl hövsənir, car-cahazı boşalmış dəyirman kılıfından püskürən buğda unuyla qarışıq gəlirdi* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 14).

CARLAMAQ – tökmək, əndərmək. – *Elə bil Muradxanın başına bir qazan qaynar su carladılar* (B.Nəsib. Köhnə hamam içində. Azərb. jurnalı, 1987, №6, səh. 34). – *Elə bil başına qaynar su carlatdılar* (Ə.Mustafayev. İçindən asılmış adam. Ulduz, 1989, №2, səh. 19).

CARMALAŞMAQ – toplaşmaq. – *Od kisəsindən, dalağından lələdağlar əllərində alabəzək fincanlar, ustu zərli dolcalar, plasmas stəkanlarla gəlib, carmalaşırdılar* (V.Babanlı. Omurluk cəza. Azərb. jurnalı, 1991, № 2, s. 41).

CAY – toyuğun döş sümüyü ilə oynanılan oyun və ya mərc tutmaq. – *Ərgin isə cayı yaxşı bilirdi* (R.Əliyev. Bütövlənməyən borc. Ulduz, 1991, №7, səh. 71).

CAYDAQ I – uzun, hündür <adam>. – *Hə, uzundu axı o, caydaqdı* (V.Nəsim. Köhnə hamam içində. Azərb. jurnalı, 1987, №6, səh. 36). – *Caydaq adamdı, kürənsayaq bıqları dodağının iki yanından sallanıb cövcülərini basmışdı* (S.Əhmədov. Gülməli kişinin axırı. Azərb. jurnalı, 1988, №3, səh. 20). – *Hamının yerinə cavan, caydaq bir oğlan dindi* (Ə.Mustafayev. İxtira. Ulduz, 1989, №2, səh. 10). – *Aranın hisini-pasını, qaramatını tökməyə macal tapmayan caydaq çarvadar xeyli yanyörəsinə baxıb döyükdü* (A.Mustafazadə. Qaraçuxa nağılı. Ulduz, 1987, №4, səh. 34).

CAYDAQ II – kök, canlı. – *Nənəm özünü içəri dürtməyə çalışan caydaq hinduşqanın ayaqlarını döyəcləyirdi* (N.Qənbər. Babamın son nağılı. Ulduz, 1988, №12, s. 11).

CECİM – yun palaz. – *Üzü bəzək, astarı təzək cecim torbanı Ataşın əlindən aldı* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 77). – *Hər səhər bu nağıl dünyasından ayrılır, köhnə cecim parçasından tikilmiş naxışlı çantamı çiynimə salıb, tək-tənha yola düzəlir, vahiməli meşənin ortasından keçib, məktəbə gedirdim* (Ə.Əzimzadə. Arandan gələn adam. Ulduz, 1988, №3, səh. 3). – *Kənddən gətirdikləri enli cecimə bürüdükləri meyidi dar qapıdan çıxartdı* (Ə.Əmirov. Tapanca. Ulduz, 1988, №8, səh. 15).

CƏHL – mübahisə. – *Bayaqdan böyüklərin cəhlinə ədəb naminə kirmişcə qulaq asan Fərid, deyəsən daha dözə bilmədi* (Ə.Əzimzadə. Cehiz. Ulduz, 1990, №5, səh. 37).

CƏHLƏMƏK – ləhləmək. – *Yoxsa qat qabağına burdan Arazqırağına piyada cəhləsinlər* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 65).

CƏLƏF – zəif. – *Səlcuq – artıq tanıdığımız arıq, cələf oğlan, bir diplomat əlində, iki qovluq qoltuğunda, qapını ehmalca açıb, içəri girdi* (S.Tağızadə. Təqib. Ulduz, 1989, №9, səh. 3).

CƏLƏK-CƏLƏK – dəstə-dəstə, sürü-sürü. – “*Qonaq*” orada qayığın burnunda olan dupduru suyun dibində cələk-cələk balıqları müştəri gözü ilə süzüb, öz təşəkkürünü bildirdi (N.Qənbər. Başsız meyit. Azərb. jurnalı, 1989, №6, səh. 177).

CƏRCƏNƏK – paça. – *Hamı cərcənəyindən ayrılıb, xüsusi tavalarda qızardılmış cücələrə baxırdı* (Ə.Əmirov. Axirətdən qabaq gəzinti. Azərb. jurnalı, 1989, №4, səh. 111).

CƏRƏ – çadır. – *Əmim arvadı da cərənin altından başını çıxarıb, soruşmuşdu* (N.Mirzəxanlı. Axirət dünyası. Azərb. jurnalı, 1991, №9-10, səh. 169).

CƏVƏRƏN – balaca səbət. – *Cəvərəndə yenicə sümükləmiş alça görünürdü* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 54).

CƏVƏRƏSİZ – tutmayan. – *Həə, atasız qız cəvərəsiz calaqqdı* (S.Nəzirova. Ümid ulduzu. Ulduz, 1990, №12, səh. 56).

CİBRIQ – dərisi soyulmuş. – *Nə təhər doladısa, kişinin əbrəş papağı sıvrilib başından düşdü otluğa, qırxıq, cıbrıq mozusu açıq qaldı* (S.Əhmədov. Gülmalı kişinin axırı. Azərb. jurnalı, 1988, №3, s. 24).

CİBRIQLAMAQ – soymaq. – *Qaməddin öküzün dərisini təzəcə cıbrıqlayıb çıxarmışdı ki, baytar Fərman tək səbir kimi böyürdən çıxdı* (K.Məmmədov. Qan qoxusu. Ulduz, 1991, №3, səh. 21).

CİDIRDA-CİDIRDA – qova-qova, çapa-çapa. – *Gün gü-nortadan əyləndə Həsənin oğlu Allahyar atı cıdırda-cıdırda böyürdən çıxdı* (Q.Əlismayıllı. Yelqıran.Ulduz, 1990, №1, səh. 11).

CİĞAN I – oğru, cibgir. – *Əşşi, cığan Rüstəmin qeyni* (M.Qocayev. Lotoreyama bəxt düşdü. Ulduz, 1990, №12, səh. 88). – *Göz-başı qaynayır, lap cığana oxşayır* (Ə.Hacıadə. Dünyanı tanı. Azərb. jurnalı, 1989, №3, səh. 74).

CİĞAN II – çoxlu, bir xeyli, bir dəstə. – *Dönüb dolayı ötmək istəyəndə gördülər xeyr, bağın hər ağacının altından bir səda çıxır, hər kol, hər şəvəl arxasında bir cığan uşaq, müəllim toplar*

nib (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 9).

CİĞNAMAQ I – tapdalamaq, ayaqlamaq, əzmək. – *Fermanın qara buğası sığırcı Lal Səlimi cığnayıb, dedilər* (H.Qasımlı. Qara buğa. Ulduz, 1988, №1, səh. 55).

CİĞNAMAQ II – yemək, çeynəmək. – *Qışın topu atılandan tavət payızın ortalarınca əmənkömənci, cincilim, unnuca cığnamışq* (İ.Qarayev. Bir kəndin uşaqları. Azərb. jurnalı, 1990, №10, səh. 105).

CİĞNATMAQ – tapdatmaq. – *Mənliyini, şəxsiyyətini ayaqlar altına atıb cığnatsan, onu sonradan düzəltmək müşkül işdir* (Ş.Süleymanov. Qisas. Ulduz, 1988, №4, səh. 20).

CILFİR – cılız. – *Bu nədi, bir cılfır qovaqdı* (S.Əhmədov. Gülmalı kişinin axırı. Azərb. jurnalı, 1988, №3, s. 23).

CILĞI I // ÇILĞI – tüklü üzü kənarında qalan motal. – *Çılğıdan pendir qurtarmışdı* (H. İbrahimov. Qu quşları öləndə oxuyurlar. Azərb. jurnalı, 1987, №10, səh. 129). – *Həm də yadına düşdü ki, yaylaqda mamalarının gözündən oğurlanıb, cılğıdan pendir oğurlayır, bulağın üstündə fətirlə dürməkləyib, ötürürdülər* (E.Əlləzoğlu. Ağsaqqal. Azərb. jurnalı, 1987, №9, səh. 127).

CILĞI II – süpürgə. – *İndi qalxıb, səni at ağzından çıxmış cılğıya döndərəm, küçük!* (M.Süleymanlı. Səs. Azərb. jurnalı, 1988, №2, s. 35).

CINDARAQ – bədənli, əndamlı, kök. – *Bu gödək, cındaraq oğlandı, harfa gözlərindən rişxənd yağırdı* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 41).

CINQIR – səs. – *İçəridə səs-səmir eşidilmirdi, Əbilin cıncırı çıxmırdı* (İ.Məlikzadə. Qırmızı yağış. Azərb. jurnalı, 1987, №1, səh. 7).

CIRMAQ – yekə-yekə, başından böyük danışmaq. – *Gördün ki, yox, yekə cırır, mənə xəbər elə tez buruntaxlayax köpəy uşağımı* (İ. Qarayev. Bir kəndin uşaqları. Azərb. jurnalı, 1990 №10, s. 118).

CIRLAMAQ – aradan çıxmaq, sivişib qaçmaq. – *İşiz balaca bərkə-boşa düşdü, cırlıyırsız* (H. Zeynalöglü. Torpağı sanı yaşa. Ulduz, 1989, №4, s. 34).

CIRNAQ – dırnaq, cırmaq, pəncə. – *Biz müftəxorluq, cırnağı-mız tutan yerdən qopardırıq* (V.Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 74).

CIRNAMAQ – əsəbiləşmək, hirsələnmək, özündən çıxmaq. – *Hə, dayan, o saat cırnama* (Ə.Hacızadə. Dünyanı tanı. Azərb. jurnalı, 1989, №3, səh. 89). – *Cəfərqulu bəy möhkəm cırnamışdı* (H.Zeynalöglü. Torpağı sanı yaşa. Ulduz, 1989, №4, səh. 24).

CIRNATMAQ – bax: cırnamaq. – *Elə bil cırnatmaq istəyirdi məni* (Ə.Əzimzadə. Arandan gələn adam. Ulduz, 1988, №3, səh. 18). – *O göyəzə arvadı cırnatmağın da ayrı ləzzəti var* (E. Əlləzoğlu. Boru. Azərb. jurnalı, 1992, №11-12, səh. 116).

CIRTDAMAQ – yerindən sözünü demək. – *Ona görə cırtıdadı, tezcə özünü göstərdi* (S.Budaqlı. Fevral. Ulduz, 1987, №4, səh. 9).

CIVILDAMAQ – sürətlə o tərəf-bu tərəfə hərəkət etmək. – *Çer gözlər civildadı* (Ə.Əzimzadə. Arandan gələn adam. Ulduz, 1988, №3, səh. 11).

CIY-CIY – ağına gələni danışan, sayıqlayan, çərənləyən, danışib başı xarab eləyən <adam>. – *O dəlləklik eləyən bala-caboy, ciy-ciy kişimi?* (V.Nəsib. Ceyrançöldə qara bayram. Azərb. jurnalı, 1988, №12, səh. 102).

CIZDAMAQ – cızıldamaq, yanmaq. – *Ürəyin cızdıadı bir qırnıx danladıq deyın?* (Ş.Həsənoğlu. Günəş ardınca. Azərb. jurnalı, 1991, №5, səh. 62).

CIZILDAMAQ – bax: cızdamaq. – *Ürəyin nədən cızıldadı?* (Ş.Həsənoğlu. Qapalı dünyalar. Azərb. jurnalı, 1991, №1, səh. 62).

◇ **CIZZ ELƏYİB YAPIŞMAQ** – əl çəkməmək, yaxasından yapışıb əl çəkməmək. – *Cız eləyib, yapışdı ki, Bakını tanımırəm* (F.Qoca. Kələfin ucu. Azərb. jurnalı, 1987, №10, səh. 72).

CİBİŞDAN – cib. – *Cavan oğlan axşamacan o bir qəpikləri yığır, qoyur cibişdanına* (Ə.Hacızadə. Dünyanı tanı. Azərb. jurnalı, 1989, №3, səh. 75).

CİJİ – ana. – *Bikə xala, cijim, deyib, əlini evə sarı uzatdı* (F.Qoca. Kələfin ucu. Azərb. jurnalı, 1987, №10, səh. 4). – *Cijinin də ələyi ələrib* (V.Nəsib. Hərlənbaba. Azərb. jurnalı, 1990, №3, səh. 56). – *Cijim orta məktəbi bitirməyib, arvad deyil?* (F.Qoca. Kələfin ucu. Azərb. jurnalı, 1987, №10, s. 25). – *Ay ciji gəlmişəm ki, Gülnaz mamamı Tehrana aparam* (F.Eyvazlı. Bir kisə qızıl. Ulduz, 1991, №3, səh. 81).

◇ **CİKKƏ ÇƏKMƏK** – ucadan qışqırmaq, bağırmaq. – *Özümdən asılı olmadan cikkə çəkdim* (N.Qənbər. Babamın son nağılı. Ulduz, 1988, №12, səh. 17). – *Anası cikkə çəkdi* (Ə.Əmirov. Tapanca. Ulduz, 1988, №8, səh. 11).

CİQAN – bax: cığan I. – *O xınabaş neyləsin ki, ciqanın biri üstünə papiros tullayır* (V.Nəsib. Hərlənbaba. Azərb. jurnalı, 1990, №3, s. 70).

CİLBƏLƏŞMƏK – sözləşmək, ağızlaşmaq. – *Qardaşımın arvadiyla arvadı olacaq qız cilbələşib, boğuşdular* (R.Tağızadə. Sivilizasiya. Azərb. jurnalı, 1991, №11-12, səh. 56).

CİLƏF – bax: cələf. – *Ciləf uşaqsan bir şey fikirləşərik* (S.Nəzirova. Ümid ulduzu. Ulduz, 1990, №12, səh. 56).

CİMCİMƏLİ – xırda naxışlı <parça>. – *Leninqradda rəssamlıq təhsilini başa vurmuş balası qırmızı diplomu, şəvə saqqalı və anasına aldığı güllü şal, cimciməli donla qayıtmışdı* (V.Nəsib. Bir yaz xəzanı. Ulduz, 1988, №11, səh.10).

CİMİLDƏŞMƏK – giçişmək. – *Təpəsinin ortası cimildəşəndə Nəsib durub qapını var gücü ilə çəkdi* (İ.Məlikzadə. Dolaşaların Novruz bayramı. Azərb. jurnalı, 1988, №5, səh. 49).

◇ **CİNBATA ÇƏKİLMƏK** – yox olmaq, görünməmək. – *Oğlan cavab vermək əvəzinə gülümsünürdü, gözləri qıyılıb, cinbata çəkilirdi* (E.Əlləzoğlu. Şülləbaş Həmid. Azərb. jurnalı, 1992, №11-12, səh. 129).

CİNLƏTMƏK – əsəbiləşdirmək, özündən çıxartmaq, hirs-ləndirmək, əsəbləri ilə oynamaq. – *İstəyirdim uşaqların yanına qa-yıdam, diyircək sürə-sürə doğruçul maşın səsi çıxaram, dükana gedəm havalı Fatmanı cinlədəm* (E.Əlləzoğlu. Gününüz kösöyə dönsün. Azərb. jurnalı, 1990, №2, səh. 137).

CİRƏ – norma. – *Qoyun-davarın bütünü qış ərzində, ildə nə yeyib, nə sınıracağını, nə kövsəyib, nə sağılacağını qramınacan sayğaca vurub, hər bir təsərrüfatın, hər bir birliyin illik yem cirəsini qoymuşdular ortaya* (S.Əhmədov. Gülmalı kişinin axırı. Azərb. jurnalı, 1988, №3, səh. 25).

CİVAR – yaxınlıq, ətraf. – *Qaldı padşah və onun başındakı dəstəyə, o da belə idi: onların civarına, mətəsinə ən azı on addım qalmış, bir də onlardan ən çoxu on addım uzaqlaşmış gərək iki kərə – gəldikdə və uzaqlaşdıqda – burcuna idin* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 25).

CİVİR – söyüdəoxşar ağacın şivləri. – *Civirdən olan darvaza dağılırdı* (İ.İsmayılov. Ocaq daşı. Ulduz, 1991, №4, səh. 91).

CİVİRTDƏK – cəld. – *Yorğun, qayğılı gözlərini bu arıq, civirdək uşağın aydın, işıqlı, həyat dolu gözlərinə dikdi* (Ə.Həsənov. Bağ evi. Ulduz, 1988, №6, səh. 21).

CİYƏ – kəndir. – *Və çox keçmədən suyun axarında, kiçik qayığın burmuna ilişdirilən ciyənin ucunda qəribə, saytallı balıqlar çələkləndi* (N.Qənbər. Başsız meyit. Azərb. jurnalı, 1989, №6, səh. 177).

CİYİ – bax: ciji. – *Ağlama, ciyi, ağlama* (Ə.Əmirov. Axirətdən qabaq gəzinti. Azərb. jurnalı, 1989, №4, səh. 123).

CİYİL – bataqlıqda və torflu sahələrdə bitən ot. – *O biri taydakı göz oxşayan əkindən fərqli olaraq bəri tayı ciyilli, kol-kosluq içindən nəhəng ağaclar göyərən cəngəllik basmışdı* (Ə.Sahib. Ovçu Cəbrayılın tulaları. Ulduz, 1990, №12, səh. 24).

COCUMAQ – üstünə gəlmək, hücum etmək, coşmaq. – *Sayalı arvad qoltuğundakı bir bağ otu onun qabağına qoyub*

qayıtmaq istədi, kəl cocudu (Ə.Mustafayev. Novruzgülü açmamış. Azərb. jurnalı, 1987, №7, səh. 18).

COMALAĞ – tayfa, nəsil. – *Doğrudanmı Tahirli comalağında Səbinə gəlin ola bilər?* (N.Qənbər. Boğanaq. Azərb. jurnalı, 1991, №11-12, səh. 119).

COMALIQ – izdiham, yığın. – *Bu binanın qabağındakı maşın comalığını ağıla gətirmək olmazdı* (S.Əhmədov. Gülmalı kişinin axırı. Azərb. jurnalı, 1988, №3, səh. 24).

CORMALAŞMAQ – toplaşmaq, yığışmaq. – *Ev sahibləri böyük çəşqinlik və təşviş içində qızla oğlanın dövrəsinə cormalaşdılar* (V.Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 56). – *Tapdıq məclisdə görünəndə özlərini arxalı sanarlar, başına cormalaşarlar* (Ə.Mustafayev. Novruzgülü açmamış. Azərb. jurnalı, 1987, №7, səh. 54).

COVLANLAMAQ – şahə qaldırmaq, dolandırmaq, hərləndirmək. – *İstəyirdi ki, atını gödəkcə kəsdirdiyi yal-yalmanını çiyində yellədə-yellədə bazaraşağı-bazaryuxarı covlanlasın* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 84).

COYĞA – bax: comalaq. – *Bizim nəsilə-coyğaya dədə-babadan “Mürşüdlülər” deyiblər* (V.Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, s. 37).

CÖVCÜ – bax: camaq. – *Caydaq adamdı, kürənsayaq bıqları dodağının iki yanından sallanıb cövcülərini basmışdı* (S.Əhmədov. Gülmalı kişinin axırı. Azərb. jurnalı, 1988, №3, səh. 20).

CUANƏZƏN – qadın, gəlin. – *Arvadı gözəl olmasa da, abır-hayada, insanlıqda haqqı olan bir cuanəzən idi* (Ə.Əmirov. Axirətdən qabaq gəzinti. Azərb. jurnalı, 1989, №4, səh. 126).

CUMCULUQ – tamamilə, başdan-ayağa. – *Təpədən dırnağa cumculuq un-urfa ətri saçaraq, xirtəkdən topuğa suyunuz süzülə-süzülə gəlirik* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 10).

□ **CUMCULUQ OLMAQ** – tamamilə, başdan ayağa qədər nəyəsə batmaq, nəyəsə bulaşmaq, islanmaq. – *Yəqin ki, cum-*

culuq olub (Ə.Bağirov. Gözmuncuğu. Ulduz, 1988, №7, səh. 22).

CUMUX – döyüşkən, döyüşə, hücumu hazır olan, döyüşdən çəkinməyən, qorxusuz <adam>. – *Qaya idim, mum oldum; Yekələrə yem oldum; Balacada cumuxdum; Gör axırda kim oldum* (A.Laçınlı. Qarabağda qalam var. Ulduz, 1990, №5, səh. 67).

CUNA – tənzif. – *Başını Xına inəyin, Mərcan inəyin mərək qarnına dayayıb, cuna altda zümmə edən anamın yaz havalı oxşamasına da doldu sazaq* (Ə.Əzimzadə Arandan gələn adam. Ulduz, 1988, №3, səh. 2).

CUR – tay-tuş, dost-aşna, yoldaş, həmtay. – *O da ki, kefi istəyəndə, daha doğrusu, curları ilə görüşə bilməyib, ürəyi darıxanda olurdu* (A.Şəruri. Gecə əməliyyatı. Ulduz, 1987, №8, səh. 41).

□ **CUR OLMAQ** – dost, yoldaş olmaq. – *Ələsgər hələlik onlarla cur ola bilməmişdi* (Y.Əhmədov. Qara yelkənli qırmızı gəmilər. Ulduz, 1990, №3, səh. 28).

CURUNBUL – bax: cumculuq. – *Oğlan curunbul su içində olan nimdaş paltolu, sətın kepkalı kişinin nə istədiyini kəsdirə bilməyib, təəccüblü baxışlarla bir az da yaxınlaşdı* (Ş.Səlimxanlı. Mehmanxanada keçən gecə. Azərb. jurnalı, 1992, №9-10, səh. 166).

CUVAR I – suya nəzarət edən adam. – *Xankişillərin ‘Xankişigilin’ xoruzları banlayacaq, dərədən cuvar sədası qalxacaqdı* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 90).

CUVAR II – suyun qabnağını kəsmək üçün toplanılan torpaq. – *Sarovun qabağını kəsmək üçün çəkmənim burnu ilə cuvar toplamağa başladım* (Ə.Babayeva. Rəngbərəng adamlar. Azərb. jurnalı, 1989, №1, səh. 34).

CÜLYƏ – gölməçə. – *Cülyələrin suyu quruduğundan heyvanlar Kürdən su içməyə gedib-gəlməkdən yollarda pələsəng idi* (F.Eyvazlı. Bir kisə qızıl. Ulduz, 1991, №3, səh. 65).

CÜNCÜL – xırda. – *Cüncül, öləzik gözlərini Mürvətin gözlərinin düz içinə zilləyib, irişdi* (V.Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 55).

CÜRCƏNƏKDƏN ÇIXMAQ – kökəlib dərisinə sığmamaq, şişmanlamaq, hədəqəsindən çıxmaq. – *Bu pərtdəgöz yaramaz necə çıxıb cürcənəkdən?* (İ.Məlikzadə. Semiçka Cabbar. Ulduz, 1988, №5, səh. 28).

CÜRƏ – kiçik saz. – *Mədəd cürəni çiyinə keçirdi* (İ.Hüseynov. Əbədiyyət. Azərb. jurnalı, 1988, №10, səh. 42).

CÜRƏFƏ – cüssə, can-cüssə, can-cəsəd, boy-buxun. – *Amma özünün heç bir adamlıqca cürəfəsi yoxdur* (T.Hüseynov. Yanıq Abdullanın yuxuları. Azərb. jurnalı, 1991, №4, səh. 46). – *Çəkəjam o cılız cürəfəni məhşər ayağına* (V.Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 97).

CÜRƏFƏSİZ – cüssəsiz, cansız, arıq, boy-buxunu olmayan. – *Balacaboy, cürəfəsiz adam idi* (T.Hüseynov. Yanıq Abdullanın yuxuları. Azərb. jurnalı, 1991, №4, səh. 46).

ÇAĞLA – dolça. – *Çəmənim açıq pəncərədən aynabəndin küncünə yığılan bəqqələri, çağlaları həyatə tullayırdı* (Y.Həsənbəy. Adı suyun şəfəsi. Ulduz, 1991, №9-10, səh. 77).

ÇAXAL – ala-bula. – *Yaylaq itlərinə bənzər, ala biləkli, göyümsov, çaxal itdi* (M.Süleymanlı. Səs. Azərb. jurnalı, 1988, №2, səh. 3).

ÇAXRAX – daşlı-kəsəkli, qeyri-məhsuldar yer. – *Bütün günü heyvanı çaxraxda, çayın kənarında hərəylər* (E.Əlləzoğlu. Dana əhvalatı. Azərb. jurnalı, 1992, №11-12, səh. 120).

ÇALI – qədər. – *Uşax çalı ağlın yoxdur* (S.Nəzirova. Tale damğası. Azərb. jurnalı, 1991, №7, səh. 26).

ÇALQU – süpürgə. – *Ana qapı kürüdü, oğul çalqu çəkdi* (H.İbrahimov. Qu quşları öləndə oxuyurlar. Azərb. jurnalı, 1987, №10, səh. 127).

ÇAPOÇULUĞ – xəbərçilik, şeytanlıq. – *Çapoçuluğa durmuşsan, ə, burda?* (İ.Məlikzadə. Dolaşaların Novruz bayramı. Azərb. jurnalı, 1988, №5, səh. 21).

ÇARQAT – qırmızı rəngli, üzərində ağ güllər olan pambıq parçadan baş örtüyü. – *Görürdün bir ehtiyatlı, yığımcıl ağbircək, ağsaqqal çuxanın, arxalığın cibindən, çarqatın altından tək bir alma çıxartdı* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 44).

ÇARPANAQ – daş parçası. – *O boyda diunyada bircə adamın ağı kəsməyib ki, əl ata yerdən bir çarpanaq götürə, dilsiz-ağızsız qayanın sinəsin oyalaya* (Ə.Əzimzadə. Arandan gələn adam. Ulduz, 1988, №3, səh. 2). – *Çarpanaq elə sürüşgəndi, Allahın adicə bəndəsi də buradan ayaq qoyub keçməkdən çəkinərdi, gəl gör bu kişilər ola* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 10).

ÇARVADAR – kənd-kənd gəzib xırda ticarətlə məşğul olan adam. – *Aranın hisini-pasını, qaramatını tökməyə macal tapma-*

yan caydaq çarvadar xeyli yan-yörəsinə baxıb, döyükdü (A.Mustafazadə. Qaraçuxa nağılı. Ulduz, 1987, №4, səh. 34).

ÇATAQ – haça yer. – *Ayağının birini qoysun arx içindəki ala qayanın belinə, sonra da o birini atlatsın qara qaya parçasının çatağına* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 10).

ÇATAQLAMAQ – birləşdirmək, çatmaq, çarpazlamaq. – *Çataqladığı əllərini hirsindən-hovundan, əsəbini cilovlayıb yığıb-yığışdırammadığından narahat-narahat ovub-övkələyirdi, ayaq səsinə çöndü, baxdı, Müslümü gördü, ürəyi qut oldu* (Ə.Mustafayev. Novruzgülü açmamış. Azərb. jurnalı, 1987, №7, səh. 9). – *Müslüm ayaqlarının uyusuğunu açmaq üçün otluqda gəzindi, əllərini belində çataqlayıb qovşuruldu* (Ə.Mustafayev. Novruzgülü açmamış. Azərb. jurnalı, 1987, №7, s. 48).

ÇATAL – ikibaşlı. – *İndi o, ayağa qalxıb, Rəqibi nəinki susmağa vadar edir, hələ desən, “Laldinməzlə çatal oyun oynayan Donma”nı da yadına salırdı* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 24).

ÇATALAMAQ – haqqında cürbəcür söz demək. – *Gözünün qabağında dədəsini çatalayırsınız* (V.Nəsib. Köhnə hamam içində. Azərb. jurnalı, 1987, №6, səh. 38).

ÇATALLAŞMAQ – tutulmaq, boğuc çıxmaq. – *Səsi də həmin yay çatallaşmışdı* (Ə.Əmirli. Meydan. Azərb. jurnalı, 1992, №3-4, səh.52).

◊ **ÇATAL VURMAQ** – boğulmaq, tutulmaq, xırıldamaq <səsə aiddir>. – *Qədim, başına dönüm – səsi çatal vurdu* (Ə.Əmirov. Tapanca. Ulduz, 1988, №8, səh. 21).

ÇATAŞIQ – qoşa. – *Aşağıdan, dərənin dibindən çataşılıqlı iki güllə atıldı* (M.Mirzəyev. Bir payız günü. Ulduz, 1991, №4, səh. 13).

ÇATI – ip. – *Odur ki, bu sözün Gər Xəlilin ağızından çıxmağıyla Çarxçıoğlu boz kətan kömləyinin qəzil çatusını əllərində sahmanlayıb, gözdən keçirdi* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 41).

ÇATMA – çardaq. – *Zamın kişi baltasını təzə dikəlttdiyi çatmaya sancıb, yavaş-yavaş divarın üstünə, oradan da nərdivanla yerə endi* (T.Hüseynov. Gecə məhkəməsinin hökmü. Azərb. jurnalı, 1988, №5, səh. 65).

ÇAVİMAQ – çalıb-oyunmaq. – *Adamlar qaynaşır, tərəkmə çalıb çavıyırdı* (S.Əhmədov. Gülmalı kişinin axırı. Azərb. jurnalı, 1988, №3, səh. 46).

ÇAYBASAR – çayın sahilində daşqın zamanı suyun altında qalmış sahə. – *Yanlarındanca axan Arazın həkiri, azman dişləri yerin yeddi qatına işləyən kotanların çevirdiyi çaybasar torpağın dərinədən qalxan nəfəsi aran istisinə tabsız Qozduları apardı huşa* (S.Əhmədov. Gülmalı kişinin axırı. Azərb. jurnalı, 1988, № 3, səh. 22).

◇ **ÇAYIRIN ÇƏKMƏK** – cəzasını çəkmək. – *Çanınız çıxsın, indi gedin, çayırın çəkin* (Z.Bayramlı. Qız Pərinin oğlu. Azərb. jurnalı, 1992, №7-8, səh. 102).

ÇER – çəp. – *Çer gözlər cıvıldadı* (Ə.Əzimzadə. Arandan gələn adam. Ulduz, 1988, №3, səh. 11). – *Sədrim quyruğuna dönmüş Çer Vəli də ağlamırdı* (Ə.Əzimzadə. Arandan gələn adam. Ulduz, 1988, №3, səh. 3).

ÇEŞMƏLİYİ OLMAMAQ – bir qəpiyi olmamaq. – *Aişə yeri-göyü birləşdirdi ki, özlərinin çeşməliyi yoxdur* (M.Əliyev. Xatirə. Azərb. jurnalı, 1987, №8, səh. 130).

ÇET – 100 qramlıq çəki vahidi <çətvər sözünün qısaldılmış forması>. – *Deyirdi k'alxoza bir çet qədər də xeyri yoxdur bunnarın* (Ə.Əzimzadə. Arandan gələn adam. Ulduz, 1988, №3, səh. 12).

ÇEYİLLİK – bax: ciyillik. – *İsmayıl susdu və qanrılıb çiyini üstədən geriyə, uzaq, sərt otlu çeyillikdən o yandakı böyük dağ kəndinə baxdı* (A.Mustafazadə. Qaraçuxa nağılı. Ulduz, 1987, №4, səh. 33).

ÇƏÇİTMƏK – sürəti azaltmaq, dayandırmaq. – *Onlara çatmamış motosikleti çəçitdi* (E.Əlləzoğlu. Boru. Azərb. jurnalı, 1992, №11-12, s. 117).

ÇƏHLİM – dağ döşündə qoyun sürüsünün saldığı cığır, iz, yol. – *Şərrurun çəhlimləri, yolları qar altında yox olmuşdu* (A.Şəvri. Yüz ilin yolu. Ulduz, 1990, №9, səh. 14). – *Çəhlimləri qalır hələ; Yurd yeri qaralır hələ* (İ.İsmayılzadə. Yurd yeri. Ulduz, 1989, №2, səh. 30).

◇ **ÇƏKƏŞƏ QALMAQ** – tarıma çəkilmək, gərginləşmək. – *Fatmanın canındakı soyuqluq yox olur, çəkəşə qalmış əsəbləri yumşalır, analaşır ana* (M.Bəkiri. Günah. Ulduz, 1990, №3, səh. 7).

ÇƏKİL – cır tut ağacı. – *Bilmirdi nə götürsün, nə bəsləsin, toxumu kimdən alsın, neçə qutu alsın, tut, çəkil bağları kimin əlinə keçir?* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 58).

ÇƏLƏKLƏNMƏK – toplanmaq, yığılmaq, yığışmaq. – *Və çox keçmədən suyun axarında, kiçik qayığın burnuna ilişdirilən ciyənin ucunda qəribə, saytal balıqlar çələkləndi* (N.Qənbər. Başsız meyit. Azərb. jurnalı, 1989, №6, səh. 177).

ÇƏLİMSİZ – zəif, cansız, sısqa, həddindən artıq arıq <adam>. – *Çəlimsiz Nurlanəni darıxıb, sıxılmağa qoymamaq üçün bilmirəm neyləyim* (N.Mirzəxanov. Təmiz hava. Azərb. jurnalı, 1987, №9, səh. 115).

ÇƏLLƏMƏYƏ QAÇMAQ – sərbəst olmağa, avaralanmağa qaçmaq, veyillənməyə getmək. – *Pişiklər yiyəsizliyə, çəlləməyə qaçmadılar* (İ.Qarayev. Bir kəndin uşaqları. Azərb. jurnalı, 1990, №10, səh. 99).

ÇƏLLƏŞMƏK – çalışmaq, əlləşmək. – *İşlə, çəlləş, çabala, keçməyəndə keçmir də* (E.Əlləzoğlu. Boru. Azərb. jurnalı, 1992, №11-12, səh. 110).

ÇƏM I – yan, yaxınlıq, tərəf. – *Mən müəllimənin çəmində gedərdim* (B.Bayramov. Üzlü-astarlı günlər. Azərb. jurnalı, 1989, №11, səh. 52).

ÇƏM II – üsul, qayda, gedişat. – *Arifə tanışdır dünyanın çəmi* (Ç.Əlioğlu. Əlimə düşsəydi sevgi allahı. Azərb. jurnalı, 1989, №9, səh. 45).

ÇƏMBƏR I – arabanın qolunu boyunduruğa birləşdirən qayış və ya zəncir. – *Sənin verdiyin o pulun üstünə bir qədər də qoyub, ertəsi gün araba təkəri bağlatdım, təzə çəmbər saldırdım* (Ə.Mustafayev. İçindən asılmış adam. Ulduz, 1989, №2, səh. 17).

ÇƏMBƏR II – yançaq. – *Göbələk təkəri şişib qarımış çəmbərində iki adam rahatca otura bilərdi* (S.Nəzirova. Tale damğası. Azərb. jurnalı, 1991, №7, səh. 18).

ÇƏMBƏRLƏNDİRƏ-ÇƏMBƏRLƏNDİRƏ – dairə şəklində buzə-buzə. – *Bayaqkı gədənin ekiztayı dodaqlarını çəmbərləndirə-çəmbərləndirə dedi* (İ.Qarayev. Bir kəndin uşaqları. Azərb. jurnalı, 1990, №10, səh. 94).

□ **ÇƏM-XƏM ELƏMƏK** – narazılıq etmək, etiraz etmək, o yan-bu yan eləmək, naz eləmək. – *Zakir çox çəm-xəm elədi* (A.Babayev. Zəlzələ. Azərb. jurnalı, 1988, №1, səh. 100). – *O hər dəfə çəm-xəm elədikcə oğlu yenidən həmin mətləb üstünə qayıdır, dönə-dönə təkrar edirdi ki, indi sənin “ver yeyim, ört yatım” vədəndir* (Ə.Bağirov. Doğma ocaq. Azərb. jurnalı, 1987, №3, səh. 78).

ÇƏMKİRMƏK – qızısqıb özündən çıxmaq, dartınıb finxırmaq, acıqla finxırmaq, ipğ-sapa yatmamaq <ata aiddir>. – *Gördüm çəmkirir, çəkdim qayısqı* (Ş.Bağirov. Görünməz qəza. Ulduz, 1987, № 2, səh. 6).

ÇƏMLƏMƏK – istiqaməti düzgün nişan alıb atmaq, ustalıqla nişan almaq. – *Çəmləyib çomağı endirdi* (S.Aran. Təmizlik kağızı. Ulduz, 1991, №9-10, səh. 87).

ÇƏNBƏR I – motalın ağızına dairəvi şəkildə tikilən çubuq. – *Çobanlar yəni birdən ikiyə belə şey eşitmişdilər ki, a, motalının ağızını bərk bağlayaydı, eyməsinə çənbər vuraydı, bağlamasına çilik salaydı?* (İ.Qarayev. Bir kəndin uşaqları. Azərb. jurnalı, 1990, №10, səh. 28).

ÇƏNBƏR II – kənar, ətraf, yan. – *Xanverdi kabinetə keçdi, çənbəri tərdən ləkə-ləkə olmuş həsir şlyapasını çıxarıb əlində*

tutdu (Ə.Mustafayev. Novruzgülü açmamış. Azərb. jurnalı, 1987, №7, səh. 46).

ÇƏNÇƏNƏLİK – çənlik, dumanlıq. – *Elə çənçənəlik idi ki, ən yaxın evlərin işığı da tül pərdə arxasındakı kimi zəif-zəif közərir* (Ə.Bağirov. Köhnə kişi. Azərb. jurnalı, 1988, №4, səh. 36).

◇ **ÇƏNƏSİNİN ÇÜYÜ ÇIXMAQ** – çənəsi yorulmaq, əngi ağrımaq. – *Axmaq padşahın nağılını danışmaqdan çənəmin çüyü çıxıb* (İ.Məlikzadə. Dolaşaların Novruz bayramı. Azərb. jurnalı, 1988, №5, səh. 33).

◇ **ÇƏNƏSİNİN ÇÜYÜNÜ ÇIXARMAQ** – çənəsini, əngini əzmək, ağız-burnunu əzişdirmək. – *Beləsini çəkib, çənəsinin çüyünü çıxartmaq da azdır* (V.Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 96).

ÇƏNGƏ – ovuc tutduğu qədər. – *Kəhildəyir, höggüldəyir, biçib bağlayır, çəngədən pəncəyə, pəncədən dərzə, dərzədən bafaya keçirdi* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 86).

ÇƏP – avar. – *Çəpi götürdü, ucunu gölün yosunlu, otlu-ələfli dibinə dayayıb özünü düzəltdi* (S.Azəri. Sonsuzluq. Azərb. jurnalı, 1990, №11, səh. 8).

ÇƏPƏRƏ – tövlədə qoyun-quzu və ya buzov üçün düzəldilmiş yer. – *Birini qapalaq yerinə, o birilərini də çəpərə yerinə düzəsən* (B.Bərdəli. Bürkü. Azərb. jurnalı, 1991, №5, səh. 63).

ÇƏPLƏMƏK – dönmək, səmtini dəyişmək, yolunu dəyişmək. – *Uşaqları görüb, cəld özünü dəryəyə çəplədi* (M.Mirzəyev. Bir payız günü. Ulduz, 1991, №4, səh. 13).

ÇƏR – at xəstəliyi. – *Kimin atı qaysar olsa, kimin atına çər dəysə, kimin atının gözü naxına gətirsə, keçöy olsa, sürərdi birbaşa Həsənin yanına* (Q.Əlismayılı. Yelqıran. Ulduz, 1990, №1, səh. 11).

ÇƏRÇİ – xırdavat satan <adam>. – *Kənd küçələrini çərçilərin səsi başına götürmüşdü* (Ə.Səmədli. Gecikmiş bahar. Ulduz, 1990, №10, səh.14).

ÇƏRƏK – qədim ölçü və çəki vahidi, arşının $\frac{1}{4}$ -i, təqribən 18 sm. – *Ancaq Şəki yadına düşəndə, indi nağıla dönmüş xoşbəxt günləri göz qabağına gələndə, özüsə eni-uzunu bir çərəklilik evdə birovuz oturub, tənələrə qulaq asanda dözmək iynə ilə gor qazmaqdan çətin olurdu* (Ə.Əmirov. Axirətdən qabaq gəzinti. Azərb. jurnalı, 1989, №4, səh. 120).

ÇƏRƏSKƏ – çubuqdan düzəldilmiş, hörülmüş qapı. – *Çərəskəni açıb, atı bayıra çıxartdı* (B.Göyüş. Mum. Ulduz, 1991, №6, səh. 33).

ÇƏRHƏYA – həyasız, abırsız. – *İndi nooldu, ay çərhəyalar, niyə gəlmirsiniz?* (A.Abdulla. Günəşə at çapan uşaq. Azərb. jurnalı, 1989, №2, səh. 79).

ÇƏRLƏMƏK // ÇƏRRƏMƏK – vərəmləmək. – *Div də çərləyib ölənə qədər bu quyunu qaş-daşla doldursun* (A. Qəhrəmanov. Bulaq suyu. Ulduz, 1988, №5, səh. 7). – *Çərrədi, ay oğul, çərrədi öldü* (A.Abdulla. Günəşə at çapan uşaq. Azərb. jurnalı, 1989, №2, səh. 80).

ÇƏRLƏTMƏK – boğaza yığmaq, cana doydurmaq, cana gətirmək, bezdirmək, vərəmlətmək, xəstəliyə salmaq. – *Guya o öz pozğunluğu ilə cavan arvadını haçansa çərlədib öldürmüşdü* (V.Nəsib. Köhnə hamam içində. Azərb. jurnalı, 1987, №6, səh. 40).

ÇƏRMƏK – yarıq, dovşandodaq. – *Üst dodağı çərmək olduğundan, mırıq dişləri açıq qalırdı* (B.Bayramov. Üzlü-astarlı günlər. Azərb. jurnalı, 1989, №11, səh. 4).

ÇƏRTMƏK – sancmaq, söz atmaq. – *Dedi və katibi bir də çərtdi* (V.Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 16).

ÇƏTƏN I – qarğı. – *Parlaq may günəşinin şüaları çətənin aralarından içəri süzülüb, alaçığı əlvan rəngə boyamışdı* (Ə.Babayeva. Anadil ağlayırdı. Azərb. jurnalı, 1986, №4, səh. 66). – *Üzümü çətən anbara tərəf çevirəndə sədirin gəldiyini gördüm* (Ə.Əzimzadə. Arandan gələn adam. Ulduz, 1988, №3,

səh. 16). – “Yox” dedi, çətən kipriklərini yuxarı qaldırdı (Ə.Əzimzadə. Cehiz. Ulduz, 1990, №5, səh. 38).

ÇƏTƏN II – böyük, bir sürü, bir bölük. – *Neyləsin, bir çətən ailəsi var Novruzun* (S.Əhmədov. Gülmalı kişinin axırı. Azərb. jurnalı, 1988, №3, səh. 53). – *Bəy, qoyma məni öldürsünlər, bir çətən külfətim var* (A.Abdulla. Batmanqılınc. Ulduz, 1988, №1, səh. 13).

ÇƏTƏNƏQURSAQ – hövsələsiz. – *Hə, dayan, o saat cırna-ma, çətənəqursaq olma* (Ə.Hacızadə. Dünyanı tanı. Azərb. jurnalı, 1989, №3, səh. 89).

ÇIXDANC – yararsız, vecsiz, kara gəlməyən, işə yaramayan, xeyirsiz. – *Mənim bir bacım var – dedi – bacılıqdan çıxdanc* (M.Süleymanlı. Səs. Azərb. jurnalı, 1988, №2, səh. 20).

ÇIRAĞ – nökər. – *Birinci arabanı Mehdi evinin çırağı sürürdü* (F.Eyvazlı. Bir kisə qızıl. Ulduz, 1991, №3, səh. 66).

ÇIRNOV – şırnaq, şlanq. – *Bu o vaxtdı ki, İskəndərin oğlu qızlarla su maşınının çirnovu altında çimməkdəydi* (M.Süleymanlı. Səs. Azərb. jurnalı, 1988, №2, səh. 30).

CIRTDAMAQ – qalxmaq, irəli çıxmaq. – *Ona görə cirtdadı, tezəcə özünü göstərdi* (S.Budaqlı. Fevral. Ulduz, 1987, №4, səh. 9).

ÇIRTDAQ – qığılıcım, qor. – *Kiçik bir od parçası – çirtdaq yana-yana, qığılıcım səpə-səpə dırnağından təpəsinəcən bütün içini yandıra-yandıra, doğraya-doğraya gəzişir* (R.Ulusel. Arazboyu. Ulduz, 1989, №5, səh. 3).

ÇIRTQANA – yabanı bitki adı. – *Elvar şalvarını soyunub, çirtqana koluna sərdi* (E.Əlləzoğlu. İllərin ağırlığı. Ulduz, 1991, №11-12, səh. 68).

ÇITIQMAQ – eşitdirmək, sözarası çətdırmaq, işarə eləmək. – *İkinci kirayənişin arada vaxt tapıb, ev sahibəsinin qeybətini qır-mış, çitiqmışdı ki, qışda otağı isitməyə heç nə olmayacaq, vaxt ikan başının çarəsini qıl* (E.Əlləzoğlu. Balıq günü. Ulduz, 1988, №3, səh. 44).

ÇİÇİKLƏŞMƏK – itələşmək. – *Arxa-arkaya dayanıb qoşa tərəyə qalxıyır, şappa-şap, guppa-gup çičikləşirdilər* (V.Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 24).

ÇİDARLAMAQ – məc. mənada: evləndirmək, ayağını bağlamaq. – *Düzünə qalsa, gərək sənin özünü orada çidarlayaydılar* (V.Nəşib. Köhnə hamam içində. Azərb. jurnalı, 1987, №6, səh. 25).

ÇİLƏKƏLƏNMƏK – yığılıb qalmaq. – *Ani olan qəhərlənmədən boğazında söz çiləkələnmişdi* (N.Qənbər. Boğanaq. Azərb. jurnalı, 1991, №11-12, səh. 93).

ÇİLƏKƏN – axar suyun qabağını kəsən çör-çöp, yığıntı. – *Tezliklə çayın ortasında bir neçə çiləkən əmələ gəldi* (Əlabbas. Güdaz. Azərb. jurnalı, 1992, №7-8, səh. 147).

□ **ÇİLƏKƏN OLMAQ** – əngəl, mane olmaq, əl-ayağa dolaşmaq. – *Məhəbbətinə maneçilik törədəcək, arada çiləkən olacaq heç bir səbəb yox idi* (V.Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 61).

◇ **ÇİLİK SALMAQ** – düyün vurmaq. – *Çobanlar yəni birdən ikiyə belə şey eşitmişdilər ki, a, motalının ağızını bərk bağlayaydı, eyməsinə çənbər vuraydı, bağlamasına çilik salaydı?* (İ.Qarayev. Bir kəndin uşaqları. Azərb. jurnalı, 1990, №10, səh. 28).

ÇİM – otla qarışıq torpaq. – *Mazan çayırılı çimi kəsib, götürdüyü yerə elə yatırdı ki, özləri gəyən gecədə çömbəlib lap yaxından baxanda, qalxıb göz yetirəndə də az qaldılar inansınlar ki, orda heç nə yoxdur* (İ.Qarayev. Bir kəndin uşaqları. Azərb. jurnalı, 1990, №10, səh. 101). – *Aşpaz İmaməlinin əlaltısı Səfərəli tülküdurmazdan bir neçə qazanı arxın qırağına çıxarıb, başlamışdı çimlə, ot-ələflə sürtüb, içəridən-çöldən işıldadıb, ağartmağa* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1989, №5, səh. 61).

ÇİMDİNƏ-ÇİMDİNƏ – çimdik-çimdik. – *Çimdinə-çimdinə hey söz yığıram* (T.Talıblı. Dünyanın düz vaxtı. Azərb. jurnalı, 1991, №1, səh.118).

ÇİMİLDƏMƏK – titrəmək, səyrimək, əsmək. – *Paşa onun hər sözüünə “bəli, elədi”, “nə olar” dedi, amma dodağının çimil-*

dəməyini gizlədəmmədi (Ə.Mustafayev. Novruzgülü açmamış. Azərb. jurnalı, 1987, №7, s. 50). – *Kündəsifətin üzünün bir tərəfi çimildədi* (V.Babanlı, Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 37).

□ **ÇİMİR ETMƏK** – azacıq yatmaq, mürgüləmək. – *Uzandı, yatmırdı, səhərə yaxın bir-iki saat çimir edəcəkdı* (E.Əlləzoğlu. Balıq günü. Ulduz, 1988, №3, səh. 45).

ÇİMRƏNMƏK – iyrenmək, çiyrinmək, çimçəşmək, ikrah etmək. – *Hələ sevməmək bir yana, üstəlik də çimrənirsən məndən* (V.Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 13).

ÇİN – oraq. – *Çini sanırdı kəmərinə* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 78).

ÇİNTƏLƏMƏK – düzüb-qoşmaq. – *Vaxtından qabaq söz çintələmə, atam-anam* (A. Mustafazadə. Qaraçuxa nağılı. Ulduz, 1987, №4, səh. 31).

ÇİRİŞLƏTMƏK – kirləndirmək, çirkləndirmək. – *Bəhanələri də bu oldu ki, əliyizdə əridib, əridib üst-başınızı çirışlədəcəysiz* (Ə.Mustafayev. İçindən asılmış adam. Ulduz, 1989, №2, səh. 17).

ÇİRTMƏ – ucu nizə kimi kəsilib itilənmiş taxta, metal, qamış və s. – *Yumruqlar açılarda, çirtmələr böyür-başına, qarnına nıxçananda onların ayağına döşənib yalvarmışdı* (S.Tağızadə. Təqib. Ulduz, 1989, №9, səh. 24).

ÇİSƏK – narın yağış. – *Çisək dəydikcə, yuyunduqca almalar yavaş-yavaş yırğalanırdı* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 50).

ÇİTƏMƏK I – başdansovdu tikmək. – *Əvəzində qırmızı çit parçadan ağacın başına çitənmiş baydaq gəlirdi* (N.Qənbər. Boğanaq. Azərb. jurnalı, 1991, №11-12, səh. 99).

ÇİTƏNMƏK II – səpilmək. – *Axşamdan göyün üzünə çitənmiş ulduzdan əsər-ələmət görmədi* (Ə.Mustafayev. Novruzgülü açmamış. Azərb. jurnalı, 1987, №7, səh. 56).

ÇİTMƏ – ləçək, yaylıq. – *Nərgiz başına bağladığı çitmənin ucu ilə gözlərinin yaşını sildi* (R.İmanov. Bəyaz dünya. Ulduz, 1990, №2, səh. 11).

ÇİVZƏ – sızanaq. – *Sonra onun gözləri uzun, sısqə bədənimdə, çivzəli üzümə, çiyi sallaq pencəyimdə, yorğun-arğın baxan gözlərimdə gəzir* (İ.İsmayılov. Ocaq daşı. Ulduz, 1991, №4, səh. 83).

ÇİYƏ I – çiy südün üzü. – *Xalis qatı çiyəni xatırladırdı* (Q.Xəlilov. İsfahan halvası. Ulduz, 1990, №1, səh. 23).

ÇİYƏ II – maşınla emal olunan yağ. – *Çiyəsi bir yana, altının gömgöy südü bir yana* (N.Qənbər. Boğanaq. Azərb. jurnalı, 1991, №11-12, səh. 84).

ÇODAR – qoyun alverçisi. – *İş-güc adamı, tərəkəmə-çodardılar* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 17).

◇ **ÇORTUNA GETMƏK** – fikrə getmək, düşüncəyə dalmaq. – *İnqilab da İsabalanın sözünün çortuna getmişdi* (A.Babayev. Zəlzələ. Azərb. jurnalı, 1988, №1, səh. 117).

ÇOVUQAQ I – qaçmaq, vurnuxmaq. – *Adamlar ora-bura çovudular* (S.Əhmədov. Gülmalı kişinin axırı. Azərb. jurnalı, 1988, №3, səh. 53).

ÇOVUQAQ II – uçmaq, ötüb keçmək. – *Daş suya baş vurub süzdü, güllə təki çovuyub çırpıldı düz Hatəmخانın dayandığı qapı dirəyinə* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 11).

ÇOVUSTAN – anbar, lazımsız əşyaların qoyulduğu yer və ya ev. – *Rəğib evdən çıxanda çovustandan kərənti götürmüşdü* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 67). – *O vaxtdan bəri anası bel tiri qırılmış köhnə çovustan evlərə oxşayırdı* (S.Səxavət. Qızıl teşt. Ulduz, 1987, №7, səh. 15).

ÇOVUYURMAQ – bax: çovumaq I. – *İtiyi itmiş adam kimi ora-bura çovuyurma* (Ə.Hacızadə. Dünyanı tanı. Azərb. jurnalı, 1989, №3, səh. 87).

ÇÖKSÜMƏK – çökmək. – *Üçüncü gün yerimdən qalxıb, görəndə ki, qatı bir duman çöksüyüb, sevindim* (Ş.Həsənoğlu. Qapalı dünyalar. Azərb. jurnalı, 1991, №1, səh. 63).

ÇÖLMƏK – xörək bişirmək üçün saxsı qab. – *Dolmalığı dolmalığa, pitiliyi pitilik ayırır, axşamdan hər birini qazana yığır, çölməyə doldurur, obaşdan gəlib biş-düşə əl qatırdılar* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 94).

ÇÖMBƏLMƏK – çöməlmək, əyilmək. – *Mazan çayırılı çili kəsib, götürdüyü yerə elə yatırdı ki, özləri gəyən gecədə çömbəlib lap yaxından baxanda, qalxıb göz yetirəndə də az qaldılar inansınlar ki, orda heç nə yoxdur* (İ.Qarayev. Bir kəndin uşaqları. Azərb. jurnalı, 1990, №10, səh. 101).

◇ **ÇÖPÜKDƏN ÇIXMAQ** – məc. mənada: yumurtadan yeni çıxmaq, din vurmaq. – *Sən hələ dünənin uşağısan çöpükdən indi-indi çıxırsan* (V.Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 96).

ÇÖPÜKLƏMƏK – çirklənməkdən, tikanların ilişib keyfiyyətini itirməkdən tükü tökülmək. – *İt arıqlayıb, tükünü töküüb, çöpükləyib, dəyişilib, tamam ayrı itə oxşayırdı* (M.Süleymanlı. Səs. Azərb. jurnalı, 1988, №2, səh. 50).

◇ **ÇÖŞGÜLÜN SALMAQ** – köçünü salmaq, yerini rahatlatmaq, oturmaq, lövbərini salmaq. – *Darvazadan içəri girən kimi babamın yanında çöşgülün salardı* (N.Qənbər. Babamın son nağılı. Ulduz, 1988, №12, səh. 14).

ÇÖYSÜMƏK – bax: çöksümək. – *Duman dərələrə çöysüyüb, baba* (X.Qayıblı. Ömür. Ulduz, 1990, №12, səh. 14).

ÇÖZƏLƏNMƏK – açılmaq, açılıb tökülmək, faş olmaq. – *Sanki nəfəsini içinə çəkib, çözələnəcək əhvalatı dinləməyə hazırlaşdı* (A.Abdullayev. Ocaq sönmür. Ulduz, 1988, №2, səh. 36). – *Susmuşam, fikrimsə çözələnibdir; Nifrətim içimdə özələnibdir* (M.Misir. Şəhidlər. Azərb. jurnalı, 1991, №1, səh. 18).

ÇÖZƏNMƏK – bax: çözlənmək. – *Yenə xısın-xısın söz-həkət çözənirdi* (N.Qənbər. Boğanaq. Azərb. jurnalı, 1991, №11-12, səh. 106).

ÇUXA – kişilər üçün milli geyim. – *Görürdün bir ehtiyatlı, yığımçıl ağbirçək, ağsaqqal çuxanın, arxalığın cibindən, çarqatın altından tək bir alma çıxartdı* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun.1987, №5, səh. 44).

ÇULQU – bax: çalqu. – *Handan-hana qayıdıb əlini yaxaladı və çulqusunu, vedrəsini götürdü* (Ə.Mustafayev. Novruzgülü açmamış. Azərb. jurnalı, 1987, №7, səh. 56).

ÇUVALAĞIZ – yekəağız. – *Yaltaq Əlinin çuvalağız oğlu Bəhmən qapını kəsdirmişdi, təşər-təşər bizə baxırdı* (Ə.Əzimzadə. Arandan gələn adam. Ulduz, 1988, №3, səh. 24).

DABAX – qoyunların və malların ayağında olan xəstəlik. – *Guya heyvanlarda dabax xəstəliyi var* (F.Eyvazlı. Bir kisə qızıl. Ulduz, 1991, №3, səh. 65).

DABANQIRMA – sürətlə, daban-dabana. – *Xalam taxtası azalmış çit tumanının ətəyini dəstələyib arxamca dabanqırma qaçırdı* (Ə.Əzimzadə. Arandan gələn adam. Ulduz, 1988, №3, səh. 23).

DABANLANMAQ – birinin üstünə ayaq almaq, hücuma keçmək, üstünə getmək. – *Veysəlovun ayağı yer aldı, şairin üstünə dabanlandı* (V.Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 87).

DADAŞ – qardaş. – *Sənin intiqamını almaq dadaşına borc olsun* (T.Hüseynov. Qartal müqəvvası. Azərb. jurnalı, 1990, №1, səh. 109).

DAĞAL – ədəbaz. – *Bir də gördüm ki, dağalın gədəsi özünü qara-qarıxıq yetirdi* (İ.İsmayılov. Ocaq daşı. Ulduz, 1991, №4, səh. 86).

DAĞAL-DAĞAL – dalğa-dalğa. – *Başının dağal-dağal burulan tükü boynuna tərəf dartılmışdı* (İ.İsmayılov. Ocaq daşı. Ulduz, 1991, №4, səh. 74).

DAĞALLANMAQ – yekə-yekə danışmaq. – *Sən demə havayı kişinin qarasına dağallanırarmış* (S.Nəzirova. Ümid ulduzu. Ulduz, 1990, №12, səh. 64).

DAĞALMAQ – inadlaşmaq. – *Qansız əsrlərdən tarix dağ aldı; Əcaib, dedilər tarix dağaldı* (Q.Əcaib. Qar adlandı tez. Azərb. jurnalı, 1991, №4, səh. 154).

DAĞAVAR – dağətəyi. – *Sərin, ətirli dağavar bağlarından dərilmiş, ləl-cəvahir təki dövrəsinə işıq salan səbəti beləcə qoyub, aralanmaq kişilikdən sayılmazdı* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 79). – *Onların sayasına dağavar qəsəbənin saf axşam havasından dərib, bütün günü təpəsinə döymüş axşam bürküsünü canından çıxarırdı* (S.

Əhmədov. Gülmalı kişinin axırı. Azərb. jurnalı, 1988, №3, səh. 27).

DAĞDAĞ – talvar. – *Aparın qızıl üzüm dağdağının altına, gəlirəm* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 38).

DAXAL – daxma. – *Onun qızılgüllü həyatını, çiy kərpicdən tikilmiş daxalını, üstü kəndin yarımqazma evlərindən yaxşı örtülmüş uzun pəyəni dağıtdı, yerlə yeksan etdi* (Ə.Əmirov. Tapanca. Ulduz, 1988, №8, səh. 23).

DAQQA – qaragül dərisindən papaq. – *Xurmayı daqqa papaq, məst, məstin üstündən tasmalı yarma çarıq geyinib, Cavad-oğluyla dağ-daşa yatan Cəvahirin qəlbində qadınlıq hissini oyadan bu yamyaşıl otlar, quşların çöl boyu yayılan cəh-cəhəsi idi* (Ş.İdrisov. Cavadoğlu. Azərb. jurnalı, 1992, №1-2, səh. 129).

DALANDAR – süpürgəçi. – *O, institutda oxuyan vaxt dalandarlıq edən Əsmə adlı bir qadının evində qalmışdı* (M.Əliyev. Xatirə. Azərb. jurnalı, 1987, №8, səh. 122).

◇ **DALDEYA ÇƏKMƏK** – gizli, kimsənin olmadığı yərə aparmaq. – *Cavanlar bir-iki dəfə yığılıb onunla danışmaq üçün daldeya çəkmişdilər* (S.Tağızadə. Təqib. Ulduz, 1989, №9, səh. 24).

◇ **DAMAĞINA DƏYMƏK** – xətrinə dəymək, incimək. – *Ananın soyuq rəftarı deyəsən mühasibin damağına dəydi* (Ə.Əzimzadə. Arandan gələn adam. Ulduz, 1988, №3, səh. 5).

DAMALTI – odun, çırpı, yeşik və s. yığmaq üçün üstü örtülü, yanları açıq yer. – *Bir qışın odununu bir gündə doğrayıb damaltıda xaraya düzən Çəmənimi “Pirbulağı”na nə adla yola salaydım?* (Y.Həsənbəy. Adi suyun şəfası. Ulduz, 1991, №9-10, səh. 73).

DAMBAT – lovğa, ədəbaz, özünü çəkən, təkəbbürlü, iddialı, özünü başqalarından yüksək tutan <adam>. – *Elə bu xasiyyətinə görə də camaat adının qabağından bir “dambat” sözü asmışdı* (V.Nəsib. Yeddi leylək. Ulduz, 1988, №11, səh. 18).

◇ **DAMBATLANA-DAMBATLANA GƏZMƏK** – özünü çəkə-çəkə, lovğa-lovğa, təkəbbürlə gəzmək. – *Fasilədə dambatlana-dambatlana gəzirəm* (Ç.Ələkbərzadə. Mənim birinci sevgim. Ulduz, 1991, №2, səh. 38).

DAMLAMAQ – həbs etmək. – *Gözləyirsən ki, sənən üzr istəsin, yoxsa köhnə işini də yoxlatdırıb, səni damlasın?* (S.Səxavət. Qızıl təst. Ulduz, 1987, №7, səh. 12).

□ **DANABOYUN ELƏMƏK** – birinin boynunu əyib, qanıрмаq. – *Rəğibi tutdular, qabaqlarına qatıb Yarəhmədli bağlarının ayağına apardılar, danaboyun eləyib, üzüm dağdağından asdılar* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 41).

DANICAQ – töhmət, məzəmmət. – *Çoxuna danıcaq gəlirdi bu* (Ə.İnfiloğlu. Qəribə taleli qız. Ulduz, 1991, №8, səh. 81).

DANQAZ – ədəbaz. – *Bir danqaz Qulubala var bizim tərəfdə* (A.Babayev. Zəlzələ. Azərb. jurnalı, 1988, №1, səh. 104).

DARABA – taxta. – *Beş-on addımlıqdakı daraba darvazaya çathaçatda qızlar az qala özlərindən gedəcəkdilər* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 37).

DARAQÇIN – xoruz. – *Xalamın yan-yörəsində dənənəyə öyrənmiş telli daraqçın apaydın döşəmədə peyda oldu* (S.Nəzirova. Tale damğası. Azərb. jurnalı, 1991, №7, səh. 14).

DARAQLAMAQ – yaddaşını varaqlamaq, yadına salmaq, xatırlamaq. – *Yaddaşını daraqlayıb, o zəngulələri növlərə və ahənglərə böldü* (M.Əliyev. Xatirə. Azərb. jurnalı, 1987, №8, səh. 117).

DARAM – tarım, kip. – *Hə, qoçaqlar, çadırı daram tutun* (R.İmanov. Bəyaz dünya. Ulduz, 1990, №2, səh. 9). – *Çantası sınırına enmiş, şalvarının qalifesi yellənən, daram sıyrıqlı geymiş, göy gözləri biciklə dolu, gödərək, bütün sümükləri dəbərişən oğlan – kənd sovetini katibi – icazə-filan soruşmadan otağın ortasına addımladı* (B.Bayramov. Üzlü-astarlı günlər. Azərb. jurnalı, 1989, №11, səh. 38).

DARGÖZLÜK – dardüşüncəlik, düşüncəsizlik, dar dünyagörüşlülük. – *Başını yerə dikib, yalnız təsərrüfat qayğılarına qapanıb qalmaq da dargözlükdü* (S.Əhmədov. Gülmalı kişinin axırı. Azərb. jurnalı, 1988, №3, səh. 26).

◇ **DARĞA-DARĞA DANIŞMAQ** – əda ilə, böyük-böyük danışmaq. – *Kəs səsini, hələ mənə darğa-darğa toyundan danışırsız* (Ş.Süleymanov. Qisas. Ulduz, 1988, №4, səh. 6).

DARİMAQ – toplamaq, yığmaq. – *Düyünü əliyə məcəməyinin bir kənarına darıyıb, qulaq kəsildi* (N.Qənbər. Babamın son nağılı. Ulduz, 1988, №12, səh. 11).

DARINMAQ – paxıllıq etmək, qibtə etmək, həsəd aparmaq. – *Özü ucala bilmədiyinə görə başqasının ucalmasına darınır* (S.Azəri. Sonsuzluq. Azərb. jurnalı, 1990, №11, səh. 28).

◇ **DARIŞ GƏLMƏK** – özünü döymək. – *Ümü arvad özüne darış gəlib, kövrəldi* (H. Zeynalov. Torpağı sanı yaşa. Ulduz, 1989, №4, s. 33).

□ **DARQURSAQLIQ ETMƏK** – hövsələsizlik, kəmhövsələlik, səbirsizlik etmək. – *Darqursaqlıq edib, müstəqilliyə, sərbəstliyə tələsməməliyəm* (A.Abdullayev. Geriyə qayıdan iz. Azərb. jurnalı, 1987, №12, səh. 59). – *Bəziləri darqursaqlıq edib yuxarı təşkilatlara müraciət etsələr belə, özünü itirmə* (Ə.Mustafayev. Novruzgülü açmamış. Azərb. jurnalı, 1987, №7, səh. 42).

DAR VAXTI – axşama yaxın, hava qaralmağa başlayanda, şər vaxtı. – *Və axırda da axşamın dar vaxtı xəbər çatdırırdı ki, Güllü beşaçılanını qayaya çırpıb, oxam-oxam eləyib, özü də üzünü üstə torpağa düşüb ağlayır* (A.Mustafazadə. Qaraçuxa nağılı. Ulduz, 1987, №4, səh. 37).

DAŞIRQAMAQ – daşlıqda çox gəzmək nəticəsində axsamaq. – *İki günün biri gözə gələn mal gah süddən kəsilir, gah tez-tez azarlayaraq yatıb tövlədə qalır, bunlar da olmayanda qaşır-qayıb günlərlə naxıra getmirdi* (Əlabbas. Güdaz. Azərb. jurnalı, 1992, №7-8, səh. 128).

DAŞLANMAQ – çıxmaq, axmaq, getmək. – *Ev yiyəsinin fisqırtdığı tüstü ora sürünür, oradan da eşiyə daşlanırdı* (İ.Qarayev. Bir kəndin uşaqları. Azərb. jurnalı, 1990, №10, səh. 115).

DAVRA – qazan. – *Davranın qarasını qaytarıb, sürtürlər mən bədbəxtin üzünə* (B.Bayramov. Üzlü-astarlı günlər. Azərb. jurnalı, 1989, №11, səh. 50).

DAY – daha. – *Day təqvimdə yazılmamışdı ki, heyvanlar adamı – özü də uzaq yerdə olan adamı – gözləyən bədbəxtlikdən xəbər verə bilirlər* (İ.Məlikzadə. Qırmızı yağış. Azərb. jurnalı, 1987, №1, səh. 6).

DAYCANI – dayı arvadı. – *Bir gün daycanım məni qadın bərbərxanasına apardı* (Ə.Bağirov. Gözmuncuğu. Ulduz, 1988, №7, səh. 14). – *Və bir gün Tərən daycanı o günəbaxanı tava-da qovuranda Səfalının günəbaxan payı hamınıninkindən çox olacaqdı* (Ə.Əylisli. Yəmən. Azərb. jurnalı, 1991, №9-10, səh. 17).

DAYIR – yaxşı, düz. – *Özünün dediyi kimi dünyanın dayır vaxtındakı kimi qara qıvrım saçaqlı, təptəzə papaq qoymuşdu* (B.Bayramov. Üzlü-astarlı günlər. Azərb. jurnalı, 1989, №11, səh. 20).

DAZIYA-DAZIYA – yanlarını basa-basa sürətlə getmək. – *K'olxoz sədri Kamandar – o boyda gövdənin yiyəsi – Əhədin dalıycan dazıya-dazıya gedir, qabağında mil kimi dayanır* (İ.Məlikzadə. Qırmızı yağış. Azərb. jurnalı, 1987, №1, səh. 6).

DEHƏDEH – söz-söhbət, deyingənlik. – *Bunun üçün də evləri dehdəhdəlidir* (E.Əlləzoğlu. Ağsaqqal. Azərb. jurnalı, 1987, №9, s. 126).

DEMİ – qəlyan. – *Demisini tüstülədə-tüstülədə çaylağa baxırdı* (Ə.Mustafayev. Novruzgülü açılmamış. Azərb. jurnalı, 1987, №7, səh. 50).

DEVİKMƏK – donub qalmaq, təəccüb qalmaq, çaşıb qalmaq, özünü itirmək. – *Qədim devikdi* (Ə.Əmirov. Tapanca. Ulduz, 1988, №8, səh. 15).

DƏBBƏ I – yekəxana. – *Qəribə idi, bu dəbbə, iddihamlı sözlərdən Mürvət qətiyyəən cınamadı* (V.Babanlı. Omürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 95).

DƏBBƏ II – özündən razı. – *Dəbbə gözlərinin biri iri, biri balaca idi* (F.Eyvazlı. Düyünlü günlər. Ulduz, 1989, №8, səh. 8).

DƏBBƏLƏMƏK I – inkar etmək, rədd etmək, heçə vurmaq. – *Bir-bir nəsillərindəki başıpaqılıqları sadalayıb, Nağı da onları bir-bir dəbbələməsindən, hərədə bir ayıb tapmasından İsrəfil birdən-birə ayılan kimi oldu* (E.Əlləzoğlu. Ağsaqqal. Azərb. jurnalı, 1987, №9, səh. 125).

DƏBBƏLƏMƏK II – cığallıq etmək, sözündən qaçmaq. – *Dəbbələməklə iş aşmaz* (V.Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 86).

DƏBƏRƏ – sırtıq, üzlü, həyasız. – *Sonra dəbərə baxışının tük salan zəhmiylə Alməmmədin üz-gözünü övklədi* (H.Zeynalöglü. Torpağı sanı yaşa. Ulduz, 1989, №4, səh. 25).

DƏBƏRİŞMƏK – tərپənmək, dingildəmək, oynamaq. – *Çantası sınırına enmiş, şalvarının qalifesi yellənən, daram sıırıqlı geymiş, göy gözləri bicliklə dolu, gödərək, bütün sümükləri dəbərişən oğlan – kənd sovetinin katibi – icazə-filan soruşmadan otağın ortasına addımladı* (B.Bayramov. Üzlü-astarlı günlər. Azərb. jurnalı, 1989, №11, səh. 38).

DƏBƏRMƏK – tərپənmək. – *Maşın yerindən dəbərđi* (Ə.Mustafayev. Novruzgülü açmamış. Azərb. jurnalı, 1987, №7, səh. 30). – *Urcah olduğı qara-qorxunun ovsunundan dəbərə bilmədi* (H.Zeynalöglü. Torpağı sanı yaşa. Ulduz, 1989, №4, səh. 15).

DƏBƏRTMƏK I – tərپətmək. – *Tez maşını yerindən dəbərđib, sürəti artırdı* (A.Şəruri.Yüz ilin yolu. Ulduz, 1990, №9, səh. 18). – *Buxsayı bə dəbərtmədilərmı, ay oğul?* (Ə.Mustafayev. İçindən asılmış adam. Ulduz, 1989, №2, səh. 15). – *Bə söz yaxdu niyə məni məhmızlayırsınız, niyə məni dəbərđirsınız?* (Ə.Əmirov. Tapanca. Ulduz, 1988, №8, səh. 6). – *Necəsən, qo-*

hum? – *deyib, məni dəbərtədi* (B.Bayramov. Üzlü-astarlı günlər. Azərb. jurnalı, 1989, №11, səh. 49). – *Görür yekə kisələri kəndirə bələyib o baş, bu başından salbehlə dəbərdiblər* (S.Nəzirova. Ümid ulduzu. Ulduz, 1990, №12, səh. 61).

DƏBƏRTMƏK II – sinəsini irəli vermək, köksünü qabartmaq. – *Sinəinizi dəbərdə-dəbərdə gəzməyin* (S.Nəzirova. Tale damgası. Azərb. jurnalı, 1991, №7, səh. 20).

DƏC – toxunulmamış, əl dəyilməmiş. – *Bu ağnağazdır, dolu çuval hələ dəc durur* (Ə.Əzimzadə. Cehiz. Ulduz, 1990, №5, səh. 38).

◇ **DƏC TOPLAMAQ** – bir yerə yığmaq. – *Eldar kimsəni yayınmağa qoymadı, dəc topladı* (S.Aran. Təmislik kağızı. Ulduz, 1991, №9-10, səh. 92).

DƏFƏDARAQ – təmtəraq, büsat. – *Xeyir ola, ay arvad, səhərin bu alatoranında bu nə dəfədaraqdır qurmusan?* (Ş.Süleymanov. Qisas. Ulduz, 1988, №4, səh. 8).

DƏHLƏMƏK – dürtmələmək. – *Əşi, dur tərpan səhəyə!* – *deyib, Xuduş Gülmalı kişini dəhlədi* (S.Əhmədov. Gülmalı kişinin axırı. Azərb. jurnalı, 1988, №3, səh. 39).

DƏHLƏNMƏK I – atın sürətlə getməsi üçün böyürlərinə təpiklə vurmaq. – *Kəfnən nəflənənlər “dəh”nən dəhlənərlər* (İ.Qarayev. Bir kəndin uşaqları. Azərb. jurnalı, 1990, №10, səh. 116).

DƏHMƏRLƏMƏK I – tərپətmək. – *Atını dəhmərlədi* (F.Eyvazlı. Düyünlü günlər. Ulduz, 1989, №8, səh. 4).

DƏHMƏRLƏMƏK II – tələsdirmək. – *Gül ağzını qorxusundan sarısını udmuş kisəçiyə və onu dəhmərrəmək istəyən səbiq arvadına tərəf açmışdı* (V.Nəsib. Ceyrançöldə qara bayram. Azərb. jurnalı, 1988, №12, səh. 102).

DƏHMƏRLƏMƏK III – nişan alıb vurmaq. – *Tüfəngi hərlədi ki, ceyranı əsl keşikçi kimi dəhmərləsin* (İ.Qarayev. Bir kəndin uşaqları. Azərb jurnalı, 1990, №10, səh. 111).

DƏHMƏRLƏMƏK VI – dümsükləmək. – *Gülgəz Qoçunun gül kimi sifətinə bir də baxıb, onu çiynindən dəhmərlədi* (Ə.Əmirov. Tapanca. Ulduz, 1988, № 8, səh. 24).

DƏHMƏRLƏMƏK V – narahat etmək. – *İş o yerə çatdı ki, balalar, yuxarı sinifdə oxuyan böyük uşaqlar evə çatacaq doqqazdan, darvazadan analarını dəhmərləyib, çağırmadılar* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 16).

DƏHMƏRLƏMƏK VI – tezcə, tez-tələsik sürüb aparmaq. – *Kaş çoban Musa sürünü dəhmərləyib, tezcə uzaqlaşaydı* (T.Hüseynov. Yanıq Abdullanın yuxuları. Azərb. jurnalı, 1991, №4, səh. 27).

DƏHNƏ – çaydan arxa su buraxılan yer, mənsəb. – *Yuxarıdan dəhnənin iki yanından da iki irmaq coşub üzüaşağı şığıyırdı* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 10). – *Dəhnə ağzından uçurlanan, novdan şoruldayan suyun hamısını bağlamışdı bir arxa* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 10).

DƏLƏMƏ – yenicə maya tutmuş pendir. – *Baharda – döl vədəsində Mürsələ suluq tutardı, dələmə kəsərdi, kətəmz bişirərdi* (N.Qənbər. Başsız meyt. Azərb. jurnalı, 1989, №6, səh. 166).

□ **DƏLƏMURD ELƏMƏK** – gizlin-gizlin, kimsənin xəbəri olmadan nədənsə istifadə etmək. – *Bazar günləri də özüm dələmurd eləyirəm* (B.Bərdəli. Bürkü. Azərb. jurnalı, 1991, № 5, s. 70).

DƏLİ ŞÜYÜD – yabanı bitki. – *Ot, çayır, əlli mikin çiçək, dəli şüyüd, hacıqabıq, quzuqulaq, yemlikdən belə, hamısı baş açıb, kərənti havasınca qalxmışdı* (S.Əhmədov. Gülmalı kişinin axırı. Azərb. jurnalı, 1988, №3, səh. 50).

DƏLMƏK – dəlik. – *Bir dərədə yeddi tərə; Hər tərədə yeddi dəlmək* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 74).

DƏM – vaxt, çağ. – *Elat camaatının arana səpələndiyi, köçəriliklə vidalaşdığı dəmlər də yadında idi* (İ.Məlikzadə. Qırmızı yağış. Azərb. jurnalı, 1987, № 1, səh. 18).

◇ **DƏMBƏRÇƏK TUTMAQ** – özünü təkəbbürlü, ədalı, ağayana aparmaq. – *Həmin göyərtni də həyətdən küçəyə ayaq qoyan kimi özünü dəmbərçək tutan arıq-quru ərilə bərabər dişlədirməqlə əkib-becərirdi* (V.Nəsib. Bir yaz xəzanı. Ulduz, 1988, №11, səh. 12).

DƏMDƏMƏKİ – hərdəmxəyal. – *Bəlkə də bunlar yenə Fazilin öz vasvalığının, dəmdəməkiliyinin bəlasıdı ki, gecəgündüz çözlənib onda beyin-baş qoymamışdı* (Ə.Həsənov. Bağ evi. Ulduz, 1988, №6, s. 25).

DƏMGİLLİGÖZ – bədnəzər. – *Allah vursun sənin pis nəfsini, dəmgilligöz* (M.Bəkiri. Qarğa. Azərb. jurnalı, 1991, №9-10, səh. 108).

DƏMYƏ – su verilmədən yetişdirilən əkin. – *Xəlbir çıxarından, dənəvər dəmyə arpasından yeyib, at kimi kişnəyən sarı səmənd xoruzla da qurtarmaq olardı* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 13).

DƏNG – yük. – *Bu bir karlı dəvənin dəngiyə udulmasından da fərəhliydi* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 60).

DƏNİTLƏMƏK – qulaq asmaq, dinləmək. – *Gözün ayağının altında olsa da, hər tükün bir antenna olub, dar dalanın üçüncü mərtəbəsində də baş verənləri dənitləyirsən* (S.Nəzirova. Ümid ulduzu. Ulduz, 1990, №12, səh. 49). – *Gah da qulaq verib, dənitləyirdi* (S.Nəzirova. Tale damğası. Azərb. jurnalı, 1991, №7, səh. 27).

DƏNZƏRMƏK – yetişməyə başlamaq. – *Yenicə dənzərən meyvələr xal-xal olub, çürümüşdü* (B.Bərdəli. Bürkü. Azərb. jurnalı, 1991, №5, səh. 56).

DƏRDİŞ – “dərdin alım”, “qadan alım” kimi müraciət forması. – *Bürkü səni çoxmu karıxdırıb, dərdiş?* (V.Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 26).

DƏRƏBƏYLİK – özbaşınalıq, yiyəsizlik. – *Var! – dedi – özü də çoxdu, ölkə dərəbəylilik deyil ha* (S.Səxavət. Qızıl təşt. Ulduz, 1987, №7, s. 12).

DƏRMƏK – nəfəs almaq, udmaq. – *Onların sayasına dağavar qəsəbənin saf axşam havasından dərib, bütün günü təpəsinə döymüş axşam bürküsünü canından çıxarırdı* (S.Əhmədov. Gülmalı kişinin axırı. Azərb. jurnalı, 1988, №3, s. 27).

DƏSTƏRCƏ – əl dəyirmanı, kirkirə. – *Kim buğdadan, arpadan, darıdan nə tapırsa, ya dəstərcədə çəkir, ya da səhəri aparıb dəyirməndə ağnavaz eləyib, qayıdırdı* (H.İbrahimov. Qu quşları öləndə oxuyurlar. Azərb. jurnalı, 1987, №10, səh. 129).

DƏSTƏRXAN – süfrə. – *Kəndimizin biçinçiləri vəri başa vurub, günortaya qayıdanda dəstərxanı belə açardılar* (Ə.Əzimzadə. Cehiz. Ulduz, 1990, №5, səh. 7).

DƏSTİRİ – kimi, təkin. – *Qaraxallı qız içəri addadı, şirin dili qapılara açar oldu, getdi nənəsini tapdı, onu huş aparmışdı, dodaqlarında bir damcı qan duruş gətirməmişdi, ölü dəstiri uzanmışdı, amma nəfəsi üstündə idi* (Ə.Mustafayev. Novruzgülü açmamış. Azərb. jurnalı, 1987, №7, səh. 18). – *Bir az bəridə neçə yerdə kömür dəstiri qapqara çaylaq qumu tıqlanmışdı* (Ə.Mustafayev. Novruzgülü açmamış. Azərb. jurnalı, 1987, №7, səh. 18).

DƏSTOVUZ – sübut, dəlil. – *Qara əlcəkli sol əlini bir az təşəxxüslə, bir az qürurla göz qabağında dəstovuz kimi tovlaya tovlaya ötkəm danışırdı* (B.Bayramov. Üzlü-astarlı günlər. Azərb. jurnalı, 1989, №11, səh. 53).

DƏVƏND – yekəpər, bədəncə kobud. – *Görək bu başıbatmışı o dəvənd oğluna bir təhər eliyə bilirikmi?* (Z.Ağbabalı. Səbrlə başlanan gün. Ulduz, 1990, №9, səh. 7).

DƏYƏ – qarğıdan və digər materiallardan düzəldilmiş koma, kiçik alaçıq. – *Əzəl-əzəl hardasa qoca bir qarının xəstə yatdığı alaçığa düşdü, oradan bir gədik uzaqlıqdakı irili-xırdalı dəyələrə keçdi* (A.Mustafazadə. Qaraçuxa. Ulduz, 1987, №4, səh. 35).

DƏYİNTİLİ – incik, narazı. – *Yox, Cəmşid kişi o sarıdan dəyintiliydi* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 45).

DIBİR – ikiillik erkək keçi. – *Gözünün qabağına məğrur bir dibir gəldi* (S.Səxavət. Sanatoriya. Azərb. jurnalı, 1989, №3, səh. 50).

DIĞ-DIĞ – deyingənlik, deyinti. – *Bir neçə günlüyə əlinizdən, səs-küyünüzdən, diğ-dığınızdan canım qurtarar* (Şahmar. Qoyungöz. Ulduz, 1988, №8, səh. 33). – *Düz yeddi il idi dözdürdü onun diğ-dığına* (T.Hüseynov. Qartal müqəvvası. Azərb. jurnalı, 1990, №1, səh. 81).

◇ **DIĞIR-DIĞIR GƏZMƏK** – dik-dik, təkəbbürlə, özünü çəkərək gəzmək. – *Qardaşı diğir-diğir gəzəndə lap əsəbiləşirdi* (S.Budaqlı. Fevral. Ulduz, 1987, №4, səh. 5).

DİMİR-DİMİR – yumru-yumru. – *Hərflər nöqtə-nöqtə, dımır-dımır idi* (İ.Məlikzadə. Dolaşaların Novruz bayramı. Azərb. jurnalı, 1988, №5, səh. 48).

DIQANTLAMAQ – gözlərini bir nöqtəyə zilləmək. – *Daim səksəkəliydi, az danışar, nəyisə diqantlamaqdan yorulmazdı* (Ə. Sahib. Ovçu Cəbrayılın tuluları. Ulduz, 1990, №12, səh. 26).

DİNBIZLAMAQ – yumruqlamaq. – *Yeri düşəndə qardaşı Hübətə dinbizləyər, yeri düşəndə də əl-ayağını yuyardı* (M.Əliyev. Xatirə. Azərb. jurnalı, 1987, №8, səh. 120).

□ **DIRRAHAN OLMAQ** – ölmək, o dünyalıq olmaq. – *Əyə, bu dirrahan olub ki* (T.Hüseynov. Yanıq Abdullanın yuxuları. Azərb. jurnalı, 1991, №4, səh. 69).

DIRTMALAMAX – cırmaqlamaq, yırymaq. – *Bax, burda da birinci iki misra babatdı, qulaq dırtmalamır* (V.Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 86).

DIŞARI – çöl, bayır, kənar, xaric. – *Biri kəm üçlüyün başçısı Gər Xəlilə bir salam göndərdi ki, “kefingəldi” nişanəsini dışarıdan bundan artıq güdmək insafdan sayılmazdı* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 80).

DİDƏLƏMÇƏNGƏ – dilli-dilavər, həyasız. – *İncimə, sənin o didələmçəngə qaynanandan xoşum gəlmir* (M.Süleymanlı. Səs. Azərb. jurnalı, 1988, №2, səh. 19).

DİLARƏMÇƏNGİ – bax: didələmçəngə. – *Bəs o dilarəmçəngi Səmayəni, qaynun qızını nöş demirsən?* (Ə.Cəfərzadə. Qorxulu həqiqət. Azərb. jurnalı, 1992, №7-8, səh. 88).

◇ **DİLOTU YEMƏK** – dil boğaza qoymamaq, ara vermədən danışmaq, dil-dil ötmək. – *Südəcər doğulmuş üç qayışbaldır oğlu və bir dilotu yemiş qızı vardı* (V.Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 26).

DİNAZ – qınaq, inciklik. – *Yollar məni öz başına dolayır; Dağlar gəndən dinazını yollayır* (T.Talıblı. Yuxularda yurd. Azərb. jurnalı, 1991, №1, səh.120). – *Kəsik-kəsik, bir az da dinazla danışırdı* (A.Mustafazadə. Qaraçuxa nağılı. Ulduz, 1987, №4, səh. 33).

◇ **DİNDİRİŞƏ TUTMAQ** – sorğu-suala tutmaq. – *Dindirişə tutub, əclaf məni* (M.Süleymanlı. Səs. Azərb. jurnalı, 1988, №2, səh. 28).

DİNG – çəltik döyən qurğu. – *Ding qoyub, çəltik döydü* (M.Əliyev. Xatirə. Azərb. jurnalı, 1987, №8, səh. 120).

DİNGİŞ – yelbeyin. – *Astanada səliqə ilə geyinmiş, yüngül hərəkətli, dingiş bir oğlan göründü* (S.Tağızadə. Təqib. Ulduz, 1989, №9, səh. 3).

DİNŞƏMƏK – dinləmək, qulaq asmaq. – *Kaş o qız özü gəlib, çıxaydı, bir qulaq verib, dinşəyəydi* (Ş.Həsənoğlu. Günəş ardınca. Azərb. jurnalı, 1991, №5, səh. 60). – *Bir sən də dinşə – dedi* (M.Süleymanlı. Səs. Azərb. jurnalı, 1988, №2, səh. 27). – *Hələ də o qərribə konserti dinşəyirlər* (S.Nəzirova. Ümid ulduzu. Ulduz, 1990, №12, səh. 60). – *Bir az dinşədi* (S.Azəri. Sonsuzluq. Azərb. jurnalı, 1990, №11, səh. 9).

DİRƏDÖYMƏ – oyun adı. – *Elə yaşıdları ilə güləşmələrdə, dirədöymə oyunlarında onun basılmazlığı da atasının cüssəli görkəmindən, mehriban, həm də zabitəli səmindən güc alırdı* (Ə.Əmirov. Tapanca. Ulduz, 1988, №8, səh. 20).

DİRƏNMƏK – əl çəkməmək, təkid etmək, israr etmək. – *Ələmin dirəndiyini görəndə Əhəd inandı ki, onu bura dartıb gətirən səbəb ciddi səbəbdir* (İ.Məlikzadə. Qırmızı yağış. Azərb. jurnalı, 1987, №1, səh. 15).

DİRƏŞMƏK – bax: dirənmək. – *Yoxsa tərsliyi tutub, dirəşəcək* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 78).

◇ **DİRİNGİ VURMAQ** – oynamaq. – *Əlləri torpağa çatmayıb, havada diringi vurdu* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 42).

DİRİT – saat, dəqiqə <zaman anlayışı bildirən söz>. – *Əgər indi oynanan oyundan bir neçə dirit sonra gələsi “Yurduyesir” başlanmış olsaydı, Gər Xəlil “Padşah oyunu”nun ən dəyərli bəxşeyişini Hatəmxana halal bilərdi* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı. 1987, №5, səh. 72).

DİŞAR – gizlin. – *Hər işin eldən dişardı* (Ə.Əmirov. Tapanca. Ulduz, 1988, №8, səh. 4).

DİŞARI – bax: dışarı. – *O isə iki gün idi ki, mehmanxanadan dişarı çıxmırdı* (A.Abdulla. Günəşə at çapan uşaq. Azərb. jurnalı, 1989, №2, səh. 67).

DİŞƏNMİŞ – dişə ilə diş-diş, oyuq-oyuq, kələ-kötür hala salınmış. – *Hatəmxanın üstündə dəyirmanındakı iki dəyirmi dişənmiş daş: siqlətlə dayanan alt daş, onun üstündə, novdan pərləri döşənən suyun – selin gücünə fırlanan üst daş tək bir ağırlıq da vardı* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 66).

DİTMƏ – umac. – *“Mənə bir qab şorpadan, ditmədən, hoppadan, bilamacdan bişireydiz” demədi* (Ə.Cəfərzadə. Qorxulu həqiqət. Azərb. jurnalı, 1992, №7-8, səh.78).

DİTTƏLƏMƏK – didişdirmək, didmək. – *Deyəcəyi sözü elə bil yeməyin içində axtarırdı, yeməyi çəngəllə dittələyirdi* (F.Qoca. Kələfin ucu. Azərb. jurnalı, 1987, №10, səh. 43).

□ **DOĞANAQ OLMAQ** – qarmaq kimi əyilmək. – *Qəddi büküldü, oldu doğanaq* (Ə.Əzimzadə. Arandan gələn adam. Ulduz, 1988, №3, səh. 7).

DOQQAZ – həyət. – *Mazan doqqaza girəndə uşaqları cin yığnağı kimi başına uyuşdular* (İ.Qarayev. Bir kəndin uşaqları. Azərb. jurnalı, 1990, №10, səh. 102); – *İş o yerə çatdı ki, balalar, yuxarı sinifdə oxuyan böyük uşaqlar evə çatacaq doqqazdan, darvazadan analarını dəhmərləyib, çağırmadılar* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 16).

◇ **DOL ÇƏKMƏK** – ağac, taxta və ya mal gönündən hazırlanmış qab (vedrə, tuluq) ilə quyudan, kəhrizdən su çəkmək. – *Qəşəng bağ suvarsın, arx atlasın, kəhriz lağımlarını təmizləyib, dol çəksin – bunları bacarırdı* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 125). – *Elə ki, gördü bir ucu Bəndalı kişinin dəmiri, poladı yumşaldan əllərinin kərəmətindən qıfılənd təki onun topuqlarını buxovlamış sicimin o biri ucunu atdılar dağdağının üstünə, Çarxçıoğlu quyudan dol çəkirmiş təki sicimi dartdı* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 42).

DOMUŞMAQ I – ayaqları qatlayıb yarı oturu vəziyyət almaq, çöməlib oturmaq. – *Aşağıya doğru domuşub, zoqquldayan sağ qolumu düşünə sıxdı* (F.Eyvazlı. Düyünlü günlər. Ulduz, 1989, №8, səh. 9).

DOMUŞMAQ II – büzüşüb oturmaq. – *Zöhrə qarı da keçib müəllimə tərəfdə domuşdu* (V.Babanlı. Ömürlük cəza, Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 80).

DOMUŞA-DOMUŞA – büzüşə-büzüşə. – *Yoxsa kişi ağzına su alıb nimdərin üstündə domuşa-domuşa oturacaqdı* (S.Nəzirova. Tale damğası. Azərb. jurnalı, 1991, №7, səh. 25).

DON – paltar. – *Donun yalnız əcərini geyinən gün nədənsə sıxıldı* (M.Oruc. Namərd körpüsü. Azərb. jurnalı, 1991, №6, səh. 17).

◇ **DOV GƏLMƏK** – üstün gəlmək. – *Yarımçıq dov gəlir bütöv, tamına* (Ç.Əlioğlu. Dünyanın. Azərb. jurnalı, 1989, №9, səh. 46). – *Səncə camaat qoşuna dov gələ bilər?* (İ.Məlikzadə. Qırmızı şeytan. Azərb. jurnalı, 1992, №9-10, səh. 33).

DÖLƏK – cins. – *Qarışıqı yoxdur, dölək itdir* (M.Süleymanlı. Səs. Azərb. jurnalı, 1988, №2, səh. 46).

DÖNƏRGƏ – bəxt, tale, qismət. – *Yoxsa dönərgəm dönər, bütün Çalmalıda görk olaram* (B.Göyüş. Mum. Ulduz, 1991, №6, səh. 33).

DÖNƏRGƏLƏNMƏK – uğursuz gəlmək, taleyi, bəxti dönmək. – *Büsbütün “kefingəldi” ovqatında başlanmış bir səhərin ilk dərsi, ilk saati dönərgələnmişdi* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 85).

DÖNÜM – dəfə, kərə. – *İbrahim, dedi, balı bir dönümə yeyər* (E.Əlləzoğlu. Boru. Azərb. jurnalı, 1992, №11-12, səh. 111).

DÖRDƏLƏMƏ – dördayaq (həm əl, həm də ayaqla) getmək. – *Əllərində çin çöməlib, çöməltmə “Tərəkəmə” oynayan Çarxçıoğlu kimi, eləcə iməkləyir, dördələmə gedirdilər* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 86).

◇ **DÖR-DÖR DÖYÜŞMƏK** – qorxmadan, qəhrəmancasına döyüşmək, vuruşmaq. – *Özü də bu dəqiqə qızılbaşlarla dör-dör döyüşür* (A.Abdulla. Batmanqılınc. Ulduz, 1988, №1, səh. 24).

DÖŞDƏMƏK – bir şeyin qarşısını sinəsi ilə almaq, sinə gərmək. – *Əgər gündüz olsaydı Mənaif ərinməyib evin damına çıxar, suyu döşdəyib, tökərdi yerə* (B.Bağirov. Uzaq günlərin damcıları. Azərb. jurnalı, 1989, №3, səh. 138).

DÖŞƏMƏK I – vurmaq, döyəcləmək. – *Bacısı payanı götürüb düşdü kilimin canına, bayaqından da bərk döşəməyə başladı* (S.Səxavət. Qızıl teşt. Ulduz, 1987, №7, səh. 11).

DÖŞƏMƏK II – basıb doyunca yemək. – *Bir qabı təpələtdirif gətirdilər, çəkil tikələrdən döşədim* (İ. Qarayev. Bir kəndin uşaqları. Azərb. jurnalı, 1990, №10, səh. 106).

DÖŞƏMƏK III – demək, söyləmək. – *Nə bilirdim döşədim cəmdəyinə* (Ə.Əmirov. Tapanca. Ulduz, 1988, №8, səh. 4).

DÖŞƏNMƏK – arxasınca, dalınca düşmək. – *Qurdlar da onların arxasınca döşəndilər* (F.Eyvazlı. Düyünlü günlər. Ulduz, 1989, №8, səh. 3).

DÖŞÜMƏK I – bax: döşəmək III. – *Ağzım qızıqıb, elə döşüyürəm* (F.Qoca. Kələfin ucu. Azərb. jurnalı, 1987, № 10, səh. 41).

DÖŞÜMƏK II – içmək, vurmaq. – *Sənin kimilərin kəllə sümüyündən özümə şərab badəsi düzəldirəcəm, dünyanın sağlığına döşüyəcəm* (İ.İsmayılov. Əzrayıl. Ulduz, 1989, №1, s. 16).

DÖŞÜRMƏK – toplamaq, yığmaq. – *Ağa, aqlını başına döşür* (F.Eyvazlı. Düyünlü günlər. Ulduz, 1989, №8, səh. 8). – *Bəs niyə onda əlinə keçənlərdən xurcuna döşürüb atlarını yəhərləmirsən?* (V.Nəsib. Addan ada. Azərb. jurnalı, 1992, №11-12, səh. 13).

◇ **DÖV GƏLMƏK** – bax: dov gəlmək. – *Kəndlilər bu qansız quldur dəstəsilə vuruşurdularsa da, onlara döv gələ bilmirdilər* (F.Eyvazlı. Düyünlü günlər. Ulduz, 1989, №8, səh. 8).

◇ **DÖYÜKƏ-DÖYÜKƏ QALMAQ** – bax: devikmək. – *Cöv-dət döyükdə-döyükdə qalmışdı* (A.Qəhrəmanov. Bulaq suyu. Ulduz, 1988, №5, s. 10). – *Səttar inanmadı ki, oğlan onu çağırır, qaldı döyükdə-döyükdə* (İ.Məlikzadə. Toy mövsümü. Ulduz, 1988, №5, səh. 32).

DÖYÜKMƏK – bax: devikmək. – *Döyükmüş gözlərini bəyə zillədi* (E.Əhədov. Qanlı dərə. Ulduz, 1988, №7, səh. 2). – *Kişi döyükdü* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 60).

DUNUĞMAQ – keyləşmək, hərəkətsiz olmaq, donub qalmaq. – *Mənim başıma xeyir, elə dunuğdum ki, unamıram bu oğlan mənim sənədlərimdən niyə əl çəkmir* (N.Qənbər. Başsız meyit. Azərb. jurnalı, 1989, №6, səh. 179).

DUNUX – key. – *Axı yazıq Dunux Məti cəmi üççə sinifi qurtarıb* (Z.Ağbabalı. Səbrlə başlanan gün. Ulduz, 1990, №9, səh. 2).

DURUM – hal, vəziyyət. – *Səhər-səhər dəyirməndə baş tutan naharda keçmiş bəy-xanın, yıxılmış padşahın görmədiyi bin-*

bərəkət, durum varmış (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 15).

DURUŞ GƏTİRMƏMƏK – qalmamaq. – *Qaraxallı qız içəri addadı, şirin dili qapılara açar oldu, getdi nənəsini tapdı, onu huş aparmışdı, dodaqlarında bir damcı qan duruş gətirməmişdi, ölü dəstiri uzanmışdı, amma nəfəsi üstündə idi* (Ə.Mustafayev. Novruzgülü açmamış. Azərb. jurnalı, 1987, №7, səh. 18)

DUYUXMAQ – hiss etmək, başa düşmək, şübhələnmək, şübhəyə düşmək. – *O bu duyğusunu elə sezdirdi ki, Xəlil padşah da duyuxdu* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 19).

DUZ GÜNÜ – bazar ertəsi. – *Bazarbaşında duz günü başlayıb, qızıışmağa üz qoymuş oyuna sayılan, istəkli yoldaşların qoşulmağı, zira onların elə olan sevgisi, qaynayıb-qarışmaq-dısa, bunun başlıca baisi Gər Xəlildi* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 30).

DÜBARƏ – yenidən, təzədən, ikinci dəfə. – *Balakişi Balayev elə bil qırx günün yuxusundan dübarə ayıldı* (T.Qəhrəmanov. Qulbeçə. Ulduz, 1988, №9, səh. 23).

DÜBÜR – bax: dıbir. – *Dədəsi Dübür Əlinin də qiymətini üstünə qoyur* (A.Qəhrəmanov. Bulaq suyu. Ulduz, 1988, №5, səh. 8).

DÜDƏMƏ – gic, səfeh. – *Düdəmə ol, bəxtin olsun, buna deyiblər* (Y.Səmədoğlu. Bayatı Şiraz. Ulduz, 1987, № 2, səh. 32). – *Sağ ol, düdəmə* (N.Rəsulzadə. Bəd xəbər. Ulduz, 1988, №2, s.11).

DÜDƏRGAYI – mənasız, gərəksiz. – *Hətta bundan belə bir düdərgayı fəlsəfi nəticə də çıxartdı ki, guya bu dünyada hər şey öz yerindədir* (Ə.Əylisli. Yəmən. Azərb. jurnalı, 1991, №9-10, səh. 14).

DÜDÜLƏMƏK – toyuq-cücəni, ev quşlarını çağırmaq. – *İçində dən olan teşti götürüb, toyuqları düdüləməyə başladı* (M.Məmmədov. Su cürdəkləri. Ulduz, 1989, №5, səh. 28).

DÜKÇƏ – cəhrənin iyindən çıxarılmış ip. – *Biri dükçəni aparıb hananın yanına qoyur, o biri əlçim verirdi* (Ə.Cəfərzadə. Qorxulu həqiqət. Azərb. jurnalı, 1992, №7-8, səh. 86).

DÜMBƏK – büzdümdən yuxarı hissə. – *Dümbəki az qala iki kürəyi arasındakı künkürünə birləşən mamaça qarı həyatə daxil olub, yan-yörəyə göz gəzdirdi* (Y.Həsənbəy. Adi suyun şəfəsi. Ulduz, 1991, №9-10, səh. 74).

DÜMƏLƏNMƏK I – məşğul olmaq, başını qarışdırmaq. – *Ulaq da ağacların altında pöhrələnən otlarla dümələnirdi* (R.İmanov. Bəyaz dünya. Ulduz, 1990, №2, səh. 17).

DÜMƏLƏNMƏK II – işləmək, vaxtını keçirmək. – *Ömrü uzununu onun-bunun qapısında dümələnən Əhəd, bu gün öz həyatində kəhildəyirdi* (H.Zeynalıoğlu. Torpağı sanı yaşa. Ulduz, 1989, №4, səh. 15). – *Uşaqların gimrikləri k'olxoz işində əllərindən gələndən yapışıb, dümələnirdilər* (B.Bayramov. Üzlü-astarlı günlər. Azərb. jurnalı, 1989, №11, səh. 20). – *Axşama qədər evdə-əşikdə dümələnir* (N.Qənbər. Babamın son nağılı. Ulduz, 1988, №12, səh. 33).

DÜMLƏMƏK – birnəfəsə içmək. – *Yüz qram da konyak dümləyərek, işə yollandı* (T.Nüsrətoğlu. Başdaşı. Ulduz, 1991, №6, səh. 31).

DÜPPƏLƏNDÜZ – düzünə, dümdüz, olduğu kimi. – *Onların içində həyatı düppələndüz yazanlar və buna görə başı ağrıyanlar var, arvad* (Ə.Hacızadə. Dünyanı tanı. Azərb. jurnalı, 1989, №3, səh. 88).

DÜRƏK – tənbel. – *Axırı olacaq dürək* (M.Süleymanlı. Səs. Azərb. jurnalı, 1988, №2, səh. 46).

DÜRMƏKLƏMƏK – dürmək düzəltmək. – *Həm də yadına düşdü ki, yaylaqda mamalarının gözündən oğurlanıb, cılğıdan pendir oğurlayır, bulağın üstündə fətirlə dürməkləyib, ötürürdülər* (E.Əlləzoğlu. Ağsaqqal. Azərb. jurnalı, 1987, №9, səh. 127).

DÜRÜKLƏMƏK – toplamaq, bükmək. – *Dürükləyib yer üzündən uzaqlaşdıracaq ki, təmizliyinə xələl gətirməyək* (S.Nəzirova. Tale damğası. Azərb. jurnalı, 1991, №7, səh. 30).

DÜTÜLƏMƏK – bax: düdüləmək. – *İçində dən olan tešti götürüb toyuqları dütüləməyə başladı* (M.Məmmədov. Su cürdəkləri. Ulduz, 1989, №5, səh. 26).

DÜYÇƏ – düyünçə, kiçik bağlama. – *İsmayil heybədəki düy-çəni tapıb, açdı* (F.Eyvazlı. Düyünlü günlər. Ulduz, 1989, №8, səh. 15).

DÜYDÜRMƏK – düyünləmək. – *İşin quyruğunu onsuz da düydürmüşəm* (Ə.Bağirov. Köhnə kişi. Azərb. jurnalı, 1988, №4, səh. 25).

◇ **DÜY VURMAQ** – car çəkmək, xəbər yaymaq. – *Arvadı, uşaqları bütün kəndə düy vurmuşdular* (S.Səxavət. Sanatoriya. Azərb. jurnalı, 1989, №3, səh. 57).

ELAT – köçəri, xalq, el. – *Oyunun gerisinin hər yerdə, hər kəs tərəfindən düzgün aparılmadığından şərtlər kəsildi, çaparlar göndərildi, yerlərdə elata çatdırıldı* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 30).

ELCARI – hamılıqla, birlikdə. – *Sabah elcarı and içəcəyik* (E.Əlləzoğlu. Gününüz kösöyə dönsün. Azərb. jurnalı, 1990, №2, səh. 143).

ELTİ – qayın arvadı. – *Anam eltisinə deyirdi ki, yumurtanı birinci Əsgər götürüb, sonra mənimki* (R.Əhmədov. Təndir başında. Ulduz, 1988, №4, səh. 40). – *Eltisi uşaq üstündə ölmüşdü* (Ə.Cəfərzadə. Qorxulu həqiqət. Azərb. jurnalı, 1992, №7-8, səh. 88).

ENDİRMƏMƏK – saymamaq, ucuz tutmaq, iltifat göstərməmək. – *Ələkbər müəllim, yeznən nə vaxtdan sizləri endirməyib başqa qarıya düşür?* (V.Nəsib. Hərlənbaba. Azərb. jurnalı, 1990, №3, səh. 69).

ERKƏC – sürünün qabağını çəkən yaşlı erkək keçi. – *Sarısaqqal erkəc qoşa buynuzlarını dik tutub, qabaq ayaqlarını yerə döyə-döyə bir-iki dəfə mıqqıldadı* (T.Hüseynov. Yanıq Abdullanın yuxuları. Azərb. jurnalı, 1991, №4, səh. 47).

EŞGİRMƏK – gəyirmək. – *Toxları eşgirər, acları yeməz; Həris əllərdədir camı dünyanın* (Ç.Əlioğlu. Dünyanın. Azərb. jurnalı, 1989, №9, səh. 46).

EŞMƏ – evdə hazırlanmış tütün. – *Cəmşid kişi eşmə eşdi* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 13).

EYDİRƏ-EYDİRƏ – inəyi sağmazdan əvvəl onun əmcəklərini südlə dolsun deyə, iki barmaqla sıxmaq və ya balasını azca əmizdirmək. – *Ona elə gəlirdi ki, yenə eydirə-eydirə inək sağır* (V.Nəsib. Bir yaz xəzanı. Ulduz, 1988, №11, səh.14).

EYMƏ – keçi, qoyun dərisindən pendir, şor, qatıq yığmaq üçün qab. – *Çobanlar yəni birdən ikiyə belə şey eşitmişdilər ki,*

a, motalının ağzını bərk bağlayaydı, eyməsinə çənbər vuraydı, bağlamasına çilik salaydı? (İ.Qarayev. Bir kəndin uşaqları. Azərb. jurnalı, 1990, №10, səh. 98). – *Gör dolu nehrəni, dolu eyməni; Bir bax badyalara, a yağa-yağa* (N.Saraclı. Ayaq-ayağa. Ulduz, 1991, №11-12, səh. 96).

EYMƏNƏ-EYMƏNƏ – qorxa-qorxa, xoflu-xoflu, vahiməylə. – *Ziyad uşaqla tənləşdi, eymənə-eyməmə ona yaxınlaşdı, qəfil su uşağı batırdı, elə bil qəsdinə durub onu xilaskarından gizləmək istədi* (Ə.Mustafayev. Novruzgülü açmamış. Azərb. jurnalı, 1987, №7, səh. 21). – *Əlini eymənə-eyməmə soyuq suya saldı* (S.Azəri. Sonsuzluq. Azərb. jurnalı, 1990, №11, səh. 13). – *Savad arvad vaysırmış kimi, başını yellədi, ağlamsınan bir görkəm aldı, yan-yörəsinə eymənə-eyməmə baxdı* (Ə.Mustafayev. Novruzgülü açmamış. Azərb. jurnalı, 1987, №7, səh. 23).

EYMƏNMƏK – qorxmaq, xoflanmaq, vahimələnmək. – *Nə isə o qaraltılardan eyməndim* (M.Qocayev. Lotoreyama bəxt düşdü. Ulduz, 1990, №12, səh. 90). – *Mürvət eyməndi* (V.Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 54). – *Fənər sönən kimi hamı eymənən kimi oldu* (E.Quliyev. Kölgəsiz adam. Ulduz, 1989, №6, səh. 12). – *Səsini çıxarmağa da eyməndi* (M.Bəkirlı. Günah, Ulduz, 1990, №3, səh. 4). – *Amma bu dəfə tabutdan eymənmədi* (E.Əlləzoğlu. Ölü yay. Ulduz, 1988, №3, səh. 40). – *İlanın qorxusundanmı, ya da köhnə qəbristanlığın çopur başdaşılarının boz üzündən eyməndiklərindənmi, nədənsə adamlar ölənləri, bəridə, qəbristanlığın qapısının ağzında basdırırdılar* (E. Əlləzoğlu. Ölü yay. Ulduz, 1988, №3, səh. 44). – *Qayıb ayaq saxlayıb onunla baxışdı, baxışını tez-tələsik, fərəş çəkmək istədi, bacarmadı, eyməndi* (Ə.Mustafayev. İçindən asılmış adam. Ulduz, 1989, №2, səh. 12). – *Siçandan, zambır arısından-zaddan eymənib qiyyə çəkəndə mütəəssir olub, həzz alırlar* (S.Nəzirova. Ümid ulduzu. Ulduz, 1990, №12, səh. 61).

EYNƏ – eyin, xoş əhval-ruhiyyə. – *Anlamışdılar ki, buradaca idman oyununu qurtarıb, gümrah ruh, açıq eynə ilə siniflərə qaçmazdan qabaq başdakı gərlərin yaxınlığında dayanıb,*

onların buraxılmağını gözləyən direktoru dinləməlidirlər (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 70). – *O da razı qalıb gülümsəmişdisə də, bu söhbətdən sonra bir neçə vaxt eynəsi açılmamışdı* (Ə.Əmirov. Tapanca. Ulduz, 1988, №8, səh. 23).

EYNƏN – eynilə, lap. – *Kənddəki cavan-cuvanlarda Vələdə oxşamaq üçün eynən onunku kimi biğ saxlayırdılar* (İ.Məlikzadə. Qırmızı yağış. Azərb. jurnalı, 1987, №1, səh. 13).

EYZƏN – həmişə, hər zaman, hər vaxt. – *Ey gidi dünya, eyzən ağıllısının üzünə gülüb, dəlisinə “özün gül” buyurub* (H. Zeynalov. Torpağı sanı yaşa. Ulduz, 1989, №4, səh. 22).

ƏBRƏŞ – qarışıq rəngli. – *Nə təhər doladısa, kişinin əbrəş papağı sivrilib başından düşdü otluğa, qırxıq, cıbrıq mozusu açıq qaldı* (S.Əhmədov. Gülmalı kişinin axırı. Azərb. jurnalı, 1988, №3, səh. 24). – *Ayaqlarında qalın yun corab, örtülü qaloş, başında aşınmış əbrəş papaq vardı* (S.Əhmədov. Gülmalı kişinin axırı. Azərb. jurnalı, 1988, №3, səh. 20).

ƏBRİŞİM – akasiya. – *Kəndin yaraşığı onun göylərə uçan dümsüz şüy əbrişimlərindədir* (M.Mirzəyev. Quzunun ahı. Ulduz, 1991, №4, səh. 7).

ƏCƏRİ – təzə, yeni. – *Donun yalnız əcərini geyinən gün nədənsə sıxıldı* (M.Oruc. Namərd körpüsü. Azərb. jurnalı, 1991, №6, səh. 17).

ƏCVƏL I – zay, kara gəlməyən. – *İndi o ucu-bucağı dönməyən süürüdən bir topa əcvəl davar-duvar qalıb* (N.Qənbər. Boğanaq. Azərb. jurnalı, 1991, №11-12, səh. 103).

ƏCVƏL II – cılız, zəif. – *Orda zirpi qonaq deyirsən, heç əcvəli də olmayıb* (N.Qənbər. Başsız meyit. Azərb. jurnalı, 1989, №6, səh. 114).

ƏCVƏL III – babat, yaxşı, münasib. – *K'alxozda da ayrı elə əcvəl iş yoxdur* (T.Hüseynov. Gecə məhkəməsinin hökmü. Azərb. jurnalı, 1988, №5, səh. 66).

ƏDİMLİ – övlad deyilən, övlad adlanan, yeganə, tək. – *Qız ədimli vurum-tutum budu, bu da belə çöp kimi* (Ş.Həsənoğlu. Qapalı dünyalar. Azərb. jurnalı, 1991, №1, səh. 56).

ƏFƏLLƏMƏK – hərlənmək, dolanmaq. – *Mənim ətrafımda əfəllərdi* (F.Qoca. Kələfin ucu. Azərb. jurnalı, 1987, №10, səh. 98).

ƏFİL - ƏFİL YANMAQ – bərq vuraraq yanmaq, parıldamaq. – *Elə birdən ulduzları əfil-əfil yanan konyak şüşələrinə baxıb, əlini cibinə salanda dərd götürdü Fərəci* (Ə.Bağirov. Gəlin ayaqqabısı. Ulduz, 1987, №3, s. 11). – *Ancaq aynabəndə*

tutulmuş pərdələr təzə idi, gülləri əfil-əfil yanırdı (Ə.İnfiloğlu. Qəribə taleli qız. Ulduz, 1991, №8, səh. 84).

ƏHTƏC – alət. – *Bir ev əhtəci kimi formasına da sakit baxa bilmirdi* (S.Nəzirova. Ümid ulduzu. Ulduz, 1990, №12, səh. 53).

ƏKBƏ – cəsərət, hünər. – *Sənin baban boyca balaca idi, amma əkbəsi böyük idi* (M.Mirzəyev. Quzunun ahı. Ulduz, 1991, №4, səh. 7).

ƏKƏ – yaşlı, dünyagörmüş, təcrübəli <adam>. – *Əkə arvadlar kimi hərdən Umudun işini bəyənməyib, öyüd-nəsihət verə-verə işin çəmini özü bildiyi tərzdə gördürməyə çalışırdı* (Z.Ağbabalı. Səbrlə başlanan gün. Ulduz, 1990, №9, səh. 5).

ƏKƏC-ƏKƏC – böyük-böyük, yekə-yekə, yaşlısayağı. – *Əkəc-əkəc danışırdı* (M.Niyarlı. Qara örpək. Ulduz, 1990, №11, səh. 66).

ƏKİLMƏK – aradan çıxmaq, qaçıb getmək. – *İki kəlmə söz deyib, əkildi, getdi* (A.Şəruri. Gecə əməliyyatı. Ulduz, 1987, №8, səh. 40).

ƏKMƏK – rədd etmək, başından eləmək, uzaqlaşdırmaq. – *Onu əkmək üçün bir xeyli düşünüb, daşındı* (E.Əlləzoğlu. Keçəlin darğanın qızına olan məhəbbəti və başına gələn qeyri-adi məcəralar. Ulduz, 1988, №3, səh. 39).

ƏLÇİM – əl boyda, ovuc içi qədər, məc. mənada: bir addımlıq. – *Bir əlçim yoldur, bir baş çəksəm, yaxşı olar* (M.Əliyev. Xatirə. Azərb. jurnalı, 1987, №8, səh. 118).

ƏLƏF – ot, yem. – *Haram ələf malı qışdan çıxarmaz* (S.Elcanlı. Sükutun sonu. Ulduz, 1990, №4, səh. 26).

ƏLƏNGƏ – heyvanlarda olan ən böyük sümük. – *Bu ələngəyə, meyidgözə nişanlanmışsan?* (V.Nəsib. Ceyrançöldə qara bayram. Azərb. jurnalı, 1988, №12, səh. 119).

ƏLƏYƏZ – kəvərəoxşar yabanı yeməli bitki. – *Axşama lap az qalanda onun qarşısını əl-ətəyini əvəlik, qınnığan və göy saçaqlı ələyəzin bürüdiyü böyük bir dağ kəsdi* (Əlabbas. Güdaz. Azərb. jurnalı, 1992, №7-8, səh.154).

◇ **ƏLHƏMİ ÇAŞMAQ** – karıxmaq, özünü itirmək. – *Qulaməlinin təəccüblü baxışlarından əlhəmi çaşdı* (Ş.Səlimxanlı. Mehmanxanada keçən gecə. Azərb. jurnalı, 1992, №9-10, səh. 166).

ƏLİN QILINCI – əlin çeçələ barmaqdan ovuca tərəf olan hissəsi. – *Əlinin qılınıcı ilə alınının-üzünün tərini sivirdi* (Ə.Əmirov. Tapanca. Ulduz, 1988, №8, səh. 9).

ƏLİN TİLİ – bax: əlin qılınıcı. – *Göz yaşlarını əlinin tili ilə sildi* (Ə.Babayeva. Rəngbərəng adamlar. Azərb. jurnalı, 1989, №1, səh. 35).

ƏLQAPAQ – nöqsan. – *Kəmisiyə-zad gəlsə, bizim böyüklərin ötən illərdəki əlqapaqlarının izini-tozunu tapa bilməyəcəklər* (İ.Qarayev. Bir kəndin uşaqları. Azərb. jurnalı, 1990, №10, səh. 99).

□ **ƏLQAP ELƏMƏK** – bir işi tez-tələsik eləmək, bir işi tez bitirmək. – *O, bu əhvalla da evinə tələsdi ki, əynini dəyişsin, əlqap eləyib, ağzına bir tikə çörək alsın* (Ə.Mustafayev. Novruzgülü açmamış. Azərb. jurnalı, 1987, №7, səh. 17).

ƏLQARP – vacib, tələsik. – *Elə əlqarp deyil, ə, halalja haqqanəsim olajax* (İ.Qarayev. Bir kəndin uşaqları. Azərb. jurnalı, 1990, №10, səh. 100).

ƏLLƏMƏ – yekə, iri daş. – *Hiss edirdi ki, göydən başına bir əlləmə, bir bəla enir və bu yükün ağırlığı onu basıb, yapıqdırmışdı* (N.Qənbər. Babamın son nağılı. Ulduz, 1988, №12, s. 17). – *Onda atam əyilib bazarbaşından iri bir əlləmə qapdı* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 55).

ƏLLƏM-QƏLLƏM – cəncəl, haramzada, nadürüst, qeyri-ciddi, sözünün üstündə durmayan, fırlıdaq. – *Hümmət kişi Nağını əlləm-qəlləm adam hesab eləyir, onun haramını halalından, doğrusunu əyrisindən ayıra bilmirdi* (E.Əlləzoğlu. Ağsaqqal. Azərb. jurnalı, 1987, №9, səh. 126).

□ **ƏLTƏMƏN OLMAQ** – görüşmək. – *Salam verib, əltəmən olduq* (Ç.Ələkbərzadə. Gecə quşları. Ulduz, 1989, №7, səh. 44).

ƏLÜSTÜCƏ – o dəqiqə, həmin dəqiqə, bir anda, tez, cəld. – *Əlüstücə əsl gəlin ayaqqabısına oxşayan ayaqqabını, mixəyi donu geyib, neçə ildən bəri bu evdə ilk dəfə lap qız uşaqları kimi ninay çalib oynaya-oynaya otağı dörd dolandı* (Ə.Bağirov. Gəlin ayaqqabısı. Ulduz, 1987, №3, səh. 17).

ƏMƏLƏ – qohum. – *İmaməli kişi, əmələsi Səfərəli qonaqların qabağındakı qabları boşalıb-boşalmadan götürürdülər* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 18).

ƏMRAĞ – həvəskar, bağlı. – *Çünki binədən əkinlə-dirriklə əmrağıydı* (Ə.Həsənov. Bağ evi. Ulduz, 1988, №6, səh. 25).

ƏNDƏR-BƏLA – bəla, müsibət, oyun, hoqqa. – *Sonra maşına basıb, aparıb, başına “qanunla” min əndər-bəla gətirirsə və belə-belə şeylərdən çıxardığı çörəklə altı baş ailə saxlayırsa, onda heç saxlamasa yaxşıdır* (Qabil. Ömür həbləri. Azərb. jurnalı, 1988, №11, səh. 34).

ƏNDİKƏ-ƏNDİKƏ – qorx-qorxa. – *Qız oğlan olan otağa əndikə-əndikə girdi* (M.Süleymanlı. Səs. Azərb. jurnalı, 1988, №2, səh. 7).

ƏNDİKMƏK I – tənğnəfəs olmaq, nəfəsi daralmaq, havası çatmamaq. – *Körpə suda boğulurmuş kimi əvvəl əndikdi* (M.Bəkirlı. Çöpçü. Azərb. jurnalı, 1991, №9-10, səh. 104).

ƏNDİKMƏK II – diksinmək, səksənmək. – *Suyu ovuclayıb sinəsinə, kürəklərinə atdıqca əndikirdi* (İ.Qarayev. Bir kəndin uşaqları. Azərb. jurnalı, 1990, №10, səh. 98).

ƏNDRƏBADİ – yöndəmsiz. – *Adına “Yer kürəsi” deyilən bu əndrəbadi teatr səhnəsində “Ölüm, ya olum” – deyə-deyə başına-gözünə döyən Hamletin düşük hərəkətlərinə baxırdı* (Ə.Əylisli. Yəmən. Azərb. jurnalı, 1991, №9-10, səh. 14).

◇ **ƏNGƏ VERMƏK** – çox danışmaq, naqqallamaq, çənə döymək, çərənləmək. – *Hə, yaman əngə verdim sənənlə* (N.Rəsulzadə. Ulduzlar altında. Azərb. jurnalı, 1990, №2, səh. 73). – *Əngə verib nə danışdırdılar-danışaydılar, tək o bulaqüstü söhbətə qayıtmayırdılar* (V.Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 68).

ƏNİK – küçük, it balası. – *Qıllı ənik yerindən tərpendi* (Q.Xəlilov. Yasaq olunmuş yerlər. Ulduz, 1990, №1, səh. 17).

ƏNTƏR – meymun, çirkin, çəlimsiz. – *Bu əntər məni boynuna götürə bilər?* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 57).

ƏPRİMƏK – ərp tutmaq, üzərini çöküntü tutmaq. – *Həmin milis idi, əprimiş qızıl dişləri işığı tutmuşdu* (Ə.Əmirov. Tapanca. Ulduz, 1988, №8, səh. 21).

ƏRDƏMİ ÇATMAMAQ – hövsələsi, səbri çatmamaq, həvəsi gəlməmək, kirdarı olmamaq. – *Həsənağa istədi lampaları dəyişsin, ərdəmi çatmadı* (F.Qoca. Kələfin ucu. Azərb. jurnalı, 1987, №10, səh. 71).

ƏRDO – qorxunc görünüşlü, qulyabanı. – *Mən Fatmanın əri-ni ağzından qan daman, iri, nataraz, yöndəmsiz ərdo kimi təsəvvür edirdim* (E.Əlləzoğlu. Gününüz kösöyə dönsün. Azərb.jurnalı, 1990, №2, səh. 135).

ƏRƏSEY – Rusiya. – *Ərəseyin o qarlı çölləri hardan oldu mənim vətənim?* (T.Hüseynov. Yanıq Abdullanın yuxuları. Azərb. jurnalı, 1991, №4, səh. 84).

□ **ƏRƏSƏT OLMAQ** – çox yorulmaq, lap əldən düşmək. – *Ay, Xatın, sən böyün ərəsət oldun* (H.Zeynalov. Torpağı sanı yaşa. Ulduz, 1989, №4, səh. 32).

ƏRGƏK-ƏRGƏK – ədalı-ədalı, böyük-böyük. – *Yöndəmindən, ərgək-ərgək danışmağından o dəqiqə hiss olunurdu ki, kənd uşağıdır* (B.Bağirov. Uzaq günlərin damcıları. Azərb. jurnalı, 1989, №3, səh. 143).

ƏRGƏNSİFƏT – üzü sızanaqlı. – *Enlikürək, ərgənsifət, “yojik” vurulmuş saçı, əzələli qulac qolları, göyümsov gözünün inam, güc dolu baxışı, ruhlandırıcı görünüşü bir-birinin ardınca önsıra, sinif-sinif düzülmiş müəllimlər hər sinfin başında olmaq şərtiylə, bütün idman kütləsini sevindirir, hələ komanda verilməzdən yerlərindəcə atılıb-düşürdülər* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 68).

ƏRİN MƏK – tənbəllik etmək. – *Əgər gündüz olsaydı Manaf ərinməyib evin damına çıxar, suyu döşdəyib, tökərdi yerə* (B.Bağirov. Uzaq günlərin damcıları. Azərb. jurnalı, 1989, №3, səh. 138). – *Bu axşam vaxtı məktəbə qayıtmağa ərinirəm* (Ə.Babayeva. Rəngbərəng adamlar. Azərb. jurnalı, 1989, №1, səh. 10).

ƏRİNTİLƏMƏK – ərimiş hala gəlmək, yumşalmaq, ərgin hala gəlmək, ərginləşmək. – *İstidən ərintilənmiş asfalt yolun düz ortasında dayanmışdı* (M.Süleymanlı. Səs. Azərb. jurnalı, 1988, №2, səh. 48).

ƏR QANUN – orqan <musiqi aləti>. – *Qol çəkmir ərqanunda çalınan musiqini elə bil kağıza möhürləyirdi* (S.Nəzirova. Ümid ulduzu. Ulduz, 1990, №12, səh. 64).

ƏRSİT MƏK – böyütmək, ərsəyə çatdırmaq, boya-başa çatdırmaq. – *Bu yetimləri ərsitmək, ayağa qaldırmaq üçün atası ikinci dəfə evlənmişdi* (V.Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 47).

ƏSƏLƏN MƏK – əsmək, titrəmək. – *Heç Ağqızın da halı özündə deyildi, qıçları əsələnib, yıxılmaq üzrəydi* (Ş.Həsənoğlu. Günəş ardınca. Azərb. jurnalı, 1991, №5, səh. 88).

ƏSƏN – ehsan. – *El ölüsünü yerdə qoymaz, əsənimə tökməyə bir-iki davar tapılar* (A.Mustafazadə. Qaraçuxa nağılı. Ulduz, 1987, №4, səh. 33).

ƏSƏRRƏN MƏK – beyni dumanlanmaq, təsirlənmək. – *Keyləşmiş, istidən əsərrənmiş adamlara baxanda mənə elə gəlirdi ki, bu bürküdən dərimiz, ətimiz, içalatımız, hətta duyğularımız belə əriyib, öz keyfiyyətini itirir* (E.Əlləzoğlu. Ölü yay. Ulduz, 1988, №3, səh. 42).

◇ **ƏSRİK** – hərarət. – *Zəmidən əsrək qalxır* (S.Əhmədov. Gülməli kişinin axırı. Azərb. jurnalı, 1988, №3, səh. 51).

ƏSVƏL – vacib, mühim, əsas. – *Yezid sənsən ki, camaatın qanından çəkilən qızilları külfətindən əsvəl bilirsən* (V.Nəsib. Bir atımlıq barıt. Ulduz, 1987, №10, səh. 14). – *Bilmirəm başı*

üçün dediklərimlə razılaşacaqımı, amma bunlar əsvəl şeylərdi (V.Nəsib. Hərnlənbaba. Azərb. jurnalı, 1990, №3, səh. 64).

ƏVDİMƏK – tökülmüş dənli bitkiləri yerdən yığmaq, təmizləmək. – *Kimisi dərd daşımaqdan, ot çalmaqdan, sünbül əvdiməkdən, həşən döyməkdən yanıb kösövə dönmüşdü* (Ə.Əzimzadə. Arandan gələn adam. Ulduz, 1988, №3, səh. 18).

◇ **ƏVƏDƏK DÜŞMƏK** – yıxılmaq, arxası üstə düşmək, batmaq, çökmək. – *Nə deyəcək yoldaş Dəmirov k'olxoz əvədək düşəndən sonra* (S.Səxavət. Qızıl təşt. Ulduz, 1987, №7, səh. 21).

◇ **ƏVƏDƏYƏ DÜŞMƏK** – qırılmaq, düşüb ölmək. – *Mazan, qoyun-quzu əvədəyə düşəcək, bıçağa zornan gələcək* (İ.Qarayev. Bir kəndin uşaqları. Azərb. jurnalı, 1990, №10, s. 95).

ƏYƏ – sahib. – *Aparıb satacaq o simic kani, üç manat pul əyəsi olacaq* (Ə.Əylisli. Yəmən. Azərb. jurnalı, 1991, №9-10, səh. 31).

ƏYDƏŞ-ÜYDƏŞ – əyri-üyrü, kobud. – *Əydəş-üydəş dodaqlarının ucunda irişə-irişə onu qabaqladı* (V.Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 54).

ƏYGƏMLİ – əyri. – *Amma o gündən kişi ehtiyatını bəri başdan götürüb heyvanın iri və əygəmli buynuzlarını yoğun kəndirə saldı* (Əlabbas. Güdaz. Azərb. jurnalı, 1992, №7-8, səh. 130).

ƏZGİNİŞ – cəncəl, qarışıq iş. – *Ümumiyyətlə əzginiş işləri xoşlamayan Əvəz bəy dodaqaltı deyiniydi* (Elçin. Ölüm hökmü. Azərb. jurnalı, 1989, №6, səh. 49).

ƏZVAY – bacarıqsız, cəsarətsiz. – *Ayıbdı da, mənim kimi bir kişinin oğlu belə əzvay bir şey olsun* (F.Qoca. Kələfin ucu. Azərb. jurnalı, 1987, №10, s. 75).

ƏZVAYIŞ – vəziyyət, yaşayış, dolanacaq. – *Qoy öz tökülmüşləriynən baxsın bizim əzvayışımıza* (İ.Qarayev. Bir kəndin uşaqları. Azərb. jurnalı, 1990, №10, səh. 119).

FARAŞ – tez, sürətlə. – *Qayıb ayaq saxlayıb onunla baxışdı, baxışını tez-tələsik, faraş çəkmək istədi, bacarmadı, eyməndi* (Ə.Mustafayev. İçindən asılmış adam. Ulduz, 1989, №2, səh. 12).

FASIQ – hiyləgər, bic, yaman, fəndgir, çoxbilmiş <adam>. – *Bu fasığın nəyi var?* (Ə.Əmirov. Axitrətdən qabaq gəzinti. Azərb. jurnalı, 1989, №4, səh. 19). – *Dərhal fəsiq onun üstünə atıldı* (Əlabbas. Güdaz. Azərb. jurnalı, 1992, №7-8, səh. 141).

FASIQLIĞ – hiyləgərlik, biclik, yamanlıq, çoxbilmişlik. – *Tahirli fikirləşdi ki, bu da fəsiqlığın bir nişanəsidir* (N.Qənbər. Boğanaq. Azərb. jurnalı, 1991, №11-12, səh. 103).

FƏHMƏN – anlayaraq, başa düşərək, dərk edərək. – *Elə-belə, ağılıma gəldi fəhmən deyirəm* (Ə.Mustafayev. Novruzgülü açmamış Azərb. jurnalı, 1987, №7, səh. 28).

FƏRMƏŞ – yorğan-döşəyi yığmaq üçün ağzını gözəmək məqsədilə ilgəklər tikilmiş yarım metr hündürlüyündə, 1,2 metr enində, iki metr uzunluğunda bəzəkli xalça. – *O, fərməşdən çıxardığı tuman-köynəyi əlində tutub, çırpırdı ki, üstündə çör-çöp qalmasın* (M.Oruc. Namərd körpüsü. Azərb. jurnalı, 1991, №6, səh. 5). – *Boş sandıq, qırış basmış fərməş, məlul-müşkül dayanmış samovar* (Ə.Əzimzadə. Arandan gələn adam. Ulduz, 1988, №3, səh. 20).

FƏRRAŞ – oyunda cəzanı yerinə yetirən <adam>. – *“Padşah oyunu”nda dəyişməz fərraşdı* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 38).

◇ **FİR BAĞLAMAQ** – kir, çirk tutmaq, qartmaq bağlamaq. – *Fır bağlamış peysərini camaata çevirib, həyatın o başına tərəf getdi* (Ə.Əzimzadə. Arandan gələn adam. Ulduz, 1988, №3, səh. 3).

FIRILDAMAQ – acıq etmək, küsmək, küsüb getmək. – *Fırıldayıb həmin dəqiqə şəhər avtobusuna minib yola düşdüm* (S.Nəzirova. Ümid ulduzu. Ulduz, 1990, №12, səh. 64).

□ **FIRR ELƏMƏK** – bax: fırladmaq. – *Həmişə belə olurdu, anası bir az kəskin hərəkət eləyəndə atası demiş firr eləyəndə nə olacağını qabaqcadan hiss eləyirdi* (Ə.Əmirov. Tapanca. Ulduz, 1988, №8, səh. 12).

FIZILLIQ – qalın kolluq. – *Fındıq kollarının bir-birinə sarmaşıb sıxlaşdığı fizilliqda oturub dizlərini qucaqladı* (Ə. Mustafayev. Novruzgülü açmamış. Azərb. jurnalı, 1987, №7, səh. 26).

FİRNİ – düyü unundan süddə bişirilmiş sıyıq. – *Mən axşama onlara firni, şüyüdplov tədarükündəyəm* (Ə. Hacızadə. Dünyanı tanı. Azərb. jurnalı, 1989, №4, səh. 80).

FİRONLUĞ – ərköynlük etmək, ürəyi istədiyi kimi hərəkət etmək, davranmaq, hökm eləmək. – *Elə biləcəy qanmazam, başa düşmürəm ki, onun hesabınadır fironluğum* (T. Qəhrəmanov. Qulbeçə. Ulduz, 1988, №9, səh. 12).

□ **FOT OLMAQ** – təpik altında qalmaq təpik altında getmək. – *Bilirdilər ki, axtarışda ən çox buralar fot olunur* (İ. Qarayev. Bir kəndin uşaqları. Azərb. jurnalı, 1990, №10, səh. 101).

GAB – qaramalı boynundan bağlamaq üçün yarım dairəvi ağac. – *O vaxtacan sahibi necə o biri mallar, eləcə də onu gabla bağlayırdı* (Əlabbas. Güdaz. Azərb. jurnalı, 1992, №7-8, səh. 130).

GAP – söhbət. – *Neçə namərd birdən döyür qapımı; Bu vuruşmu, yoxsa ağız gapımı?* (M.Misir. Şəhidlər. Azərb. jurnalı, 1991, №1, səh. 18).

□ **GAP ELƏMƏK** – söhbət eləmək, danışmaq. – *Elə biz də üçük, yığışaq gap eləyək* (M.Süleymanlı. Səs. Azərb. jurnalı, 1988, №2, səh. 23).

GAHGİR – sabit fikri olmayan, fikrini tez-tez dəyişən, dəyişkən <adam>. – *Belə gahgir adam görməmişəm* (S.Nəzirova. Ümid ulduzu. Ulduz, 1990, №12, səh. 54).

GAHGİRLİK – qeyri-sabitlik, dəyişkənlik. – *Maşın maşındı, görürsən onda da belə gahgirlik olur* (Ş.Həsənoğlu. Qapalı dünyalar. Azərb. jurnalı, 1991, №1, səh. 71).

GAVAHIN – yeri şumlamaq üçün xışın ucuna keçirilən ucu nazik, iti dəmir. – *Mürşid kişi öküz gönü çarıqları çıxarıb, hər biri bir gavaһın ağırlıqda çəkmə geymişdi* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 54).

GAVIR KEÇİSİ – tutmaq mümkün olmayan keçisi. – *Onu gavir keçisi kimi hərləyirdi* (S.Səxavət. Sanatoriya. Azərb. jurnalı, 1989, №3, səh. 24).

GENİTMƏK – uzaqlaşdırmaq, uzaq tutmaq, başından eləmək, rədd eləmək. – *Onu nə fəndlə olur-olsun gözündən genitməyə çalışırdı* (E.Əlləzoğlu. Şülləbaş Həmid. Azərb. jurnalı, 1992, №11-12, səh. 126). – *Mikayıl ağanın gözü mü səni genitmişdi?* (V.Nəsib. Hərlən bəbə. Azərb. jurnalı, 1990, №3, səh. 67). – *Hara genitmişən, get gətir* (V.Nəsib. Bir atımlıq barıt. Ulduz, 1987, №10, səh. 18).

GEYSƏVƏ – bax: qaysava. – *Axmaq köpək geysəvədən pay umar* (V.Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 77).

GEYŞİYƏ-GEYŞİYƏ – qaşuya-qaşuya. – *Sabahı isə bütün günü uçuqlamış yerləri geyşiyə-geyşiyə qalırıdıq* (E.Əlləzoğlu. Ölü yay. Ulduz, 1988, №3, səh. 43).

GƏDƏ – oğlan, oğul. – *Bizim bu gədəmiz bir az canazırdı* (N.Qənbər. Başsız meyit. Azərb. jurnalı, 1989, №6, səh. 178).

GƏLİK – yetişməmiş qovun və ya qarpız. – *Yoxsa sən gəliyinəcən dəliyib bostanın xırmanını çıxart?* (S.Nəzirova. Tale damğası. Azərb. jurnalı, 1991, №7, səh. 26).

GƏM – yüyən. – *Yuxarı Kəhrizə çatanda atların canında hal qalmamışdı, cilovun gəmini dartışdırmaq istəyirdilər* (İ.İsmayılov. Əzrayıl. Ulduz, 1989, №1, səh. 14).

GƏMRİŞMƏK I – oynamaq. – *Üstünə gecənin qaranlığını atmış adamın gözləri yuvasında gəmrişirdi* (H.Zeynaloğlu. Torpağı sanı yaşa. Ulduz, 1989, №4, səh. 21). – *Gəmrişir, hoppanışır, şillaqlaşırıdılar* (V.Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 24).

GƏNƏŞMƏK – məsləhətləşmək, demək, bildirmək. – *İlqara gənəşmədən onun iş məsələsini həll etdim* (Ş.Süleymanov. Qisas. Ulduz, 1988, №4, səh. 18). – *Camaata gənəş, görün razıdırlarsa, o da pis namizəd deyil* (Ə.Mustafayev. Novruzgü-lü açmamış. Azərb. jurnalı, 1987, №7, səh. 12). – *Canıyananlıqla: "Mənə niyə gənəşir?" demişdi* (Ə.Həsənov. Bağ evi. Ulduz, 1988, №6, səh. 18). – *Onların bir iş tutmamışdan qabaq arvadlarına söz gənəşməklərini götürə bilməsə də, yollarını gözləyir, sözlərini tuturdu* (E.Əlləzoğlu. Yeddi çinar. Ulduz, 1981, №11-12, səh. 66).

GƏR – iri, yekə cır tut ağacı. – *Gün əyiləndə "padşah-məmləkət" çaylağın o tayında tərəsi pöhrələmiş qoca gərlərin altında görünüb, bu tayı bələdlədi* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 16). – *Yoxsa əgər qom-qom soğan padşah və onun əlaltılarının gözünə yüngül görünsə, oradaca Gər Xəlilin əmriylə qomları açıb yenidən artıq-artıq bağlayar, qiyməti də birçə qomun qiymətinə*

endirilərdi (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 54).

GƏRLƏŞMƏK – qalınlaşmaq, kobudlaşmaq. – *Yekələrin gər-ləşən səsinə eşidəndə, onların biğ yerlərinin qaralmağına ba-xanda bir də kişilənirdi* (İ.Qarayev. Bir kəndin uşaqları. Azərb. jurnalı, 1990, №10, səh. 103).

GƏRLİK – gərginlik. – *Şofer onun sinəsini bu dəfə bərk sıxçaladı, sıxcalayanda həm qovşuruldu, həm də sinəsini xırıltılı bir gərlik tutdu* (İ.Qarayev. Bir kəndin uşaqları. Azərb. jurnalı, 1990, №10, səh. 114).

GƏRMƏ – yandırılmaq üçün tapdanıb, qurudulmuş mal peyini, təzək. – *Qaçaq Kərəmin adamlarından birini tövləsində gərmə dalında gizlətdiyi şeytançı barmağı ilə lazımı yerlərə çatanda İsmayıl köməyinə gəlmişdi* (V.Nəsib. Addan ada. Azərb. jurnalı, 1992, №11-12, səh. 12). – *Onu çəpərin dal üzündə, basma yerində gərmə kəsən görüb, ucadan soruşdu ki, bəs deyirdin “Qanın batdı!”* (Ə.Bağırov. Muştuluq. Azərb. jurnalı, 1987, №3, səh.74).

◇ **GƏRMƏ BAĞLAMAQ** – qatı çirk, kir tutmaq. – *Biğləri kirəclədi, lap belə gərmə bağladı* (S.Əhmədov. Gülmalı kişinin axırı. Azərb. jurnalı, 1988, №3, səh. 49).

GƏRRAY – arxayın, inamlı, özünə güvənli. – *Səsi də həmişəki kimi gur-gərray çıxmadı* (İ.Qarayev. Bir kəndin uşaqları. Azərb. jurnalı, 1990, №10, səh. 108).

GƏRŞƏLMƏK – gərnəşmək. – *Yör-yöndəm onların gözlərini qamaşdırmır! – deyib gərşəldi* (V.Babanlı. Ömürlük cəza, Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 40). – *Qeysərli gərşəlib əllərini ciblərinə soxdu* (V.Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 57).

GƏVƏLƏMƏK – çeynəmədən yemək. – *Xoflu baxa-baxa gə-vəliyirdi* (Ə.Əzimzadə. Arandan gələn adam. Ulduz, 1988, №3, səh. 3).

GƏVƏN – quraqlıq yerlərdə bitən, yapışqanlı (kitrəli), tikanlı yarpaqları olan ot və ya kol-bitki. – *Gəvənin qurusun yandırır-*

lar, yaşından yapışqan alırlar (Ə. Əzimzadə. Arandan gələn adam. Ulduz, 1988, № 3, səh. 15).

GƏVƏNLİK – quraqlıq yerlərdə bitən kol-bitki <gəvənin çox olduğu yer>. – *İliq yaz günəşi çıxdığından güney gəvənliklərində qaqqıldaşan kəkləklərin ürək açan xoş avazı dərəyə düşmüşdü* (Əlabbas. Güdaz. Azərb. jurnalı, 1992, №7-8, səh. 150).

GƏVƏŞİKLİ – bükülü, qatılı. – *Qalxıb, stolon üstündə gəvəşikli durmuş pula baxdı* (M.Süleymanlı. Səs. Azərb. jurnalı, 1988, №2, səh. 39).

GƏVƏZƏ – boşboğaz. – *Ya da kəndin gəvəzə arvadlarının son aylarda tez-tez uydurduqları “yalan-palanlardan” biridir* (H.İbrahimov. Qu quşları öləndə oxuyurlar. Azərb. jurnalı, 1987, №10, səh. 123).

GƏYƏN I – aydın. – *Aylı-ulduzlu gəyən bir gecə düşdü* (M.Süleymanlı. Səs. Azərb. jurnalı, 1988, №2, səh. 40).

GƏYƏN II – qaranlıq. – *Mazan çayrılı çimi kəsib, götürdüyü yerə elə yatırdı ki, özləri gəyən gecədə çömbəlib lap yaxından baxanda, qalxıb göz yetirəndə də az qaldılar inansınlar ki, orda heç nə yoxdur* (İ.Qarayev. Bir kəndin uşaqları. Azərb. jurnalı, 1990, №10, s. 101). – *Arazbarın çayyatağı, toxmacar bağları, üzüm-kələsərliklər arasından düşmüş, birbaşa Bakıdan gəlib, Naxçıvan ellərinə ötən geniş yolda qovhaqovda maşının banında çalxandıqca düşmüşdü ki, gəyəndə bu kişini necə qarşılacaqqlar* (S.Əhmədov. Gülməli kişinin axırı. Azərb. jurnalı, 1988, №3, səh. 47).

GƏYƏNİMƏK – aydınlaşmaq, işıqlanmaq. – *Azacıq gəyənimiş gecədə hər nəyi nə təhər görə bilsək, qənimət hesab eləyirdik* (B.Bayramov. Üzlü-astarlı günlər. Azərb. jurnalı, 1989, №11, səh. 17).

GİRDİN – kötüyə bənzəyən, odun kimi yoğun. – *Qadın kresloya əyləşib, naz-qəmzə ilə gırdın baldırlarını bir-birinin üstünə aşırırdı* (S.Tağızadə. Təqib. Ulduz, 1989, №9, səh. 4).

GIRD YARI – tən yarı. – *Bu səslər gecənin gird yarısı elə bil binanı da yarı böldü* (M.Süleymanlı. Səs. Azərb. jurnalı, 1988, № 2, səh. 10).

GIRVID – kök, dolu. – *Veysəlov əyilib girvid qolunu bu çarpayından o çarpayıya uzatdı* (V.Babanlı Ömürlük cəza, Azərb. jurnalı, 1991, № 2, səh. 75).

GİCAVAR – tez-tez səmtini dəyişən yaz və ya yay küləyi. – *Külək əvvəlcə gicavar əsirdi, sonra papaqaparan başladı* (Əlabbas. Güdaz. Azərb.jurnalı, 1992, №7-8, səh. 178).

GİLİF I – mağara ağzı, böyük dəlik. – *Təyyarənin bir böyürü qara gilif kimi açılmışdı* (B.Bayramov. Üzlü-astarlı günlər. Azərb. jurnalı, 1989, №11, səh. 6)

GİLİF II – çəpərin, hasarın altından keçən böyük arx. – *Çəpərin su gilifindən yer tapıb qəfildən çıxan quduz dəymiş bir it heybətli səslə hürə-hürə kəlin üstünə hücum çəkəndə siftə o buna məhəl qoymadı* (Əlabbas. Güdaz. Azərb. jurnalı, 1992, №7-8, səh. 155).

GİLLƏTMƏK – diyirlətmək, içmək. – *Özü də deyir ki, içkini tərgidib, amma gedib dostları ilə gillədir* (N.Rəsulzadə. Bəd xəbər. Ulduz, 1988, №2, səh. 22).

GİMGƏ – kənddə yaşlı adamların yığışıb söhbət etdikləri xüsusi yer. – *Üz-gözünü tük basmış Məhəmməd gimgədə otururdu* (Ş.İdrisov. Cavadoğlu. Azərb. jurnalı, 1992, №1-2, səh. 115).

GİMRİK – iri, böyük. – *Uşaqların gimrikləri k'olxoz işində əllərindən gələndən yapışıb, dümələnirdilər* (B.Bayramov. Üzlü-astarlı günlər. Azərb. jurnalı, 1989, №11, səh. 20).

GİRAMİ – hörmətli, əziz. – *Giramı bir kişini, "Yetim evi"nin padşahdan üstün müdürünü şərəf salıb, öldürən yerdə, oranın horasını içmiş ləçərdən nə desən gözləmək olarmış* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, s. 89).

GİRD YARI – bax: gird yarı. – *Gecənin gird yarısı Novruzun yuxudan oyatdı* (E.Əlləzoğlu. Ağsaqqal. Azərb. jurnalı, 1987, №9, s. 129).

◇ **GİRİNƏ KEÇMƏK** – toruna düşmək, əlinə keçmək. məc. mənada: zibilinə düşmək. – *Motalpapaq köpəyoğlunun bir salamının girinə keçdim* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 19).

◇ **GİRƏVƏ GƏZMƏK** – imkan, əlverişli vəziyyət, fürsət bəhanə axtarmaq. – *Sədr də elə bil adamı danlamağa girəvə gəzirdi* (İ.Məlikzadə. Qırmızı yağış. Azərb. jurnalı, 1987, №1, səh. 39).

GİRGİD – ağrı, sancı. – *Hə, girgid dolub qarnına, nə istəyir bu Tapdıq?* (Ə.Mustafayev. Novruzgülü açmamış. Azərb. jurnalı, 1987, №7, səh. 56).

□ **GİR-GİRİNC OLMAQ** – başını itirmək, əli-qolu bağlı qalmaq. – *Heç bir əlaqədar və qeyri-əlaqədar təşkilatdan çəkinmədən, heç bir yoldaşdan-filandan çəkinmədən, tüpürməyim gələndə “bığla saqqal” arasında gir-girinc olmadan yaşayacağam, alnı açıq, üzü ağ* (Qabil. Ömür həbləri. Azərb. jurnalı, 1988, №11, s. 35).

GİRLƏNMƏK – hərlənmək, fırlanmaq, dolanmaq, gəzmək. – *O da bunları güdüdü, daldada girlənir, tayı qoyur, xaşanı götürürdü* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh.14).

GİRT YARI – bax: gird yarı. – *Gecənin girt yarısında kə bircə an da fasilə vermirdi* (V.Babanlı Ömürlük cəza, Azərb. jurnalı 1991, №2, səh. 24).

◇ **GİR VERMƏMƏK** – fürsət, imkan, əl verməmək. – *Amma o heç cür gir vermirdi* (Əlabbas. Güdaz. Azərb. jurnalı, 1992, №7-8, səh. 133).

GOD – uzunmüddətli yağışın kəsməsi üçün bəzədilib, qapı-qapı gəzdirilən güzgü və çömçə. – *Bundan bir şey aşmayanda, godu bəzəyib, obaları gəzirdim* (Ə.Əzimzadə. Arandan gələn adam. Ulduz, 1988, №3, səh. 18).

GORDA – xəncər şəkilli iri bıçaq, birağızlı əyri qılınc. – *Yenicə ovxarlanmış gordanın ucu Ataşın ayaqlarının burnunu*

döydü (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 76).

GÖDƏNDAĞIDAN – bağırsaqtökən <cani>. – *Hələ baş kəsəni gödəndağıdanı demirəm* (Ə.Əmirov. Tapanca. Ulduz, 1988, №8, səh. 5).

GÖMƏŞMƏK – donmaq, büzüşmək. – *Hanı kənddən kəndə gedən cığır, iz? Çəməndə göməşib, bənövşə, nərgiz* (H.Arif. Az qalıb. Azərb. jurnalı, 1992, №11-12, səh. 72).

GÖRK I – göstərmə, nümayiş etdirmə, görünüş, məc. mənada: bəzək. – *Mən kitabları görk üçün yığanlardan deyiləm* (V.Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 32).

GÖRK II – dərs olma, nümunə olma. – *Ər-arvad sədaqəti görk üçündür* (Ə.Əmirov. Axirətdən qabaq gəzinti. Azərb. jurnalı, 1989, №1, səh. 144).

□ **GÖRK ELƏMƏK I** – aşkara çıxarmaq, əyan eləmək, faş eləmək. – *Allah özü belə kəmfürsətlərin cəzasını verir, görk eləyir* (İ.Qarayev. Bir kəndin uşaqları. Azərb. jurnalı, 1990, №10, səh. 118).

□ **GÖRK ELƏMƏK II** – cəza, əzab, dərs vermək, əziyyət çək-dirmək. – *Ay gözəgörünməz, neynədim, nə günah işlətdim ki, mənə görk eləyirsən?* (M.Bəkiri. Hal. Ulduz, 1990, №3, səh. 12).

GÖRKƏZMƏLİK – görünməmiş, qəribə şey. – *Deyirdilər “Az, hökumətin Zöhrəyə bir dönəmlik verdiyi beş-altı yüzənən, aylıq kəsəmətnən belə görkəzəmlik eləmək olmaz”* (İ.Qarayev. Bir kəndin uşaqları. Azərb jurnalı, 1990, №10, səh. 103).

□ **GÖRK OLMAQ** – barmaqla göstərilmək, biabır olmaq. – *Yoxsa dönərgəm dönər, bütün Çalmalıda görk olaram* (B.Göyüş. Mum. Ulduz, 1991, №6, səh. 33).

GÖYCƏ – alçanın bir növü. – *Uşaqlarla vaqonların böyrüncə gəzişə-gəzişə stəkan-stəkan göycə, saplağı sapla çubuğa bağlanmış gilənar və giləs xırud eləyirdilər* (Ə.Bağirov. Gözmuncuğu. Ulduz, 1988, №7, səh. 19).

GÖYƏZƏ – xəsis. – *O göyəzə arvadı cırnatmağın da ayrı ləzzəti var* (E.Əlləzoğlu. Boru. Azərb. jurnalı, 1992, №11-12, səh. 116).

GÖY KƏTƏSİ – göy qutabı. – *Bizim tərəflərdə yaxşı göy kətəsi olur* (B.Bayramov. Üzlü-astarlı günlər. Azərb. jurnalı, 1989, №11, səh. 11).

GÖYŞƏN – kövşən. – *İkisi öz əmələsi, ikisindən biri Çarxçı-oğlu, onu gedib göyşəndən gətirmişdilər* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 40).

GÖZƏ – çəmənlik, otluq. – *Gözədəki bulaq səmtdən donquldana-donquldana gələn naxırçı böyürtüsü seyrəngaha düşmüş heyvanın yanına çatıb ayaq saxladı* (Əlabbas. Güdaz. Azərb. jurnalı, 1992, №7-8, səh. 146).

GÖZƏK – bağ, ip. – *Bu səhər Mirzə Qafar müəlim döş-dabanı ağır, üstündə bir şələ gözək çatılmış qara qondara geymişdi* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 64).

GÖZÜQIPIQ – qorxaq. – *Ələsgərdən muğayat ol, gözüqıpiq böyüməsin* (V.Nəsib. Bir yaz xəzanı. Ulduz, 1988, №11, səh. 10).

GUMULDANMAQ – səs salmaq. – *Tək bircə dəfə nimdaş xalçadan da nimdaş bir qarı sal daşa yaxınlaşdı, köhnə xalçaya bir xeyli baxdı, başını buladı, uca dağlara söykənmiş dərin dərlər kimi gumuldandı* (Ə.Əzimzadə. Cehiz. Ulduz, 1990, №5, səh. 14).

GÜDÜL – kəsik. – *Sonra da cibindən bir güdüil karandaş çıxarardı* (N.Qənbər. Boğanaq. Azərb. jurnalı, 1991, №11-12, səh. 85).

GÜLMƏŞƏKƏR – əziz, əziz-xələf, şirin-şəkər. – *Hanı bəs sənin gülməşəkərin? – dedi* (A. Qəhrəmanov. Bulaq suyu. Ulduz, 1988, №5, səh. 8).

GÜMƏŞDİRMƏK – işdən soyutmaq, işdən qoymaq. – *Qorxaqlar dünyada hələ qan deyir; Ağıl güməşdirir, əl güməşdi-*

rir (T.Talıblı. Dünyanın düz vaxtı. Azərb. jurnalı, 1991, №1, səh. 119).

GÜMƏŞMƏK – bax: göməşmək. – *Əl-ayağı güməşmişdi* (E.Əlləzoğlu. Boru. Azərb. jurnalı, 1992, №11-12, səh. 112).

GÜMÜLDƏNMƏK – pıçıltı, mızıltı, yavaş səs ilə zümzümə etmək. – *Əlləri iş görəən anam içində hansı bayatınisa deyib, gümüldənir* (Ə.Əmirov. Tapanca. Ulduz, 1988, №8, səh. 34).

GÜNEY – cənub. – *Qaraman övladı Əhmədli obasının yal-yamacına düşür, bulaq başından, güney-quzeh yamaclardan otələf, bir-bitki toplayır, dərman düzəldir, aşqar çəkir* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 52).

GÜRŞAD I – işıqlı, geniş. – *Ayrı korpuslardan da bu korpus yaxşıdır, gürşaddır* (M.Əliyev. Xatirə. Azərb. jurnalı, 1987, №8, səh. 116).

GÜRŞAD II – gur, möhkəm. – *Çatdığıñ rütbəni, qazandığıñ vəzifəni onların adına bağla, səsin gürşad axsın* (T.Qəhrəmanov. Qulbeçə. Ulduz, 1988, №9, səh. 5).

GÜRŞAD III – yağış, leysan. – *Gürşadini tök, tanrı!* (İ.Məlikzadə. Qırmızı yağış. Azərb. jurnalı, 1987, №1, səh. 10)

GÜVƏN – hörgüc. – *Gözləyirdi görsün haçan qonaqlardan biri, yaxud bir neçəsi belinə dırmaşacaq, sinəcək kürəyinə, bərk-bərk güvənindənən yapışacaq* (Ə.Əzimzadə. Cehiz. Ulduz, 1990, №5, səh.4).

GÜYÜM – mis səhəng. – *Anam evin küncündəki güyümün suyunu başqa qaba boşaltdı* (R.Əhmədov. Təndir başında. Ulduz, 1988, №4, səh. 42).

GÜZDƏK – payız otu, payızda göyərən ot. – *Güzdək otları ayaqlayıb, talanı bir dəfə dövrə vurdu* (M.Mirzəyev. Bir payız günü. Ulduz, 1991, №4, səh. 12).

HACIQABIQ – yabanı bitki adı. – *Ot, çayır, əlli mikin çiçək, dəli şüyüd, hacıqabıq, quzuqulaq, yemlikdən belə, hamısı baş açıb, kərənti havasınca qalxmışdı* (S.Əhmədov. Gülmalı kişinin axırı. Azərb. jurnalı, 1988, № 3, səh. 50).

HACIQAUF – bax: hacıqabıq. – *Üsgüylü, hacıqauflu düzlərin içində quzu kimi çöllərə səpələnən kollara uzaqdan dayanıb baxdım* (İ.İsmayılov. Ocaq daşı. Ulduz, 1991, №4, səh. 85).

HADAĞA – oturduğu yer, məkan, məxsus olan yer. – *Bazarbaşından birbaşa yön tutdu “padşah” hadağasına* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 32).

HADAĞA – ölçü, hədd, əhatə dairəsi. – *Doğrudur, maşında ratsiya ilə çağırmış, yüz kilometr hadağasında hər bir təhkimçinin, təsərrüfat başçısının neylədiyini, nə iş gördüyündən soruşmuşdu* (S.Əhmədov. Gülmalı kişinin axırı. Azərb. jurnalı, 1988, №3, səh. 62).

◇ **HADAĞASIZLIQ TÖRƏTMƏK** – nizam-intizamı, qaydaqanunu pozmaq. – *Bazarbaşında hadağasızlıq töpədən Rəğibin qolundan Cəmşid yapışdı* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 2).

◇ **HAXÇIX KİMİ GƏZMƏK** – açıq-saçıq geyinib gəzmək, abır-həya gözləməmək. – *Başı-gözü açıq, haxçix kimi gəzir* (E.Əlləzoğlu. Ağsaqqal. Azərb. jurnalı, 1987, №9, səh. 128).

HALI – xəbərdir. – *Bir ondan halıydı ki, indi kənddə ağzına yiyəlik etməyə gücü çatan da, çatmayan da əmisindən danışdı* (E.Əlləzoğlu. Ağsaqqal. Azərb. jurnalı, 1987, №9, səh. 126).

◇ **HALIĞ-BALIĞ VURMAQ** – bərq vurmaq. – *Odlar yurdu paytaxtının halıq-balıq vuran reklamlarına nəzər fırladı* (R.Ulusel. Arazboyu. Ulduz, 1989, №5, səh. 4).

◇ **HALIT EVİNDƏN ÇIXARTMAQ** – haldan çıxartmaq, əsəbiləşdirmək, hirsəndirmək, özündən çıxarmaq. – *Dəəsən sabah-sabah məni halit evindən çıxartmasan köpün yatmayajax* (Ə.Əmirov. Tapanca. Ulduz, 1988, №8, səh. 3).

HAQQƏNNƏSİM – insafla. – *Elə əlqarp deyil, ə, halalja haqqənnəsım olajax* (İ.Qarayev. Bir kəndin uşaqları. Azərb. jurnalı, 1990, № 10, səh. 100).

◇ **HAL** – şeytan, çin, əcinnə. – *Heybələr, çantalar o kökdə idi ki, elə bil hamısının içini hal aparmış, qalmışdılar qarnı belinə yapışmış* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 69).

HALLAHALLA – qarışıqlıq, hay-küy. – *Kənddə bir halla-halla vardı ki, gəl görəsən* (Əlabbas. Güdaz. Azərb. jurnalı, 1992, №7-8, səh. 138).

HAMAVAR – harın <adam> – *Yolları quyruğa hamavarların “Harın adamların yolu sonuna qədər düz gedir” mənasında işlənmişdir* (A.Murovdəğli. Canavar gözünün işığı. Ulduz, 1990, №12, səh. 20).

HAMPA I – yoldaş. – *Xeyr, Nəbiyev nə mənim düşmənimdir, nə də dostum, hampadır mənimlə* (A.Mənsurzadə. Verən əl kasad olmaz. Ulduz, 1990, №8, səh. 65).

HAMPA II – sirdaş, yaxın dost. – *Ayrılmaz, seçilməz fəqət hampadan* (A.Həsənli. Tülkü. Azərb. jurnalı, 1990, №11, səh. 134).

HANCARI – necə. nə cür. – *Hancarı, görmürsənmi iş qayırır?* (Ş.Bağirov. Görünməz qəza. Ulduz, 1987, №2, səh. 29).

HAPHAPLAMAQ – xarab olmaq, xarabı çıxmaq, zayı çıxmaq, xərifləmək. – *Qocalıb dayın, haphaplıyıb* (Ə.Əylisli. Yəmən. Azərb. jurnalı, 1991, №9, səh. 30).

◇ **HAPINI YEMƏK** – məc. mənada: qələt eləmək, səsinə kəsmək. – *Ə, hapınızı yeyin, köpəy uşağı, köpəy* (İ.Qarayev. Bir kəndin uşaqları. Azərb. jurnalı, 1990, № 10, səh. 93). – *Hapını ye dayna* (Ə.Əmirov. Tapanca. Ulduz, 1988, №8, səh. 21).

HARASAN-HARASAN – hövlnək halda, tələm-tələsik, tez-tez, cəld. – *Həddindən artıq bar gətirmiş alma ağacına dirmaşıb, başından yekə almaları harasan-harasan dərib, nimdaş zənbilinə doldurmağa başladı* (X.Əliföğlü. Şəkili kitab. Ulduz, 1990, №11, səh. 39).

HARFA I – həyasız. – *Bu gödək, cındaraq oğlandı, harfa gözlərindən rixxənd yağırtdı* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 41).

HARFA II – yava, ağzına gələni danışan, danışığını bilməyən, ədəbsiz <adam>. – *Beləsinin payını verəndə deyirlər ki, sədr ağızdan harfadı* (I.Məlikzadə. Qırmızı yağış. Azərb. jurnalı, 1987, №1, səh. 40). – *K'olxozları, rayonları bir-birinin üstünə tığlayıb, onsuz da mürəkkəb olan o idarəetmə mexanizmini bir az da pisləşdirən o harfa "Mujik!"di* (Ə.Əzimzadə. Cehiz. Ulduz, 1990, №5, səh. 25).

HARMA – taxça. – *Axır əl dizində, papaq harmada* (M.Vəli. Ölmüş Kəmərli torpaqlarına ağı. Ulduz, 1991, №11-12, səh. 27).

HARS PİŞİYİ – leopard. – *Bir söz deyəndə hars pişiyi kimi az qalır adamı didələr* (Q.Xəlilov. İsfahan halvası. Ulduz, 1990, №1, səh. 19).

HAVALI – əsəbi, hirsli, qəzəbli, hikkəli. – *Nazxanım da havalı gəlirdi* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 32).

HAVASAT – hava, iqlim, ab-hava. – *Beş-on gün qal, havasatını dəyiş* (Ə.Hacızadə. Dünyanı tanı. Azərb. jurnalı, 1989, №3, səh. 95).

HAYXIRLI – bağırtı qarışıq. – *Atların burun-boğazından çıxan hayxırlı isti buğ elə bil arabadakıların öz nəfəsiydi* (İ. İsmayılov. Əzrayıl. Ulduz, 1989, №1, səh.14).

HAYXIRMAQ – həyəcan, təlaş və şikayətlə bərkədən hürmək, səslənmək, hay-küy salmaq. – *Hayxırmaqdan pəksinməz, dil çıxarar, quyruq bulayar, daşa da baxmazdı* (Ə.Sahib. Ovçu Cəbrayılın tulalaları. Ulduz, 1990, №12, səh. 25).

◇ **HAYTAYA SALMAQ** – xətaya salmaq. – *Uyma ötəri qaydaya; Bel əvilə, qıç taytıya; Salma özünü haytaya; Gözün-könlün aram olsun* (İ.Tapdıq. Olsun. Azərb. jurnalı, 1992, № 11-12, səh.76).

HEL-HEL – dağdan aşağı daş diyirlətmə. – *Mən ona hel-hel də öyrətmişdim* (M.Mirzəyev. Quzunun ahı. Ulduz, 1991, №4, səh. 8).

HELLƏMƏK – itələmək. – *“K-700” traktorlar, buldozerlər gur-gur gurlayır, yekə-yekə ağacları, kör-kötüyü basıb helləyir, qaban tək döşləyib qırağa çıxarırdı* (S.Əhmədov. Gülmalı kişinin axırı. Azərb. jurnalı, 1988, №3, səh. 21).

HELLƏNMƏK – yuvarlanmaq. – *Quşlar gölə yaxınlaşır, irəlindən vuran suyun təkənindən həsləyir, qırağa hellənirdilər* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 10). – *Heyvərə buzlar da hellənib getdi* (A.Laçınlı. Yetəndə. Ulduz, 1990, №5, səh. 6).

HERİK ŞUMU – payız şumu. – *Tək əliynən kol qırır, cüt əkir, herik şumu qaldırırdı* (Ə.Əzimzadə. Arandan gələn adam. Ulduz, 1988, №3, səh. 18).

HERTİ – yekəpər, kobud. – *Qara, herti kişi idi Qara Məmiş* (F.Qoca. Kələfin ucu. Azərb. jurnalı, 1987, №10, səh. 65).

◇ **HEŞƏN DÖYMƏK** – taxıl dərzlərini döymək. – *Elə indi də anasına qoşulub kol qırır, şum altına pəyin daşıyır, yayda heşən döyürdü* (Ə.Əzimzadə. Arandan gələn adam. Ulduz, 1988, №3, səh. 8).

HEYKİRMƏK – qışqırmaq-bağırmaq. – *Nə bilim, ay bala, İbrahimin heykirməsindən, zəncir çeynəməsindən anlayıram ki, yenə qan-qan deyir* (Ş.Süleymanov. Qisas. Ulduz, 1988, №4, səh. 6).

HEYKİRTİ – qışqırtı, bağırtı. – *Zöhrə onun heykirtisini eşidib tez doqqaza yortdu* (İ.Qarayev. Bir kəndin uşaqları. Azərb. jurnalı, 1990, №10, səh. 102).

HEYVƏRƏ – iri, yekə. – *Heyvərə buzlar da hellənib getdi* (A.Laçınlı. Yetəndə. Ulduz, 1990, №5, səh. 66).

HƏDAĞA – çərçivə, əndazə, ölçü. – *Ancaq bu istək hədağasından çıxanda narahat olurdu, qəlbi üşənirdi* (H.İbrahimov. Qu quşları öləndə oxuyurlar. Azərb. jurnalı, 1987, №10, səh. 121).

HƏFRAĞ – hərdəmxəyal. – *Həfrağ arvaddı deyirlər* (S.Nəzirova. Ümid ulduzu. Ulduz, 1990, №12, səh. 58).

◇ **HƏKDƏN DÜŞMƏK** – yorulmaq, gücdən, qüvvədən düşmək. – *Bir saat, yarım saat qaçışır, oynayıb, həkdən düşürdü* (V.Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 24).

HƏKƏT I – söz-söhbət. – *Yəqin İmkanzadə ilə xırda-para söz-həkəti olub* (N.Qənbər. Boğanaq. Azərb. jurnalı, 1991, №11-12, səh. 90). – *Yenə xısın-xısın söz-həkət çözməndi* (N.Qənbər. Boğanaq. Azərb. jurnalı, 1991, №11-12, səh. 106). – *O gün Müslümün qəbulu sözsüz-həkətsiz keçəcəkdə* (Ə.Mustafayev. Novruzgülü açmamış. Azərb. jurnalı, 1987, №7, səh. 49).

HƏKƏT II – bəla, yaman. – *Nə isə, bu darğa həkət darğa idi* (E.Əlləzoğlu. Keçəlin darğanın qızına olan məhəbbəti və başına gələn qeyri-adi macəralar. Ulduz, 1988, №3, səh. 40).

HƏKİR – gurultulu səs. – *Yanlarındanca axan Arazın həkiri, azman dişləri yerin yeddi qatına işləyən kotanların çevirdiyi çaybasar torpağın dərindən qalxan nəfəsi aran istisinə tabsız Qozduları apardı huşa* (S.Əhmədov. Gülmalı kişinin axırı. Azərb. jurnalı, 1988, №3, səh. 22).

◇ **HƏKK GƏLMƏK** – divan tutmaq, toy tutmaq, başına oyun açmaq. – *O dədəyin duzsuz goru haqqı, Şehli, saa bir həkk gələrəm ki, Qurban yanında yalan olar* (Ə.Əmirov. Tapanca. Ulduz, 1988, №8, səh. 40).

HƏLƏM – hələ. – *Hələm deyirəm mənim maaşımı da al* (Şahmar. Qəndi sinab. Ulduz, 1988, №8, səh. 40).

HƏLLƏHUŞ – fırıldaqçı. – *Bu şoferin həlləhuş adama oxşayır* (N.Qənbər. Boğanaq. Azərb. jurnalı, 1992, №11-12, səh. 72).

HƏLMƏCÜLMƏ – qatmaqarışıq. – *Ələsgər də başının dəstəsi ilə öz həlməcülmə havasını çaldı* (E.Əlləzoğlu. Şülləbaş Həmid. Azərb. jurnalı, 1992, №11-12, səh. 134).

HƏMƏRSİN – itburnu. – *Həmərsin kollarının ardında göz-dən itdi* (Ə.Mustafayev. Novruzgülü açmamış. Azərb. jurnalı, 1987, №7, səh. 58).

HƏNCƏR – bax: hancarı. – *Sitəmli günləri geri almaq üçün həcər desən qudurmuşluq eləyirlər* (H.Zeynalıoğlu. Torpağı sanı yaşa. Ulduz, 1989, №4, səh. 18).

HƏNƏKLƏŞƏ-HƏNƏKLƏŞƏ – zarafat-zarafat, zarafatlaşa-zarafatlaşa. – *Hənəkləşə-hənəkləşə gəlib yığışdılar obamızın üstünə* (Ə.Əzimzadə. Arandan gələn adam. Ulduz, 1988, №3, səh. 17).

HƏNİRLƏNMƏK – canlanmaq, cana gəlmək. – *Zəif səsi hənirləndi* (V.Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, № 2, səh. 56).

HƏPRİMƏK – qocalmaq, qocalıb əldən düşmək. – *Amma it indi lap əldən düşüb, həprimişdi* (E.Əlləzoğlu. İllərin ağırlığı. Ulduz, 1991, № 11-12, səh. 69). – *Qocalığı isə sağaltmaq olmur, özün də həpriyibsən* (E.Əlləzoğlu. Dana əhvalatı. Azərb. jurnalı, 1992, №11-12, səh. 123).

HƏRBƏLƏMƏK – hədələmək, hədə-qorxu gəlmək, arxasınca alıb-vermək. – *Dünən eşidəm ki, Xatın xalanın yasında məni hərbləyirmiş ki, "Heç eybi yox, görər nə gətirirəm onun başına"* (Ə.Bağirov. Köhnə kişi. Azərb. jurnalı, 1988, №4, səh. 21).

HƏRDƏ-HÜRDƏ – boşboğaz, lağlağı, hərzə. – *Yox, hamınız hərdə-hürdə adamlarsız, demərəm* (T.Qəhrəmanov. Qulbeçə. Ulduz, 1988, №9, səh. 10).

HƏRVƏ-HƏRVƏ – bax: harva-harva. – *Deyirdim, ola bil-məz, beyni qızdığından belə hərvə-hərvə danışır* (H. Zeynal-oğlu. Torpağı sanı yaşa. Ulduz, 1989, №4, səh. 34).

HƏSDƏMƏK I – geri çəkilmək, geriləmək, qabağından qaçmaq, ehtiyatla davranmaq, çəkinmək. – *Əslində isə Batyanın bərkdə əli yox idi, qəti müqavimətə rast gələndə geri həsləyir, ancaq elə etməyə çalışırdı ki, heç kəsin bu məğlubiyətdən xəbəri olmasın* (N.Rəsulzadə. Ulduzlar altında. Azərb. jurnalı, 1990, №2, səh. 100). – *Şamda dünən lap o leytenant – komandır da onun qabağında həsdəyirdi* (S. Əhmədov. Gülmalı kişinin axırı. Azərb. jurnalı, 1988, №3, səh. 52).

HƏSDƏMƏK II – sakitləşmək. – *Şairin köpü endi, həsdədi* (V.Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 74).

HƏSLƏMƏK – bax: həsdəmək. – *Quşlar gölə yaxınlaşır, irəlindən vuran suyun təkənindən həsləyir, qırağa hellənirdilər*

(S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 10). – *Sahib geriləyib, həslədi* (Ə.Əmirov. Tapanca. Ulduz, 1988, №8, səh. 4).

◇ **HƏSPƏNDİNİ ÇƏKMƏK** – həsrətini çəkmək. – *Elə bil uşaq bu sualın həspəndini çəkirdi* (Ə.Əzimzadə. Cehiz. Ulduz, 1990, №5, səh. 31).

◇ **HƏSVƏNDİNİ ÇƏKMƏK** – bax: həspəndini çəkmək. – *Bütün şakililər sənün üzünü görməyin həsvəndini çəkirlər* (Q.Mehdi. Oyun. Azərb. jurnalı, 1991, №11-12, səh. 32).

HƏŞƏLƏT – yorğan-döşək, əşya. – *Razılaşdıq ki, sabah gəlib, həşələti yığaram* (Ş.Həsənoğlu. Qapalı dünyalar. Azərb. jurnalı, 1991, №1, səh. 68).

HƏŞƏM – qurumuş. – *Payızdan qalmış xəzəllərin həşəm* (R.Duyğun. Qovaq qardaş. Azərb. jurnalı, 1991, №1, səh. 123).

HƏŞƏMLƏMƏK – qurumaq. – *Dəyirmanın torpaq damında bitib, neçə gün qabaq oranı laləzara çevirmiş güllər, al çiçəklər həşəmləyib, tökülüb getmişdi* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 72).

HƏTƏMTAY – yoldan ötən, yoldan keçən, yetən. – *Onun atı hər hətəmtay adamın sözünü vecinə alan atlardan döyül* (B.Göyüş. Mum. Ulduz, 1991, №6, səh. 34).

HƏTƏRƏN-PƏTƏRƏN – mənasız, boş, cəfəngiyat. – *Qəribov dinmir, idarə rəisinin hətərən-pətərən sözlərinə zorla qulaq asırdı* (A.Şəruri. Gecə əməliyyatı. Ulduz, 1987, №8, səh. 35).

HƏVƏ – xalça toxumaq üçün istifadə edilən alət. – *Künca atılmış həvələr insan əlinin hərərətini yenidən duyacaqdı* (Ə.Əzimzadə. Cehiz. Ulduz, 1990, №5, səh. 24).

HƏVİRLƏŞMƏK – oynaşmaq, astadan mırıldanmaq, insanın xıslınlaşmasına bənzər səs çıxarmaq <itlərə aiddir>. – *İntəhası, dəyəsan, həyətdə it həvirləşirdi* (Ə.Bağirov. Köhnə kişi. Azərb. jurnalı, 1988, №4, səh. 22).

□ **HƏZZİYİB OLMAQ** – həzz almaq, ləzzət almaq, feyziyab olmaq. – *Babam onları danışmaqdan həzziyib alardı* (N.Qənbər. Babamın son nağılı. Ulduz, 1988, №12, səh. 13).

HİDRƏ – hərzə. – *Gəlmirəm – Qədim hidrə-hidrə dedi* (Ə.Əmirov. Tapanca. Ulduz, 1988, №8, səh. 28). – *Hirsdən titrəyən iri hulqumuna, hidrə gözlərinə baxdı* (Ə.Əmirov. Tapanca. Ulduz, 1988, №8, səh. 22).

HİL – qadınların boyunlarına bağladıkları romb şəkilli və ya yumru dənəcikli qızıl boyunbağı. – *Əlləri qoyunlarında boy-boya vermiş gümüş toqqalı, sinəsi hilli qızların, gəlinlərin baxışları yığılmırdı* (A.Mustafazadə. Qaraçuxa nağılı. Ulduz, 1987, №4, səh. 36).

HİM – bünövrə, əsas, özü, təməl. – *Arxa divarın diblərinin soyuqlar düşəndə himdən nəm çəkməsinə baxmayaraq, tezdən otağı gün tuturdu* (T.Nüsrətoğlu. Başdaşı. Ulduz, 1991, №6, səh. 109).

HİM – işarə. – *Alagözün himindən sonra arıq-quru kişi demişdi* (V.Nəsib. Bir yaz xəzanı. Ulduz, 1988, №11, səh. 11).

□ **HİM ELƏMƏK** – işarə eləmək. – *Mürvətə him elədi* (V.Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 69).

HİN – bax: heyndə. – *Bu hində o üstü şəkilli kitab Səfalı müəllimin gözünün qabağına gəldi* (Ə.Əylisli. Yəmən. Azərb. jurnalı, 1991, №9-10, səh. 34).

HİNT-MİNT – tamamilə, eynilə, bütünlüklə. – *Oğlannarı da hint-mint oxşuyub özüinə* (V.Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 62).

HİŞLƏMƏK – sürmək, səsləmək, qovmaq. – *Heyvanı hişləyib gətirən, hişləyib aparən çoban-çoluğun qışqırığı bir-birinə qarışmışdı* (S.Əhmədov. Gülmalı kişinin axırı. Azərb. jurnalı, 1988, №3, səh. 48).

HOQQAR – uzun <adam>. – *Ağ kostyumlu hoqqar kişi ingiliscə danışırdı* (Ə.Əzimzadə. Cehiz. Ulduz, 1990, №5, səh. 19).

◇ **HOLAVAR ÇƏKMƏK** – holavar oxunaq, demək. – *Çubuq götürüb, holavar çəkir, cır səsimlə yorğun öküzləri dilə tutur, yerin bağırını sökən kotanı dartmağa vadar edirdim* (Ə.Əzimzadə. Arandan gələn adam. Ulduz, 1988, №3, səh. 18).

HOLUQLAMAQ – sulanmaq. – *Yarpaqların arasında yumşalıb holuqlamış dadlı armudlar vardı* (Ə.İnfiloğlu. Qərribə tale-li qız. Ulduz, 1991, №8, səh. 83).

HOV I – haray, kömək, yardım. – *Allah birini min eləsin, ya-man hovumuza yetdi* (T.Hüseynov. Yanıq Abdullanın yuxuları. Azərb. jurnalı, 1991, №4, səh. 27).

HOV II – köpünü yatırtmaq, yola gətirmək. – *Qardaşları bu qərara gəldilər ki, Vələdin hovunu almaq üçün onu evləndirsin-lər* (İ.Məlikzadə. Qırmızı yağış. Azərb. jurnalı, 1987, №1, səh. 13).

◇ **HOV III** – kollektiv şəkildə kömək. – *İş gəlib çıxmalıydı dağətəyi biçənlərdə hova getmiş, iməciliyə qoşulmuş hə-kimlərə* (S.Əhmədov. Gülmalı kişinin axırı. Azərb. jurnalı, 1988, №3, səh. 25).

◇ **HOVU ALINMAQ** – sakitləşmək, hay-küyü azalmaq. – *Bazarın hovı alınmışdı, səsi-küyü batmışdı* (İ.Məlikzadə. Toy mövsümü. Ulduz, 1988, №5, səh. 31).

HOVURLANMAQ – şişmək, köpmək. – *O biri tərəfdən də sanki bədəni hovurlanır, ürəyi qövrələnirdi* (T.Qəhrəmanov. Qulbeçə. Ulduz, 1988, №9, səh. 19).

◇ **HOYDU-HOYDUYA GÖTÜRMƏK** – ələ salmaq, lağ et-mək. – *Ə, camaat səni hoydu-hoyduya götürər ey!* (Ə.Əmirov. Tapanca. Ulduz, 1988, №8, səh. 3). – *Həm səni bir hovurdan hoydu-hoyduya götürməsə, mən adımı dəyişib, it qoyaram* (Ə.Əmirov. Tapanca. Ulduz, 1988, №8, səh. 4).

HOYLAMAQ – iltihab etmək. – *İçində hoylanan yara bir vaxt deşilməliydi* (V.Nəsib. Addan ada. Azərb. jurnalı, 1992, № 11-12, səh. 55).

HÖLƏKƏ-HÖLƏKƏ – acgözlüklə, görməmiş kimi. – *Boz, yo-luq fərə hələkə-hələkə dənənib, qarnını doyurmaqda idi* (H.Qa-sımlı. Gürzalı qohumunu axtarır. Ulduz, 1991, №7, səh. 24).

HÖLLƏŞƏ-HÖLLƏŞƏ – kəllələşə-kəllələşə, döyüşə-döyüşə. – *Elə heyləcə kişi ilə hölləşə-hölləşə ora-bura çəkdilər* (H. Zeynalıoğlu. Torpağı sanı yaşa. Ulduz, 1989, №4, səh. 30).

HÖMƏCAT – xoşa gələn, ürəyə yatan iş. – *Döşümə yatan höməcatı buraxdırıram* (T.Qəhrəmanov. Qulbeçə. Ulduz, 1988, №9, səh. 12).

◇ **HÖRKÜ QIŞQIRMAQ** – həyəcanla, bağıraraq qışqırmaq. – *Hönkürüb, hörkü qışqırır* (A.Murovdağlı. Qışqırır. Ulduz, 1990, №12, səh. 20).

◇ **HÖVRƏ GƏTİRMƏK** – diriltmək, cana gətirmək, canlandırmaq. – *Tez də ürəyimi sakitləşdirib, hövrə gətirməyə çalışmışam* (Ş.Həsənoğlu. Qapalı dünyalar. Azərb. jurnalı, 1991, №1, səh. 71).

HÖVSƏNMƏK – zibildən, qabıqdan təmizlənmək. – *Palaza sərilmiş taxıl hövsənirdi, car-cahazı boşalmış dəyirman kılıfından püskürən axar buğda unuyla qarışıq gəlirdi* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 14).

HÖVÜLLƏNMƏK – qorxmaq, dəhşətə gəlmək, vahimələnmək. – *Yoxsa bizi bir xəta hərləyir, ondandırımlı öz-özümüzdən hövüllənirik?* (S.Nəzirova. Ümid ulduzu. Ulduz, 1990, №12, səh. 49).

◇ **HÖYÜRƏ GƏLMƏK** – buğaya gəlmək. – *Sonrakı il inək heç gözlənilmədən höyürə gəlmədi* (Əlabbas. Güdaz. Azərb. jurnalı, 1992, №7-8, səh. 128).

HÖYÜŞ – nəm, yaş. – *Çətinliklə qazılmış qəbrin üstünü höyüş torpaqla örtürdülər* (A.Mustafazadə. Qaraçuxa nağılı. Ulduz, 1987, №4, səh. 31). – *Ay dayı, inanmırsan gəl bax, bir də nə də höyüş odun yoxdur* (R.İmanov. Bəyaz dünya. Ulduz, 1990, №2, səh. 17). – *Yerin canına indi-indi höyüş işləyir* (S.Nəzirova. Tale damğası. Azərb. jurnalı, 1991, №7, səh. 28). – *Onun da üstündə dörd tütün tayı vardı, höyüş olduğuna görə götürməmişdilər* (T.Hüseynov. Yanıq Abdullanın yuxuları. Azərb. jurnalı, 1991, №4, səh. 36).

HÖYÜŞLƏMƏK – yaş, nəm eləmək, islatmaq. – *Çünki nə vaxt ağzından qaçırırsa, sənin quru odununu höyüşləyə bilər* (V.Nəsib. Bir atımlıq barıt. Ulduz, 1987, №10, səh. 17).

HUYUXMAQ – hürkmək, qorxmaq. – *Boğazındakı damarın əsəbi-əsəbi qalxıb-enməyindən huyuxmuş kimi əlindəki günəbaxan çöpünü bir qırağa atıb yeyin, sinirli addımlarla həyətdən aralandı* (Ə.Həsənov. Bağ evi. Ulduz, 1988, №6, səh. 15).

HÜDÜLƏMƏK – tez-tez danışmaq, doğrayıb tökmək, dil boğza qoymamaq. – *Bunu deyib, birnəfəsə hüdüləməyə başladı* (A.Abdullayev. Geriyə qayıdan iz. Azərb. jurnalı, 1987, №12, səh 63). – *Xəlil tərəddüd etdi, bir şey deyə bilmədi, amma Fərman hüdüləyib tökdü* (E.Əlləzoğlu. Boru. Azərb. jurnalı, 1992, №11-12, səh. 116).

□ **HÜRÖYÜNLÜK ELƏMƏK** – azgınlıq, qudurğanlıq, eləmək. – *Hamı bilirdi ki, əri Hüseyn kişi sağ olduğundan, pislilik-hislik bir-iki mal saxladığına görə belə hüröyünlük eləyir arvad* (T.Hüseynov. Yanıq Abdullanın yuxuları. Azərb. jurnalı, 1991, №4, səh. 56).

HÜRSÜMƏK – acıqlanmaq, qəzəblənmək, mırıldanmağa başlamaq. – *Kişinin yaxınlaşdığını görən tazılar daha da hürsüdürlər* (F.Eyvazlı Düyünlü günlər. Ulduz, 1989, №8, səh. 7). – *Qeysərli hürsüdü* (V.Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, s. 42). – *Qara buğa get-gedə hürsüyürdü* (H.Qasımlı. Qara buğa. Ulduz, 1988, №1, səh. 56).

HÜSÜR PAPAQ – qaragül qoyun dərisindən tikilən papaq. – *Hüsür papağını başına qoydu* (Ə.Qara. Sonuncu təndir çörəyi. Ulduz, 1991, №4, səh. 26).

HÜŞTÜLÜM – ağılsız, yüngül. – *Amma hüştülümdü, yayğındı* (S. Əhmədov. Gülmalı kişinin axırı. Azərb. jurnalı, 1988, №3, səh. 52).

HÜY – hiss, duyğu. – *Onun da hədəsi-hədyanı, təhqiri, söyüşü, qarqıştı, hüyü də həmin sözlərin içində gizlənmişdi* (V.Nəsib. Köhnə hamam içində. Azərb. jurnalı, 1987, №6, səh. 26).

◇ **XAL SALMAQ** – sükutu pozmaq. – *Bayaqdan ağzına su alıb susan sürücü sükuta xal saldı* (Ə.Mustafayev. Novruzgülü açmamış. Azərb. jurnalı, 1987, №7, səh. 51).

XALTA – itin boğazına bağlanan qayış, məc. mənada: qalstuk. – *Həbib müəllimin xaltasını gəzdirməyə bir adam axtarmalıyıq* (A.Qəhrəmanov. Bulaq suyu. Ulduz, 1988, №5, səh. 11).

XAM – əkilməmiş, şumlanmamış, sürülməmiş <yer>. – *Arazbar adamı, Qoçəlinin iyidləri xam söküür, əkin yeri açırdılar* (S.Əhmədov. Gülmalı kişinin axırı. Azərb. jurnalı, 1988, №3, səh. 21).

XAMRALI – xəmirinə maya vurulmuş və sacda bişirilən qalın çörək. – *Mürşüd kişi almanın o üz-bu üzünə baxar, bundansa bir şor dürməyi, bir xamralı, üstündə qoz boyda motal pendiri umardı* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 44).

◇ **XANTAMAH QALMAQ** – nəfsi gözündə qalmaq. – *Mürvət xantamah qaldı* (V.Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 53).

XAPAXAP – qəfildən, qəflətən, birdən. – *O, səkidə xapaxapdan müəllimə ilə üz-üzə gəldi* (V.Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 90).

◇ **XAPAN QALMAQ** – baxımsız, boş qalmaq. – *Özün də özünü oda-közə vurub ehtiyat hissəsi tapacaqsan, qoymayacaqsan məşin xapan qalsın* (V.Nəsib. Hərlənbaba. Azərb. jurnalı, 1990, №3, səh. 57).

XARA – cərgə. – *Bir qışın odununu bir gündə doğrayıb damaltıda xaraya düzən Çəmənimi “Pirbulağı”na nə adla yola salaydım?* (Y.Həsənbəy. Adı suyun şəfası. Ulduz, 1991, №9-10, səh. 73).

XAŞA – xaral. – *Evə çatan kimi, sobanın üstündəki çaydandan bir stəkan su içib, yük yerindən böyük bir xaşa çıxartdı*

(T.Hüseynov. Yanıq Abdullanın yuxuları. Azərb. jurnalı, 1991, №4, səh. 58).

XAŞAL – yekəqarın, şişman <adam>. – *Olmaya o Xaşal Nağını deyirsən* (E.Əlləzoğlu. Ağsaqqal. Azərb. jurnalı, 1987, №9, səh. 128).

XATA – çayın puçalı. – *Dəmlənmiş çay xatasıyla gözümə sarğı qoyub, başıma dolansa da, incikliyim sovuşmadı* (S.Nəzirova. Tale damğası. Azərb. jurnalı, 1991, №7, səh. 15).

XATIM – quranı bitirmə, quranı başdab-başa oxuyub qurtarma, sona çatdırma. – *Bəxtəvərin qızı, görün bilirmi ki, hal aparan zayfa gəlini dardan qurtarmaq on iki xatıma bərabərdir?* (M.Bəkiri. Hal. Ulduz, 1990, №3, səh. 13).

XEYLƏK – xeyli. – *Durdu, bir xeylək yerinin içində oturdu* (Ə.Bağirov. Gəlin ayaqqabısı. Ulduz, 1987, №3, səh. 15).

□ **XƏCİL ELƏMƏK** – xəcalətli, pərt eləmək, utandırmaq, qızartmaq. – *Onu xəcil eləmək kişiliyə sığarmı heç?* (Ə.Mustafayev. Novruzgülü açmamış. Azərb. jurnalı, 1987, №7, səh. 43).

XƏFƏ – kəşif iy, qoxu. – *Növbəm qurtaranacan, böyüklərimiz gəlib çıxanacan içərinin xəfəsi çəkilsin* (V.Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, s. 64).

XƏFƏLİ – boğanaq, bürkülü, çox isti. – *Belə durğun, çox xəfəli gecəni Mil düzü bəlkə də yaranışından görməmişdi* (V. Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 27).

XƏKƏ I – toz. – *Lalıxlamış qarpız kimi xatirəmin xəkəsinə çevrildi* (S.Nəzirova. Tale damğası. Azərb. jurnalı, 1991, №7, səh. 14).

XƏKƏ TUTMAQ – toz tutmaq. – *Ləçək-turunc da un tozundan xarlayıb xəkə tutmuş, işığı alınmış ulduzcuqlar kimi sallanıb durmuşdu* (S.Nəzirova Ümid ulduzu. Ulduz, 1990, №12, səh. 60).

XƏLBİR – arpanın, buğdanın zibilini təmizləmək üçün alət. – *Mahalda qaçaq-quldurun, onların yoldaş-sirdaşının kökü kəsilmiş, yağılardan ələyi ələnilib, xəlbiri göydə fırlanmışdı*

(S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 86).

XƏPƏK – kəpəkli, tez bişən kartof növü. – *Xəpək kartofa gəlin* (M.Süleymanlı. Səs. Azərb. jurnalı, 1988, №2, səh. 42).

XƏRÇƏK – xımırçək, qığırdaq. – *Zibilliyin o tərəfində pişiyə oxşayan qorxaq iti xoflu-xoflu, qıçları əsə-əsə dana quyruğunun xərcəyini gəmirirdi* (R.Ulusel. Arazboyu. Ulduz, 1989, №5, səh. 4).

XƏRİFLƏMƏK – yolunu azmaq, danışığını, özünü-sözünü bilməmək, ağ elmək, yolunu çaşmaq. – *Səfərəli bəy, deyəsən, xərifləyirsən* (A.Abdulla. Batmanqılinc. Ulduz, 1988, №1, səh. 31).

XƏŞƏL – bax: xaşal. – *Xəşəl qarnını qabağa verib, ördək təki yanlarını basa-basa yeriyan Qədimalının özü də deyə bilməzdi ki, uşağı sevindirən nədir* (Ə.Əzimzadə. Cehiz. Ulduz, 1990, №5, səh. 14).

XİL – sürü. – *Buğarsağa yığılıblar it xılı kimi* (M.Süleymanlı. Səs. Azərb. jurnalı, 1988, №2, səh. 36).

XIXIRTMAQ – yatırtmaq <dəvəni>. – *Odur ki, tezliklə nəri xıxırdıb, yükü düşürmək, uzaq yol gəlmişdi, gedib İmaməlinin aşxanasında çay-çörək yemək istəyirdi* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 58).

XIXMAQ – diz üstə çökmək, oturmaq. – *Öl desə, ölər o, xix desə xixar* (V.Cəfərli. Dəvə nifrəti. Ulduz, 1990, №4, səh. 40).

XİM – bax: him. – *Elə bil əlləşib-vuruşub axır ki, çoxdan arzuladığın evin xımını qoyursan* (S.Budaqlı. Fevral. Ulduz, 1987, №4, səh. 8). – *Bütün Ceyrançöl yeməyə buraya gəlmirmi, bir halda ki, xımını sən Kazım özün qoymusan?* (V.Nəsib. Addan ada. Azərb. jurnalı, 1992, №11-12, səh. 46).

XİMXİMİ – çoxbilmiş. – *Kənd ona elə-belə Xımxımı Həsən demirdi ki* (Z.Ağbabalı. Səbrlə başlanan gün. Ulduz, 1990, №9, səh. 3).

XİMİC – qurumuş çörək. – *İnnən belə Gövhər xala “qarnına şiş girsin” deyib, ona bir loxma arpa cadı, yaxud qulaq boyda*

xımc uzatmayacaq (Ə.Əzimzadə. Arandan gələn adam. Ulduz, 1988, №3, səh. 6).

XIR I – əkin. – *Bir gün isə idarənin yerli komitə sədri və xalq nəzarəti gəlib, xıra baxdı* (R.Əliyev. Bütövlənməyən borc. Ulduz, 1991, №7, səh. 74).

XIR II – cıncıl qarışıq qum. – *Yorğun, xır yollarda toz qaldıra-qaldıra evə tələsəcək* (E.Əlləzoğlu. Yeddi çinar. Ulduz, 1981, №11-12, səh. 67). – *Elə bil o xır döşənmiş yolla gədirdi* (Əlabbas. Güdaz. Azərb. jurnalı, 1992, №7-8, səh. 140). – *Nə-nəm həmişə deyirdi, xır yolda durmayın, uşaqtutan maşın sizi tutub aparar* (E.Əlləzoğlu. Gününüz kösüyə dönsün. Azərb. jurnalı, 1990, №2, səh. 135).

XIRÇA – donuz balası. – *Qalxıb dedi: Alışını aşır ram bu xırçanın* (M.Süleymanlı. Səs. Azərb. jurnalı, 1988, №2, səh. 35).

XIRXALAŞMAQ – boğazlaşmaq, pəncələşmək. – *Orda xır-xalaşmış boğuşan heyvanların boğuş zingiltisi, fitəbənzər səslər bircə anda bir-birinə qarışdı* (Əlabbas. Güdaz. Azərb. jurnalı, 1992, №7-8, səh. 150).

□ **XIRID ELƏMƏK I** – satmaq, satıb bitirmək. – *Uşaqlar vaqonların böyrüncə gəzişə-gəzişə stəkan-stəkan göycə, saplağı sapla çubuğa bağlanmış gilənar və gilə xır id eləyirdilər* (Ə.Bağirov. Gözmuncuğu. Ulduz, 1988, №7, səh. 19).

□ **XIRID ELƏMƏK II** – istifadə etmək, işlətmək. – *Bu qənaətcil adam sözlərini də ehtiyatla xır id eləyirdi* (V.Nəsib. Bir atımlıq barıt. Ulduz, 1987, №10, səh. 11).

XIRLI – bax: xır. – *Orada xırlı, dik yoxuşlardan keçənlərin heç barmağının ucu da qanamırdı* (A.Mustafazadə. Qaraçuxa nağılı. Ulduz, 1987, №4, səh.36).

XIRSIZ – qəddar. – *Elə xırsız, elə əzazildi, bircə adamın on ağaqlıqda xata çıxardığını bilsə, oradaca ən ağır, amansız cəzanı verəcəkdi* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 24).

XIRPITMAQ – mənimsəmək, yemək. – *Köpəyoğlu bunu deyəndə heç qorxmurdu da, elə bil öz dədə malını xırpıdırdı*

(İ.Qarayev. Bir kəndin uşaqları. Azərb. jurnalı, 1990, № 10, səh. 100).

XIRPLAMAQ – boğazlamaq. – *Ala gözlü, qəmli baxışlı qız yaman xırplamışdı Kamil müəllimi* (Ə.İnfiloğlu. Qəribə taleli qız. Ulduz, 1991, №8, səh. 81).

XIRTATMAQ – xırçıldatmaq. – *Get-gedə Kərəmin şücaətinə heyran qalan şah boynunu xırtatdı* (F.Eyvazlı. Düyünlü günlər. Ulduz, 1989, №8, səh. 31).

◇ **XIRTDIYA-XIRTDIYA QALMAQ** – içində boğula-boğula qalmaq, məcbur qalıb səsini çıxara bilməmək, susmağa məcbur olmaq. – *Düşüb bunun cənginə qalıb xırtdiya-xırtdiya* (Ə.Əmirov. Axırətdən qabaq gəzinti. Azərb. jurnalı, 1989, №4, səh. 116).

XISBOYUN – boynu qısa olan <adam>. – *Qabaqkı xısboyun, törə Gülbala deyildi* (N. Qənbər. Boğanaq. Azərb. jurnalı, 1991, №11-12, səh. 114).

XIŞLAMAQ – əzmək. – *Elə eləmə ki, durum xışlayım, ya da doğrayım səni* (Ş.Süleymanov. Qisas. Ulduz, 1988, №4, səh. 20).

XİRİK QURDU – barama qurdu. – *Qoyun dediyin xirik qurdu kimi bir şeydir* (İ.İsmayılov. Ocaq daşı. Ulduz, 1991, №4, səh. 85). – *Deyirdin bəs xirik qurdu oyanıb, daraşıb şax tutun yarpağına?* (Ə.Əzimzadə. Arandan gələn adam. Ulduz, 1988, №3, səh. 19).

XİRNİK – barama qurdunun dördüncü yuxusu. – *Qurt xirnikdə, çatdırmaq olmur yemini* (S.Əhmədov. Gülmalı kişinin axırı. Azərb. jurnalı, 1988, №3, səh.52).

XİRTLƏK – ağacın boynu, aşağı hissəsi. – *Bizdən ötrü ağaca çıxmaq təyyarəyə minmək qədər maraqlı olsa da, xalam heç ağacın xirtləyinə çıxmağımıza da razı olmurdu* (S.Nəzirova. Tale damğası. Azərb. jurnalı, 1991, №7, səh. 15).

XLAM – zibil, zay, xarab. – *Məmişov xlamdı* (S.Səxavət. Qızıl təst. Ulduz, 1987, №7, səh. 22). – *Xallının xlamlarıydı*

hamısı (İ.Qarayev. Bir kəndin uşaqları. Azərb. jurnalı, 1990, № 10, səh. 117).

◇ **XODA SALMAQ** – hərəkətə gətirmək, işə salmaq. – *Maşını xoda salıb, gədirdi* (M.Niyarlı. Yola dikilən gözlər. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 88).

XOXUGƏLDİ ELƏMƏK – qorxutmaq, gözüünün odunu almaq. – *Məqsədim sənə xoxugəldi eləmək, ya da nəğil danışmaq deyil* (N.Qənbər. Başsız meyit. Azərb. jurnalı, 1989, №6, səh. 113).

XONDU – daz. – *Lap əntərə oxşayır, başı xondu keçəl, gözü çəpdir* (Ş.Süleymanov. Qisas. Ulduz, 1988, №4, səh. 9).

XONU QARPIZ – uzunsov qarpız. – *Bina əvvəlki formasını itirib, uzunsov, xonu qarpıza bənzər bir görünüş almışdı* (N.Qənbər. Başsız meyit. Azərb. jurnalı, 1989, №6, səh. 106).

◇ **XORNA ÇƏKMƏK** – xoruldamaq. – *Az sonra yüngül-yüngül xorna çəkdi* (H.İbrahimov. Qu quşları öləndə oxuyurlar. Azərb. jurnalı, 1987, №10, səh. 136).

XORTMALANMAQ – çalınmış otu topa-topa yığmaq, qotmanlamaq. – *Bir nəfər adam at arabasına yazdan biçilib xortmalanmış ot doldururdu* (C.Kəlayev. Dəhşət. Ulduz, 1990, №7, səh. 77).

◇ **XORUZUNU QOLTUĞUNA VERMƏK** – susdurmaq, białır etmək, yerində oturtmaq. – *Ayə, Tapdıq da burda deyil ki, o zəvzəyin xoruzunu qoltuğuna verə* (Ə.Mustafayev. Novruzgüli açmamış. Azərb. jurnalı, 1987, №7, səh. 54).

XOSMA – daxma. – *Hatəmxan bunumu güdüdü, yoxsa qaramat xosmada laldinməz davranmağa elə alışmışdı ki, oyun şərti heç onun eyninə gəlmirdi?* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 14).

XOSUNLAŞMAQ – xısın-xısın danışmaq, pıçiltı ilə, asta-asta, gizlin-gizlin danışmaq. – *Nə xosunlaşırsınız?* (F.Qoca. Kələfin ucu. Azərb. jurnalı, 1987, №10, səh. 55).

□ **XOSUNVAY ETMƏK** – öldürmək, o dünyalıq etmək, aradan götürmək. – *Asif məni çağırırdı ki, Cəmiloğlu Göy Məcidini nö-*

şünsə izləyir, o bizi ələ verər, gəl onu xosunvay edək (Ş.Bağirov. Görünməz qəza. Ulduz, 1987, №2, səh. 27). – *Gəncəli qonaqlar bir yerə çəkilib xosunlaşmışdılar* (V.Nəsim. Ceyrançöldə qara bayram. Azərb. jurnalı, 1988, №12, səh. 97).

XOŞU – qeyrətsiz, biqeyrət. – *Aya, a qıldıqsız, bu niyə ağroy oldu, bu xoşu?* (M.Süleymanlı. Səs. Azərb. jurnalı, 1988, №2, səh. 23).

XOTKƏR – padşah. – *Hanı Mələk xanım, gələ bilməzdi, bəyəm xotkər qızıdı?* (B.Bağirov. Uzaq günlərin damcıları. Azərb. jurnalı, 1989, №3, səh. 145).

XOTMAN – kiçik ot tayası. – *Balaca xotmanların arası ilə gəzən İbrahim onu çağıranda “Bəli” deyirdi* (E.Əlləzoğlu. Boru. Azərb. jurnalı, 1992, №11-12, səh. 110).

XOZAN – bax: xızan. – *Bunnarın topunu taxıla çöyürsən yavanca çörəyini görməz o xozannarın* (İ.Qarayev. Bir kəndin uşaqları. Azərb. jurnalı, 1990, №10, səh. 103).

XUBUNCA – yaxşıca, əməlli-başlı. – *O da yalvarırdı ki, xubunca əzişdirsən* (Ə.Əzimzadə. Arandan gələn adam. Ulduz, 1988, №3, səh. 19).

XUD – elə, lap. – *Xud o adamların acığına mən indi bilirəm neyləmək lazımды* (Ə.Bağirov. Köhnə kişi. Azərb. jurnalı, 1988, №4, səh. 37).

XUDURU – nahaq, əbəs. – *E, eh, ay pir olmuşdar, xudurudu, vallah-billah xudurudu* (İ.İsmayılov. Ocaq daşı. Ulduz, 1991, №4, səh. 79).

İDİLƏŞMƏK – mənasız, yersiz mübahisə etmək, höcətləşmək. – *Bir yol anasıynan idiləşəndə Əfruz arvad ona küll eləyib demişdi* (Ə.Mustafayev. İçindən asılmış adam. Ulduz, 1989, №2, səh. 14).

İDİM – görkəm, təhər-töhür. – *Divarları nəm qoxulu, yarım-qaranlıq, idimi ağır otaqçıq birdən-birə onu uşütdü* (V. Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, № 2, səh. 58).

İDİMSİZ – çirkin, mənəviyyatsız, xaraktersiz, eybəcər. – *Bilə idilər burada kim nə deyib, idimsiz Rəğib nə sözlər deyib və onların arvadları da bu sözləri eşidiblər, qurtardı* (S. Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 23).

İFÇİN – səliqəli. – *Başında sarımtıl quzu dərisindən papaq, ayağında püstal, bəzəkli corab, şalvarın balağı da ifçin dolaqlı* (F.Eyvazlı. Bir kisə qızıl. Ulduz, 1991, №3, səh. 66).

İFÇİN-İFÇİN I – qat-qat, çin-çin, sıra ilə – *Üçü də pulları səliqəylə, bir qaydada, ifçin-ifçin gecə köynəyinə düziürdülər* (M.Süleymanlı. Səs. Azərb. jurnalı, 1988, №2, səh. 31).

İFÇİN-İFÇİN II – yaxşı, səliqəli. – *Çətin ki, yumaq ola bu kələf ifçin-ifçin* (X.Qayıblı. Dustaq. Ulduz, 1990, №12, səh. 15).

İFLƏMƏ // İPLƏMƏ – ağılsız, axmaq, səy, dəli, dəlisov. – *Hələ dünən tapşırmışam ki, bu ifləmənin ağzını açmayın* (Ə. Əmirov. Tapanca. Ulduz, 1988, №8, səh. 7). – *Buludu da bu ipləmələr yaxalayıblar* (İ. Məlikzadə. Dolaşaların Novruz bayramı. Azərb. jurnalı, 1988, №5, səh. 48).

◇ **İLGİM-İLGİM SÖKÜLMƏK** – yox olub getmək, gözdən itmək, miraj kimi yox olmaq. – *Yer üzünün çiyin-çiyinə dirənən dağları, sinəsi batıq dərələri, kol-kos basmış kalafaları qaynayan qazan kimiydi, ilgim-ilgim sökülürdü* (İ.İsmayılov. Əzrayıl. Ulduz, 1989, №1, səh. 6).

İLİŞİKSİZ – qüsuruz. – *Bəs bu başı-beyni göy üzü təkli işıqlı, ilişiksiz qız nədən ötrü belinə bu gün bir gümüş toqqa*

bağlayıb? (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 64).

İLİN MƏK – isinmək. – *Çünkü Qaratelin gözünün yaşı ürəyində, ürəyinin dərin-dərin qatlarında hələ təzə-təzə ilinir, ilinib hələ təzə-təzə yaş olurdu* (Ə.Bağirov. Köhnə kişi. Azərb. jurnalı, 1988, №4, səh. 27). – *Dağ havasından qanın ilinməz, qan ilinməyəndə də yuxun gəlməz* (İ.İsmayılov. Əzrayıl, Ulduz, 1989, №1, s. 22). – *Lillənib ilinən gölməçələrdəki çömçəquyruqların tərpənişindən hiss olunurdu ki, dərənin bu qolu təzəcə quruyub* (İ.İsmayılov. Əzrayıl. Ulduz, 1989, №1, səh. 16).

İLİŞGƏ – bağlantı, əlaqə, davam. – *Mətəni dəyişdikdən sonra ikinci mərhələnin nə səpgidə, hansı çalar ilişgələrlə getdiyinin üsdündə çox dayanmayacağam* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 31).

İLİT MƏK – isitmək. – *Bunun əvəzində mənə bir qız verəydin, heç olmasa mən öləndən sonra bu komaya həyan olardı, bir qurtum su ilidib, naxoşlayanın boğazına tökərdi* (İ.Məlikzadə. Qırmızı yağış. Azərb. jurnalı, 1987, №1, səh. 8).

İLLAC – güc, taqət. – *İllacdən salıf məni* (V.Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 57).

İLLƏT – necə, nə formada. – *Bütün bu qlafın içində hansı yolla, nə illətləsə yoldan ötən üçlüyü, “padşah” və onun “vəzir-vəkil”ini qandırdı ki, “bir az qıraqdan keçin”* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 85).

İLMÜDAM – həmişə, hər vaxt. – *İlmüdam maşında zarıyan maqnitafonun səsini qaldırıb, sürətini artırdı* (S.Nəzirova. Ümid ulduzu. Ulduz, 1990, № 12, səh. 47).

İLMZALIM – bax: ilmüdam. – *İlmzalım xəstəxana, poliklinika qalır mələyə-mələyə* (S.Əhmədov. Gülmalı kişinin axırı. Azərb. jurnalı, 1988, №3, səh.40).

İMİRİK – bax: gimrik. – *Təkcə bu Calal idi aralarında imiriyi* (T.Hüseynov. Yanıq Abdullanın yuxuları. Azərb. jurnalı, 1991, №4, səh. 71).

İMSİLƏMƏK – iyləmək, qoxlamaq. – *Yola bələd olan ov tulası yarpağı saralmış ağacların arası ilə qaçır, üstünə şəh düşmüş xəzəlləri xışıldada-xışıldada dar cığırları dolaşır, axşamdan düşən qurd-quş ləpirlərini imsiləyib, Elgücün yanına qayıdırdı* (M.Mirzəyev. Bir payız günü. Ulduz, 1991, №4, səh. 12). – *O imsilədi, imsilədi, intəhası adam məəttəl qalırdı ki, qatardan düşəndən bəri özüylə bərabər Bakının küçələrini dörd dolandırdığı nəşə quru qan iyi gələn bu gül kimi on kilo ətin təmizliyi onu niyə sevindirib güldürmədi* (Ə.Bağirov. Gəlin ayaqqabısı. Ulduz, 1987, №3, səh. 16). – *Onu imsilədi* (V.Nəsib. Ceyrançöldə qara bayram. Azərb. jurnalı, 1988, №12, səh. 124). – *Qaban da dayandı, havanı imsiləyib sola – bələdçi ilə Muradın arasındakı qalın kolluğa buruldu* (S.Azəri. Sonsuzluq. Azərb. jurnalı, 1990, №11, səh. 21). – *Şöngüyüb içi atlana-atlana kəndi burnuna tutdu, yatağını imsilədi və o dəqiqə bildi ki, naxırı yoxdur* (H.Zeynalov. Torpağı sanı yaşa. Ulduz, 1989, №4, səh. 26).

İMSİLƏYƏ-İMSİLƏYƏ – iyləyə-iyləyə. – *Elə bu zaman imsiləyə-imsiləyə ətrafı dolaşan tazıların bir ağızdan hürüşməsi eşidildi* (F.Eyvazlı. Düynülü günlər. Ulduz, 1989, №8, səh. 7).

İMSİNƏ-İMSİNƏ – nəşə duymuş kimi, iy almış kimi. – *Səhər-səhər cuma bazarının ayağında, Gər Xəlilin böyründə dayanıb, imsinə-imsinə götürqoy edirdi* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 48).

İMSİNƏMƏK – iyləmək, qoxlamaq. – *Lakin əntər sifətiylə imsinərdi* (Ə.Sahib. Ovçu Cəbrayılın tulaları. Ulduz, 1990, №12, səh. 26).

İNCƏVARA – yaxşı ki, xoşbəxtlikdən. – *İncəvara ulu tanrı üzünə baxdı* (T.Nüsrətoğlu. Başdaşı. Ulduz, 1991, №6, səh. 29). – *İncəvara yaddaşı oyaq imiş* (V.Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 76). – *İncəvara rayonun başına çatanacan bir ins-cinsə rast gəlmədim* (S.Nəzirova. Tale damğası. Azərb. jurnalı, 1991, №7, səh. 22).

İNGƏLMƏK – arıqlamaq, zəifləmək, incəlmək, zəif düşmək. – *Bax, yeməsən sən də bibin kimi ingələcəksən* (M.Mirzəyev. Quzunun ahı. Ulduz, 1991, №4, səh. 7).

İNMƏK – azalmaq, enmək. – *Gündüzkü adam qarsan isti inmişdi* (B.Bərdəli. Bürkü. Azərb. jurnalı, 1991, №5, səh. 66).

İNNƏN BELƏ – bundan belə, daha. – *Çox sağ olun, doxtur, siz ki, mənə belə qayğıynan yanaşdız, ürək-dirək verdiz, innən belə bir qırnıq da yorulmaram* (Ə.Mustafayev. Novruzgülü açmamış. Azərb. jurnalı, 1987, №7, səh. 14). – *Görəcək günlərim innən belədi* (Ç.Əlioğlu. Hələ ki. Azərb. jurnalı, 1989, №9, səh. 42).

İPÇİN-İPÇİN – bax: ifçin-ifçin. – *Ədəbiyyatdan başı çıxan da, çıxmayan da gözəl-gözəl kitabları alverçilərdən baha qiymətlərlə əldə eləyib, yaraşığı dolabçalara ipçin-ipçin düzülər* (V.Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 32).

◇ **İPDƏ-İMLİQDA DURMAMAQ** – ipə-sapa yatmamaq. – *Tez harınlayıb ipdə-imliqda durmadığına görə gözdən uzağa qoymurdular* (V.Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 24).

İRAQ – uzaq. – *Dilim, ağzın qurusun, iraq-iraq* (F.Qoca. Kələfin ucu. Azərb. jurnalı, 1987, №10, səh. 26).

İRAQLAŞMAQ – uzaqlaşmaq. – *Siqareti yandırıb, çəkə-çəkə onlardan iraqlaşdı* (İ.İbrahimzadə. Son yağış. Ulduz, 1992, №7-8, səh. 77).

◇ **İRƏZ DANIŞMAQ** – uğursuz-uğursuz, bəd-bəd danışmaq. – *İraz danışma, kişi* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh.73).

İRÇAL – mürəbbə. – *Yayda tutu, qışda bəhməzi, irçalı ilə doyururdu bu tut ağacı* (B.Bərdəli. Bürkü. Azərb. jurnalı, 1991, №5, səh. 54).

İRDƏLƏMƏK I – xırdalamaq, mahiyyətinə varmaq. – *Yaxşı ki, bu sözü çox irdələməyiblər* (E.Əlləzoğlu. Yeddi çinar. Ulduz, 1981, №11-12, səh. 66).

İRDƏLƏNMƏK II – rəndələnmək. – *Partiyanın köhnə qvardiyasından irdələnib, xəlbirdən-ələkdən keçib tütüyə qalmışlardan idi* (V.Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 16).

İRƏMƏ I – təpəlik. – *Boz, kərtənkələsifət irəmələr başlandı* (E.Əlləzoğlu. Yeddi çinar. Ulduz, 1981, №11-12, səh. 67). – *Birdən ağına batır ki, bu sonuncu vaqon qatardan ayrılıb qalsa, bu palçıq düzün, bu qaranlıq irəmənin ortasında onların aqibəti necə dəhşətli olar* (Ə.Bağirov. Gəlin ayaqqabısı. Ulduz, 1987, №3, səh. 14).

İRƏMƏ II – su çıxmayan yer. – *Bəlkə bir yağış diləyəsən bizim bu dili eşiyə çıxan irəmələrə* (V.Nəsim. Hərnlənbaba. Azərb. jurnalı, 1990, №3, səh. 65).

İRƏMƏ III – dikdir. – *Ona elə gəldi ki, irəmədədir* (E.Əlləzoğlu. Şülləbaş Həmid. Azərb. jurnalı, 1992, №11-12, səh. 127).

İRƏŞMƏ – keçi qılından hörülmüş ip. – *Ata yaraşan da yəhər-yüiyəni, irəşmə-qantarğası vardı* (Q.Əlismayıllı. Yelqıran. Ulduz, 1990, №1, səh. 12).

İRƏZƏ – cəftə. – *Əlindəki kilidi qapının irəzələrinə salıb çöldən bağladı* (S.Səxavət. Qızıl teşt. Ulduz, 1987, №7, səh. 18).

İRİŞMƏ – bax: irəşmə. – *Ayğır həm buruntaxlanmış, həm də keçi qılından toxunmuş uzun irişmə ilə hörüklənmişdi* (V.Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 24).

İRİŞMƏK I – şit-şit, yersiz gülümsəmək. – *Əlişov irişdi* (A.Şəruri. Gecə əməliyyatı. Ulduz, 1987, №8, səh. 36). – *Cüncül, öləzik gözlərini Mürvətin gözlərinin düz içinə zilləyib, irişdi* (V.Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 55). – *Əydəş-üydəş dodaqlarının ucunda irişə-irişə onu qa-baqladı* (V.Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 54).

İRİŞMƏK II – dodağı qaçmaq, gülümsəmək. – *Bibim irişdi* (M.Mirzəyev. Quzunun ahı. Ulduz, 1991, №4, səh. 8)

İRMAQ – çay. – *Ey yaradıb, fəqət yaşada bilmədiyi bəndələrinə “cənnətdə ayaqları altında irmaqlar axan” məkan vəd edən rəhmdil* (T.Qəhrəmanov. Qulbeçə. Ulduz, 1988, №9, səh. 27). – *Yuxarıdan dəhnənin iki yanından da iki irmaq coşub üzüaşağı şığıyırdı* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 10). – *Sonra o balaca, cızqa bir irmağa rast oldu* (Əlabbas. Güdaz. Azərb. jurnalı, 1992, №7-8, səh. 144).

İRMƏK – mal-qara üçün kəpək yem. – *Yetim böyük irmək vedrəsini götürüb yemxanaya getdi* (R.Əliyev. Bütövlənməyən borc. Ulduz, 1991, №7, səh. 90).

İRPƏNMƏK – ürpəşmək, diksinmək, qorxmaq. – *Açarlardan irpəndi* (F.Qoca. Kələfin ucu. Azərb. jurnalı, 1987, №10, səh. 16).

İRPİNMƏK – bax: irpənmək. – *Yanıdakının Taleh olduğunu təsəvvür edəndə irpindi* (F.Qoca. Kələfin ucu. Azərb. jurnalı, 1987, №10, səh. 25).

İRSİZ – həyasız, sırtıq, utanmaz, üzsüz. – *Bu irsiz köpəyoğlu məni başdan çıxartdı* (N.Qənbər. Boğanaq. Azərb. jurnalı, 1991, №11-12, səh. 64). – *Bu irsizi bura elə bilərsən mən gətirmişəm* (N.Qənbər. Babamın son nağılı. Ulduz, 1988, № 12, səh. 25).

İRSİZ-İRSİZ – utanmaz-utanmaz, həyasız-həyasız. – *Güdə bir adam Mürvəti təkliddə yaxalayıb, irsiz-irsiz soruşdu* (V. Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 92).

İRTMƏK – büzdüm. – *Sıpa irtməyi qopardandı e* (S.Səxavət. Sanatoriya. Azərb. jurnalı, 1989, №3, səh. 19).

İRTMƏKLƏNMİŞ – özündən razı. – *Mürvət irtməklənmiş katib köməkçisinə dərin məzəmmətlə baxdı* (V.Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, № 2, səh. 79).

İRTMƏKLİ – qulplu. – *Əynində yaxası tikmə naxışlı ağ köynək, ayağında qara qondara, burnunun üstündə zəncir irtməkli pensne vardı* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 9).

İSBATLI – abırlı, səliqəli, layıqlı, gözəgəlim. – *Əcaib hərflərlə üstünə neon lampalarla “Karvansara” yazılmış bu fəaliyyət göstərən qədimi binanın isə vur-tut iki-üç otağı isbatlı idi* (A.Dadaşov. Bir vedrə şorba. Ulduz, 1990, №10, səh. 8).

İSFAHA-İSFAHA – arxayın-arxayın, yavaş-yavaş, tələsmədən, səliqə ilə. – *İsfaha-İsfaha beşaçılanını doldurub, bütün boyu ilə qayalıqdan yuxarı dikəldi* (A.Mustafazadə. Qaraçuxa nağılı. Ulduz, 1987, №4, səh. 37).

İSMARÇI – sifarişçi. – *Həm də ismarçılar səbirsizliklə gözləyirdi* (F.Eyvazlı. Bir kisə qızıl. Ulduz, 1991, №3, səh. 60).

İSMARICI – sifariş. – *Xallı Məcidin ismarıcı gecikdi* (A. Mustafazadə. Qaraçuxa nağılı. Ulduz, 1987, №4, səh. 34).

İSMARICII – xəbər. – *Lazım olsa, Qəribə ismaric yollaram* (Ə.Hacızadə. Dünyanı tanı. Azərb. jurnalı, 1989, №3, səh. 95). – *Özü də ismaric göndərib ki, kənd ona xoşluqla üç yüz qoyun, 100 qaramal, əlli at verməlidir* (F.Eyvazlı. Dünyünlü günlər. Ulduz, 1989, №8, səh. 7).

İSMARIŞ – bax: ismaric I. – *İsmarışlarından belə çıxır ki, mən uşaqların anasını öyümün ayıbını yanıma salıb kolxozda işlətməliyəm?* (H.Zeynalıoğlu. Torpağı sanı yaşa. Ulduz, 1989, №4, səh. 29).

İSMARLAMAQ – xəbər göndərmək. – *Gəlsən ‘gəlsənə’, uşaqları ismarlayam?* (C.Kəlayev. Dəhşət.Ulduz, 1990, №7, səh. 78).

İSNİK – isti, rahat. – *Mürşüd qağa zəfəranlı plov, reyhanlı dolma ətri hopmuş isnik aşxanada canasınər bir nahardan boynun qaçırmazdı* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 35).

◇ **İSTAHATDAN ÇIXARTMAQ** – abırını vermək, biabır etmək. – *Ürəyində Məmini söyüb, istahatdan çıxartdı, sonra da qarşısında məlul-məhzun dayanmış qardaşına təpindi* (İ.Məlikzadə. Qırmızı yağış. Azərb. jurnalı, 1987, №1, səh. 6).

◇ **İSTAHATDAN ÇIXMAQ** – işlənməkdən çox köhnəlmək, istifadəyə yararsız hala gəlmək. – *O, şişib tuluqlanan bəbəklə-*

rini sildi, istahatdan çıxmış şamaxısını açıb, təzədən bağladı (İ.İsmayilov. Əzrayıl. Ulduz, 1989, №1, səh. 12).

◊ **İSTAHAT QOYMAMAQ** – salamat yer qoymamaq. – *Sən öl, canında istahat qoymaram* (H.Zeynalov. Torpağı sanı yaşa. Ulduz, 1989, №4, səh. 16).

İSVAHA – səliqəli. – *Çəpərlənmiş kirpikləri isvaha burnunun küncələrinə dilim-dilim kölgə salmışdı* (V.Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 79). – *Əyriuc kiprikləri arasından utancaq-utancaq boylanan badamı gözləri, isvaha ağız-burnu, dəyərdin qüdrətdən yaradılmışdı* (V. Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 43).

İŞARMAQ – görünməyə, ağarmağa başlamaq. – *Siftə unmuş ağardı, təhnəyə ələnən bərəkət işardı* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 12).

◊ **İŞİNİ AŞIRMAQ** – bir işi həll etmək, yoluna qoymaq. – *Sən çəkil də bir qırağa, sənin işini mən aşıraram* (Ə.Mustafayev. Novruzgülü açmamış. Azərb. jurnalı, 1987, №7, səh. 47).

İŞTİYAQ – arzu, istək. – *Onun cürbəcür iştiaqlarını gözü önünə gətirirdi* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 76).

İTOYNADAN – zarafatçı, məzəli. – *Hardaydı bu şəhərin qabaqkı bəmzə, itoynadan adamları?* (A.Dadaşov. Bir vedrə şorbə. Ulduz, 1990, №10, səh. 10).

İYƏŞMƏK – bax: idiləşmək. – *İyəşməyə səbəb yoxdur* (N.Rəsulzadə. Ulduzlar altında. Azərb. jurnalı, 1990, №2, səh. 103).

İYİNDİRMƏK – əritmək, arıqlatmaq, zəiflətmək. – *Bu dərd onu iyindirib-iyindirib üzmək üzrəydi* (S.Tağırzadə. Təqib. Ulduz, 1989, №9, səh. 2).

İYLYİB-ÇUYLAMAQ – arayıb-axtarmaq, eşib-tapmaq, öyrənmək. – *İyliyib-çuyloyub, bu tanrısız haradan bilib, görəsən?* (N.Qənbər. Boğanaq. Azərb. jurnalı, 1991, №11-12, səh. 90).

İYNƏLMƏK – arıqlayıb çöpə dönmək. – *Dədəm rəhmətlik o vədə danışardı ki, bir kişinin aman-zaman oğlu, kəllədə bir*

gözü gündən-günə iynəlirmiş, sozalırmış (İ.Qarayev. Bir kəndin uşaqları. Azərb. jurnalı, 1990, №10, səh. 109).

□ **İZAL OLMAQ** – rədd olub, cəhənnəm olub getmək. – *İzal ol başımızdan sən də vaxt tapdın* (M.Cəfərli. Qəzəb. Azərb. jurnalı, 1992, №3-4, səh. 131).

İZAN – düşüncə. – *Qara buludlardan gələn o toy səsinin izanıyan döyüşə-döyüşə gəzirdi* (M.Bəkirlı. Hal. Ulduz, 1990, №3, səh. 12).

◇ **KAF KEÇMƏK** – fikri başqa yerdə olmaq, dalıb getmək, çaşıb qalmaq. – *Aaz, nəə kaf keçmişən, çay qoy* (F.Qoca. Kələfin ucu. Azərb. jurnalı, 1987, №10, səh. 107).

KAĞAN – xışın və ya arabanın qolunu boyunduruğa birləşdirən qayış. – *Təzə samılar, kağanlar hazırlandı* (F.Eyvazlı. Bir kisə qızıl. Ulduz, 1991, №3, səh. 65).

KAH – ağıl, tövlə. – *Kahların, küzlərin, yataqların üstü tökülür* (S.Əhmədov. Gülmalı kişinin axırı. Azərb. jurnalı, 1988, №3, səh. 31). – *Kahı, küzü çöməlib çökmüşdü* (S. Əhmədov. Gülmalı kişinin axırı. Azərb. jurnalı, 1988, №3, səh. 50).

KAHA – mağara. – *Yarıqaranlıqda nəhəng bir əjdahanı andıran dəniz kaha ağzını açıb, sanki Paveli gəmiqarışıq udmuşdu* (A.Şəruri. Gecə əməliyyatı. Ulduz, 1987, №8, səh. 41).

KAH-KÜZ – tövlə-küz. – *Oranın kah-küzünü düzəltməliyik* (S.Əhmədov. Gülmalı kişinin axırı. Azərb. jurnalı, 1988, №3, səh. 31).

KALAFARLIQ – kalafar bitkisinin çox olduğu yer <kalafar – acı, enliyarpaqlı bitki>. – *Yolunun üstünə çıxan kalafarlıqda bir qədər ləngiyib ağzının dadını dəyişdi* (Əlabbas. Güdaz. Azərb. jurnalı, 1992, №7-8, səh. 151).

KALAN I – çoxlu. – *Görürsən ki, birinə hər şey verir: maşın, qulluq, kalan pul, gül kimi arvad-uşaq, deyir yaşa özünçün* (Y.Səmədoğlu. Bayatı Şiraz. Ulduz, 1987, №2, səh. 29).

KALAN II – varlı. – *Bu kalan dünyadır, yalan dünyadır* (M.Misir. Şəhidlər. Azərb. jurnalı, 1991, №1, səh. 20).

KALIŞ – yarpaqları iti, uzun, yumşaqbuğumlu, qamışa oxşar bitki. – *Arxın döşündə boy atan kalışı ləzzətlə həzm-rabedən keçirərdi* (N.Qənbər. Boğanaq. Azərb. jurnalı, 1991, №11-12, səh. 85). – *Şam yeri, səhər-səhər çaybasarın xoş havası ulğun-kalış ətri, qar-qamış yaşıllığı ovqat açır* (S.Əhmədov. Gülmalı kişinin axırı. Azərb. jurnalı, 1988, №3, səh. 20).

KAL-KAL – maymaq kimi, key-key. – *Heç nə başa düşmürmüş kimi şişmiş, pıçalaqlı gözlərini qıyıb, kal-kal ona baxdı* (Ə.Həsənov. Bağ evi. Ulduz, 1988, №6, səh. 15).

□ **KAP ELƏMƏK** – bax: gap eləmək. – *Sənnən kap eləyir* (Şahmar. Qoyungöz. Ulduz, 1988, №8, səh. 35).

KARIXMAQ – çaşmaq, çaşıb qalmaq, özünü itirmək, nə edəcəyini, nə deyəcəyini bilməmək. – *Mənəm, – dedi – amma qəfil özü öz səsindən karıxdı* (Yaşar. Yuxusuz qocalar. Azərb. jurnalı, 1987, №11, səh. 154).

KARRI I – xeyli, çox. – *Maşallah karrı çırpı gətirmisən* (Ə.Əmirov. Tapanca. Ulduz, 1988, №8, səh. 27).

KARRIII – 1.imkanlı, varlı. 2. kara gələn. – *Karrı adamdı* (S.Səxavət. Qızıl teşt. Ulduz, 1987, №7, səh. 12).

KARSALA – gic, səfeh. – *Bəs, əyə, a karsala, sənin kəndində, obanda belə bir kişi yaşayır?* (S.Əhmədov. Gülmalı kişinin axırı. Azərb. jurnalı, 1988, №3, səh. 23). – *Bu karsala heç olmasa, qabağa çıxmalı, günün nə gün, şərtin nə şərt olduğunu bilməsə də, bir xoşgəldin deməliydi* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 10).

□ **KASAD OLMAQ** – az olmaq, çatışmamaq, kifayət qədər olmamaq. – *Su kasad olduğundan növbə uzun çəkirdi* (M.Əliyev. Xatirə. Azərb. jurnalı, 1987, №8, səh. 127).

KATTA – kəndxuda. – *İndi “kefin kökdü” deyən katta, sağdış Cəmşidə padşahın bir əmrini yerinə yetirtdirə bilərdi* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 76).

KAV DƏYİL – “sayılmayıp, hesab edilmir, hesabdən deyil, düz deyil” mənasında işlənir. – *Gəlməsə, kav dəyil* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 95).

KEÇÖY – təngnəfəs. – *Kimin atı qaysar olsa, kimin atına çər dəysə, kimin atının gözü naxına gətirsə, keçöy olsa, sürərdi bir-başə Həsənin yanına* (Q.Əlismayıllı. Yelqıran.Ulduz, 1990, №1, səh. 11).

KERTMAN – alaq vurmaq, torpağı yumşaltmaq üçün kənd təsərrüfatı aləti. – *Yoxsa üzüm bağlarında kertmanmı vurur?* (İ.İsmayılov. Ocaq daşı. Ulduz, 1991, №4, səh. 75).

KEYBİR – buz. – *Ayaqları keybir kimi soyuq döşəməyə toxundu* (Ə.Əmirov. Tapanca. Ulduz, 1988, №8, səh. 18).

◇ **KƏF GƏLMƏK** – kələk gəlmək, aldatmaq. – *Ə, əclaf, sənə göstərərəm adama kəf gəlmək necə olur* (A.Şəruri. Gecə əməliyyatı. Ulduz, 1987, №8, səh. 50). – *Yəni sən bizə kəf gəlmə* (Ş.Bağirov. Görünməz qəza. Ulduz, 1987, №2, səh. 8).

KƏFRƏM – yorğan və ya döşəyin mitili. – *Yastığı çırpıb baş tərəfə qoydu, yamaqlı, kəfrəm üzlü yorğanı açdı* (Ə.Əzimzadə. Arandan gələn adam. Ulduz, 1988, №3, səh. 5).

KƏHİLDƏMƏK – ağır-ağır nəfəs almaq, çətinliklə nəfəs almaq, tövşüyürmüş kimi nəfəs almaq. – *Ömrü uzununu onun-bunun qapısında dümələnən Əhəd bugün öz həyatində kəhildəyirdi* (H.Zeynalov. Torpağı sanı yaşa. Ulduz, 1989, №4, səh. 15).

◇ **KƏKLIYI AZMAQ** – iştahası küsmək, yemək istəməmək. – *Hərdən mədəsi şiltaqlıq eləyirdi, küt sancıları, qarın köplüyü, kəklik azmaları vardı* (V.Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 25).

KƏLƏ – buğa. – *Özü elə indinin özündə də kələ kimidi* (S.Səxavət. Qızıl təşt. Ulduz, 1987, №7, səh. 12). – *Ə, bə niyə nədi, indi kələ tapılır?* (S.Səxavət. Qızıl təşt. Ulduz, 1987, №7, səh. 47).

KƏLƏK – daşlıq, əkin-biçin sahəsində orağa, dəryaza, sonrakı dövrlərdə isə traktor və kombayna mane olmasın deyə iri daşların bir yerə toplandığı yer. – *Qatırquyruğu kollarının altındakı kələkdən gələn səsə döndükdə şələquyruq bir tülküniün dayanıb ona baxsığını gördü* (Əlabbas. Güdaz. Azərb. jurnalı, 1992, №7-8, səh. 143).

KƏLƏKLƏMƏK – dilə tutmaq, and-aman eləmək. – *Daha nə əmanətdir, ha kələklədik, heç birimizə demədi* (İ.Əlfi. Qorxu. Ulduz, 1987, №1, səh. 4).

KƏLƏPİR – öz yağında bişirilən ət. – *Hərdən də öziünün ürəyin kələpır istəyəcək* (İ.Qarayev. Bir kəndin uşaqları. Azərb. jurnalı, 1990, №10, səh. 95).

KƏLƏSƏRLİK – təzə əkilmiş tənəklik. – *Arazbarın çay-yatağı, toxmacar bağları, üzüm – kələsərliklər arasından düşmüş, birbaşa Bakıdan gəlib bu yan, Naxçıvan ellərinə ötən geniş yolda qovhaqovla maşının banında çalxandıqca düşünmüşdü ki, gəyəndə bu kişini necə qarşılacaqqlar* (S.Əhmədov. Gülmalı kişinin axırı. Azərb. jurnalı, 1988, №3, səh. 47).

KƏLÇƏ – camış balası. – *Qarnını toy kimi şişirdib fisilti ilə yanı-yanı gələn buğanı görən kimi kəlçələrin hərəsi bir səmtə üz tutdu* (Əlabbas. Güdaz. Azərb. jurnalı, 1992, №7-8, səh. 153).

KƏLFİR – qoca, kaftar. – *Kəlfir it durub, tozunu silkdı* (H.Zeynalıoğlu. Torpağı sanı yaşa. Ulduz, 1989, №4, səh. 19).

KƏLİK I – daş topası, daş yığını. – *Qatırquyuğu kollarının altındakı kəlikdən gələn səsə döndükdə şələquyruq bir tülkünün dayanıb ona baxdığını gördü* (Əlabbas. Güdaz. Azərb. jurnalı, 1992, №7-8, səh. 143).

KƏLİK II – dəyməmiş, yetişməmiş, kal qovun-qarpız. – *Yoxsa sən kəliyincən kəliyib botanın xırmanını çıxart?* (S.Nəzirova. Tale damğası. Azərb. jurnalı, 1981, №7, səh. 26).

KƏLLAYI – başdakı, kəllədəki. – *Bu, məktəbin kəllayı otağı, direktorun, Səlim müəllimin otağıydı* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 92). – *Kitabxanası olan kəllayı otaqda ayaq saxladı* (Ə.Hacızadə. Dünyanı tanı. Azərb. jurnalı, 1989, №3, səh. 74). – *Qara oğlan ikinci mərtəbəyə qalxıb kəllayı otağa çəkildi* (S.Səxavət. Qızıl təst. Ulduz, 1987, №7, səh. 11).

KƏLTƏNLİ – qalın, kobud. – *Rəğibin nə kəltənli səsi, nə dartınması köməyinə çatmadı* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 33).

KƏLTƏNLƏŞMƏK – bərkiyib kəsəyə dönmək. – *Qozdu dəryazçıları yaz yağışlarından sıyılıb kəltənləşmiş torpaq yolla bərəyə yönəldə zabıt onları yenidən gözdən keçirdi*

(S.Əhmədov. Gülmalı kişinin axırı. Azərb. jurnalı, 1988, №3, səh. 18).

KƏMSƏR – axmaq. – *Kəmsər uşağının sözünə, bəhanəsinə bax ha...* (H.Zeynalıoğlu. Torpağı sanı yaşa. Ulduz, 1989, №4, səh. 30).

◇ **KƏMSƏR DANIŞMAQ** – axmaq-axmaq, gic-gic, acı-acı danışmaq. – *Kəmsər danışma, ə, uşaq-muşaq nədi, ayağa dur* (N.Qənbər. Başsız meyit. Azərb. jurnalı, 1989, №6, səh. 114).

KƏMSİK – itin boynuna salınan ip, xalta. – *Əgər boğazına kəmsik salsan, sürüşüb düşər* (S.Səxavət. Sanatoriya. Azərb. jurnalı, 1989, №3, səh. 53).

KƏNƏF – çətənə. – *Mirzə Qafar ağ köynəkdə, başında həsir şlyapa, ayaqlarında şişburun qondara, əlində kənəf bəlimindən toxunmuş zənbil gedirdi* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 50).

KƏNGİZ – kökü yanacaq kimi işlədilən bitki. – *Örüşlərdə bitən qarağan, atırşah, yovşan, kəngiz və sirkən kimi otlar xəzan vurmış kimi yanıb-yaxılmışdı* (F.Eyvazlı. Bir kisə qızıl. Ulduz, 1991, №3, səh. 65).

KƏPİRLİK – gilli yer <göyümsov, qırmızımtıl və boz rəngdə olur>. – *Elə bu minvalla da kənarındakı iri daşların üstünə çilpaq uşaqların uzandığı dumduru gölün yanından keçib göy kəpirlikdəki bulağa çatdı* (Əlabbas. Güdaz. Azərb. jurnalı, 1992, №7-8, səh.149).

KƏRDİ – lək. – *Qış ötməmişdən ləklər, kərdilər düzəltdi, indidən manşirladı* (İ.Qarayev. Bir kəndin uşaqları. Azərb. jurnalı, 1990, №10, səh. 106).

KƏRDİ-KÜLƏN – lək, göyərti əkilən yer. – *Nasosu işə salaraq, quyudan su çəkib, kərdi-küləni suvarmışdı* (H.İbrahimov. Qu quşları öləndə oxuyurlar. Azərb. jurnalı, 1987, №10, səh. 118).

KƏRDİYAR – yanaşı, yanyana. – *Eninə qoyulmuş qırmızı örtüklü masanın arxasında cərgə ilə kərdiyar bir kişi, bir qadın*

əyləşmişdi (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 23).

KƏRƏM – dəfə. – *Gər Xəlil çayını içdi, qayqanağı atirli buğda çörəyilə aşırdı, konyakı qurtum-qurtum, iki-üç kərəmə qurtardı, üstdən də bir çay içdi* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 39).

KƏRƏN – evin üstünə qoyulan tir. – *Sak Modu düz ortada arxaya qanrılıb, kərənə baxırdı* (M.Süleymanlı. Səs. Azərb. jurnalı, 1988, №2, səh. 22). – *Bildi ki, daha kərənin qırılan yeridi* (V.Nəsib. Köhnə hamam içində. Azərb. jurnalı, 1987, №6, səh. 27).

KƏRƏN-KƏRƏN – neçə dəfə, dəfələrcə. – *Özüm öz gözlərimlə kərən-kərən görmüşdüm ki, ilin bu vaxtında bax bu yolun sağında-solunda gölməçələrdə, qarasu duracaqlarında, axmazlarda ördək-qaz sürü-sürü üzüşərdi* (B.Bayramov. Üzlü-astarlı günlər. Azərb. jurnalı, 1989, №11, səh. 58).

KƏRƏNTİCİ – dəryaz vuran <adam>. – *Qozdu kərənticiləri sovxozdan başqa, öz heyvanlarına da bir ağnavaz çalıb aparacaqdılar* (S.Əhmədov. Gülmalı kişinin axırı. Azərb. jurnalı, 1988, №3, səh. 19).

KƏRƏSKƏ – tövlədə və ya damda quzular üçün düzəldilmiş yer. – *Qamış çəpərli kərəskələrin yırtıq-deşiyi uzaqdan görünürdü* (N.Qənbər. Boğanaq. Azərb. jurnalı, 1991, №11-12, səh. 106).

KƏRMƏ – bax: gərmə. – *Evin qarşısında kərmə tüstülənirdi* (E.Əlləzoğlu. Gününüz kəsöyə dönsün. Azərb. jurnalı, 1990, №2, səh. 140).

KƏRMƏÇARX – fələyin çarxı. – *Həyat deyilən bu kərmə-çarxda nə vaxtdan firlandığını da unutmusan* (S.Nəzirova. Ümid ulduzu. Ulduz, 1990, №12, səh. 63).

KƏRTDƏŞ – qabığı çatlaq. – *Bundan bir az anrıda bitən qara kərtdəş gövdəli, alça çiçəyi kimi ağappaq libaslı armud ağacının altında dizə çıxmış yamyaşıl otun içində gizlədib qayıtdı*

evinə (Ə.Mustafayev. İçindən asılmış adam. Ulduz, 1989, №2, səh. 18).

KƏRVƏ – haqq, pul. – *Kərvəsinin hamısını özünə verəcəyəm* (V.Nəsib. Bir yaz xəzanı. Ulduz, 1988, №11, səh. 17).

KƏSƏMƏT – təqaüd. – *Deyirdilər “Azz, hökumətin Zöhrəyə bir dönəmlik verdiyi beş-altı yüzənən, aylıq kəsəmətnən belə görkəzməlik eləmək olmaz”* (İ.Qarayev. Bir kəndin uşaqları. Azərb. jurnalı, 1990, №10, səh. 103).

KƏTƏ – göy qutabı. – *Bizim tərəflərdə yaxşı göy kətəsi də olur* (B.Bayramov. Üzlü-astarlı günlər. Azərb. jurnalı, 1989, №11, səh. 11).

KƏTƏMƏZ – yeni doğmuş heyvanın ilk südündən bişirilmiş yemək. – *Baharda – döl vədəsində Mürsələ suluq tutardı, dələmə kəsərdi, kətəməz bişirərdi* (N.Qənbər. Başsız meyit. Azərb. jurnalı, 1989, №6, səh. 166). – *Dön bax, – dedi, yan-yörəmizə, yaşamalılı dünyadı, dağ mehi, səhər şəhi, bulama, kətəməz, tecana yığılan kərə yağ, dağların min cür məlhəmi ətirli otlar – dünya görmüş loğmanlar istəyir baş açə sirrindən-sehrindən* (İ.İsmayılov. Əzrayılı. Ulduz, 1989, №1, səh. 22).

KƏTMƏN – əlaq vurmaq, torpağı yumşaltmaq üçün kənd təsərrüfatı aləti. – *Ələm tövlədən çıxanda İnnab çiyində kətmən həyəətə girdi* (İ.Məlikzadə. Qırmızı yağış. Azərb. jurnalı, 1987, №1, səh. 9).

KİLİF – divar və ya hasarın altından keçən su yolu. – *Palaza sərilmiş taxıl hövsənirdi, car-cahazı boşalmış dəyirman kılıfından püskürən axar buğda unuyla qarışıq gəlirdi* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 14).

KİRTİZDANMAQ – üzü bərkimək, çaylaq daşına dönmək, sürtülmək. – *Üzün o qədər kirtizdanıb ki, vallah-billah, söz də kar ələmir* (B.Göyüş. Mum. Ulduz, 1991, №6, səh. 33).

KİCİMƏK – sataşmaq, öcəşmək. – *Bu gecə Köçəri ovqatından özü də baş açə bilmirdi, kiməsə kicimək, cavab qaytarmaq üçün bəhanə gəzirdi* (İ.Məlikzadə. Dolaşaların Novruz bayramı. Azərb. jurnalı, 1988, №5, səh. 47).

KİPKİRMİŞ – sakitcə, dinməz-söyləməz, sakitcə. – *Kimdənsə əmr almış kimi kipkirmiş qırağa çəkildilər* (V.Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 91)

KİRDAR – səbir, hösvələ. – *Dünya sanki onun buraya yetişəcəyi anda alt-üst olacaq, bir elə zəlzələ-vəlvələ qopacaqdı, bu üç kişinin heç birinin tablamağa kirdarı çatmayacaqdı* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 37).

KİRDARSIZ – aciz-aciz. – *Ağabəy Ağayev kirdarsız baxırdı arvadına* (T.Qəhrəmanov. Qulbeçə. Ulduz, 1988, №9, səh. 15).

KİRİMƏK – susmaq. – *Danışma, ay anam, danışma, kiri* (B.Vahabzadə. Nağıl-həyat. Azərb. jurnalı, 1990, №1, səh. 4).

KİRİMİŞCƏ – bax: kipkirmiş. – *Bayaqdan böyüklərin cəhlinə ədəb naminə kirimişcə qulaq asan Fərid, deyəsən daha dözə bilmədi* (Ə.Əzimzadə. Cehiz. Ulduz, 1990, №5, səh. 37).

□ **KİRİNC OLMAQ** – yorulmaq. – *Yuliya Barisovnanın yaşıl gözləri kirinc olmuşdu* (S.Nəzirova. Ümid ulduzu. Ulduz, 1990, № 12, səh. 51).

KİRMİŞ-KİRMİŞ – bax: kipkirmiş. – *Xeyli susub, kirmiş-kirmiş dedi* (V.Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 29).

KİRMİŞLİK – sakitlik, susqunluq. – *Məleykə tərəfdə kirmişlikdi* (M.Süleymanlı. Səs. Azərb. jurnalı, 1988, №2, səh. 7).

KİR-PASAX – çirk, his-pas. – *Bu sərin arxda İmaməlinin şayırdı, əmələsi Səfəralinin başmaqlarını çıxarıb, dabanını dabanına sürtüb, pəncələrinin qartmağını təmizləməyi də ələlbət bir yüngülləşmə, kir-pasaxdan qurtulub, asudələşmə əlaməti idi* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 68).

KİRS – bərkimiş qar yığını. – *Uzun dərələrdə uzanan qar kirsələrinin şaxtası bədənimə dolmuşdu* (Ə.Əzimzadə. Arandan gələn adam. Ulduz, 1988, №3, səh. 16).

KİRTİK-KİRTİK – az-az, qram-qram. – *Tay-tay taxılın dənlikdən aramla enərək, zırı daşların arasında əzilib, un-urva*

hopmuş əsgi ağızlıqdan kirtik-kirtik ələnməyini görən deməzdi ki, bu tərpənişlə çatdırmaq olarmış (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 9).

KİRZ – meşin. – *Tapanca açıldımı, qundaq tappıldadı, elə bil kirz çəkməli əsgər dabanlarını bir-birinə çırpıb, durdu* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 91).

KOLPANCA – qollu-budaqlı, şaxəli. – *Birdən kolpanca bir ağac başından havaya millənən bir quş, guya bu meşə dənizi içindən quşların bu qarmaqarışlıq topalığına atılmış bir sapand daşı idi* (Ş.Həsənoğlu. Günəş ardınca. Azərb. jurnalı, 1991, №5, səh. 81).

KOM – topa. – *Arvadların komundan bir nisgilli arzu qopdu* (Ə.Əzimzadə. Arandan gələn adam. Ulduz, 1988, №3, səh. 24).

KOMBAL – böyük kəkie. – *Kombal çəkib, Muradın üstünə şuğuyanda zootexnik bərəyə qaçırdı* (E.Əlləzoğlu. Dana əhvalatı. Azərb. jurnalı, 1992, №11-12, səh. 124).

KOMBUL – bax: kombal. – *Kombulu zindana endirəndə zindanın bağı yarılırdı* (B.Bayramov. Üzlü-astarlı günlər. Azərb. jurnalı, 1989, №11, səh. 28).

KORA – mismar. – *Atı nalladanda kora atın ayağını zədələyibmiş* (E.Əlləzoğlu. Dana əhvalatı. Azərb. jurnalı, 1992, №11-12, səh. 123). – *Mazan gördü Zöhrənin gözləri kəlbətinə dönüb, onun bəbəklərindən koraları çəkəcək* (İ.Qarayev. Bir kəndin uşaqları. Azərb. jurnalı, 1990, №10, səh. 97).

KORŞALMAQ I – kəsərdən düşmək, kəsəri olmamaq. – *Qohum olanda qanun korşalmalıdı?* (Ə.Mustafayev. Novruzgülü açmamış. Azərb. jurnalı, 1987, №7, səh. 29).

KORŞALMAQ II – kütləşmək. – *Qazmasının ağızi yaman korşalıb* (Ə.Əzimzadə. Arandan gələn adam. Ulduz, 1988, №3, səh. 6).

KORŞUTMAQ – məc.mənada: öldürmək. – *Aclığımızı, susuzluğumuzu bir az korşudub, ordan-burdan söhbət eləyə-eləyə*

İncini gözləyərək (V.Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 78).

KOV DEYİL – bax: kav dəyil. – *Yox, kov deyil* (S.Aran. Təmizlik kağızı. Ulduz, 1991, №9-10, səh. 93).

KÖHÜL – mağara. – *Bu mövsümün meyvəsini sənəkdə, köhülün dibində, daha hansı gizlində saxlayan adam, əlbəttə, el-obanın gözündə ən yaranışlı insandı* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 44).

KÖMƏŞDİRMƏK – dondurmaq, keyləşdirmək. – *Amma bu zəhrimar qızdırma əl-ayağımı yaman köməşdirib* (F.Eyvazlı. Düynünlü günlər. Ulduz, 1989, №8, səh. 15).

KÖMLƏK – köynək. – *Odur ki, bu sözün Gər Xəlilin ağzından çıxmağıyla Çarxçioğlu boz kətan kömləyinin qəzil çatını əllərində sahmanlayıb gözdən keçirdi* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 41).

KÖNTÖY – kobud, nahamvar. – *Padşah əvəzi Gər Xəlil, vəzir-vəkil gözlərini su basmış köntöy daşlara dikib baxdılar* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 10).

KÖRƏMƏZ – qatıqla çiyşüdüün qarışığından düzəldilən sərinləşdirici içki. – *Cəbi, heç körəməz içibsənmi?* (A. Qəhrəmanov. Borc. Ulduz, 1991, №8, səh. 41).

KÖŞƏ – qaytan. – *Bəlkə heç çarığının bağını açıb-bağlayıb, bu dəfə köşələrini bərkidən Mürsüd, nə də eşmənin kötüyünü közərdən Cəmşid onun düşündüyünü düşünmürdü* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 41). – *Çarığının köşəsini bərkitdim* (N.Qənbər. Babamın son nağılı. Ulduz, 1988, №12, səh. 18).

□ **KÖVNƏM-KÖVNƏM OLMAQ** – göynəmək, sız-sız sızlamaq, mütəəssir olmaq, parça-parça olmaq. – *Yuxulu, mürgülü, yorğun gözlər bir anın içində nəmçidi, xısın-xısın ağladılar, onların içində hamıdan çox ürəyi qıyma-qıyma doğranıb, kövnəm-kövnəm olan qaraxallı qız idi, qorun-qorun yanırdı* (Ə.Mustafayev. Novruzgülü açmamış. Azərb. jurnalı, 1987, №7, səh.19).

KÖZƏLƏMƏK – tikmək. – *Çöldən qayıdan kimi ev işlərinə girişirdi: tələm-tələsik xörək bişirirdi, cırıq-sökük közələyirdi* (İ.Məlikzadə. Qırmızı yağış. Azərb. jurnalı, 1987, № 1, səh. 9).

KUNFAKUN – yerlə yeksan olmaq, məhv olmaq, dağılmaq, alt-üst olmaq, darmadağın olmaq. – *Elə o gün Gəncə yolunda da içi sərnəşinlə dolu bir avtobus bombadan kunfakun olub* (N.Mirzəxanlı. Axirət dünyası. Azərb. jurnalı, 1991, №9-10, səh. 176).

KÜDRİ I – təpəlik. – *Otun, yovşanın, yulğunun ətri böyük küdrü düzə yayılırdı* (Ç.Ələkbərzadə. Gecə quşları. Ulduz, 1989, №7, səh. 46).

KÜDRÜ II – quru, su çıxmayan yer. – *Sonra arxın küdrüsünə çıxdı* (A.Qəhrəmanov. Bulaq suyu. Ulduz, 1988, №5, səh. 14).

KÜHƏN – hörgüc. – *Eləcə də iki tay yükü Cəmşid öz qapısına çəkdirib, dəvənin kühənindən necə düşürmüşdüsə, insan da həmin yük onun öz belindən götürülmüş tək qamətini düzəldib, dərindən nəfəs dərir* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 66).

KÜK – kürt <toyuq>. – *Rəğibi orada qoyub, hər üçü bayaq buradan keçib gedən Kamıyev dəstəsinin həmrəyliyi ilə üz qoydular qəsəbənin gödəmək küçələyriylə aşağı, altında bir elin kölgələnəcəyi, kük toyuq tək qol-qanad açıb, balalarını ovundurana çinara doğru* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 35).

KÜLAFİRƏNGİ – adətən bağlarda qurulan hər tərəfi açıq hündür eyvan. – *Aynurla Sədaqət əyinlərində cins şalvar, qolsuz kofta səs-küylə bərkədən gülərək daxil olub, külafirəngiyə çıxırlar* (İ.Əfəndiyev. Billur sarayda. Azərb. jurnalı, 1987, №8, səh. 69). – *Külafirəngidə kişilər nərd oynayırdılar* (M.Niyarlı.Yola dikilən gözlər. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 94).

KÜLLƏMƏK – yerbəyer etmək, satıb başından eləmək, rədd eləmək. – *Qoyunu elə o payız Borçalıda bir yerdən külləmişdi* (E.Əlləzoğlu. Dana əhvalatı. Azərb. jurnalı, 1992, №11-12, səh. 119).

KÜLLƏNMƏK – avaralanmaq, boş-boşuna, bekar-bekar, avara-avaragəzmək. – *Otuz il gedib haradasa küllənmişdi* (S.Budaqlı. Fevral. Ulduz, 1987, №4, səh. 3).

KÜMÇÜ – barama qurdu bəsləyən <adam>. – *Bolluca barama becərən Arazbar kümçülərinin əli-qolu son illərdə soyumuşdu* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 58). – *Kümçülər hər gün kisə-kisə barama, pambıqçılar araba-araba pambıq gətirirdilər bura* (İ.Məlikzadə. Qırmızı şeytan. Azərb. jurnalı, 1992, №9-10, səh. 14).

KÜMƏ – koma. – *Onların artıq meydanda olduğunu o, bəlkə yamacın başındakı küməsindən görmüş, bələdləmişdi* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 32).

KÜLƏ PAPAQ – qıvrım tüklü dəridən tikilmiş papaq. – *Əmlik dərindən özününcə tikdiyi külə papağını başında rahatladı* (S.Əhmədov. Gülmalı kişinin axırı. Azərb. jurnalı, 1988, №3, səh. 63).

KÜNƏ – küt. – *Stullarda Cəlal Bilaloviçin özündən qat-qat küinə görünən, vaxtı ilə bu yerləri tutanların adına ləkə olan komissiya üzvləri oturmuşdu* (S.Tağızadə. Təqib. Ulduz, 1989, №9, səh. 14).

KÜNKÜR – beldə əmələ gələn qoz. – *Dümbəki az qala iki kürəyi arasındakı künkürünə birləşən mamaça qarı həyəətə daxil olub, yan-yörəyə göz gəzdirdi* (Y.Həsənbəy. Adi suyun şəfəsi. Ulduz, 1991, №9-10, səh. 74).

KÜPƏLƏMƏK – iş kəsmək, iş vermək, cəza kəsilmək, arxasından dəymək. – *Beşcə il küpələdilər, getdi* (N.Qənbər. Babamın son nağılı. Ulduz, 1988, №12, səh. 27).

KÜRƏ I – uzun qulaqlı qoyun. – *Bu il kürə qoyunun quzusunu damazlıq saxlarıq* (Q.Əlismayılı. Yelqıran. Ulduz, 1990, №1, səh.13).

KÜRƏ II – böyük soba, yer manqalı. – *İmaməli yenicə qalanmış kürənin bəri böyründə Səfərəliylə qabaq-qabağa oturmuşdu* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 35).

KÜRLÜK – tərslik, inadkarlıq, qabalıq, kobudluq. – *Yumşaq görkəmində sərtlik, kürlük yoxdu* (A.Həsənlı. Tülkü. Azərb. jurnalı, 1990, №11, səh. 134).

□ **KÜRLÜK ETMƏK // KÜRRÜY ELƏMƏK** – şıltaqlıq etmək, hay-küy salmaq, nadinclik etmək. – *Nənəm hələ də kürlük edəndə məni onunla yanayırdı* (E.Əlləzoğlu. Gününüz kösöyə dönsün. Azərb. jurnalı, 1990, №2, səh. 142). – *Nənəyin kürrü-yünü eləyir* (N.Qənbər. Babamın son nağılı. Ulduz, 1988, №12, səh. 29).

KÜR MƏK – düyün. – *Əlindəki kəndiri boğazına atıb, kürmək bağladı* (Q.Əlismayıllı. Yelqıran.Ulduz, 1990, №1, səh. 13).

KÜRNƏK – bir yerə toplaşma, yığışma. – *Bir-birilərindən ayrıldılar ki, onları kürnək görüb, şübhəyə düşməsinlər* (T.Hüseynov. Yanıq Abdullanın yuxuları. Azərb. jurnalı, 1991, №4, səh. 45).

KÜRÜMƏK I – başdan eləmək. – *Kənddə yaman işim var, istəyirəm başımdan dərhal küriyüb qayıdım* (S.Azəri. Sonsuzluq. Azərb jurnalı, 1990, №11, səh. 35).

KÜRÜMƏK II – rədd eləmək, qovmaq, çıxarmaq. – *Sən Nəzəri buradan kürimək istəyirsən?* (Ə.Hacızadə. Dünyanı tanı. Azərb. jurnalı, 1989, №3, səh. 74).

KÜSƏNDİRMƏK – küsdürmək, incik salmaq. – *Sənin bu hövsələsizliyin, doğrusu ki, küsəndirir məni səndən* (V.Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 28).

KÜSƏNMƏK I – umub-küsmək, kömək gözləmək. – *İş dara düşəndə hamı sənə küsənir* (F.Eyvazlı. Bir kisə qızıl. Ulduz, 1991, №3, səh. 63).

KÜSƏNMƏK II – narazılıq etmək, şikayətlənmək, gileylənmək, giley-güzar etmək. – *Qarı yanıqlı-yanıqlı ah çəkdi, taleyinə küsəndi* (V.Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 62).

◇ **KÜŞTÜ TUTMAQ** – güləşmək, qurşaq tutmaq. – *Kimi küştü tutur, kimi rəqs edir* (Balasadıq. Narahat ruhlar. Azərb. jurnalı, 1991, №3, səh. 66).

□ **KÜTAH ELƏMƏK** – qurtarmaq, bitirmək, başa vurmaq. – *Istəyirəm müharibə paltarını geyim əynimə, tüfəng alıb əlimə, gedim vuruşmağa, kütah eləyək, üzüldü ki, canımız* (N.Mirzəxanlı. Axirət dünyası. Azərb. jurnalı, 1991, №9-10, səh. 176).

◇ **KÜTÜ KƏSİLMƏK** – söz-söhbəti kəsilmək, sözü-sovu bitmək. – *Axı onların burda qalmağıyla Murtuzun, altdakı qonşunun kütü kəsilmədi* (Ə.Həsənov. Bağ evi. Ulduz, 1988, №6, səh. 25).

KÜTÜL – bax: güdül. – *İndiyə qədər gəzib-dolandığım yerlər yalanmış, bir kütül kötüyün üstündə oturub qalmağım gerçək* (S.Nəzirova. Tale damğası. Azərb. jurnalı, 1981, №7, səh.33).

KÜTÜR-KÜTÜR – çoxlu, yığın-yığın, hədsiz. – *İnsanların özləri kütür-kütür əzraillər düzəldirlər* (M.Bəkiri. Şeytan küpəsi. Ulduz, 1990, №3, səh.8).

KÜYƏN – hörgüc. – *Adətən dəvə küyəni kimi ətli, qabarıq boynu indi büzülüb, yumağa dönmüşdü* (N.Qənbər. Boğanaq. Azərb. jurnalı, 1991, №11-12, səh. 80).

KÜYÜKMƏK – hürkmək. – *Traktorların, buldozərlərin harayından küyükb, adamların üstünə düşmüşdü* (S.Əhmədov. Gülmalı kişinin axırı. Azərb. jurnalı, 1988, №3, səh. 21).

KÜYÜL – sürü, dəstə. – *Axşamdan çırpınıb-çırpınıb, suda da qurudakı kimi tənənəfəs olmuş balıq küyülü bir andaca nizama düzülüb dənizin dərin qatlarına endilər* (M.Süleymanlı. Səs. Azərb. jurnalı, 1988, №2, səh. 48).

KÜYÜLLƏNMƏK – sürü halına gəlmək, sürü-sürü toplanmaq, sürü halında toplanmaq <balığa aiddir>. – *Mənimki küyülləndi, lıxçımdı* (M.Süleymanlı. Səs. Azərb. jurnalı, 1988, №2, səh. 36).

KÜYÜMƏK – qorxmaq, ürkmək. – *Elə bil o nədənsə küyümüştü* (Əlabbas. Güdaz. Azərb. jurnalı, 1992, №7-8, səh. 143).

KÜZ – quzuların salındığı üstü örtülü yer. – *Kahların, küzlərin, yataqların üstü tökülür* (S.Əhmədov. Gülmalı kişinin axırı. Azərb. jurnalı, 1988, №3, səh. 31).

KÜZÇÜ – əkin yerini hissələrə bölmək üçün şırım açan <adam>. – *Kahçı, küzçü – hamı çöməlib çökmüşdü* (S.Əhmədov. Gülmalı kişinin axırı. Azərb. jurnalı, 1988, №3, səh. 50).

KÜZƏM – yun. – *Dəvə karlı dəvə idi, nərdi, köksündən, dizlərinin gözündən buruq-buruq küzəm saçaqlanmışdı* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 58).

KÜZÜ – quzu saxlanılan yer. – *Sən nə bilirsən alaçıq nədi, küzü nədi, örüş nədi* (İ.Məlikzadə. Qırmızı yağış. Azərb. jurnalı, 1987, №1, səh. 18).

QABARMAQ – cavab, söz qaytarmaq, üzə ağ olmaq. – *Dəfələrlə istəmişdi ki, o da qabarsın* (N.Qənbər. Boğanaq. Azərb. jurnalı, 1991, №11-12, səh. 86).

QABQARMAQ I – yığmaq, qablaşdırmaq. – *Tapşırıdıklarını qabqardım* (M.Bəkiri. Çöpçü. Azərb. jurnalı, 1991, №9-10, səh. 102). – *Əl-ayaq şeyləri xurcunlara qabqarıldı* (F.Eyvazlı. Bir kisə qızıl. Ulduz, 1991, №3, səh. 65). – *Özünü də yığışın, tüfəngləri qabqarın, ov bitdi* (S.Azəri. Sonsuzluq. Azərb. jurnalı, 1990, №11, səh. 23).

QABQARMAQ II – yükləmək. – *Ömrə löyün-löyün qəm qabqarırsan* (T.Nəzərli. Qoca bağbanın xəstəliyi. Azərb. jurnalı, 1991, №5, səh. 78).

QACITMAQ – dartmaq, qurutmaq. – *Sonra cəld məktubu onun əlindən qaparaq, özünü gülünc bir təşəxxüslə qacıdıb, əlavə etdi* (N.Hüseynzadə. Şəbinin Günabad sərgüzəşti. Ulduz, 1990, №1, səh. 28).

QADAQ – qıfil. – *Ağzının qadağı boş adama oxşayır* (N.Qənbər. Boğanaq. Azərb. jurnalı, 1991, №11-12, səh. 72).

◊ **QADAQ VURMAQ** – qıfil vurmaq. – *Elə bil dilimə qadaq vurmuşdılar* (B.Bayramov. Üzlü-astarlı günlər. Azərb. jurnalı, 1989, №11, səh. 58).

QAFƏ – baş, kəllə. – *Çağlayan axarın sərini paxırı çıxmış qafəsini sərirlətdi, beyni ayazıdı* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, № 5, səh. 21).

QAĞA – qardaş. – *Qağa, mən traktorçuyam* (İ.Məlikzadə. Qırmızı yağış. Azərb. jurnalı, 1987, №1, səh. 10).

QAJ – taxıl və ya pambıq sahələrinə çəkilən kiçik arx. – *Sağ əldəki su qajı və cığır kimi istifadə etdiyi yerinin uzununu boyu uzanan çökəklikdə yerin ayağına doğru gedə-gedə siqaret yandırdı* (Z.Ağbabalı. Səbrlə başlanan gün. Ulduz, 1990, №9, səh. 9).

QALLACLIQ – əliaçıqlıq, səxavətlik, comərdlik. – *Bu yer-də hökm verən, qayda qoyan başçının qallaclığı onda görünərdi ki, el-obanı birgün büsbütün susqunluq içində saxlamış yasaq-dan sonra bir şux, könül açan əyləncəyə keçsinlər* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 21).

□ **QAL OLMAQ** – qalmaq, oturmaq. – *Daş qayaya rast gəl-diyindən fikrindən daşınıb, evində qal olmuşdu* (Ə.Mustafayev. Novruzgülü açmamış. Azərb. jurnalı, 1987, №7, səh. 48).

QALPAN – yekə. – *Dodaqları aralandı, onun qalpan dişləri göründü* (S.Tağızadə. Təqib. Ulduz, 1989, №9, səh. 7).

QAM – xam, naşı. – *A qam, at – dedi* (İ.Qarayev. Bir kəndin uşaqları. Azərb. jurnalı, 1990, №10, səh. 101).

QAMARĞALAMAQ – mühasirəyə almaq, əhatə etmək. – *Bizi hər tərəfdən qamarğaladılar* (F.Eyvazlı. Düynülü günlər. Ulduz, 1989, №8, səh. 14).

QAMARLAMAQ – birdənbirə, qəfildən yaxalamaq, tutmaq, götürmək. – *Düş bunu qamarla bas maşına* (İ.Məlikzadə. Qırmızı yağış. Azərb. jurnalı, 1987, №1, səh. 40).

◇ **QAMAŞIGI AÇILMAQ** – qaş-qabağı, eyni açılmaq. – *Qarı qamaşdı, oğlanın qırımını sonradan başa düşüb, qamaşığı açıldı* (V.Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 63).

QAMAŞMAQ – üz-gözünü turşutmaq, qaş-qabağını tökmək. – *Qarı qamaşdı, oğlanın qırımını sonradan başa düşüb, qamaşığı açıldı* (V.Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 63).

QAPALAQ – qarğı və ya qamışdan hörülmüş qapı. – *Nə bunlardan qoyun ağılına qapalaq çıxar* (B.Bərdəli. Bürkü. Azərb. jurnalı, 1991, №5, səh. 63). – *Birini qapalaq yerinə, o birilərini də çəpərə yerinə düzərsən* (B.Bərdəli. Bürkü. Azərb. jurnalı, 1991, №5, səh. 63).

QAPSIMAQ – qapıb götürmək, tez qapmaq. – *Elə belə bazburutlu olduğum üçün də qohumlarım tez-cə qapsıyıb götürdülər* (Ş.Həsənoğlu. Qapalı dünyalar. Azərb. jurnalı, 1991, №1, səh. 62).

QARABADDAX – kifir, çirkin, qara-çirkin, neybət. – *Bu*

qarabadda sizdə işləyir? (Ə.Babayeva. Rəngbərəng adamlar. Azərb. jurnalı, 1989, №1, səh. 10).

QARABAĞINA – qarasına, əl havasına. – *Qarabağına tez qazı söndürüb, pəncərəni açdım* (R.Tağızadə. Vahid Əsədovun ölümü. Ulduz, 1991, №7, səh. 18).

QARAÇUXA – bəxt, tale, şans. – *Nə bəndə günahkar, nə də ki, xalıq; Yatan qaraçuxam, haqdır ki, yatır* (Z.Qaratorpaq. Xəncər. Ulduz, 1989, №1, səh. 47).

QARADABAN – uğursuz. – *Ürəyindən belə bir qaradaban duyğu keçdisə də, onu açıb ağartmadı* (Ə.Mustafayev. Novruzgülü açmamış. Azərb. jurnalı, 1987, №7, səh. 36).

QARAQAPAQ – samovarın odunu söndürmək üçün bacasının üstünə qoyulan dəmir əşya. – *Qaraqapağını basıb bu sovxanı söndürə bilmirsən* (Y.Həsənbəy. Adi suyun şəfası. Ulduz, 1991, №9-10, səh. 72).

QARA-QARIXIQ – təngənəfəs, tələsik, qaça-qaça. – *Bir də gördüm ki, dağalın gədəsi özünü qara-qarixıq yetirdi* (İ.İsmayılov. Ocaq daşı. Ulduz, 1991, №4, səh. 86).

QARALANMAQ – adı qaralanmaq, qara dəftərə düşmək, adı haqq-nahaq pisliyə çəkilmək. – *Sirik səmtdə, o üz Alyanlı meşələrində çarpışmada basılmış düşmən sinfin salamat qalmış adamları daldalara çəkilib, oradan maritmağa başladığında, onların sığındığı dağlar, meşələr, hətta su içdikləri bulaqlar, kəhrizlər də yağılar məskəni, qaçaq-quldur oylağı tək qaralanmışdı* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 46).

QARAMAT I – xəyalət. – *O, deyinti dolu səslə pıqqıldaya-pıqqıldaya qaramat tək əyləşir* (Şahmar. Qoyungöz. Ulduz, 1988, №8, səh. 34).

QARAMAT II – qəmli, qüسسə, kədər, bədbinlik dolu. – *Hatəmخان bunumu güdüirdü, yoxsa qaramat xosmada laldinməz davranmağa elə alışmışdı ki, oyun şərti heç onun eyninə gəlmirdi?* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 14). – *Bu axşam süfrə başında olmayanların*

çoxunu qaramat yuxusundan oyatmışdı (Ə.Babayeva. Rəngbərəng adamlar. Azərb. jurnalı, 1989, №1, səh. 37).

◇ **QARAMAT ATMAQ** – kül vermək. – *Əllərini qoşalayıb arxalarınca qaramat atdı* (V.Nəsib. Köhnə hamam içində. Azərb. jurnalı, 1987, №6, səh. 38).

◇ **QARAMAT ÇEVİRMƏK** – bax: qaramat atmaq. – *Şehli kişiyyə qaramat çevirdi* (Ə.Əmirov. Tapanca. Ulduz, 1988, №8, səh. 3).

QARANOY – dost, yaxın, ən yaxın sirdaş, ən yaxın adam. – *Qaranoyları hamısı həmin əhvalatı, demək olar ki, acqarına yüz dəfə eşitmişdilər* (V.Nəsib. Bir atımlıq barıt. Ulduz, 1987, №10, s. 8). – *Domino oynamağa gələn qaranoylara, tezcə xəbər verməyə getdi* (V.Nəsib. Miriş, sağdış, solduş. Ulduz, 1988, №11, səh. 7).

QARASU – arxdan və ya artezian quyusundan gələn su. – *Özüm öz gözlərimlə kərən-kərən görmüşdüm ki, ilin bu vaxtında bax bu yolun sağında-solunda gölməçələrdə, qarasu duracaqlarında, axmazlarda ördək-qaz sürü-sürü üzüşərdi* (B.Bayramov. Üzlü-astarlı günlər. Azərb. jurnalı, 1989, №11, səh. 58).

◇ **QARA TANIMAQ** – oxuyub-yazmağı bacarmaq. – *Qara tanımağa bizi şirnikdirməkdən ötürü belə-belə zadlardan çox danışardı* (V.Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 63).

□ **QARAT OLMAQ** – heç olmaq, talan olmaq. – *Eh, ay qızım, mənim ömrüm dava vaxtı qarat olub* (M.Əliyev. Xatirə. Azərb. jurnalı, 1987, №8, səh. 117).

QARĞAŞA I – ağırlıq, yük, əziyyət. – *Dağların qarğaşasını elat, elatın dərd-sərini dağlar çəkirdi* (İ.İsmayılov. Əzrayıl. Ulduz, 1989, №1, səh. 21). – *Evin bütün qarğaşası bu üç bacının, əzab-əziyyəti nənəmin üstünə düşüb* (N.Qənbər. Babamın son nağılı. Ulduz, 1988, №12, səh. 16).

QARĞAŞA II – anarxiya. – *İdman oyunu başlayandan bura-dək başvermiş, ŞKM-də törənmiş bütün “yüngülləşmə” qarğaşası Gər Xəlilin Mürşüdə və onun sağdışı Cəmşidə büsbütün*

ayandı (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 72).

QARINXORLUQ – qarınqululuq, acgözlük, görməmişlik. – *Adamları qonaqpərvər görüb, qarınxorluğa başlamışdıq* (N.Mirzəxanov. Təmiz hava. Azərb. jurnalı, 1987, №9, səh. 116).

◇ **QARIN OTARMAQ** – qarnını onun-bunun qapısında, orda-burda, onun-bunun hesabına doyurmaq. – *Onun-bunun çörəyi ilə qarın otarmaq lap adətə çevrilmişdi* (N.Mirzəxanov. Təmiz hava. Azərb. jurnalı, 1987, №9, səh. 116)

QARPINMAQ – sülənmək. – *Türk görəndə tülkü kimi qırpınıb; Ac olanda sucağında qarpınıb* (M.Şükür Məchul. Düşübdü. Ulduz, 1991, №3, səh. 31).

QARPMQAQ – qapmaq, cəld götürmək. – *Işdı əlinə düşsə, onda əsgər o almanı elə qarpır, elə dişinə çəkirdi ki, elə bil bir dilsiz-ağızsız ağacın yetirdiyi, büsbütün qorxusuz tamı dadmır, bomba, qumbara yeyirdi* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 45).

QARTALMAQ – bərkimək. – *Baxdılar ki, onları suya gətirən atlar qartalıb taxtaya döndülər* (İ.İsmayılov. Əzrayıl. Ulduz, 1989, №1, səh. 15).

QARTANLIQ – paya, dayaq. – *Çürük qaratikan çəpərlərinin çürüyən qartanlığı əzik-əzik olub, dağılıb* (İ.İsmayılov. Ocaq daşı. Ulduz, 1991, №4, səh. 90).

QARTDANMAQ – qaşınmaq. – *Qızıl inəyin axşam-səhər qartdandığı bir parça çala yeri də çox görmüşdülər* (B.Bərdəli. Bürkü. Azərb. jurnalı, 1991, №5, səh. 54).

QAŞBƏND – baş örtüyünün altından alına bağlanan ləçək. – *Zərifə xanım qaşbəndini açıb, tərini sildi* (Q.Xəlilov. İsfahan halvası. Ulduz, 1990, №1, səh. 25).

◇ **QATIXLAŞA DÖNMƏK** – əzik-üzük olmaq. – *Oğlanın üzgözü qatıxlaşa dönmüşdü* (N.Rəsulzadə. Ulduzlar altında. Azərb. jurnalı, 1990, №2, səh. 75).

QATIQ EYMƏSİ – keçi, qoyun dərisindən pendir, şor, qatıq yığmaq üçün qazırlanmış dəri. – *Mazan bağı boşaldıqca köpəciyi yavaş-yavaş yatan qıvcırmış qatıq eyməsinə dönəndən sonra o kişi onu yenə “barkə” çəkmişdi* (İ.Qarayev. Bir kəndin uşaqları. Azərb. jurnalı, 1990, №10, səh. 124).

QATMA – keçmişdə varlı, vəzifəli şəxslərin və ya hərbiçilərin bellərinə bağladığıları qızılı və sarı saplarla hörülmüş şərird. – *Belinə bir qatma bağlamışdı, qotazları cüt sallanıb yırğalanırdı* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 32).

QATMA – balaca ot tayası. – *Kimin bir qatmasına göz dikmişdik biz?* (B.Bərdəli. Bürkü. Azərb. jurnalı, 1991, №5, səh. 74).

QAVLAMA – ağzı qapaqlı mis qab. – *İki dana, iki diyə, bir də artıq qurutmaqda olan, gündə bir qavlamadan artıq süd verməyən inəyi vardı* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 78).

QAYIM – möhkəm. – *Qorxunun tabut mıxları nə qayımış!* (R.Ulusel. Arazboyu. Ulduz, 1989, №5, səh. 16).

◇ **QAYIM KƏSMƏK** – kökündən baltalamaq, kökündən vurmaq. – *Zöhrab asta basıb, qayım kəsdi* (V.Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 70).

QAYIMLAŞMAQ – möhkəmlənmək. – *Ailə təzəcə qayımlaşdığı vaxtda Gülnarənin heç kəsə bir söz demədən uzaq yola çıxması könlünü açmırdı* (Ş.Süleymanov. Qisas. Ulduz, 1988, №4, səh. 3).

QAYIŞBALDIR – zirək, qocaq. – *Südəcər doğulmuş üç qayışbaldır oğlu və bir dilotu yemiş qızı vardı* (V.Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 26).

QAVSAMAQ – çəkib almaq. – *Nəyi var qavsıyıb alarlar əlindən* (S.Əhmədov. Gülməli kişinin axırı. Azərb. jurnalı, 1988, №3, səh. 53).

QAYSAR OLMAQ – soyuqlamaq, ciyərlərinə soyuq dəymək <ata aiddir>. – *Kimin atı qaysar olsa, kimin atına çər dəysə, kimin atının gözü naxına gətirsə, keçöy olsa, sürərdi birbaşa*

Həsənin yanına (Q.Əlismayılı. Yelqıran. Ulduz, 1990, №1, səh. 11).

QAYSAVA – yağda bişirilmiş qaysı və kişmiş. – *İtin axmaq-lığıdır, qaysavadan pay umar* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 48).

QAZI – lovğa, ədalı. – *Qazı səsin üstündən bir yapışqan səs* (R.Ulusel. Arazboyu. Ulduz, 1989, №5, səh. 11).

◇ **QAZINI ALMAQ** – yerində oturtmaq, dərslərini vermək. – *Sən öləsən Fantazın qazını elə alıb ki, əməlli-başlı muma döndərib* (N.Qənbər. Başsız meyit. Azərb. jurnalı, 1989, №6, səh. 154).

QAZMA – külüng. – *Qazmasının ağzı yaman korşalib* (Ə.Əzimzadə. Arandan gələn adam. Ulduz, 1988, №3, səh. 6).

QAZNAĞ – yarğan. – *Bəbir hələ evdən çıxanda bu qaznağı bəlləmişdi* (T.Hüseynov. Yanıq Abdullanın yuxuları. Azərb. jurnalı, 1991, №4, səh. 40).

QƏBİH – səhv, qəbahətli. – *Bundan sonra şüurlu və ya yarım-şüurlu bir halda qəsdən, ya da bəlkə yarımqəsdən bir qəbih iş görür* (Anar. İztirabın vicdanı. Azərb. jurnalı, 1989, №4, səh. 41).

QƏDƏH – pambıqdan toxunma sadə və ucuz parça, tünd göy rəngə boyanmış bez. – *Mürsəl kişi mıxdan asılmış qədəh pencəyinin cibindən bir siqaret çıxarıb, alışırdı* (A.Dadaşov. Ceviz ağacı. Azərb. jurnalı, 1992, №5-6, səh. 132).

QƏHMƏR – arxa, dayaq. – *Rahatlıqla nəfəs alıb, özünə qəhmər tapmış kimi tələsik qonşusuna döndü* (Ə.Həsənov. Bağ evi. Ulduz, 1988, №6, səh. 14).

◇ **QƏHMƏRLİK GÖSTƏRMƏK** – qahmar çıxmaq, tərəfində olmaq, tərəfini tutmaq, arxa durmaq. – *Başqa sözlə, o Şura hökumətinin düşmənlərinə qəhmərlik göstərmişdi* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 53).

QƏQƏNİ I – avam, heç nədən başı çıxmıyan <adam>. – *Allahın bir fağır qəqənisi də yeri gələndə pələngə dönərmiş* (V.Nəsib. Bir atımlıq barıt. Ulduz, 1987, №10, səh. 9).

QƏQƏNİ II – kaftar. – *Ay səni qax kimi qurumuş qoca qəqəni* (V.Nəsib. Köhnə hamam içində. Azərb. jurnalı, 1987, №6, səh. 29).

QƏLBİDƏN – ucadan, yüksəkdən. – *Nənəm deyərdi ki, cavanlıqda qəlbidən bayatı çağırardı* (N.Qənbər. Babamın son nağılı. Ulduz, 1988, №12, səh. 11).

QƏLBİ – yuxarı. – *Su onun kəmər yerindən qəlbidə dururdu* (Ə.Mustafayev. Novruzgülü açmamış. Azərb. jurnalı, 1987, №7, səh. 14).

QƏLBİLƏNMƏK – yüksəlmək, ucalmaq, qalxmaq. – *Kəs başımı, qoy ayağının altına, bir baş da qəlbilən* (İ.Məlikzadə. Qırmızı yağış. Azərb. jurnalı, 1987, №1, səh. 12).

QƏLİB-QANTARĞA – yüyən, cilov. – *Onda bu papaq sərgisi, buxara dəriləri, qəlib-qantarğa pis kökə düşəcək* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 57).

□ **QƏLİYƏTLİK ELƏMƏK** – qulaq asmaq, dinləmək, əməl eləmək. – *Sən ki, böyük deyənə qəliyətlik eləmirsən, sənənlə danışmağa dəyməz* (N.Qənbər. Babamın son nağılı. Ulduz, 1988, №12, səh. 25).

□ **QƏMİŞ OLMAQ** – mane olmaq. – *Başlamaz, inşallah, yaponlar qəmiş olmasa* (Y.Səmədoğlu. Bayatı Şiraz. Ulduz, 1987, №2, səh. 28).

QƏNBƏR I – sadıqlıq. – *Bu atın qənbəri haqqı, mən mərdiməzar adam deyiləm* (Q.Əlismayılı. Yelqıran. Ulduz, 1990, №1, səh. 13).

QƏNBƏR II – çay daşı. – *Bir-birinin ardınca ona sataşanların, yanından şütüyüb arabada keçənlərin meyitlərini qənbər döşənmiş yerə sərir* (N.Rəsulzadə. Ulduzlar altında. Azərb. jurnalı, 1990, №2, səh. 69). – *Elə bil ki, məhəllədəki dalanların, evlərin divarları, qapıları, pəncərələri, küçəyə düzülmiş qənbərlər bir-birinə xəbər verirdi* (Elçin. Ölüm hökmü. Azərb. jurnalı, 1989, №6, səh. 12).

QƏNBƏRLİK – çay daşı döşənmiş yer. – *Şəhərin enişli-yoxuşlu, dolanbaç küçələrindəki qənbərliklərə asfalt basılmışdı* (A.Dadaşov. Bir vedrə şorba. Ulduz, 1990, №10, səh. 10).

QƏNSƏ – məhəllə. – *Bir dəfə elə bu vaxtlar nəyəsə aşığı qənsələrə enmişdi* (Z.Ağbabalı. Səbrlə başlanan gün. Ulduz, 1990, №9, səh. 9).

QƏNŞƏR – qarşı, qabaq, ön. – *Ayaq saxlayıb, qənşərimdə dayandı* (Ş.Həsənoğlu. Qapalı dünyalar. Azərb. jurnalı, 1991, №1, səh. 59). – *Çingiz yaxınlaşıb “Semiçka Cabbarın” qənşərində çöməldi* (İ.Məlikzadə. Semiçka Cabbar. Ulduz, 1988, №5, səh. 30). – *Vələd özündən böyük qardaşıyla qabaq-qənşər oturub, gözlərini dikmişdi onun ağzına* (İ.Məlikzadə. Qırmızı yağış. Azərb. jurnalı, 1987, №1, səh. 10).

QƏRƏL – qədər, hədd. – *Çayın da, elə suyun da öz qərəli var* (N.Qənbər. Babamın son nağılı. Ulduz, 1988, №12, səh. 13).

QƏRƏM – bax: ilmüdam. – *Qağacığazının dərdi olsun, dedim, sənin kimi bacının ürəyinə ki, yaxşılıqlarına qərəm kor oldun* (Ə.Bağirov. Köhnə kişi. Azərb. jurnalı, 1988, №4, səh. 19).

QƏRSƏK – qozun dəydikcə yarılıb tökülən üst qabığı. – *Ağacın üst hissələrindəki cevizin qərsəyi çatlamışdı* (T.Mahmud. Uzaqda dağlar görünür. Azərb. jurnalı, 1989, №12, səh. 31).

QƏRTMƏKLƏNMƏK – sərtləşmək, daşlaşmaq, bərkimək. – *Amma hər dəhşəti görüb, ürəkləri qərtməklənmiş bu adamlar uşaq kimi köyrəlirdi* (Anar. İztirabın vicdanı. Azərb. jurnalı, 1989, №4, səh. 31).

QƏŞMƏRLƏNMƏK – lovğa-lovğa, əda ilə oturmaq, yerinə sahib çıxmaq, yerini tutmaq. – *Ayə, bir hələ də görüm sən haranın dığasısan ki, keçib özgənin yerində qəşmərrənmişən* (V.Nəsib. Hər lən baba. Azərb. jurnalı, 1990, №3, səh. 71).

QƏŞMƏRRİ GƏZMƏK – lovğa-lovğa gəzmək, özünü təlxək kimi aparmaq, ədəbazlıq etmək. – *Mənim çox şey yadıma gəlirdi, ilk siqaretin dadı, qonşu kəndə kinoya getməyimiz, “qəşmərr-i” gəzməyimiz* (E.Əlləzoğlu. İllərin ağırlığı. Ulduz, 1991, №11-12, səh. 69).

QƏTDƏNMİŞ – yonulmuş. – *Hətta səbrlə qətdənmiş rəngli karandaşlara belə sonuncu dəfə baxırmış kimi tez-tez köksünü ötürürdü* (A.Şəruri. Gecə əməliyyatı. Ulduz, 1987, №8, səh.35).

QƏTƏCƏR – təzə, təptəzə, geyilməmiş, istifadə olunmamış. – *Bir anlıq özünü qətəcər libasında gördü* (Ə.Hacızadə. Dünyanı tanı. Azərb. jurnalı, 1989, № 3, səh. 70).

QƏYYUR – qeyrətli, el dərdi çəkən. – *İstəməzsən ki, mənim bu qəyyur qoşunlarım sənin qarabağlılarını qılıncdan keçirsinlər* (A.Abdulla. Batmanqılınc. Ulduz, 1988, №1, səh.23).

QƏZİL – keç i tükü. – *Odur ki, bu sözün Gər Xəlilin ağzından çıxmağıyla Çarxçıoğlu boz kətan kömləyinin qəzil çatını əllərində sahmanlayıb gözdən keçirdi* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 41). – *Bu işi Hətəmخان özü də görə bilərdi, qatır gücü vardı, dizini tayın altına verib, basıb aşırırdı qəzil çuvalı dəni tükənmiş dənniyə* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 13).

QICANMAQ – vurmaq üçün əlinmi qaldırmaq, vurmaq istəmək. – *Bilirdi ki, qıcanacaq, ancaq vurmayacaq* (F.Qoca. Kələfin ucu. Azərb. jurnalı, 1987, №10, səh. 24). – *Bir də gördüm ki, bacımın əlində çəngəl, mənimkində bıçaq qapının ağzında qıcanıb durmuşuq* (S.Nəzirova. Ümid ulduzu. Ulduz, 1990, №12, səh. 49).

QIFŞIMAQ – turşumaq. – *Bu tər iyi bir az qifşimış olsa da, uşağa xoş gəldi* (Ə.Əmirov. Tapanca. Ulduz, 1988, №8, səh. 11).

QIJOV – çayın sürətlə axan yeri. – *Qızılı rəngli söyüd kökləri suyun qıjov yerində gah üzə çıxır, gah da dərinə yox olurdu* (E.Əlləzoğlu. İllərin ağırlığı. Ulduz, 1991, №11-12, səh. 68).

QILDIQSIZ – dinsiz, məzhəbsiz. – *Aya, a qıldıqsız, bu niyə ağroy oldu, bu xoşu?* (M.Süleymanlı. Səs. Azərb. jurnalı, 1988, №1, səh. 23). – *Bu nədir, ay qıldıqsız?* (T.Hüseynov. Qartal müqəvvası. Azərb. jurnalı, 1990, №1, səh. 112).

QILIQLAMAQ – söz almaq üçün qılığına girmək. – *O gələnədək Cəmşid Xəlili qılıqladı* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 58).

◇ **QIL YAZMAQ** – hədəfdən yan keçmək, sovuşmaq. – *Qılinc qıl yazdı* (F.Eyvazlı. Düyünlü günlər. Ulduz, 1989, №8, səh. 9).

QIMCIRLAMAQ – atmaq, tullamaq. – *Odur ki, hərəsini bir tərəfə qımcırlayıb, özümü dağlara verdim* (V.Nəsib. Addan ada. Azərb. jurnalı, 1992, №11-12, səh. 21). – *Bu butulkaların hərəsini bir yana qımcırlayın* (V.Nəsib. Hərnlənbaba. Azərb. jurnalı, 1990, №3, səh.71). – *Qabağını kəsib, döşündən itələmək istəyən Səfiyyə arvadı yana qımcırladı* (V.Nəsib. Köhnə hamam içində. Azərb. jurnalı, 1987, № 6, səh.21).

QIMIR – hirs, hikkə. – *Çox vaxt da ürəyindəki qımırı dilinə gətirirdi* (Ə.Əzimzadə. Cehiz. Ulduz, 1990, №5, səh. 9).

QIMZANMAQ I – istəmək. – *Qımzandı ki, Namazalının qararasınca söyə* (Q.Əlismayılı. Yelqıran. Ulduz, 1990, №1, səh. 12).

QIMZANMAQ II – durmaq, qalxmaq, tərپənmək. – *Daş olub kötüyün üstünə yapbanmış qonaqsa yerindən qımzanmadı* (Ə.Əzimzadə. Arandan gələn adam. Ulduz, 1988, №3, səh. 5). – *Əvvəl-əvvəl çarpayından qımzanıb tərپənə bilmədi* (N.Qənbər. Boğanaq. Azərb.jurnalı, 1991, №11-12, səh. 116).

QIPIX – əyri. – *Qoçəli onun saqqalsız üzünə, elə bu şişəyincə buynuzu tək qıpx, sallaq bığına göz qoydu* (S.Əhmədov Gülmalı kişinin axırı. Azərb. jurnalı, 1988, №3, səh. 63).

QIPPIĞAN – qırxbuğum. – *Axşama lap az qalanda onun qarşısını, əl-ətəyini əvəlik, qıppığan və göy saçaqlı ələyəzin bürüdüyü böyük bir dağ kəsdi* (Əlabbas. Güdaz. Azərb. jurnalı, 1992, №7-8, səh. 154).

QIRCAŞMAQ – büzüsmək. – *Kündə sifəti yastılaşıb, qırcaşdı* (V.Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 85).

QIRCIL – daş. – *Bənövşələr qircil altda can verir* (B.Fərman. Sevincim-əzabım. Azərb. jurnalı, 1991, №11-12, səh. 29).

QIRIM I – görkəm, təhər-töhür, görünüş, hal, əhval, tövr. – *Onda bu dəfəki kimi qırımı sərt deyildi* (Ə.Mustafayev. İçindən asılmış adam. Ulduz, 1989, №2, s. 12). – *Qurban kişinin qırımını görüb indicə çıxdığı kolluğa tərəf gerilədi* (Ə.Əmirov. Tapanca. Ulduz, 1988, № 8, səh. 9).

QIRIM II – fikir, məqsəd. – *Fərhad gördü ki, yox, qırımım ayrıdı* (Anar. Ürəyim ağrır. Azərb. jurnalı, 1989, № 4, səh. 25). – *Fikirləşdi, qırımını görüb özünə yığılar, uşaqlıq elədiyini qanar* (S.Budaqlı. Fevral. Ulduz, 1987, № 4, səh. 5).

QIRIMLI – layiqli, görkəmli. – *Donluğundan mənə qırımlı bir şal alarsan* (V.Nəsib. Yeddi leylək. Ulduz, 1988, №11, səh. 21).

QIRILDATMAQ – boş-boş danışmaq. – *Ona nə deyirsən ki, Fərhad özü də bunnarnan bunnar kimi qırıldadırdı* (Anar. Ürəyim ağrır. Azərb. jurnalı, 1989, №4, səh. 23).

QIRIŞMAL – zarafat xarakteri daşıyan, “fırıldaqçı” mənası ifadə edir. – *İkincisi, Nazlı o qədər zərif və incə bir candı ki, Pəğib kimi bir qırışmalın onun üstə cəzalandırıldığını Gər Xəlil birmərrə şəninə sığışdırmazdı* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 40). – *Ay, qırışmal, əmini tamam yaddan çıxartmışan* (Ş.Süleymanov. Qisas. Ulduz, 1988, №4, səh. 18).

QIRMA – nazik qozası. – *Onun əvəzinə çırthaçırtla yanan palıd qırmaları danışdırdı* (Ə.Əzimzadə. Arandan gələn adam. Ulduz, 1988, №3, səh. 23).

QIRMA YAĞIŞ – iri, qırma şəklində olan yağış. – *Burada çiskin olanda orda şək-şübhəsiz qırma yağışdı* (Ə.Mustafayev. Novruzgülü açmamış. Azərb. jurnalı, 1987, №7, səh.8).

QIRPINMAQ – özünü yığışdırmaq, çəkinmək. – *Türk görəndə tülkü kimi qırpınıb; Ac olanda sucağımda qarpınıb* (M.Şükür Məchul. Düşübdü. Ulduz, 1991, №3, səh. 31).

QIRTADAN – diz-dizə. – *Hər oğulun işi deyildi ha, heç nə soruşmayıb qirtadan əyləşə o kişiylə üzbəüz* (V.Nəsib. Bir atımlıq barıt. Ulduz, 1987, №10, səh. 8).

QIRTDİRNAQ – simic, xəsis, qıymaz. – *Qırtdırnaq olma, ə* (İ.Məlikzadə. Dolaşaların Novruz bayramı. Azərb. jurnalı, 1988, №5, səh. 52).

QIRTMAQ – oturmaq. – *Gör necə də ədəb-ərkanla qırtıb ey* (Ə.Əzimzadə. Cehiz. Ulduz, 1990, №5, səh. 17).

QIR VERMƏK – nazlanmaq, naz eləmək, naz satmaq. – *İt qızı da hamıya qır verir* (E.Əlləzoğlu. Dana əhvalatı. Azərb. jurnalı, 1992, №11-12, səh. 124).

QISIRQANMAQ – xəsislik etmək, qıymamaq, çox görmək, heyifsilənmək, heyfi gəlmək, müzayiqə etmək. – *O evə niyə qısırqandı axı?* (Şahmar. Qəndi sinab. Ulduz, 1988, №8, səh. 44).

QISQILAMAQ – hədə-qoru gəlmək, məcbur etmək, divara dirəmək. – *Alt-üst mülkün bir otağında qısqılayıb, hər şeyi, bütünü havadar və simsarların adını dedirdincə, ola bilsin, Cəmşidin adı qaralana idi* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 34).

QIY – gözün ucu, yan tərəfi. – *Əlini uzadıb gözlərinin qıyını sığadı* (A.Mustafazadə. Qaraçuxa nağılı. Ulduz, 1987, №4, səh. 32).

QIYXIRMAQ – bərkdən qışqırmaq, qıy vurmaq, qıyyə çəkmək. – *Cəbi bu qatmaqarışıq yuxunun içində, qan-tərə batmış sifətini, başını yorğanin altında gizlətməyə çalışaraq, hələ də qıyxırırdı* (N.Qənbər. Başsız meyit. Azərb. jurnalı, 1989, №6, səh. 119). – *Üzünü katibə tutub qıyxırırdı* (N.Qənbər. Boğanaq. Azərb. jurnalı, 1991, №11-12, səh. 64).

□ **QIYI OLMAMAQ** – ağızda söz saxlamamaq, ağızının qıfılı olmamaq, ağız yırtıq olmaq. – *Qıza pul haqqında heç nə deməyin, ağızının qıyı yoxdur* (Y.Həsənbəy. Adi suyun şəfası. Ulduz, 1991, №9-10, səh. 74).

QIYNAQLI – dırnaqlı, caynaqlı. – *Lulux qıynaqlı əllərini göydə oynatdı* (Q.Mehdi. Oyun. Azərb. jurnalı, 1991, № 11-12, səh. 34).

QIZIRĞALANMAMAQ I – xəsislik etməmək. – *Heç nəyə qızırğalanmadan yaşaya bilərdi* (S.Budaqlı. Fevral. Ulduz, 1987, №4, səh. 9).

QIZIRĞALANMAMAQ II – heyfi gəlməmək, müzayiqə etməmək. – *Qiymatınnan da qızırğalanma* (T.Hüseynov. Gecə məhkəməsinin hökmü. Azərb. jurnalı, 1988, №5, səh. 66).

QIZIRQANMAQ I – əsirgəmək, xəsislik etmək. – *İndi isə bir sualına cavab ver: Hansı valideyn imkanı ola-ola uşağına qızırqanar?* (N.Rəsulzadə. Bəd xəbər. Ulduz, 1988, №2, səh. 22).

QIZIRQANMAQ II – qısqanmaq. – *Bir ara ürəyimdə atama da qızırqandım* (S.Nəzirova. Ümid ulduzu. Ulduz, 1990, №12, s. 63).

QİJƏNMƏK – bax: qıcanmaq. – *Qijənib vurmayaqlara oxşardı* (Ə.Sahib. Ovçu Cəbrayılın tulaları. Ulduz, 1990, №12, səh. 27).

QOBU – dərə. – *Qobudan, qadan alım* (S.Səxavət. Qızıl təşt. Ulduz, 1987, №7, səh. 21).

QOCUNMAYA DÜŞMƏK – sakit otura bilməmək, yerində qurcalanmaq. məc. mənada: qarın ağrısına düşmək, qaşınmaya düşmək. – *Qocunmaya düşüb yerlərində dingildəyənlərə, ağız marçıldadanlara gözlərini bəraltdi* (V.Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 92).

QODUQLUQ – həbsxana. – *Əlacı olsaydı məni çoxdan soxmuşdu qoduqluğa* (S.Səxavət. Qızıl təşt. Ulduz, 1987, №7, səh.12).

QOLATMALAMAQ – çapalamaq, əl-qol atmaq. – *Salah qaçmaq üçün qolatmalayıb, əlini sahildəki söyüdüün budağına yetirsə də, sudan çıxmağa imkan tapmadı* (T.Hüseynov. Yanıq Abdullanın yuxuları. Azərb. jurnalı, 1991, №4, səh. 64).

QOLAYCA – yüngülcə, yüngülvari. – *Qarı təzəcə əriyib, üzü bir qolayca qaysaq bağlamış torpaqda heyvan ağızı üstə yerə gəlirdi* (Əlabbas. Güdaz. Azərb. jurnalı, 1992, №7-8, səh. 132).

QOMARĞALAMAQ – mühasirəyə almaq, ətrafını sarmaq, əhatə etmək. – *Onu qomarğalayan tazılar əl çəkmədi* (F.Eyvazlı Düyünlü günlər. Ulduz, 1989, №8, səh. 4).

QOMARLAMAQ – bax: qomarğalamaq. – *Qomarlasaq, bəlkə diri tuta bilək* (T.Hüseynov. Yanıq Abdullanın yuxuları. Azərb. jurnalı, 1991, №4, səh. 49).

QOM-QOM – dəstə-dəstə. – *Yoxsa əgər qom-qom soğan padşah və onun əlaltılarının gözüinə yüngül görünsə, oradaca Gər Xəlilin əmriylə qomları açıb yenidən artıq-artıq bağlayar, qiyməti də bircə qomun qiymətinə endirilərdi* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 72).

QONDARA – dabanı hündür ayaqqabı. – *Bu səhər Mirzə Qafar müəlim döş-dabanı ağır, üstündə bir şələ gözək çatılmış qara qondara geymişdi* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 64).

QONUŞMAQ – əlaqə saxlamaq. – *Sədr, buğaltr-kassir gündüzlər adam göndərmək yoluyla qonuşurdular* (Z.Bayramlı. Qız Pərinin oğlu. Azərb. jurnalı, 1992, №7-8, səh. 102).

QORXANA-QORXANA – qorxa-qorxa, ehtiyatla. – *Qurd-yaxa ayağa qalxıb, qorxana-qorxana qıza baxdı* (Ş.Həsənoğlu. Günəş ardınca. Azərb. jurnalı, 1991, №5, səh. 88).

QOVAN – arı yuvası, arı pətəyi. – *Ondan altı-yeddi addım o yana Əlosman durmuşdu üzü qovana tərəf* (Ə.Bağirov. Köhnə kişi. Azərb. jurnalı, 1988, №4, səh. 43).

QOVŞURULMAQ I – qıvrılmaq. – *Şofer onun sinəsini bu dəfə bərk sıxçaladı, sıxcalayanda həm qovşuruldu, həm də sinəsini xırlıtılı bir gərlik tutdu* (İ.Qarayev. Bir kəndin uşaqları. Azərb. jurnalı, 1990, №10, s. 114). – *O, çaşbaş halda yerində qovşurulanda, Dilşad əsəbi halda yerindən dik atılıb, qapıya doğru getdi* (C.Kəlayev. Dəhşət. Ulduz, 1990, №7, səh. 63).

QOVŞURULMAQ II – gərnəşmək. – *Müslüm ayaqlarının uyuşğunu açmaq üçün otluqda gəzindi, əllərini belində çataqlayıb qovşuruldu* (Ə.Mustafayev. Novruzgülü açmamış. Azərb. jurnalı, 1987, №7, səh. 53).

QOVŞURULMAQ III – qıvrıla-qıvrıla qalmaq, narahat olmaq. – *Dilxorçuluqdan bərk qovşuruldu* (V.Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 53).

QOVUZ – arpa və ya buğda qabığı, dənli bitkilərin qabığı. – *Qar yumşaq – elə bil buğda qovuzuydu* (A.Kamal. Sürəkçi. Ulduz, 1989, №1, səh. 36).

QOVZAMAQ – qaldırmaq, etmək. – *Umudun atasıyla inqilab qovzamışdı* (A.Abbas. Günəşə at çapan uşaq. Azərb. jurnalı, 1989, №2, səh. 75).

QOVZANMAQ – özünü çəkmək, dartmaq, lovğalanmaq. – *Bunların qarşısında qovzanıb, qollarını ata-ata, burcuna-burcuna ötüb keçdi* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, № 5, səh. 25).

QOZANAQ – şirniyyat növüdür, yumru formada içi ballı olur. – *Dini-imanı yanıldan ballı qozanaqları gül suyu ilə atirlənmiş çayla ötürdükcə xalamın qonaq gedəndən sonra bizimlə dalaşacağını da unudurdu* (S.Nəzirova. Tale damğası. Azərb. jurnalı, 1991, №7, səh. 25)

QOZ QARAMASI – yetişməmiş yaşıl qoz. – *Gilas deyil, az qala hərə bir qoz qaramasıydı* (S.Nəzirova. Tale damğası. Azərb. jurnalı, 1991, №7, səh. 12).

QOZLA – araba və fayton kimi miniklərdə sürücü oturan yer. – *Mehdiqulu kişi çətinliklə qozladan düşüb: – Ya Allah – dedi* (Ə.Əmirov. Tapanca. Ulduz, 1988, №8, səh.18).

QOZLANMAQ – lovğalanmaq, özünü göstərmək, qürrələnmək, öyünmək. – *Biri sənin kimi çox qozlanırdı* (N.Rəsulzadə. Ulduzlar altında. Azərb. jurnalı, 1990, №2, səh. 102).

QUQUQU – adətən özünə yuva tikməyib, özgə quşların yuvasında yumurtlayan, boz, çil-çil, uzunquyruq meşə quşu. – *Niyə ququ kimi tək qalırdın burda?* (Ə.Həsənov. Bağ evi. Ulduz, 1988, №6, səh. 13).

QULABAN – artırma. – *Qağa, qulabanda bir nabaləd adam var, səni soruşur* (B.Bağirov. Uzaq günlərin damcıları. Azərb. jurnalı, 1989, №3, səh. 145).

QULMAN – idbar, cirkin, qorxunc. – *Çuçelanın qulman sifətini gözünüün altınadək tük basmışdı* (Ə.Sahib. Ovçu Cəbrayılın tulaları. Ulduz, 1990, №12, səh. 27).

QUNUC – büzdüm. – *Öküzü öldürüb, qunucunda bıçaq sındırmazlar* (V.Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 13).

QURAQSAMAQ – susuzluqdan quruyub yanmaq. – *Quraqsamış bir arbana misilli kişi idi* (S.Əhmədov. Gülmalı kişinin axırı. Azərb. jurnalı, 1988, №3, səh. 47).

QURAMA I – yalan, quraşdırma. – *Qabağıma çıxمامağundan, adamlaruvun canfəşanlığından duyduğum quramovu* (T.Qəhrəmanov. Qulbeçə. Ulduz, 1988, №9, səh. 9).

QURAMA II – düzəltmə, qayıрма, taxma. – *Sən öl ağzıyın üstünə bir şapalaq çallam, o qurama dişlərin şimişka torbana tökülər* (Ə.Əmirov. Tapanca. Ulduz, 1988, №8, səh. 21).

QURQURU – uzun quyruqlu göyərçin. – *Turac, qırqovul, qurquru sübh nəğmələri oxuyurdu* (Ş.İdrisov. Cavadoğlu. Azərb. jurnalı, 1992, №1-2, səh. 131).

QURUMBOŞ – əliboş, boş əllə. – *Qurumboş üstlərinə getməyəcəkdim ki...* (S.Nəzirova. Tale damğası. Azərb. jurnalı, 1991, №7, səh. 21).

QUŞQUN I – məc. mənada: paqon. – *Quşqunundakı ulduzu çıxarıblar?* (V.Nəsib. Yeddi leylək. Ulduz, 1988, №11, səh. 6).

QUŞQUN II – daşdan tikilmiş çoban dəyəsi. – *Ayə, sənin bu quşqunundan elə kəndin bütün qoruqları ovuc içi kimi görünür* (V.Nəsib. Hərlənbaba. Azərb.jurnalı, 1990, №3, səh. 68).

◇ **QUTA GƏLMƏK** – cana gəlmək, cana doymaq, zəhləsini tökmək. – *Dedi ki, bu inəyi ya sat, ya da kəs, alışma eylə, mələrtisinin əlindən qulağımız quta gəldi* (H.Qasımlı. Gürzalı qohumunu axtarır. Ulduz, 1991, №7, səh. 26).

□ **QUT OLMAQ I** – rahat olmaq, rahatlanmaq, yerinə gəlmək. – *Çataqladığı əllərini hirsindən-hovundan, əsəbini cilovlayıb*

yığıb-yığışdırammadığından narahat-narahat ovub-övkələyirdi, ayaq səsinə çöndü, baxdı, Müslümü gördü, ürəyi qut oldu (Ə.Mustafayev. Novruzgülü açmamış. Azərb. jurnalı, 1987, №7, səh. 9).

□ **QUT OLMAQ II** – qüc, qüvvət olmaq. – *Deyərdik evə çata-
na qədər ürəyimizdə qut olsun* (Ə.Əzimzadə. Arandan gələn
adam. Ulduz, 1988, №3, səh. 25). – *Onu iç, ürəyinə qut olsun*
(V.Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 69).

◇ **QUVA VERMƏK** – ağız-ağıza vermək. – *Nə vaxtdan idi ki,
kəndin itləri heç belə quva verib hüürüşməmişdilər* (Ə.Bağirov.
Köhnə kişi. Azərb. jurnalı, 1988, №4, səh. 23).

QUYRUĞDOĞAN – avqust ayının əvvəli. – *Quyruqdoğan-
dan bəri QəlbininQayasız keçən günlərinin sayı çoxalmışdı*
(Ə.Əzimzadə. Arandan gələn adam. Ulduz, 1988, №3, səh. 17)

QUYULAMAQ – basdırmaq. – *Mənim meyidimi gətirib öz
dədə-baba torpağında quyulayarsan* (Ə.Bağirov. Doğma ocaq.
Azərb. jurnalı, 1987, №3, səh. 76).

QUZEH – şimal. – *Qaraman övladı Əhmədli obasının yal-
yamacına düşür, bulaq başından, güney-quzeh yamaclarından
ot-ələf, bir-bitki toplayır, dərman düzəldir, aşqar çəkir* (S.Əh-
mədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 52).

QUZULAMAQ – dağılmaq, parçalanmaq, ovulub tökülmək. –
Mal damı quzulayıb tökülür (Q.Əlismayıllı. Yelqıran.Ulduz,
1990, №1,səh. 10). – *Taxtalar nədi, bizim barımızda kərpic qu-
zuluyub tökülür* (F.Qoca. Kələfin ucu. Azərb. jurnalı, 1987,
№10, səh. 57).

QÜDVƏSƏR-QÜDVƏSƏR – boş-boş, mənasız. – *Qüdvəsər-
qüdvəsər danışacaq bəxtəvərin qızı* (M.Bəkirlı. Hal. Ulduz,
1990, № 3, səh. 13).

QÜRREH – ağıldan kəm, başdan xarab. – *Ağıldan qürreh
olub yazıq* (E.Quliyev. Kölgəsiz adam. Ulduz, 1989, №6, səh. 3).

QÜRƏH – bax: qürreh. – *Ərkinaz deyirdi ki, oğlan bir az başdan qürəhdi deyəsən* (N.Qənbər. Boğanaq. Azərb. jurnalı, 1991, №11-12, səh. 119).

QÜTTƏBBƏR – dimdik, özündən razı halda. – *O qalxıb çarpayıya qüttəbbər əyləşdi* (V.Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 73).

LAÇINI UÇMAQ – qanı qaralmaq, kefi pozulmaq, əhvalı dəyişmək. – *O məni görəcək əvvəl adətən tutular, laçını uçar, sonra sevaləyə-sevaləyə başımı sinəsinə sıxıb pıçıldayardı* (Ə.Babayeva. Rəngbərəng adamlar. Azərb. jurnalı, 1989, №1, səh. 33).

LAX – boş. – *Əbil işlənə-işlənə ayağına lax olan üzü didik ayaqqabısının burnu ilə yeri eşələdi* (S.Nəzirova. Tale damğası. Azərb. jurnalı, 1991, №7, səh. 14)

LALA – lampanın odluğu. – *Çirağın lalası titrəyib, qızarırdı* (İ.Məlikzadə. Qırmızı şeytan. Azərb. jurnalı, 1992, №9-10, səh. 52).

LALIXLAMAQ – həddindən artıq yetişib korlanmaq. – *Dördü də yetişib, lalixlamışdı* (S.Səxavət. Sanatoriya. Azərb. jurnalı, 1989, №3, səh. 21). – *Lap lalixlayıblar* (S.Səxavət. Qızıl təşt. Ulduz, 1989, №7, səh. 21). – *Lalixlamış qarpız xatirəmin xəkəsinə çevrildi* (S.Nəzirova. Tale damğası. Azərb. jurnalı, 1991, №7, səh. 14).

LALIXDIRMAQ – əzginləşdirmək, xumarlandırmaq, süstləşdirmək. – *Onu peçin istisimi lalixdirmişdi, yoxsa o günlərdən təzəcə çıxıb gəldiyinə görə idi* (İ.Qarayev. Bir kəndin uşaqları. Azərb. jurnalı, 1990, №10, səh. 113).

LALIQLATMAQ – yumşaltmaq, əritmək. – *Yazın axırı olduğundan dağların döşündə yatan qarı gün lalıqladıb tərپətmişdi, sızqarlar birləşib Qumrovçaya tökülən neçə-neçə qol-qanad onun sularına gurluq vermişdi* (Ə.Mustafayev. Novruzgülü açmamış. Azərb. jurnalı, 1987, №7, səh. 20).

LAM-LAM – səssiz-səssiz, lal-dinməz. – *Qantarçayın qırağında olanda çay sakit-sakit, lam-lam axardı* (T.Nüsrətoğlu. Qantar. Ulduz, 1991, №6, səh. 28).

LAPBADANA – lapdan, birdən, qəfildən, gözlənilmədən. – *Kişi gəlib lapbadana qənşərimi kəsir* (H.Zeynalıoğlu. Torpağı sanı yaşa. Ulduz, 1989, №4, səh. 33).

LARI XORUZ – döyüşkən xoruz. – *O aldığı zərbədən ları xoruz kimi gicəlləndi* (Ə.Əmirov. Axirətdən qabaq gəzinti).

Azərbaycan jurnalı, 1989, №4, səh. 138). – *Bunun Hatəmxanın ları xoruzundan üstünlüyü onda idi ki, elin gözü qabağında, günün gün işığında kişənəyirdi* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərbaycan jurnalı, 1987, №5, səh. 15).

LASLANMAQ – əyilmək. – *Laslanıb oldular bizim tayımız* (Ə.Mustafayev. Novruzgülü açmamış. Azərbaycan jurnalı, 1987, №7, səh. 55).

LASTİK – astarlıq parça. – *Təzə qara lastikdən köynək, Gəncə şəvyotundan pencək-şalvar geymişdi* (B.Bayramov. Üzlü-astarlı günlər. Azərbaycan jurnalı, 1989, №11, səh. 20).

LATAYIR – ədəbsiz söz. – *Ağızlarının qıfılını itirmiş sədə-rəklərin pərtöy danışmaları, latayır söyünlərini aşkarca, aydınca eşidirdi* (Ə.Mustafayev. İxtira.Ulduz, 1989, №2, səh. 10).

LAYDUR – bort. – *Sürücü iti maşının üstünə qaldırıb, taxta layduruna bağladı* (M.Süleymanlı. Səs. Azərbaycan jurnalı, 1988, №2, səh. 45).

LAYIŞ – böyük mis qazan. – *Layışdı, qızım-gözüm* (M.Bəkiri. Çöpçü. Azərbaycan jurnalı, 1991, №9-10, səh. 106).

□ **LƏJ DÜŞMƏK** – düşmən olmaq. – *Deyirəm, o vaxtdan məniyə nə yəqin ləj düşüb* (N.Qənbər. Başsız meyit. Azərbaycan jurnalı, 1989, №6, səh. 157). – *Demə, Murad, hamısı it kimi ləj düşüb səninlə* (Ə.Bağirov. Köhnə kişi. Azərbaycan jurnalı, 1988, № 4, səh. 29).

LƏLƏ I – ata. – *Lələ, bunnar da mənim ən istəkli, qardaşdan artıq dostlarımdı* (S.Azəri. Sonsuzluq. Azərbaycan jurnalı, 1990, №11, səh. 85). – *İlqar lələsindən güclü olacaq* (İ.Ərnəfəs. Qaçış. Azərbaycan jurnalı, 1989, №1, səh. 103).

LƏLƏ II – 1. məsləhətçi. 2. böyük. 3. ağa. – *Mənim kefinin lələsən?* (İ.Məlikzadə. Dolaşaların Novruz bayramı. Azərbaycan jurnalı, 1988, №5, səh. 47).

LƏLƏDAĞ – əziyyət çəkən <adam>. – *Öd kisəsindən, dalağından lələdağlar əllərində alabəzək fincanlar, üstü zərli dolçalar, plasmas stəkanlarla gəlib, cərmalaşırdılar* (V.Babanlı. Ömürlük cəza. Azərbaycan jurnalı, 1991, № 2, s. 41).

LƏLƏŞ – birinin özünü öydüyü, lovğalandığı zaman özünə işarə olaraq işlətdiyi söz. – *Ona görə də səbrin olsun, ay nənə, bir də gözünü açıb, görərsən ki, bu yetim lələşin “Volqa” minib* (A.Şəruri. Gecə əməliyyatı. Ulduz, 1987, № 8, səh. 44).

LƏLƏ-TƏLƏ – tez-tələsik, tələsik, tez, cəld. – *Arada Cəmşid lələ-tələ ikicə anlığa Gər Xəlildən ayrılıb, cəld özünü verdi onun papaqdan tutmuş külahacan düzdüyü dükanın içinə* (S. Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 80).

LƏLİMƏK – yalvarmaq. – *Məhərrəm üzəngini atının sarğısına möhkəm-möhkəm sıxmışdı, dizinin kündəsi ilə şəhli otluqda iz aç-aça Məhəmmədə sarı sürünüb beşaçılanını kəmər yerindən aşağıda tutmuş Məhəmmədə ləlidi* (A.Mustafazadə. Qaraçuxa nağılı. Ulduz, 1987, №4, səh. 31).

LƏLVƏR – böyük, yekə, iri. – *Komissiyanın ən “parıltılı” üzvü Şakir idi ki, ona “ləlvər” təlğəsi uzunluğuna görə verilmişdi* (S.Tağızadə. Təqib. Ulduz, 1989, №9, səh. 8).

LƏMBƏLƏM – ağzına kimi dolu. – *İki dəryaçaya bir yel dəyirmanı onca dəqiqəyə su vurur, ləmbələm doldurardı* (Ə.Babayeva. Rəngbərəng adamlar. Azərb. jurnalı, 1989, №1, səh. 23).

LƏMBƏ-LƏMBƏ – topa-topa, dəstə-dəstə, sürü-sürü. – *Ləmbə-ləmbə qazlar qanadlarını dartışdırırdı, dartışdırırdı ağız-ağıza verib çıxırırdılar* (İ.İsmayılov. Ocaq daşı. Ulduz, 1991, №4, səh. 90).

LƏMBƏLİK – kolluq. – *Birdən bir ins-cins bizi bu böyürtkən – qızılca ləmbəliyində görsə, nə olar?* (S.Nəzirova. Tale damğası. Azərb. jurnalı, 1991, №7, səh. 19).

LƏPİK I – iri, yekə yastı daş. – *Yorğan ağır, qara ləpik kimi sinəsindən basırdı* (M.Bəkiri. Hal. Ulduz, 1990, №3, səh. 10).

LƏPİK II – yastı, balaca, dəyirmi daş. – *Arxada böyük dağların dik, xırlı yoxuşlarında boşuna atılmış güllələrdən sel kimi üzüaşağı axan ləpik, hamar, boz daşlar dərələrə tökülürdü* (A.Mustafazadə. Qaraçuxa nağılı. Ulduz, 1987, №4, səh. 37).

LƏPİK DAŞI – bax: ləpik II. – *Əriyib, ləpik daşına oxşayan paltar sabununu əlinə alandan, bu sabunun ürək bulandırıcı*

qoxusu onu vurandan sonra yadına düşdü ki, hardasa bir baş ətirli əl-üz sabunu da olmalıdır (M.Oruc. Namərd körpüsü. Azərb. jurnalı, 1991, №6, səh. 97).

LƏVİN – növ, cürbəcür, hər cür. – *Biz tərəfin pencəri də maşallah, neçə ləvin idi* (Ə.Əzimzadə. Arandan gələn adam. Ulduz, 1988, №3, səh. 8).

LƏYMƏK – dəymək. – *Amma əvvəlcə evinə ləyəcəksən* (V.Nəsib. Hərlənbaba. Azərb. jurnalı, 1990, № 3, səh. 57).

LIXÇIM – ağzına kimi dolu. – *Mənimki küyülləndi, lıxçımdı* (M.Süleymanlı. Səs. Azərb. jurnalı, 1988, №2, səh. 36).

LIRT – sallaq, dərisi boşalıb sallanmış, əzgin, süst. – *Əlini aşağı salanda lirt sifəti titrədi* (Y.Səmədoğlu. Bayatı Şiraz. Ulduz, 1987, №2, səh. 34).

LIRTLIQ – ət kimi boşluq, əzginlik. – *Tələbə ayaqlarının altındakı o xalçada bir lirtliq hiss etdi* (Elçin. Ölüm hökmü. Azərb. jurnalı, 1989, №6, səh. 63).

LİCİM – biçim, görkəm, təhər-töhür. – *Şenlik adamından fərqli ayağı Gəncəyə, Tiflisə dəymiş, hər licimdə bəndə görmüş ağa camaatı az qala dualıq eləmiş məxluqu bir xeyli söhbətə tutandan sonra bu yerlərdə yurd salmağa da icazə vermişdi* (V.Nəsib. Hərlənbaba. Azərb. jurnalı, 1990, №3, səh. 60).

LİLİMAR – ilıq. – *Bir də başımı lilimar su ilə yumaram* (T. Nüsrətoğlu. Başdaşı. Ulduz, 1991, №6, səh. 107).

LİLPAR – su nərgizi, nülufər. – *Lilparlı, yarpızlı bulaq başına; Nə bir gəlin gəlir, nə bir qız qalıb* (H.Arif. Az qalıb. Azərb. jurnalı, 1992, № 11-12, səh. 72).

LİM ATMAQ – başqa bir söz qatmaq, bəhanə gətirsin. – *Hərdəfə istədi araya lim atsın* (S.Elcanlı. Sükutun sonu. Ulduz, 1990, №4, səh. 16).

LİMHƏLİM – bax: ləmbələm. – *Lakin nə qədər yazsam, limhəlim olmuş ürəyimi nə qədər boşaltsam, bir o qədər tez asudələşər* (Anar. İztirabın vicdanı. Azərb. jurnalı, 1989, №4, səh. 26).

◇ **LO DÜŞMƏK** – dava-dalaş, hay-küy, qırğın, mərəkə, qırğın-mərəkə düşmək. – *İstəyirsən heç şeydən evə lo düşsün?*

(Ə.Mustafayev. Novruzgülü açmamış. Azərb. jurnalı, 1987, №7, səh. 28).

LOĞALAQLAMAQ – səhv tələffüz etmək. – *Tez-tez işlətdiyi “ilan” sözünü boğazının yoğun yerində loğalaqlayıb deyərmiş* (N.Qənbər. Boğanaq. Azərb. jurnalı, 1991, №11-12, səh. 82).

LOĞALAQLANMAQ – kəllə-mayallaq olmaq, fırlanmaq. – *Bu baxışların təsirindənmi, yoxsa vaxtı olduğundanmi qarnindəki uşaq loğalaqlanıb aşağı endi* (M.Bəkirlı. Hal. Ulduz, 1990, №3, səh.11).

LOĞALIYA-LOĞALIYA – bükə-bükə, qatlaya-qatlaya, kəkələyə-kəkələyə. – *Dilini loğaliya-loğaliya deyincə, onunku ona dəyirdi* (Ş.Əliyeva. Yas yerində. Azərb. jurnalı, 1992, №9-10, səh. 171).

LOĞAZ – lağ, məsxərə. – *Səkinə xanımın günbəgün artan nifrənləri, istehzaları və loğazları içərisində əriyib qurtarırdı* (Ə.Əmirov. Axirətdən qabaq gəzinti. Azərb. jurnalı, 1989, №4, səh. 120).

◇ **LOĞAZA QOYMAQ** – ələ salmaq, məsxərəyə qoymaq – *Adam loğaza qoymağa fürsət gözləyirlər* (Ə.Mustafayev. Novruzgülü açmamış. Azərb. jurnalı, 1987, №7, səh. 56).

LOLA SIRĞA – iki kürəcikli sırğa. – *Lola sırğalar, sünbül bilərzik, nişan üzüyü mücrüdədən çıxmışdı* (S.Budaqlı. Fevral. Ulduz, 1987, №4, səh. 5).

◇ **LOPPAZ-LOPPAZ DANIŞMAQ** – lovğa-lovğa, özünü öyə-öyə danışmaq. – *Yaxşı loppaz-loppaz danışirlar* (Q.Xəlilov. İsfahan halvası. Ulduz, 1990, №1, səh. 19). – *Çayxanalarda əlində təsbəh loppaz-loppaz danışırısan* (N.Qənbər. Boğanaq. Azərb. jurnalı, 1991, №11-12, səh. 107).

LORHALOR DANIŞMAQ – yekə-yekə, kobud-kobud danışmaq. – *O lorhalar danışanda qalır adam onu yıxıb yerə, ağzına-ağzına vursun* (S.Nəzirova. Tale damğası. Azərb. jurnalı, 1991, №7, səh. 21).

LORTUMAQ – xarab olmaq, korlanmaq, əzginləşmək. – *Vaxtı ötmüş yemiş kimi lortuyub gedib* (Ə.Cəfərzadə. Qorxulu həqiqət. Azərb. jurnalı, 1992, №7-8, səh. 80).

LORU – ibarəsiz, sadə. – *Öz loru çoban dilində bir bəlli əhvalatı danışardı* (Ə.Əzimzadə. Arandan gələn adam. Ulduz, 1988, №3, s. 16).

LOV – hay-küy, mərəkə, qırğın, söz-söhbət. – *Bu andan – qapının lovla açıldığı andan sənə elə gələcək ki, atan nə eləsə, nə danışsa sənənin acığına eləyir* (Şahmar. Qoyungöz. Ulduz, 1988, №8, səh. 34).

LÖHRƏM – yavaş. – *Löhrəm yerişlə at ayağının tappılması gəlirdi* (H.Zeynalıoğlu. Torpağı sanı yaşa. Ulduz, 1989, №4, səh. 17).

LÖYÜN-LÖYÜN – bax: ləvin. – *Ömrə löyün-löyün qəm qabqarırsan* (T.Nəzərli. Qoca bağbanın xəstəliyi. Azərb. jurnalı, 1991, №5, səh. 78).

LÖYÜR-LÖYÜR YANMAQ – alışıb yanmaq, işıq saçmaq. – *Haley anasının böyründə oturmuşdu, istidən yanaqları löyür-löyür yanan yekəpər arvadın səsini gözünü açdı* (M.Süleymanlı. Səs. Azərb. jurnalı, 1988, №2, səh. 21).

LÜPÜLDƏTMƏK – döyəcləmək, tez-tez açıb-yummaq. – *Kəndirlə qaçıb gah o tərəfimdən, gah bu tərəfimdən şəvə göz-lərini lüppüldətdirdi* (S.Nəzirova. Ümid ulduzu. Ulduz, 1990, №12, səh. 60).

MAC – lobyə və ya xiyar tağının sarınması üçün onun dibinə basdırılan uzun ağac. – *Nənəm lobyaların dibinə basdırdığı maclardan birini əlinə keçirdib onun dalınca götürülmüşdü* (S.Nəzirova. Tale damğası. Azərb. jurnalı, 1991, №7, səh. 26).

◊ **MAÇIYIF QALMAQ** – yerində quruyub qalmaq <qorxudan>. – *Hə, niyə maçıyif qalıfsan?* (V.Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 58).

MAÇQI – sürünü qoruyan itlər, çoban iti. – *Ara-sıra düşən qoruq davalarında təklənmiş çobanların umu-küsüsündən, binə-binə dolaşan itlərin boğuşunda bir sürü caydaq maçqı arasında sirtını yerə qoyub, diş ağartmayan yekə, ağzı qara itin hikkəsindən qorunmaq üçün bəhanə axtaran adamlar dillərində gələn ilk sözdən fərhlənirdilər* (A.Mustafazadə. Qaraçuxa nağılı, Ulduz, 1987, № 4, səh. 36).

MADAR – tək, yeganə, bircə. – *Ona görə də atasının və özünün keçdiyi həyat yolunu madar oğluna həmişə örnək göstərmişdi* (A.Qəhrəmanov. Borc. Ulduz, 1991, №8, səh. 23).

MADDİM-MADDİM – sakitcə, dinməz-söyləmz. – *İkisi də o səsdən diksinib, maddım-maddım bir-birinə baxdılar* (Yaşar. Yuxusuz qocalar. Azərb. jurnalı, 1987, №11, səh. 157).

MAFAL – imkan, macal. – *Ağzı açıldı özgəyə mafal verən deyil* (Ə.Mustafayev. Novruzgülü açmamış. Azərb. jurnalı, 1987, №7, səh. 50).

MAFAR – bax: mafal. – *Nə tez, ana, bir mafar ver də* (M. Niyarlı. Qara örpək. Ulduz, 1990, №11, səh. 50).

MAFRAQ I – sınıq-salxaq. – *Nazli şüştə gözdən çəkilib, özünü mafraq qapının ardına verdi* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 88).

MAFRAQ II – şikəst, yararsız. – *Mafraqam dayna* (V.Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 60).

MAĞAR – çadır. – *Burda bir mağar qurulacaq, bir toy vurulacaq, gəl görəsən* (İ.Məlikzadə. Qırmızı yağış. Azərb. jurnalı, 1987, №1, səh. 7).

MAĞARIC – xələt, muştuluq. – *Bir fikirləşin, tapsaaz, mağarıcınız məndə* (Ə.Mustafayev Novruzgülü açmamış. Azərb. jurnalı, 1987, №7, səh. 51).

MAĞDUR – mal, pul. – *Qol çəkdirir ki, guya bu taxılı, bu mağduru alıbsan* (N.Qənbər. Boğanaq. Azərb. jurnalı, 1991, №11-12, səh. 79).

MAĞIL I – heç olmasa. – *Piyada gəzəndə dosta-tanişa rast gəlırsən mağıl* (A.Abdulllayev. Geriyə qayıdan iz. Azərb. jurnalı, 1987, №12, səh. 49). – *Mağıl canım qurtarardı* (R.Səməndər. Ada. Azərb. jurnalı, 1989, №6, səh. 139).

MAĞIL II – yaxşı ki. – *Mağıl yad təbəssüm tez keçirdi əvvəlkinə* (R.Tağızadə. Bacımın rəng duyğusu. Azərb. jurnalı, 1991, №11-12, səh. 54).

MAĞILCA – əməlli-başlı, yaxşıca. – *Qoymadı mağılca oturub, yarımamış ömür-günümə axıracan ağılım* (V.Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 68).

MAĞMIN – yazıq, fağır, aciz, köməksiz. – *Bu qəsəbə gördüyü kimi mağmın, fağır deyil* (Şahmar. Qəndi sinab. Ulduz, 1988, №8, səh. 41).

MAĞMINLIQ – yazıqlıq, fağırlıq, acizlik. – *O da sizin mağmınlığınızdır ki, özünüzdə görə-görə başınıza döyüb çörəyinizi əlinizdən alıllar* (Ə.Bağırov. Gəlin ayaqqabısı. Ulduz, 1987, №3, səh. 13).

MAĞUL – bax: mağıl I. – *Müharibə vaxtı, mağul amerikalılar heç olmasa tısağa yumurtasının paraşokunu gətirirdilər* (Elçin. Ölüm hökmü. Azərb. jurnalı, 1989, №6, səh. 23).

MAHMIZLAMAQ – dürtmələmək, tərətmək. – *Niyə məni mahmızlayırsınız, niyə məni dəbərdirsiniz?* (Ə.Əmirov. Tapanca. Ulduz, 1988, №8, səh. 6).

MALA – suvaq. – *Gəzinti yeri on-on iki metrlik malalı hasarla hasarlanmış iri meydançada idi* (R.Əliyev. Bütövlənməyən borc. Ulduz, 1991, №7, səh. 80).

MALAZA – hülqum. – *Malazası şişmişdi, dilinin üstü ərplə örtülü idi* (F.Eyvazlı. Bir kisə qızıl. Ulduz, 1991, №3, səh. 75). – *Ağzından bir kəlmə qaçırsan, dilini malazasından çıxardaram* (T.Hüseynov. Yanıq Abdullanın yuxuları. Azərb. jurnalı, 1991, №4, səh. 23).

MAMA – bibi. – *İstisudan keçəndə Narınc mamamla rastlaşdım* (Ş.Həsənoğlu. Qapalı dünyalar. Azərb. jurnalı, 1991, №1, səh. 56). – *Mamalarımız şükür Allaha çox idilər* (B.Bayramov. Üzlü-astarlı günlər. Azərb. jurnalı, 1989, №11, səh. 20). – *İndi mamam əli oxlovlu məni gözləyir* (V.Nəsib. Hərլənbaba. Azərb. jurnalı, 1990, №3, səh. 66).

MAMLİMATAN – nazlı-qəmzəli, ətli-canlı qəşəng qadın, qız. – *Belə dünya gözəli, mamlımatan bir şeymiş* (V.Nəsib. Hərլənbaba. Azərb. jurnalı, 1990, №3, səh. 59).

MAN – eyib, nöqsan, kəsir. – *Ələlxüsus da belə ailələrin gəncləri üçün öz dillərini bilmək mandır* (Anar. Ürəyim ağrıyır. Azərb. jurnalı, 1989, №4, səh. 22).

◇ **MAN BİLMƏMƏK** – eyib bilməmək, nöqsan saymamaq. – *Elə özümüzdə də Quycaq dərəsində, Horovluda dədə-babadan onu man bilmirdilər* (S.Əhmədov. Gülməli kişinin axırı. Azərb. jurnalı, 1988, №3, səh. 68).

MANQILDAYA-MANQILDAYA – böyürə-böyürə, yüksək səslə mələyə-mələyə. – *Qaşqa buğa ayı kimi manqıldaya-manqıldaya daşın başına dolanırdı* (Əlabbas. Güdaz. Azərb. jurnalı, 1992, №7-8, səh. 147).

MANQIRMAQ – böyürmək, yüksək səslə mələmək. – *Başını qovzadıb yanıqlı-yanıqlı manqırdı* (Ə.Mustafayev. Novruzgülü açmamış. Azərb. jurnalı, 1987, №7, səh. 18).

MANSIRA – mühasirə. – *Oradaca vız-vız vızıl-daşıb, kitab-dəftəri, yerdə düzülmiş mürəkkəb qabıları, cürbəcür dəmir,*

taxta qələmlərlə birgə mansıraya almışdılar (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 70).

MANŞIR – müqəddəs. – *Bu saat bu manşır yerdə atayın goruna and iç ki, bir də Leylanın adını dilinə gətirməyəcəksən* (C.Kəlayev. Dəhşət. Ulduz, 1990, №7, səh. 55).

MANŞIRRAMAQ I – nişanlamaq, gözaltı eləmək. – *Küdüri-nü manşırramışdı* (H. Zeynalıoğlu. Torpağı sanı yaşa. Ulduz, 1989, №4, səh. 17). – *Onu qızı Zəhra üçün manşırramışdı* (Ə.Əmirov. Axirətdən qabaq gəzinti. Azərb. jurnalı, 1989, №4, səh. 118). – *Tezəcə manşırladı tüstü çıxan yeri* (T.Hüseynov. Yarıq Abdullanın yuxuları. Azərb. jurnalı, 1991, №4, səh. 47).

MANŞIRLAMAQ II – yerini müəyyənləşdirmək. – *Qış ötməmişdən ləklər, kərdilər düzəltdi, indidən manşırladı* (İ.Qarayev. Bir kəndin uşaqları. Azərb. jurnalı, 1990, №10, səh. 106).

MARALAQALAN GÜN – əl-ayağın çəkildiyi, adamların seyrəldiyi, qüssəli payız günü. – *Uşaqlar elə o ilin dağların maralaqalan bir günündə yol-irizin quşlarını uçurda-uçurda, qapuların itlərini daşlaya-daşlaya gəldilər* (Ə.Bağirov. Köhnə kişi. Azərb. jurnalı, 1988, №4, səh. 35).

MARXALI – qar uçqunu. – *Bəzən marxal uçqunlarına düşüb batır, o birisi dətufəngin lüləsini uzadıb, çox çətinliklə özünə tərəf çəkib çıxarırdı* (Ş.İdrisov. Cavadoğlu. Azərb. jurnalı, 1992, №1-2, səh. 134).

MARXAL II – taya. – *Taxıl marxallarının üstündə ot göyə qalxır* (S.Nəzirova. Ümid ulduzu. Ulduz, 1990, №12, səh. 52).

◊ **MARIĞA YATMAQ** – güdmək, pusmaq. – *Daxmanın hən-dəvəri səngimmiş, görünür, çəkilib mariğa yatmışdılar* (S. Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 89).

MARITMAĞ – bax: mariğa yatmaq. – *Sirik səmtədə, o üz Alyanlı meşələrində çarpışmada basılmış düşmən sinfin salamat qalmış adamları daldalara çəkilib, oradan maritmağa başladıda, onların sığındığı dağlar, meşələr, hətta su içdikləri bulaqlar, kəhrizlər də yağılar məskəni, qaçaq-quldur oylağı tək*

qaralanmışdı (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, № 5, səh. 46).

◇ **MATAĞA MİNDİRMƏK** – məc. mənada: qiymətə mindirmək, mərtəbəsini qaldırmaq. – *Dərs hissə müdiri “zəhmətini” yenə matağa mindirdi* (V.Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 75).

MATAH – qiymətli, nadir tapılan şey, dəyərli. – *Şəlalənin səsi matah kimi dolur qulağıma* (M.Misir. Şəhidlər. Azərb. jurnalı, 1991, №1, səh. 20).

MATAX – bax: matah. – *Mənə elə gəlir ki, o matax gəlininin adına sənədləşdirsək, pis olmaz* (Ş.Süleymanov. Qisas. Ulduz, 1988, №4, səh. 10).

MAVRI – pişik balası. – *Mavri pişiyin gözü kimi işıldayan taxta çömçəyə, bir də qazanın yan-yörəsinə düzülmüş canlara dikilmişdi* (Ə.Əzimzadə. Arandan gələn adam. Ulduz, 1988, №3, səh. 21).

MAYGÜLÜ – əfəl, bacarıqsız, gic, ağıldan kəm. – *Əh, maygülü, mını da bilmirsən?* (Qabil. Ömür həbləri. Azərb. jurnalı, 1988, № 11, səh. 14).

MAYIF I – şikəst. – *Əyinli Qızlar xanımın əri qayadan aşanda, Hidayəti deyirəm, xatirində varmış, ahul kişiydi, bir gözü də mayıf, onu işıqlı dünyaya sən qaytardın* (Ə.Mustafayev. Novruzgülü açmamış. Azərb. jurnalı, 1987, №7, səh. 17). – *Qulaqdan mayıfsan, nəсэн?* (V.Nəsib Bir yaz xəzanı. Ulduz, 1988, №11, səh. 17).

MAYIF II – başdan xarab, gic, sərsəm, dəli. – *Kəlləsi mayıfdı – dedilər* (V.Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 37). – *Mən beyni püf, başdan mayıf hardan bilim dərs-mərs nəməna şeydi* (V.Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 59).

◇ **MAYIF QOYMAQ** – şikəst qoymaq, şikəst eləmək. – *Odlu kösövü götürüb basasan o çer gözlərinə, qoyasan iki göz-dən mayıf* (Ə.Əzimzadə. Arandan gələn adam. Ulduz, 1988, №3, səh. 8).

MAYMALAMAQ – ləngər vurmaq. – *O maymalayıb, dalı-dalı yeridi* (V.Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 65).

MAYMALAYA-MAYMALAYA – ləngərləyə-ləngərləyə, ləngər vura-vura. – *Zöhrə qarı içəridə bənd almadı, maymalaya-maymalaya bəriyə, qənşərə çıxdı* (V.Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 10).

◇ **MAZ GETMƏK** – hər şeyə imkan vermək, güzəştə getmək, hər şeyə göz yummaq, hər işini malalamaq. – *Bu Xəlifəli nə yaman maz gedir arvada* (Ə.Əmirov. Axirətdən qabaq gəzinti. Azərb. jurnalı, 1989, №4, səh. 115).

◇ **MEHRƏ GƏTİRMƏK** – alıxdırmaq, isnişdirmək. – *Axırda cavan sığırçı nə yollasa onu dilə tuta-tuta, tumarlayıb, mehrə gətirdi* (Əlabbas. Güdaz. Azərb. jurnalı, 1992, №7-8, səh. 147).

MERET – sovxa, miras. – *Çoxdan, lap çoxdan istəyirdim heç olmasa bunu soruşasan ki, doqquz ildi bir meret ayaqqabının içindəsen?* (Ə.Bağirov. Gəlin ayaqqabısı. Ulduz, 1987, №3, səh. 12).

◇ **MERƏTƏ QALMAQ** – sovxaya qalmaq, miras qalmaq. – *Merətə qalmış bu qarıya dadandımı, daha əl çəkən deyil* (H.Qasımlı. Gürzalı qohumunu axtarır. Ulduz, 1991, №7, səh. 24).

MEŞƏN – qalın, topa. – *Bir qədər sonra meşən bıçlı, yaraqlı-yasaqlı bir ajan içəri girdi* (F.Eyvazlı. Bir kisə qızıl. Ulduz, 1991, №3, səh. 68).

MEV – tənək. – *Bilsin ki, pulu mev yarpağı kimi dərmirlər* (Ə.Əylisli. Yəmən. Azərb. jurnalı, 1991, №9-10, səh. 30).

◇ **MEYDAN SULAMAQ** – hökmranlıq etmək, “mənəm-mənəm” demək. – *Ceyrançöldə heç kəsdən çəkinməyib meydan sulamaq imkanı keçmişdi əlinə* (V.Nəsib. Bir atımlıq barıt. Ulduz, 1987, №10, səh. 10).

MƏHDƏ – qəbristanlıq. – *Mal-qaranın dirliyi və ot tayasını keçib ayaqlayıb-dağıtmamaları üçün məhdə yolundan düz mal damının divarına bitişik balaca taxta qarıya qədər öz yollarının*

qırağına məftildən toxunmuş çəpər çəkilməmişdi (Z.Ağbabalı. Səbrlə başlanan gün. Ulduz, 1990, №9, səh. 6).

MƏHLƏ – həyət, sahə. – *Amma heyvan bu cür sərbəstliyə, azadlığa alışmadığından heç yana çıxıb getmir, evin, məhlənin həndəvərindəki otlaqlarda dolaşırdı* (V.Sultanlı. Səhər dumanı. Ulduz, 1990, №4, səh. 37).

MƏXLƏS – qarışıqlıq. – *Ortaya məxləs düşdü* (V.Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 74).

MƏLƏŞ – cavan, hündür. – *Mələş qovaqlar torpaqdan püs-kürmüş yaşıl fəvvarələrə bənzəyirdi* (Ə.Mustafayev. Novruzgülü açmamış. Azərb. jurnalı, 1987, №7, səh. 53). – *Mələş qovaqlar, məcnun söyüdlər, şəbbu çiçəkləri, boynubükük uncigülləri, ətri dərman muşmulat kolları bir-birlərini mustuluqlayırdılar* (Ə.Mustafayev Novruzgülü açmamış. Azərb. jurnalı, 1987, №7, səh. 58).

MƏLYƏT – dəyər, qiymət, əhəmiyyət. – *Onların istəyi ilə məlyəti bir qəpiyə dəyməyənlər məlyəti qızıldan qiymətli olanların başında oturardı* (S.Tağızadə. Təqib. Ulduz, 1989, №9, səh. 14).

MƏNGİRLƏMƏK – mənimsəmək, yiyələnmək. – *O deyirdi ki, cöngəni k'olxozun naxırından məngirləyib yanına salaraq apardığı diyə ilə bir yerdə görüblər* (Əlabbas. Güdaz. Azərb. jurnalı, 1992, №7-8, səh. 132).

MƏRƏÇÖYÜD – qulançar. – *Yulğun ağacının dibindən mərəçöyüd də toplamışdı* (H.İbrahimov. Qu quşları öləndə oxuyurlar. Azərb. jurnalı, 1987, №10, səh. 129).

MƏRƏK I – anbar. – *Hələ ki, qurd ilə doludur mərək* (Ç.Əli-oğlu. Hələ ki. Azərb. jurnalı, 1989, №9, səh. 44).

MƏRƏK II – iri, böyük, şişman. – *Başını Xına inəyin, Mərcan inəyin mərək qarnına dayayıb, cuna altda zümzümə edən anamın yaz havalı oxşamasına da doldu sazaq* (Ə.Əzimzadə. Arandan gələn adam. Ulduz, 1988, № 3, səh. 2).

MƏRÖVCƏ – bax: mərəçöyüd. – *Göbələyin, əmlik quzu atinin, qorda qovrulan mərəvcənin kababını, quzu mələməsini,*

toylarda gözü ilə qız yeyən cavanları itirmişəm (Ə.Əzimzadə. Cehiz. Ulduz, 1990, №5, səh. 16).

MƏTƏ – toplaşılan yer. – *Qaldı padşah və onun başındakı dəstəyə, o da belə idi: onların civarına, mətəsinə ən azı on addım qalmış, bir də onlardan ən çoxu on addım uzaqlaşmış gərək iki kərə gəldikdə və uzaqlaşdıqda burcuna idin* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 25).

◊ **MƏTƏ QURMAQ** – “kiş-kişlər olsun” demək. – *Üstəlik qulağını da çəkib, astadan mətə qururdu* (Ə.Əmirov. Axirətdən qabaq gəzinti. Azərb. jurnalı, 1989, №4, səh. 130).

MƏTƏRİSLƏNMƏK I – soyuq və küləkdən daldalanmaq, qorunmaq. – *Məhəmməd mətərislənmək üçün, mal-heyvan bölüyünün qabağını iki tərə arasındakı çökəyə çəkdi* (A. Mustafazadə. Qaraçuxa nağılı. Ulduz, 1987, №4, səh. 31).

MƏTƏRİSLƏNMƏK II – söykənmək. – *Divara mətərəsləndilər* (T.Hüseynov. Qartal müqəvvası. Azərb. jurnalı, 1990, №1, səh. 88). – *Məntəqəyə yaxınlaşanda divara mətərəsləndi* (T.Hüseynov. Yanıq Abdullanın yuxuları. Azərb. jurnalı, 1991, №4, səh. 35).

□ **MƏTƏRİS OLMAQ** – söykəniib oturmaq. – *Gəlib ərinin yanında mətəris oldu* (B.Göyüş. Mum. Ulduz, 1991, №6, səh. 33).

MƏYLƏŞ – şiş. – *Gözünü qan örtmüş halda məyləş papağını başında bərkidib, əlini xəncərinə ataraq, uzaqdan ağanın üstünə yeridi* (F.Eyvazlı. Bir kisə qızıl. Ulduz, 1991, №3, səh. 67).

MƏZƏLƏK – mozalan. – *Xuduş məzələk tutmuş dana kimi qırxın mağarının başına dolanır, çayxanaya cumur, yola-izə, təpələrə sarı boylanır, əlimyandı arayırdı* (S.Əhmədov. Gülmalı kişinin axırı. Azərb. jurnalı, 1988, №3, səh. 54).

MƏZƏR – önlük. – *Çörək bükülmüş məzəri, güyümü, səhəngi, qazanı aturdular arabalara* (İ.Məlikzadə. Qırmızı şeytan. Azərb. jurnalı, 1992, №9-10, səh. 8). – *Sinifdə müəllim qabağında oturanda əllərinizi məzərinizin arasına qoyun* (S.Nəzirova. Tale damğası. Azərb. jurnalı, 1991, №7, səh. 20).

◇ **MIRT BAĞLAMAQ** – kir tutmaq, kirlənmək, çirklənmək. – *O dəfə baxıram ki, köynəyinin boynu mirt bağlayıb* (V.Nəsib. Köhnə hamam içində. Azərb. jurnalı, 1987, № 6, səh. 51).

MIRTILDANMAQ – burnunun altında nə isə demək, yavaş səslə nə isə demək, deyilmək. – *Aya yekə kişisiz, adamlığınız olsun! – deyib, mirtildandı* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 42).

MIRT MINCIĞI – ürəyi yuxa, hər şeydən inciyən, kövrək. – *Havaxdan belə mirt minciği olmusan?* (Ə.Bağirov. Gözmuncuğu. Ulduz, 1988, №7, səh. 16).

MISMAQ I – susmaq. – *Bəylərbəyi mısıdı* (F.Eyvazlı. Düyünlü günlər. Ulduz, 1989, №8, səh. 30).

MISMAQ II – sakit oturmaq. – *Qulbeçələr mısıb, bic-bic işildayan gözlərini Veysəlovun kündə sifətinə zilləmişdilər* (V.Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, № 2, səh. 69).

MISMAQ III – pusmaq, güdmək. – *Deməli, bayaqdan mısıb, onlara göz qoyurmuş* (Ə.Həsənov. Bağ evi. Ulduz, 1988, №6, səh. 15).

◇ **MISMIRIĞI YERLƏ GETMƏK** – qaşqabaqlı olmaq, qaşqabağı yerlə getmək, qaşqabağı yer süpürmək. – *Görürəm yənə nə isə mismiriği yerlə gedir* (İ.Əfəndiyev. Billur sarayda. Azərb. jurnalı, 1987, №8, səh. 71).

MIZI – qaraqabaq, kimsə ilə yola getməyən, qaşqabağı açılmayan, üzü gülməyən, adam sevməyən. – *Mızının biridir* (Y.Nəsirli. İki şüşə konyak. Ulduz, 1988, №6, səh. 26).

◇ **MIZ QOYMAQ** – hər şeyə bir qulp qoymaq, hər şeydən narazı qalmaq, mane olmağa, əngəl olmağa çalışmaq. – *Deyəndə ki, Gər Xəlil nəinki ömürlük padşah olmağa layiq kişidir, mız qoyan tapılır* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 30). – *Deyir kişinin böyük qızı mız qoymasa, qaynatam yola gələcək* (S.Nəzirova. Ümid ulduzu. Ulduz, 1990, №12, səh. 61).

MİKİN – növ, sort, cür. – *Ot, çayır, əlli mikin çiçək, dəli şüyüd, hacıqabıq, quzuqulaq, yemlikdən belə, hamısı baş açıb, kə-*

rənti havasınca qalxmışdı (S.Əhmədov. Gülmalı kişinin axırı. Azərb. jurnalı, 1988, №3, səh. 50).

MİNVAL – qayda, tərz, üsui, yol. – *Ələm hiss elədi ki, bu minvalla niyyətini İnnaba anlada bilməyəcək* (İ.Məlikzadə. Qırımızı yağış. Azərb. jurnalı, 1987, №1, səh. 10).

MİTİLLƏNMƏK – yatmaq, yerinə girmək. – *Uşaqlar – Mısirlə Temir, körpələr yorulublar, axşamdan mitillənilər* (B.Bayramov. Üzlü-astarlı günlər. Azərb. jurnalı, 1989, №11, səh. 60).

MOLLAGUNƏ – dindar, şəriətdən xəbardar olub, ona əməl edən, dinə əməl edən, dinə qail olan <adam>. – *Mollagunə adamların, hətta həyətlərində tərpnənişən qocaların, qarılarnı əllərində güclü mil işığı uzağı vuran Çin fənəri parıldayırdı* (İ.Hüseynov. Əbədiyyət. Azərb. jurnalı, 1988, №10, səh. 42).

MOT-MOTU – deyingənlik. – *Elə sənin hikkən, mot-motundu bizi kasıb salan* (E.Əlləzoğlu. Boru. Azərb. jurnalı, 1992, №11-12, səh. 115).

MOZU I – keçəl. – *Nə təhər doladısı, kişinin əbrəş papağı sivrilib başından düşdü otluğa, qırxıq, cıbrıq mozusu açıq qaldı* (S.Əhmədov. Gülmalı kişinin axırı. Azərb. jurnalı, 1988, №3, səh. 24).

MOZU II – böyük, yumru daş. – *Əyilib yerdən bir mozu götürdü* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 55).

MÖHRƏ I – çəpər. – *Pəncəsi üstə qalxıb, möhrədən boylandı* (F.Qoca. Kələfin ucu. Azərb. jurnalı, 1987, №10, səh. 45).

MÖHRƏ II – palçıq. – *Çiçəyi yarpağından qabaq açmış ağacların möhrə barılardan küçəyə sallanan budaqlarının gün altında qız kimicə nazlandığı bu gözəl yaz günündə hardansa elə bil tər şamama ətri gəlirdi* (Əlabbas. Güdaz. Azərb. jurnalı, 1992, №7-8, səh. 55).

◇ **MÖHÜRÜNÜ DÜZMƏK** – işini qaydaya salmaq, işlərini sahmana salmaq. – *Get qohumlarının möhürünü düz* (Q.Mehdi. Oyun. Azərb. jurnalı, 1991, №11-12, səh. 32).

MUÇQURTU – it və s. heyvanları çağıрмаq üçün çıxarılan səs. – *Pələş muçqurtu həsrətində yanib qovrulurdu* (Ə.Sahib. Ovçu Cəbrayılın tulararı. Ulduz, 1990, №12, səh. 28).

MUÇUQLAMAQ – uçuqlamaq. – *Ağız-burnu əməlli-başlı muçuqlayıbmış, yatağa düşübmüş* (Ə.Mustafayev. İxtira. Ulduz, 1989, №2, səh. 11).

MUÇUQLU – qoyunun və ya keçinin boğazından sallanan bir cüt vəzi. – *Sağ əliylə sümüyündən yapışdığı boğazı muçuqlu, özü ağ, dizlərinin gözü, qaşqası qara, gözləri diri şişə atanla sənin birtəhər baxmağınızdan mələyir* (Şahmar. Qoyungöz. Ulduz, 1988, №8, səh. 36).

MUDARSIZLIQ – satqınlıq. – *Mürşüd kişi Cəmşidin mudarsızlığını bilirdi, gözü də ondan su içmirdi* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 51).

MUĞANLAMAQ – keçi qəzilindən düzəldilmiş qar kürüyən saplı alətlə təmizləmək, kürümək. – *Ayrı heç nəyin yox, təkə həyatın o biri başında əllərini nəfəslərilə isidə-isidə qonşu damın qarını növbə ilə muğanlayan uşaqların səsi gəlirdi* (Ə.Bağirov. Köhnə kişi. Azərb. jurnalı, 1988, №4, səh. 18).

MUMLAMAQ – susmaq, sözünü kəsib, durmaq, səsini kəsib oturmaq, danışmamaq. – *Mən mumlayım deyə Göy Məcid əlini ağzına qoydu* (Ş.Bağirov. Görünməz qəza. Ulduz, 1987, №2, səh. 17).

MURAZ – murad, niyyət, istək, arzu. – *Xudavəndi-ələm hər ikinizi murazınıza çatdırın* (F.Eyvazlı. Bir kisə qızıl. Ulduz, 1991, №3, səh. 61). – *Murazınız göyərsin, a gəlin, dedi* (Ə.Mustafayev. Novruzgülü açmamış. Azərb. jurnalı, 1987, №7, səh. 18). – *Hüseynqulu koxanın bircə murazı var idi, o da gözündə getdi* (V.Nəsib. Hərlənbaba. Azərb. jurnalı, 1990, №3, səh. 56). – *Oğul, murazı gözümdə gedirəm* (V.Nəsib. Bir atımlıq barit. Ulduz, 1987, №10, səh. 20).

MURTABAŞ – yumurtabaş. – *Nədi, a bala, o murtabaşı niyə boğursan?* (V.Nəsib. Bir yaz xəzanı. Ulduz, 1988, №11, səh. 15).

MURTDABAŞ – bax: murtabaş. – *Taxsır o xınabaşda yox, sənin kimi murtdabaşdadı* (V.Nəsib. Hərnlənbaba. Azərb. jurnalı, 1990, №3, səh. 70)

□ **MUŞĞULAT ELƏMƏK** – xırda-xırda, yavaş-yavaş yemək. – *Kol-kosun qol-budağından muşğulat eləyəcəklər* (R.Səməndərli. Əli kişinin dərdi. Ulduz, 1988, №6, səh. 36).

MUŞMULAT – ətirli kol bitkisi. – *Mələş qovaqlar, məcnun söyüdlər, şəbbu çiçəkləri, boynubükük incigülləri, ətri dərman muşmulat kolları bir-birlərini muştuluqlayırdılar* (Ə.Mustafayev. Novruzgülü açmamış. Azərb. jurnalı, 1987, №7, səh. 58).

MUŞQURMAQ – bax: mətə qurmaq. – *Üstəlik qulağını da çəkib, astadan muşqururdu* (Ə.Əmirov. Axirətdən qabaq gəzinti. Azərb. jurnalı, 1989, №4, səh. 130).

MÜCAYİR – yabanı bitki. – *Müşgünaz xalanın qəbrindən azca yuxarı, yan-yörəsini sumağı mücayir, yaşıl yosun basmış qayanın üstünə çıxdım* (Ə.Babayeva. Rəngbərəng adamlar. Azərb. jurnalı, 1989, №1, səh. 39).

□ **MÜC OLMAQ** – donub qalmaq, mat qalmaq, özünü itirmək. – *Təaccübündən müc olmuş kimi handan-hana özünə gəlib döyüşə hazırlaşan xoruzlar təki silkələnib, qabardı* (S. Nəzirova. Ümid ulduzu. Ulduz, 1990, №12, səh. 65).

MÜRÇÜMLÜ – hər hansı bir qabın qapağındakı əl tutmaq üçün ucu qotazlı və ya ucuna düymə bağlanmış gödək kəndir tutacaq. – *Ağac qəndqabının mürçümlü qapağını qaldırıb qırağa qoydu* (İ.Qarayev. Bir kəndin uşaqları. Azərb. jurnalı, 1990, №10, səh. 115).

□ **MÜRD OLMAQ** – ölüb qalmaq, gəbərmək. – *Eh, mən getdim aşağı, yuxu zalına, bəlkə boş bir yer tapıb mürd oldum* (S.Elcanlı. Sükutun sonu. Ulduz, 1990, №4, səh. 17).

MÜSTƏR – şikəst, əlil. – *Neylirəm e, Qulunu, müstər deyiləm a...* (S.Səxavət. Sanatoriya. Azərb. jurnalı, 1989, №3, səh. 19).

MÜRGÜ ÇİRİŞİ – məc. mənada: yuxu. – *Kirpikləri arasına mürgü çirişi dolanda böyrü üstə çevrildi* (V.Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 24).

□ **MÜSTƏR ELƏMƏK** – şikəst eləmək, çarəsiz buraxmaq, iqtidarını əlindən almaq, gücsüz hala salmaq. – *Deyirdi dağı yerindən oynada bilən igidlərin əl-qolunu dibdən bağlayıblar, müstər eləyiblər* (Ə.Əzimzadə. Cehiz. Ulduz, 1990, №5, səh. 17).

□ **MÜZAYİQƏ ETMƏMƏK** – əsirgəməmək. – *Verilən hər bir tapşırığı can-başla, ürəklə yerinə yetirir, işdən kənar şəxsi vaxtına da müzayiqə etmirdi* (A.Abdullayev. Geriyə qayıdan iz. Azərb. jurnalı, 1987, №12, səh. 58).

NABALIQ – xam, xəbərsiz. – *Axi mən uşaq deyiləm, nabalıq deyiləm* (S.Səxavət. Sanatoriya. Azərb. jurnalı, 1989, №3, səh. 46).

NACAĞ – xəstə, naxoş. – *Nacağam, ay dədə* (Ə.Mustafayev. Novruzgülü açmamış. Azərb. jurnalı, 1987, №7, səh. 6).

NACAĞLAMAQ – xəstələnmək, naxoşlamaq. – *Deyəsən nacağlamışdı* (F.Eyvazlı. Düynlü günlər. Ulduz, 1989, №8, səh. 13).

NAXARTANA – nə qədər. – *Canbala, bundan sonra müdiri naxartana kefin gəlir söy!* (B.Bayramov. Üzlü-astarlı günlər. Azərb. jurnalı, 1989, №11, səh. 55).

◇ **NAXINA GƏTİRMƏK** – heyvanın gözünün kənarında yumru ət əmələ gəlməsi. – *Kimin atı qaysar olsa, kimin atına çər dəysə, kimin atının gözü naxına gətirsə, keçöy olsa, sürərdi bir-başə Həsənin yanına* (Q.Əlismayılı. Yelqıran. Ulduz, 1990, №1, səh. 11).

NAQOLAY – səhv, düşünülməmiş. – *Bir naqolay söz söylədiyi üstə qəssabxanadanca qatıb qabağına milis aparırdı oraya, oradan da gedər-gəlməzə* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 53).

NAM – ad. – *Müslüm həmkarının namını vermədi* (Ə.Mustafayev. Novruzgülü açmamış, Azərb. jurnalı, 1987, №7, səh. 22).

NAMXIDA – “maşallah”, “gözə gəlməsin”, “göz dəyməsin” mənalarında işlədilən söz. – *Gündə min yol şükür elə, nəyidi, namxıda de* (Ə.Əzimzadə. Arandan gələn adam. Ulduz, 1988, №3, səh. 19).

◇ **NAR** – çəpərin üfqı taxtası. – *Qonşuya əli çatmadığındanmı qabaq ayaqlarını nara qoyub zingildəyir, cavan, körpə pöhrələri qırıb dişlərinin arasında çeynəyir, hirsli-hirsli yerə atırdı* (Ə.Həsənov. Bağ evi. Ulduz, 1988, №6, səh. 14).

NARBƏND – küknarın bir növü, yuxarı hissəsi nara bənzədiyi üçün bu ad verilmişdir. Naxçıvan zonasının bəzi yaşayış mən-

təqələrində nalbənd də deyirlər. Artırılma üsulu yalnız qarağaca calaq edilməklə mümkündür. – *Cəlal üzüyü ona kəndin girəcəyindəki tənha narbəndin altında vermişdi* (H.İbrahimov. Qu quşları öləndə oxuyurlar. Azərb. jurnalı, 1987, №10, səh. 129).

NATARAZ – böyük, yöndəmsiz, yekə. – *Müdir ayağa durur, nataraz səyfin açıq qalan ağır qapısını çirpır* (N.Mirzəxanov. Təmiz hava. Azərb. jurnalı, 1987, №9, səh. 122).

◇ **NAZİK DAMARINDAN TUTMAQ** – birinin zəif cəhətindən istifadə etmək, zəif tərəfini tapmaq. – *Gərək həyat professoru olasan, adamların nazik damarından tutmağı bacarasan* (İ.Əfəndiyev. Billur sarayda. Azərb. jurnalı, 1987, №8, səh. 71).

NEYBƏT – çirkin, kifir, eybəcər. – *Hərdən də dayanıb üzünü ona sitəmlər eləmiş bu neybət adama tutaraq elə bür-bür böyürürdü ki...* (Əlabbas. Güdaz, Azərb. jurnalı, 1992, №7-8, səh. 147).

◇ **NEYVƏT-NEYVƏT DANIŞMAQ** – bəd-bəd, kifir-kifir, xeyirsiz-xeyirsiz danışmaq. – *Sus, ay arvad, neyvət-neyvət danışma* (F.Qoca. Kələfin ucu. Azərb. jurnalı, 1987, №10, səh. 34).

NƏCİM – zərif, qəşəng, incə. – *Nəcim çənəsinin ucunda iri nöqtəyə bənzəyən bənövşəyi xalı da bu kamil gözəlliyə əlavə çalar qatırdı* (V.Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 43).

NƏDAMƏT – xeyirxah. – *Rayon mərkəzindən tutmuş, uzaq şəhərlərə qədər yayılmışdı ki, bir nədamət adam peyda olub* (N.Qənbər. Boğanaq. Azərb. jurnalı, 1991, №11-12, səh. 92).

◇ **NƏF** – xeyir, fayda, mənfəət. – *Alqış köpüyünü nəf bilib yığır* (Ç.Əlioğlu. Millətin yalançı qəhrəmanları. Azərb. jurnalı, 1989, №9, səh. 41). – *Xalqın dar günündən nəf umanların; Qisməti axır baş yasdır – yaraqdır* (Ç.Əlioğlu. Millətin yalançı qəhrəmanları. Azərb. jurnalı, 1989, №9, səh. 42).

NƏFLƏNMƏK – əziyyətsiz, müftə gəlir əldə etmək. – *Kefnən nəflənənlər “dəh”nən dəhlənlər* (İ.Qarayev. Bir kəndin uşaqları. Azərb. jurnalı, 1990, №10, səh. 116).

NƏKARA – kim, nəçi, hansı cürətin sahibi. – *Sağsağan nə karadır ki, insanın sabahından, gələcəyindən xəbər versin* (İ.Məlikzadə. Qırmızı yağış. Azərb. jurnalı, 1987, №1, səh. 7).

NƏMÇİMƏK I – islanmaq, nəmlənmək. – *Əzələləri nəmçiyib yumşaldıqca vəziyyəti yüngülləşmək əvəzinə, daha da ağırlaşdı* (V.Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 68).

NƏMÇİMƏK II – nəmlənmək, doluxsunmaq. – *Kitabxanaya yolu düşəndə ordan hər dəfə nisgilli, gözü nəmçimiş çıxdı* (Ə.Mustafayev. Novruzgülü açmamış. Azərb. jurnalı, 1987, №7, səh. 48).

NƏMƏNƏ – nə. – *Az, o Durnadı, nədi, nəmənədi, nə bilim* (F.Qoca. Kələfin ucu. Azərb. jurnalı, 1987, №10, səh. 11). – *Mən beyni püf, başdan mayıf hardan bilim dərş-mərs nəmənə şeydi* (V.Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 59).

NƏMƏNƏCƏ – hansısa. – *Fikirləşdik, dedilər ki, Arazın üstündə nəmənəcə bəyin su dəyirmanı var* (N.Qənbər. Babamın son nağılı. Ulduz, 1988, №12, səh. 20).

NƏMLƏNMƏK – doluxsunmaq, gözləri dolmaq. – *Cinlər diyarındakı “sevgilisinin” həsrətilə nəmlənirdi* (İ.Məlikzadə. Qırmızı yağış. Azərb. jurnalı, 1987, №1, səh. 6).

NƏMŞƏRMƏK – tərləmək, nəmlənmək, islanmaq. – *Əvvəllər onun lap isti günlərdə belə alınının nəmşərdiyini görənlər olmamışdı* (T.Hüseynov. Yanıq Abdullanın yuxuları. Azərb. jurnalı, 1991, №4, səh. 34).

NƏNƏ – ana. – *Gədə qələt eləyir sən nənəsiyən* (Ə.Əmirov. Tapanca. Ulduz, 1988, №8, səh. 3).

NƏRMƏNDLİ – incə. – *Nazik, nərməndli örtük çarpayının üstündə gözəl görünürdü* (R.Tağıyev. Qocalığı görənlər. Ulduz, 1989, №2, səh. 5).

NƏTƏR – necə, nə cür. – *İndi gəl bu leşi təkcənəcə çıxart dərənin dibindən görüm nətər çıxarırsan* (Ə.Əmirov. Tapanca. Ulduz, 1988, №8, səh. 10).

NƏTƏRİ – necə, nə təhər. – *Naxoşdadığıım da nətəri olub?* (Ə.Bağirov. Muştuluq. Azərb. jurnalı, 1987, №3, səh. 75).

NƏYDƏRƏMƏTDİK – tərslik. – *İnadkarrıxda, nəydərəmət-dikdə tay-barabarıları yoxdu* (V.Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh.62).

NİĞİRTİ – anlaşılmaz səs. – *Yuxarı mərtəbədə niğirtı eşidildi* (F.Qoca. Kələfin ucu. Azərb. jurnalı, 1987, №10, səh. 5).

NIXÇANMAQ I – batmaq, saplanmaq. – *Yumruqlar açılanda, çirtmələr böyür-başına, qarnına nıxçananda onların ayağına döşənib yalvarmışdı* (S.Tağızadə. Təqib. Ulduz, 1989, №9, səh. 24).

NIXÇANMAQ II – ağızına qədər doldurulmaq, ağızına kimi basılmaq. – *Anam da yun nıxçanmış kisəni çiyinə almışdı* (Ə.Əzimzadə. Arandan gələn adam. Ulduz, 1988, №3, səh. 20).

NIXLAMAQ – yükləmək, qoymaq, iş vermək. – *İndi azı iki il nıxlıyaqaxlar belinə* (Ə.Əmirov. Tapanca. Ulduz, 1988, №8, səh. 13).

NİRX – adət-ənənə. – *İndi Nağının birdən-birə eli-obanı xatırlaması, adətə, nırxə hörmət eləməsi onu bir az çaş-baş saldı* (E.Əlləzoğlu. Ağsaqqal. Azərb. jurnalı, 1987, №9, səh. 124).

NİMDAŞ – bir qədər geyilmiş, işlənmiş, nisbətən köhnəlmiş, bir az köhnə. – *Tək bircə dəfə nimdaş xalçadan da nimdaş bir qarı sal daşa yaxınlaşdı, köhnə xalçaya bir xeyli baxdı, başını buladı, uca dağlara söykənmiş dərin dərələr kimi gumuldandı* (Ə.Əzimzadə. Cehiz. Ulduz, 1990, №5, səh. 14).

NİMDƏR – balaca döşək, döşəkçə. – *Yoxsa kişi ağızına su alıb nimdərin üstündə domuşa-domuşa oturacaqdı* (S.Nəzirova. Tale damğası. Azərb. jurnalı, 1991, №7, səh. 25).

◇ **NİNAY ÇALMAQ** – zümzümə etmək, astadan mahnı oxumaq, astadan bir rəqs havasını ifadə etmək. – *Əliüstüçə əsil gəlin ayaqqabısına oxşayan ayaqqabını, mixəyi donu geyib, neçə ildən bəri bu evdə ilk dəfə lap qız uşaqları kimi ninay çalıb oynaya-oynaya otağı dörd dolandı* (Ə.Bağirov. Gəlin ayaqqabısı. Ulduz, 1987, №3, səh. 17).

NÖÖSÜN – çirkin, iyrenc. – *İndi onun sir-sifəti daha da nöösün idi, gözləri dombalıb, yerindən çıxmışdı* (N.Qənbər. Babamın son nağılı. Ulduz, 1988, №12, səh. 14).

NÖYÜS – nəfs, istək. – *Çatdıra bilmirəm, ay oğul, nəyin varsa, onunla kifayətlən, nöysünü öldür* (T.Qəhrəmanov. Qulbeçə. Ulduz, 1988, №9, səh. 27).

NUFUS // NÜFUS – çirkin, bədheybət. – *Həmişəlik gedirəm, ta görmüyəyəm sənin nufus sifətini* (Ə.Əmirov. Tapanca. Ulduz, 1988, № 8, səh. 26). – *“Şükür ki, bu nüfus gün qurtardı” dedi* (Ə.Əmirov. Axirətdən əvvəl gəzinti. Azərb. jurnalı, 1989, №4, səh. 129).

NÜDURƏT – nadir, az tapılan. – *Oradan mənim adıma nüdurət bir içki tapıb gətirib* (R.Mövsüm. Saxla öldürərik. Azərb. jurnalı, 1991, №11-12, səh. 181).

NÜYVƏR – nümunə. – *Heç Cəlal Bilaloviçin başından Nuh əyyamından bəri, nüyvər üçün saç çıxmamışdı* (S.Tağızadə. Təqib. Ulduz, 1989, №9, səh. 25).

OĞURSAQ I – arıq. – *Bir oğursaq inəyin südüynən, anasının beş-altı toyuğuyunan nə vaxta qədər keçinmək olar?* (T.Hüseynov. Qərıblık. Ulduz, 1988, №12, s. 33). – *Axırı xeyrin bir oğursaq inəyi var* (T.Hüseynov. Yanıq Abdullanın yuxuları. Azərb. jurnalı, 1991, №4, səh. 77).

OĞURSAQ II – balası ölmüş. – *Bazarbaşında bir oğursaq qoyun mələdi* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 50).

OXAM-OXAM ELƏMƏK – parça-parça eləmək, qırmaq. – *Və axırda da axşamın dar vaxtı xəbər çatdırırdı ki, Güllü beşaçılanını qayaya çırpıb, oxam-oxam eləyib, özü də üzü üstə torpağa düşüb ağlayır* (A.Mustafazadə. Qaraçuxa nağılı. Ulduz, 1987, № 4, səh. 37).

OXARTANA – o qədər. – *Danışmalı oxartana sözüümüz var ki* (B.Bayramov. Üzlü-astarlı günlər. Azərb. jurnalı, 1989, №11, səh. 38).

OXRANA-OXRANA – astadan, yavaş səslə kişnəyə-kişnəyə. – *At yiyəsinin səsini eşidib, oxrana-oxrana yaxınlaşdı* (M.Süleymanlı. Səs. Azərb. jurnalı, 1988, №2, səh. 29).

OXRANIŞMAQ – yavaş, alçaq səslə kişnəmək. – *Və kişnəşə-kişnəşə, oxranişə-oxranişə bir-birini yanlayırdılar* (V.Babanlı Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 24).

OLACAQ – birinin qaldığı, yaşadığı yer, mənzil, ev. – *Bəzən soyuq kanalda sətəlcəm olub huşunu itirən xəstələri dalında daşıyıb olacağına çatdırırmış* (Ə.Mustafayev. Novruzgüllü açmamış. Azərb. jurnalı, 1987, №7, səh. 45).

OMAXŞIMAQ – kövrəlmək. – *Qarı göydəmirin yalından onun çiyininə qoydu, omaxşadı* (A.Mustafazadə. Qaraçuxa nağılı. Ulduz, 1987, №4, səh. 31). – *Anam kimi qollarını açıb gəl; Omaxşıyım, mən də tufan eləyim* (İ.İsmayılzadə. Bacım Gülsəfaya Bakıdan məktub. Ulduz, 1991, №3, səh. 48).

OMUZ – çiyin. – *Gözlər hər biri albuxara, saçı kəsilmiş, iri qıvrımlarla çiyinə tökülmüş, çiyinlər – omuz yumru...* (S. Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 26).

ORMANLAŞMA – təbii yolla ağacların öz-özünə artıb çoxalması. – *Olub yüz ilin xamı ormannaşib meşəyə dönüb* (S.Əhmədov. Gülməli kişinin axırı. Azərb. jurnalı, 1988, №3, səh. 34).

OT-ƏNCƏR – yabanı yeyilməyən və yeyilən ot. – *Ancaq indi həyat bölünəndən sonra torpaq sağırlaşıb, gül-çiçək çəkilib, ot-əncər quruyub* (Ə.Babayeva. Rəngbərəng adamlar. Azərb. jurnalı, 1989, №1, səh. 34).

OTUXMAQ – məc. mənada: yeyib-içib harınlamaq, qudurmaq. – *Otuxublar, a kişi, zamana uşaqları* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, s. 37).

◇ **OV DANINA DÜŞMƏK** – yoluna girmək, yoluna düşmək, qaydasına düşmək, axarına düşmək, sahmana düşmək. – *Ara yat-yut olub, iş ovdanına düşəndə qayıdıb gələrsən* (Ə.Bağirov. Köhnə kişi. Azərb. jurnalı, 1988, №4, səh. 29).

OV DUĞ – ayran. – *Yayın ləzzəti – camış qatığının ovduğundan, qara qoyunun pendirindən, sərin bardaq suyundan danışa-gülə yeyib-içiblər* (İ.İsmayılov. Əzrayıl. Ulduz, 1989, №1, səh. 36).

OVXAM-OVXAM OLMAQ – qırılıb tökülmək, ağrımaq. – *Bütün bədəni ovxam-ovxam idi* (V.Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 89).

OVXAR – kəsər. – *İtir yavaş-yavaş söziün ovxarı* (Z.Sarıtorpaq. Xəncər. Ulduz, 1989, №1, səh. 41).

OVXARLAMAQ I – vurub dağıtmaq. – *Saçımızı küləklərlə, ömrümüzü diləklərlə ovxarlayıb daradana* (M.Misir. Şəhidlər. Azərb. jurnalı, 1991, №1, səh. 17).

OVXARLAMAQ II – təzələmək, yeniləmək, xırdalamaq. –

Karvanda ovsar bala; Dərdimi ovxarlama (M. Misir. Şəhidlər.

Azərb. jurnalı, 1991, №1, səh. 17).

OVXARLANMAQ – itilənmək, məc.mənada: təzələnmək, yenilənmək. – *Hələ öz səmtimi tapa bilmirəm; Kədərım qəlbimdə ovxarlanıbdır* (M.Misir. Şəhidlər. Azərb. jurnalı, 1991, №1, səh 19). – *Yenicə ovxarlanmış gordanın ucu Ataşın ayaqlarının burnunu döydü* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 76).

OVXARLI – itilənmiş. iti. – *Ovxarlı dəhrəni də qoydu yastığının altına* (Ə.Əzimzadə. Arandan gələn adam. Ulduz, 1988, №3, səh. 16).

OVXUR – axur. – *Örüşdən qayıdan mal-heyvan tox olsa da, sağıldandan sonra ovxurları dolmalı idi* (B.Bərdəli. Bürkü. Azərb. jurnalı, 1991, №5, səh. 59).

OVQAH-TANQAH – mal-mülk, var-dövlət. – *Azərbaycanın iyirmi-otuz şəhərində mülkü, ovqah-tanqahı, məscid-mədrəsəsi olmuşdur* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 48).

OVLUQ – oyuq, dəlik, yer. – *Sən mənə ki, bu boyda şəhərdə bir ovluq tapmayasan başını daldalamağa?* (İ.Qarayev. Bir kəndin uşaqları. Azərb. jurnalı, 1990, №10, səh. 112).

OVMAC – umac. – *Heç olmasa hədik, ovmac tapırlarmı?* (B.Bayramov. Üzlü-astarlı günlər. Azərb. jurnalı, 1989, №11, səh. 11).

◇ **OVSANATA DÜŞMƏK** – vaxtı ilə edilən yaxşılığın, köməyin qarşılığını görmək, xətadan, bədbəxt hadisədən qurtulmaq. – *Çörəyin ovsanata düşüb* (Ə.Mustafayev. Novruzgülü açmamış. Azərb. jurnalı, 1987, №7, səh. 30).

◇ **OVSANATA SALMAQ** – imkan eləmək, imkan, vaxt tapmaq. – *Kartof-soğanacan gəlib görürəm çarpayımın altına, evin künc-bucağına diirtüb ki, ovsanata salıb qızına aparsın* (S.Nəzirova. Ümid ulduzu. Ulduz, 1990, №12, səh. 47).

OV SAR I – dəvənin balası. – *Karvanda ovsar bala; Dərdimi ovxarlama; Qırılar nə karvanı; Yerində ovsar qalar* (M.Misir. Şəhidlər. Azərb. jurnalı, 1991, №1, səh. 17).

OVSAR II – dəvənin noxtası. – *Hərdən başını atıb, ovsarı elə dartırdı ki, elə bil kişini atacaqdı göyün üzünə* (S. Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 58).

OYALAMAQ – ovmaq. – *O boyda dünyada bircə adamın ağılı kəsməyib ki, əl ata yerdən bir çarpanaq götürə, dilsiz-ağızsız qayanın sinəsin oyalaya* (Ə.Əzimzadə. Arandan gələn adam. Ulduz, 1988, №3, səh. 2).

OYALANA-OYALANA – tələsmədən, yavaş-yavaş, asta-astata, aramla. – *Oyalana-oyalana peronun yığnağı dağılışmağa üz qoydu* (B.Bayramov. Üzlü-astarlı günlər. Azərb. jurnalı, 1989, №11, səh. 57).

OYALANMAQ – yanıb-yaxılmaq. – *Ürəklərimizdə illərcə qor basıb, oyalanan dərdlərimizi söylətməkmi istəyir?* (Ş.Həsənoğlu. Qapalı dünyalar. Azərb. jurnalı, 1991, №1, səh. 77).

OYCALANMAQ – parçalanmaq, tikə-parça olmaq. – *Anabala eyvanda görünən kimi Sahib ağırdan ikiqat olmuş qızına nəzər saldı, urəyi oycalandı* (Ə.Mustafayev. Novruzgülü açmamış. Azərb. jurnalı, 1987, № 7, səh. 7).

OYMA – oçaq yeri, kürsü (tərəkmələrin işlətdiyi sözdür). – *Sətirlərin arasında binənin oymaları və o oymaların arasında Zərnigar əlində süpürgə dayanmışdı* (Y. (Gülməmmədov). Yol kənarında. Ulduz, 1989, №9, səh. 39).

OYZAN – gücsüz. – *Qibləgahım Qarayazı, döz görüm; Əl uzalı, dil də oyzan – yaz görüm* (İ.İsmayılzadə. Bacım Gülsəfaya Bakıdan məktub. Ulduz, 1991, №3, səh. 49).

◇ **ÖC GƏLMƏK** – üstün gəlmək. – *Sel-seylab hərdən daş yığınlarına da ök gəlir* (Ə.Mustafayev. Novruzgülü açmamış. Azərb. jurnalı, 1987, №7, səh. 44).

ÖDƏNSİZ – cavabsız, əvəzsiz. – *Bəs o sayaq, kişiyana, sayğılı salamı almamaq, ödənsiz buraxmaq necə?* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 17).

◇ **ÖFKƏSİ TÖKÜLMƏK** – hiddəti, qəzəbi aşıb-daşmaq. – *Deyirdim, amma öfkəm tökülürdü* (Ə.Əmirli. Meydan. Azərb. jurnalı, 1992, №3-4, səh. 67).

◇ **ÖHD ELƏMƏK** – öhdəsindən gəlmək, gücü çatmaq. – *Hec kim onunla öhd eləyə bilmirdi* (İ.Məlikzadə. Qırmızı yağış. Azərb. jurnalı, 1987, №1, səh. 13).

ÖLƏZİK – zəif, sönlük. – *Cüncül, öləzik gözlərini Mürvətin gözlərinin düz içinə zilləyib, irişdi* (V.Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, s. 55).

ÖLƏZİMƏK – ölgünləşmək, zəifləmək, solmaq, sönməkdə olmaq. – *Məmməd bəy isə oturmuşdu kötiyün üstə və biğinin ucunu çeynəyə-eynəyə baxışlarını zilləmişdi ortalıqdakı öləzimiş ocağa* (A.Abdulla. Batmanqılınc. Ulduz, 1988, №1, səh. 8). – *Otlar, çiçəklər günəşə boylanmaq istəsələr də susuzluqdan öləzimiş və yaprımışdılar* (A.Abdulla. Batmanqılınc. Ulduz, 1988, №1, səh. 20). – *Daha sonra dəyirmançının bucağı, baca altıda öləziyən ocaq közərdi* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 12).

ÖLMƏDİRİL – zor-bəla ilə, çətiliklə, birtəhər, güc-bəla ilə. – *Uşaqqlar ölmədiril dolanırdılar* (M.Əliyev. Xatirə. Azərb. jurnalı, 1987, №8, səh. 119).

ÖLÜ DƏSTİRİ – ölü kimi. – *Qaraxallı qız içəri addadı, şirin dili qapılara açar oldu, getdi, nənəsini tapdı, onu huş aparmışdı, dodaqlarında bir damcı qan duruş gətirməmişdi, ölü dəstiri uzanmışdı, amma nəfəsi üstündə idi* (Ə.Mustafayev. Novruzgülü açmamış. Azərb. jurnalı, 1987, №7, səh. 18).

ÖLÜŞKƏMƏK – ölmək, ölgünləşmək, xarab olmaq. – *Tük-ləri yapışıb ölüşkəmişdi* (Ə.Həsənov. Bağ evi. Ulduz, 1988, №6, səh. 11).

ÖRNƏKLƏNMƏK – nümunə götürmək. – *Özləri də kütlədən örnəklənib, günün birinci yarısını dilsiz, qaş-gözlə sovub dağılışdılar* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 16).

ÖYƏC – iki-üç illik erkək qoyun. – *O “xalq düşməni” xalqa sürüynən öyəc, qoyun qoyub getmişdi* (N.Qənbər. Boğanaq. Azərb. jurnalı, 1991, №11-12, səh. 109).

ÖYƏŞMƏK – mübahisə etmək. – *Beləcə böyüdü, heç kimlə didişmədi, öyəşmədi* (N.Qənbər. Boğanaq. Azərb. jurnalı, 1991, №11-12, səh. 86).

ÖYNƏ – nahar. – *Hər öynəmizi bir qapıda yeyirdik* (A.Abdullayev. Ocaq sönmür. Ulduz, 1988, №2, səh. 35). – *Qalan qə-pik-quruş bir öynəsinə bəs eləməzdi heç* (İ.Məlikzadə. Toy mövsümü. Ulduz, 1988, №5, səh. 31). – *Boş qarınla naharsız, öynəsiz nə bəy, nə xan?* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 15). – *Düz on öynənin çörəyi çıxardı* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 11).

ÖYRƏLİ – bir neçə gün bundan qabaq. – *Axı öyrəli saa bir quranlıq söz dedi burda* (Ə.Əmirov. Tapanca, Ulduz, 1988, №8, səh. 3).

◇ **ÖYÜNC ELƏMƏK** – öyünmək, fəxr eləmək, lovğalanmaq. – *Sonradan qazanılma təbiətləri ilə öyünc eləyirlər* (Ə.Mustafayev. Novruzgülü açmamış. Azərb. jurnalı, 1987, №7, səh. 25).

ÖZƏLƏNMƏK – alışmaq, od tutmaq. – *Susmuşam, fikrimdə, çözalənibdir; Nifrətim içimdə özələnibdir* (M.Misir. Şəhidlər. Azərb. jurnalı, 1991, №1, səh. 18).

PAÇAL – çatlamış. – *Alt dodağı paçal nar kimi ortadan partlamışdı* (R.İmanov. Bəyaz dünya. Ulduz, 1990, №2, səh. 28).

◇ **PAXIRI ÇIXMAQ** – paslanmaq. – *Çağlayan axırı sərini paxırı çıxmış qafasını sərinlətdi, beyni ayazıdı* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 21).

PALAX – yeni çıxmış, təzə göyərmiş sütlül. – *Baharın palax otlarını yeyib qarnımı doyurardım* (Ə.Babayeva. Rəngbərəng adamlar. Azərb. jurnalı, 1989, №1, səh. 21).

◇ **PALUN VURMAQ** – ərsinlə xəmiri qarışdırmaq, çevirmək. – *Mis təst qaynayırdı, kişilər palun vurardı* (Q.Xəlilov. İsfahan halvası. Ulduz, 1990, №1, səh. 20).

PAMPAQ – aciz. – *Qızılquşdan qorxan pampaq cücelər kimi yerə suvaşırlar* (Ş.İdrisov. Cavadoğlu. Azərb. jurnalı, 1992, №1-2, səh. 135). – *Səndən pampaq ha olmayacaqdım ki...* (V.Nəsib. Hərlənbaba. Azərb. jurnalı, 1990, №3, səh. 72).

PAPAQAPARAN – möhkəm əsən külək, şimal küləyi. – *Külək əvvəlcə gicavar əsirdi, sonra papaqaparan başladı* (Əlabas. Güdaz. Azərb. jurnalı, 1992, №7-8, səh. 178).

PARDAXLAMAQ – yolmaq. – *Cəmşid çolpanı pardaxladı* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 12).

PASAX – kir, çirk, his. – *Bu sərin arxda İmaməlinin şəyirdi, əmələsi Səfərəlinin başmaqlarını çıxarıb, dabanını dabanına sürtüb, pəncələrinin qartmağını təmizləməyi də əl-əlbət bir yüngülləşmə, kir-pasaxdan qurtulub, asudələşmə əlaməti idi* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 68).

PASNA – paya. – *Ötən payız Yavər tiri, pasnası əyilmiş qarğı daxmasının qabağında dayanıb fikrə getmişdi* (İ.Məlikzadə. Qırmızı şeytan. Azərb. jurnalı, 1992, №9-10, səh. 54).

PAZAX – ariq və yağısız ət. – *Kötüyün üstünə bir şaqqa at atılmışdı, pazax, qıpqırmızı öküz buduydu* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 95).

PAZI – çuğundur. – *Yaxşı şirin pazu var* (M.Süleymanlı. Səs. Azərb. jurnalı, 1988, №2, səh. 22). – *Adətən danlanan adamların əsəbdən rəngi alınır, ya da sifəti pazu kimi qızarırdı* (Ə.Mustafayev. Novruzgülü açmamış. Azərb. jurnalı, 1987, №7, səh. 25).

PEÇƏK – bükülü, bağlı, qutu. – *İki soyutma yumurtadır, bir peçək də pendir* (T.Hüseynov. Yanıq Abdullanın yuxuları. Azərb. jurnalı, 1991, №4, səh. 39).

PENCƏR – yeyilən yabanı otlar. – *Pencər qaynadıb, süzmüşdüüm* (M.Əliyev. Xatirə. Azərb. jurnalı, 1987, №8, səh. 130).

PERİKDIRMƏK – yuvasından, evindən eləmək, yuvasından, evindən uzaq salmaq, didərgin salmaq. – *Qızı lap perikdiriblər* (V.Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 11).

◊ **PERİK DÜŞMƏK** – dağılmaq, hərəsi bir tərəfə dağılmaq, didərgin düşmək, darmadağın olmaq. – *Güllə dəydi Salatına; Perik düşdü göydə durna* (A.Məmmədli. Bizim ellər yerindədi. Ulduz, 1991, №8, səh. 13). – *Qızımız olanda da evdən beləcə perik düşmüşdü* (M.Bəkirlı. Günah. Ulduz, 1990, №3, səh. 4). – *Oğul əgər ata ocağından perik düşürsə, sabah nəvəni o yurda bağlamaq çətindir* (A.Abdullayev. Ocaq sönmür. Ulduz, 1988, №2, səh. 33).

PERİKMƏK I – uçmaq, qanadlanmaq. – *Qırqovul perikib, bir andaca gözdən itdi* (R.İmanov. Bəyaz dünya. Ulduz, 1990, №2, səh. 29). – *Kim bilmir ki, o hansı yuvadan perikib* (Ə.Babayeva. Rəngbərəng adamlar. Azərb. jurnalı, 1989, №1, səh. 18).

PERİKMƏK II – didərgin düşmək, qaçmaq. – *“Yuxusu perikmiş” pəncərələrdən həyətə tala-tala işıq düşürdü, elə bil pərgarla asfaltın üstünə iri-iri ağ lövhələr çəkmişdilər, içini əhəngləmişdilər* (Ə.Mustafayev. Novruzgülü açmamış. Azərb. jurnalı, 1987, №7, səh. 8).

PEŞİN – avans. – *Ancaq orası vardı ki, İmaməli bunu sonra, hansı günahınsa bağışlanmağından yana, bir peşin sanar, ayağını bir az irəli qoya bilərdi* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 16).

PEŞQURD – taxılın nübarı. – *Peşqurdu gözləyirdik* (Ə.Əzimzadə. Arandan gələn adam. Ulduz, 1988, №3, səh. 9).

PEYDAHSIZ – allahsız. – *O yox ey, o birisi, ay peydahsız* (B.Göyüş. Mum. Ulduz, 1991, №6, səh. 35).

PƏLƏ I – iri, yekə. – *Qulağının biri pələ idi, biri sallaq* (E.Quliyev. Kölgəsiz adam. Ulduz, 1989, №6, səh. 18). – *Kiçik bacıma isə yastığa yapışmış pələ qulaqlarım yaman gülməli görünmüşdü* (S.Nəzirova. Ümid ulduzu. Ulduz, 1990, №12, səh. 46).

PƏLƏ II – buynuzları yana əyilmiş, qulaqları sallaq <heyvan>. – *Pələ öküz buynuzları kimi yanlara çıxmış lüləyinin birindən sapsarı qaymaq, o birisindən durulub, gömgöy suya dönmüş üzsüz süd axır, böyük badyalara tökülürdü* (T.Hüseynov. Yanıq Abdullanın yuxuları. Azərb. jurnalı, 1991, №4, səh. 26).

PƏLƏD – həyət qapısı. – *Qənirə pələdi keçib, Əfruzla görüşdü* (M.Niyarlı. Qara örpək. Ulduz, 1990, №11, səh. 64).

□ **PƏLƏSƏNG OLMAQ** – əldən düşmək. – *Cülyələrin suyu quruduğundan heyvanlar Kürdən su içməyə gedib-gəlməkdən yollarda pələsəng idi* (F.Eyvazlı. Bir kisə qızıl. Ulduz, 1991, №3, səh. 65).

PƏLƏT – bax: pələd. – *Maşın Sabirgilin pələti qarşısında dayanır* (T.Hüseyn. Sarıqamış. Ulduz, 1988, №12, səh.55).

PƏLLƏŞƏ-PƏLLƏŞƏ – itələşə-itələşə. – *Ölənlərin ruhu Allah adındanmı qorxdular, ya nahaqdan bəlaya ürcah olacaqlarındanmı, pəlləşə-pəlləşə hərə öz qəbrinin siçan yuvasından zülmət dünyaya soxuldu* (İ.İsmayılov. Əzrayıl. Ulduz, 1989, №1, səh. 9).

◇ **PƏLXƏŞLİK QATMAQ** – qalmaqal, qarışıqlıq salmaq. – *Tutaq ki, İmaməli, Hatəmخان oyunun ilk gedişlərində pəlxəşlik qatmışdılar* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 61).

◇ **PƏL VURMAQ** – mane olmaq, maneçilik törətmək, əngəl olmaq. – *Amma bu işə pəl vura biləcəyi ağına gəlmirdi* (T.Hüseynov. Qərblilik. Ulduz, 1988, №12, səh. 35). – *İşə pəl vuran Gümüş mamamdır* (E.Əlləzoğlu. Ağsaqqal. Azərb. jurnalı, 1987, №9, səh. 128).

PƏNCƏ – bir əl tutacaq qədər taxıl, ot və s. – *Kəhildəyir, hökgüldəyir, biçib bağlayır, çəngədən pəncəyə, pəncədən dərzə, dərzədən bafaya keçirdi* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 86).

◇ **PƏRƏN-PƏRƏN DÜŞMƏK** – bax: perik düşmək. – *Elə bil dünəndən bəri beynində qarğabazarı kimi hay-küy salan fikirlər birdən-birə pərən-pərən düşmüşdü* (F.Qoca. Kələfin ucu. Azərb. jurnalı, 1987, №10, səh. 49).

PƏRXAŞLIQ – bax: pəlxəşlik. – *Deyirlər ki, bir az pərxaşlıq olub* (N.Qənbər. Başsız meyit. Azərb. jurnalı, 1989, №6, səh. 104).

PƏRMUDA – əziyyət çəkmədən, korluq çəkməyə imkan vermədən. – *Zöhrə, Allah canıma dəyməsə, onları pərmuda böyüdəjəm* (İ.Qarayev. Bir kəndin uşaqları. Azərb. jurnalı, 1990, №10, səh. 97).

PƏRSƏNG I – tarazlıq üçün qoyulan daş. – *Bir girvəngə çəki daşıyla tərəziyə qoyanda pərsəng də lazım olmurdu* (M.Oruc. Namərd körpüsü. Azərb. jurnalı, 1991, №6, səh. 10).

PƏRSƏNG II – ədalət. – *Həm də padşahın kütlə arasındakı uyusuc-qovuşuğun pürçüm düyünlərini açan əl, pərsəng timsalıydı* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 29).

◇ **PƏRSƏNGİNİ İTİRMƏK** – tarazlığını itirmək. – *Onsuz da Femidanın tərəzisi pərsəngini çoxdan itirib* (Ə.Əzimzadə. Cehiz. Ulduz, 1990, №5, səh. 16).

□ **PƏRSƏNG OLMAQ** – yük olmaq. – *Heç olmasa ömrümüzün qalan parasını xudmani, geninə-boluna yaşayaq, heç kəsə pərsəng olmayaq* (Ş.Süleymanov. Qisas. Ulduz, 1988, №4, səh. 16).

PƏRŞUMLUQ – şumluq <yer, sahə>. – *Gün vurduqca buğlanın gözişləməz pərşumluq onu aldadıb öz yanına apardı* (Əlabas. Güdaz. Azərb. jurnalı, 1992, №7-8, səh. 150).

PƏRT – məyus etmə, incitmə. – *Çəkilsən, bu dağlar da dincələr; Bu dağların sərt üzünün pərti var* (F.O.Qəribəsəs. Dərbənd. Ulduz, 1991, №3, səh. 53).

PƏRTDƏGÖZ – dombagöz. – *Bu pərtdəgöz yaramaz necə çıxıb cürçənəkdən?* (İ.Məlikzadə. Səmiçka Cabbar. Ulduz, 1988, №5, səh. 28).

PƏRTOYLUQ – yava ağızlılıq. – *Pərtoyluğa uyuşmayan mülayim xasiyyəti vardı* (S.Budaqlı. Fevral. Ulduz, 1987, №4, səh. 3).

PƏRTÖY – yava. – *Ağızlarının qıfulunu itirmiş sədərlərin pərtöy danışmaları, latayır söyüncələrini aşkarca, aydınca eşidirdi* (Ə.Mustafayev. İxtira.Ulduz, 1989, №2, səh. 10).

PƏRZANA – pəhriz xörəyi. – *Yunus kişiyə pərzana bişirməkdən, pal-paltar yumaqdan başı açılmaz* (Ə.Cəfərzadə. Qorxulu həqiqət. Azərb. jurnalı, 1992, №7-8, səh. 80).

PƏS – məğlub. – *Halal-halal xoşun olsun, mən pəs* (V.Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 53).

PƏSİN MƏK I – çəkinmək. – *Hələ mən oyağam, heç nədən pəsinib eləmə* (Ş.Süleymanov. Qisas. Ulduz, 1988, №4, səh. 31). – *Dilavərin baxışındakı acığı, kini açıq-aydın duyduğuna baxmayaraq, pəsinmədi* (İ.İbrahimzadə. Son yağış. Ulduz, 1992, №7-8, səh. 75).

PƏSİN MƏMƏK II – vecə almamaq, çəkinməmək, qorxmamaq. – *Ayrılmığa, “Gecən xeyrə qalsın” deməyə iyirmi-iyirmi beş addım qalmışdı ki, çəpərin xəndəyindən bir daş atıldı və mənənim lap yaxınımaya düşdü, qarını sovurdu, pəsinmədik* (B.Bayramov. Üzlü-astarlı günlər. Azərb. jurnalı, 1989, №11, səh. 60).

PƏSTAHA – oyun, hoqqa. – *Nə pəstaha çıxartmisan?* (İ.Məlikzadə. Dolaşaların novruz bayramı. Azərb. jurnalı, 1988, №5, səh. 21).

PƏYƏ – tövlə. – *Qızmış kəl qabağında bir bağ ota tamsınmadı, ürəyində dolandırdığı ağ camışın dalınca yollanmaq, onu axtarıb tapmaq duyğusu bütün istəkləri üstələdi, pəyənin ağzında teyləndi* (Ə.Mustafayev. Novruzgülü açmamış. Azərb. jurnalı, 1987, №7, səh. 18).

PƏZƏVƏNG – yekəpər, zırpı. – *Pəzəvəng cəlladların hərəsi bir qoluna girdi* (A.Abdulla. Batmanqılınc. Ulduz, 1988, №1, səh. 14). – *Gör ha, hər yerdə belə xəstələrə xüsusi qayğı göstərirlər, onların halına acıyırlar, bu pəzəvəng isə...* (İ.Əlf. Qorxu. Ulduz, 1987, №1, səh. 6).

PIÇALAQLI – çirkli <gözə aiddir>. – *Heç nə başa düşməmiş kimi şişmiş, pıçalaqlı gözlərini qıyıb, kal-kal ona baxdı* (Ə.Həsənov. Bağ evi. Ulduz, 1988, №6, səh. 15).

PIRNIX – yapon xurması. – *Pırnixin ən yekəsini, ən sarısını seçib özünə götürdü* (Y.Əhmədov. Ömürdən bir gün. Ulduz, 1989, №6, səh. 46).

PIRSİMAQ – yetişəndən sonra boşalıb kiflənmək <meyvəyə aiddir>. – *Almanın bir neçəsi xarab olub çürümüş, qalanların yarısı sağlam, yarısı isə pırsımışdı* (E.Əlləzoğlu. Balıq günü. Ulduz, 1988, №3, səh. 45).

PİTİRĞAN – kolluq və zibilliklərdə bitən ikiillik, yumru şəkildə olan üstü tikanlarla örtülü, dəydiyi şeyə yapışıb çıxmayan ot – bitki. – *Yəqin iri qırmızı, saçaqlı-saçaqqlı olan Ərdo tavan uzununu enənib, yayılmış iri gözləri ilə oradan qardaşıma baxır, pıtırğan dodaqlarını tərpadə-tərpadə onu undicə yeyəcəyi ilə hədələyirdi* (E.Əlləzoğlu. Ölü yay. Ulduz, 1988, №3, səh. 42). – *Yaxşı açıldın başımdan, ay Süleyman, sən də özgə pıtırğansan* (Ə.Mustafayev. Novruzgülü açmamış. Azərb. jurnalı, 1987, №7, səh. 50).

PİLƏ – ipək. – *Vəlinin səsi pilə kimi yumşaq çıxdı* (Ə.Əzimzadə. Arandan gələn adam. Ulduz, 1988, №3, səh. 5)

PİNƏÇİ – ayaqqabı təmir etməklə məşğul olan <adam>. – *Dəlləxana ilə üzbəüzdəki pinəçi köşkü də bağlı idi, çayxana da* (İ.Məlikzadə. Qırmızı yağış. Azərb. jurnalı, 1987, №1, səh. 37).

PİNƏKLƏMƏK – oturduğu yerdə huşlamaq, yuxu aparmaq, mürğüləmək. – *O oturduğu yerdəə pinəkləyirdi* (M.Niyarlı. Yola dikilən gözlər. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 94).

◇ **PİNƏ VERMƏK** – başlarından sovmaq. – *Gülə-gülə bozarıblar, ağlaya-ağlaya pinə veriblər* (İ.İsmayılov. Ocaq daşı. Ulduz, 1991, №4, səh. 75).

PİRAN – yabani bitki adı. – *Maşın yovşan və pıran kollarını tapdayaraq bir anda özünü tülküyə yetirdi* (M.Məmmədov. Bir gün. Ulduz, 1989, №5, səh. 23).

PİRQULLUQ – sözəbaxan, göndərildiyi heç bir işə etiraz etməyən, verilən tapşırığı can-başla yerinə yetirən <adam>. – *Uşaqılıqda üzüyola, pırqulluq bir oğlan idi* (R.Əliyev. Bütövlən-məyən borc. Ulduz, 1991, №7, səh. 76).

PİSİKDİRMƏK – qorxutmaq, vahiməyə salmaq, gözünün odunu almaq. – *Bəhanə gətirirlər ki, məni pisikdirsinslər* (Y.Nəsirli. İki şüşə konyak. Ulduz, 1988, №6, səh. 26).

PİSİKMƏK – qorxmaq, vahiməyə düşmək, çəkinmək. – *Bununla yanaşı, Rəqib daha xitabət kürsülərinə çağırılmadı, kütləvi tədbirlərdən yadırgadı, pisikdi* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 25). – *Dedim ki, el içində pisikməyəsınız* (Ş.Süleymanov. Qisas, Ulduz, 1988, №4, səh. 20).

PİTRAQ – gur, sıx. – *Yosmapapaq söyüd yaşıl-yaşıl cığırlara döndü, azacıq külək qalxmışdı, bəlkə də heç külək deyil, dağlardan baş alıb gələn meh idi, söyüdüün pitraq saçını zərif-zərif titrədirdi* (Ə.Mustafayev. Novruzgülü açmamış. Azərb. jurnalı, 1987, №7, səh. 8).

PONZADODAQ – qalındodaq, dodaqları kobud <adam>. – *Ponzaqodaq kürən qızla, qarabəniz cılız cavan həkim xaçlı maşının gerisindən bir salaca düşürdülər* (S.Əhmədov. Gülmalı kişinin axırı. Azərb. jurnalı, 1988, №3, səh. 32).

POTA – biryaşar camış balası. – *Sonra o da məlum olub ki, öz potamız imiş* (S.Azəri. Sonsuzluq. Azərb. jurnalı, 1990, №11, səh. 22).

PÖRŞƏLƏNMƏK – pörtülmək, qaynar suya salınıb çıxarılmaq və ya üstünə qaynaq su tökülmək. – *Hardasa tamam ac adamlar arxa cəbhə deyilən qaynar qazanın içində pörşələnirdilər* (B.Bayramov. Üzlü-astarlı günlər. Azərb. jurnalı, 1989, №11, səh. 14). – *Otu-ələfi başına götürən dərələr bürküünün əlindən pörşələnirdi* (İ.İsmayılov. Əzrayıl. Ulduz, 1989, №1, səh. 6).

PÖRŞƏLTMƏK – bax: pörşələnmək. – *İllərdən bəri kimsənin qəlbində göyərtdiyi, ailəsində sevincə, şadlığa çevrilmiş bir arzunun, istəyin üstünə qaynar su çarlayıb yaşıl-yaşıl yarpaqları pörşəltmək asanmı işdi?* (Ə.Mustafayev. Novruzgülü açmamış. Azərb. jurnalı, 1987, №7, səh. 40).

PUÇ – peç, soba. – *Puçun qırağına bir döşəkçə sal, bir hovur gözümün acısını alım* (Ə.Əmirov. Tapanca. Ulduz, 1988, №8, səh. 25).

◇ **PUÇUN BURMAQ** – ağzını yummaq. – *Deyirdilər əsas “irəykomdu, “irəykom istəsə, Əlinin qəzəb oğlu Əbülfəzil Abbas haqqı, “prakulun” puçun elə burar, doğmaca dədəsinin də günahı varsa, basar qoduqluğa* (Ə.Əzimzadə. Arandan gələn adam. Ulduz, 1988, №3, səh. 18).

PUSQUL – əyri, kəc. – *Belə “dəyyuslara” pusqul baxan bir cüt parıltı “yeri görək” dedi* (H.Zeynalov. Torpağı sanı yaşa. Ulduz, 1989, №4, səh. 22).

PUSTAL – çust. – *Başında sarımtıl quzu dərisindən papaq, ayağında pustal, bəzəkli corab, şalvarın balağı da ifçin dolaqlı* (F.Eyvazlı. Bir kisə qızıl. Ulduz, 1991, №3, səh. 66).

PÜF-PÜFLƏ – hörmətlə, nəzakətlə, bəh-bəhlə. – *Xoş gəlibsən, dedilər, püf-püflə yuxarı başa keçirdilər* (E.Əlləzoğlu. Ağsaqal. Azərb. jurnalı, 1987, №9, səh. 126).

PÜLƏMƏK – üfləmək. – *Rəğib nə ki, nəfəsi var, pülüyüb, əlini bir yolla qaldırıb, ağzındakı his-pas basmış yaylığı tüpürdü yerə* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 42).

PÜRÇÜM – nöqsan. – *Həm də padşahın kütlə arasındakı uyuşuq-qovuşuğunun pürçüm düyünlərini açan əl, pərsəng təmsalıydı* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 29).

PÜR FƏK – tez, cəld. – *Qara poyuz yanımızdan pürfək keçdi* (Ə.Əzimzadə. Arandan gələn adam. Ulduz, 1988, №3, səh. 4).

PÜRSÜKLÜ – qəliz, çəlpəşik qarmaqarışıq. – *Ancaq məsələnin belə bir pürsüklü tərəfi də vardı* (Ə.Əylisli. Yəmən. Azərb. jurnalı, 1991, №9-10, səh. 36).

RAHLAMAQ – rahatlamaq. – *Deyirəm yol yoldaşlarım yerlərini rahlasınlar* (N.Mirzəxanov. Təmiz hava. Azərb. jurnalı, 1987, №9, səh. 110).

□ **RƏCƏZXANLIQ ELƏMƏK** – goplamaq, özündən demək. – *Vaxtilə başına gələnlər haqqında ağızdolusu danışıb, rəcəzxanlıq eləyən bu adamın hap-gopuna qulaq asmaq nədənsə həmişə xoş idi* (Ələbbas. Güdaz. Azərb. jurnalı, 1992, №7-8, səh. 146).

◇ **RƏĞBƏTƏ SALMAQ** – abra salmaq, hörmətə mindirmək, vəziyyətini yaxşılaşdırmaq, düzəltmək. – *K'alxoz onu əzəlkindən də yaxşı rəğbətə salıb* (İ.Qarayev. Bir kəndin uşaqları. Azərb jurnalı, 1990, №10, səh. 99).

RƏNC – zəhmət, əziyyət. – *Havaya sovruur elimin rənci; Qocaya döndərdin cahılı, gənci* (B.Vahabzadə. Pambıq. Ulduz, 1991, №11-12, səh. 14).

RƏNCBƏR – muzdlu kəndli işçi. – *Yoxsul kəndçi, biyara-töv-cüyə can qoyub, qabıqdan çıxmış rəncbər bəy-xan buğdasına, buğda çörəyinə heç tamah salmaz, gözünün ucuyla baxmazdı* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 48).

□ **RƏNCİDƏ OLMAQ** – incimək, narazı qalmaq, özünü narahat hiss etmək. – *Üstünə işıq saldığından sürücüdən rəncidə olub, ürəyində onu topa tutan Müslüm maşının qırmızı qurşağını görməyincə biləmmədi ki, bu, onun dalınca gələn təcili yardım maşınıdır, yoxsa sadəcə yolla ötüb keçirdi* (Ə.Mustafayev. Novruzgülü açmamış. Azərb. jurnalı, 1987, №7, səh. 8).

RUBƏRU – üzbəüz, üz-üzə, qarşı-qarşıya, qabaq-qənşər. – *Məhrəm adamla rubəru söhbət xoşdu* (T.Qəhrəmanov. Qulbeçə. Ulduz, 1988, №9, səh. 13).

SABILCA – İçində ot və s. qızartmaq üçün uzundəstəli mis və s. metaldan qab, dəstəli tava. – *Heyif deyil balığı sabılcada qızardıb yeyəsən* (S.Səxavət. Sanatoriya. Azərb. jurnalı, 1989, №3, səh. 19).

◇ **SAFA ÇIXARMAQ** – təmizə çıxarmaq, müdafiə etmək. – *Camal öziünü safa çıxarmağa çalışdı* (M.Əliyev. Xatirə. Azərb. jurnalı, 1987, №8, səh. 119).

SAFILCA – bax: sabılca. – *Qəfil xəbərdən Əsmətin bədəni uçundu və əlində tutduğu safılcanı yerə saldı* (B.Göyüş. Mum. Ulduz, 1991, №6, səh. 35).

SAFLI – su içmək üçün qab. – *Pəri arvad bir saflı soyuq su gətirib, Cəvahirə vermək istəyəndə eynəkli kişi ona acıqlandı* (M.Bəkirlı. Hal. Ulduz, 1990, №3, səh. 13).

SAĞAR – sağılan mal-qara. – *Amma bu birlik – kollektiv təsərrüfat yarandığı bu yaxın günlərdən kişinin heyvanatdan sidqi sivrilmış, qapıdakı sağarın verdiyi nemət elə bil dad-tamdan düşmüşdü* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 35).

SAĞIR – yetim. – *Rəis gözünü sağırın malına dikib bəgəm?! (N.Hüseynzadə. Şəbinin Günabad sərgüzəşti. Ulduz, 1990, №1, səh. 27).*

SAĞIRLAŞMAQ – yetimləşmək, kimsəsizləşmək. – *Ancaq indi həyat bölünəndən sonra torpaq sağırlaşıb, gül-çiçək çəkilib, ot-əncər quruyub* (Ə.Babayeva. Rəngbərəng adamlar. Azərb. jurnalı, 1989, №1, səh. 94).

SALBEH – çubuq, ağacdən meyvəni salmaq, heyvanları qovmaq və s. üçün istifadə olunan ağac parçası. – *Görür yekə kisləri kəndirə bələyib, o baş-bu başından salbehlə dəbərdiblər* (S.Nəzirova. Ümid ulduzu. Ulduz, 1990, №12, səh. 61).

SALBEY – bax: salbeh. – *Hər yetən atır salbeyin; Bəxtimi yatıb dünyanın?* (Ə.İncəli. Dünyanın. Ulduz, 1990, №5, səh. 96).

SALIŞDIRMAQ – aralarını vurmaq, bir-birindən incik salmaq, düşmən etmək, bir-birinin üzərinə salmaq. – *Ömür boyu məni lənətləsinlər ki, öz vəsiyyətimlə onları salışdırmışam* (N.Rəsulzadə. Bəd xəbər. Ulduz, 1988, №2, səh. 22).

SALLAMALIQ – evin çardağına vurulmaq üçün maili düzülən ağac. – *Sallamalıq, pərdi, tir, dirək lazımdır* (S. Əhmədov. Gülmalı kişinin axırı. Azərb. jurnalı, 1988, №3, səh. 30).

SALLAŞMAK – asılmaq, sallanmaq, yapışmaq. – *İkinci və ya üçüncü sinfə gedən Allahyar qolumdan sallaşdı* (B.Bayramov. Üzlü-astarlı günlər. Azərb. jurnalı, 1989, №11, səh. 35).

SALMANC – təhnə. – *Əhmədin salmancından qorxub, yüyürmədim* (Ş.Həsənoğlu. Qapalı dünyalar. Azərb. jurnalı, 1991, №1, səh. 86).

SALMANCA – yeməli yabanı bitki. – *Bir neçə dəfə Şikar kövşəninə gedib, su arxlarının kənarlarından şomu, salmanca yığıb gətirmişdi* (H.İbrahimov. Qu quşları öləndə oxuyurlar. Azərb. jurnalı, 1987, №10, səh. 129).

SALVEY – bax: salbey. – *Taleyin əlləri-ayaqları salveyə oxşayır* (F.Qoca. Kələfin ucu. Azərb. jurnalı, 1987, №10, səh. 25).

SAMBANA-SAMBANA – ağır-ağır, ləngərli-ləngərli, yanlarını basa-basa. – *Cüməyev dənliyi dolmuş qaz sayacağı sambana-sambana irəli gəldi* (V.Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 76).

SAMBANMAQ – əyilmək, ağırlığını salmaq. – *O kişi stolun küncələrini buraxmadan Mazana sarı daha bərk sambanmışdı* (İ. Qarayev. Bir kəndin uşaqları. Azərb. jurnalı, 1990, №10, səh. 125).

SAMI – boyunduruğun hər iki ucundakı qoşa dəşiklərə salınan nazik ağac. – *Təzə samılar, kağanlar hazırlandı* (F.Eyvazlı. Bir kisə qızıl. Ulduz, 1991, №3, səh. 65). – *Onun sol qolu çiyindən samı kimi sallanırdı* (Ə.Əmirov. Tapanca. Ulduz, 1988, №8, səh. 25).

SANANMAQ – sayılmaq. – *Kəhriz o qədər duru, göyçəkdi ki, qızın barmaqları axarın içindəki qırmızı, ağ çınqıllar tək birər-*

birər sananırdı (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 36).

SANILI – sayılmış. – *Böyük bir sürünü sanılı qoz təkin Çalbayır yaylağına çatdıracaq* (İ.Məlikzadə. Qırmızı yağış. Azərb. jurnalı, 1987, №1, səh. 3).

◇ **SAPINDIRA BİLMƏMƏK** – özünü saxlamaya bilməmək. – *Ayrılanda qıza məsləhət verməkdən özümü sapındıra bilmədim* (Ə.Əzimzadə. Cehiz. Ulduz, 1990, №5, səh. 11).

SAPITMA I – ağılsız, axmaq. – *Məməli gördü ki, Şahbala gerçəkləyir, onun sapıtma hərəkətlərindən çox inciyir* (R.Mövsum. Saxla öldürərik. Azərb. jurnalı, 1991, №11-12, səh. 181).

SAPITMA II – şapalaq, çırtma. – *Amma Cəlal Bilaloviçin için-için qaynayan içi, at çibinini qorxutdu, o kişinin beyninin ortasına bir sapıtma vurub ötdü* (S.Tağızadə. Təqib. Ulduz, 1989, №9, səh. 25).

◇ **SAPITMA VERMƏK** – boş vədlərlə, şirin dillə aldadaraq yola vermək, aldadıb aradan çıxmaq, aradan çıxmaq, kələk, hiylə işlətmək, yalan söyləmək. – *Oranın borchluluğu buranınkınnan deyil, sapıtma verəsən* (İ.Qarayev. Bir kəndin uşaqları. Azərb. jurnalı, 1990, №10, səh. 97).

◇ **SAPPA VURMAQ** – qayda-qanun pozuntusuna yol vermək, düz yoldan çıxıb, sağa və ya sola dönərək başqa bir yola girmək, başqa istiqamət almaq. – *Qurzavoyları çox qoyma yollarını azmağa, hər sappa vuranda bığının altından keçməmiş içəri buraxma* (V.Nəsib. Hər lənbaba. Azərb. jurnalı, 1990, №3, səh. 60).

SARA – xəstəlik. məc. mənada: dərd, qəm, yara. – *Köhlənimə qəm xurcunu yüklənib; Fələk məni tora salıb, saram var* (F.Əlizi. Yaram var. Ulduz, 1991, №2, səh. 67).

◇ **SARFASI QARIŞMAQ** – ürəyi bulanmaq. – *İndi yeməyə bir şey yoxdu ki, sarfam qarışıb* (S.Səxavət. Sanatoriya. Azərb. jurnalı, 1989, №3, səh. 19).

SARIMURQUZ – sarışın, sarıbəniz. – *Bu göygöz, sarımurquz kişilərin bura qədəm basdıqları günə qara bir daş düşəydi*

(İ.Məlikzadə. Qırmızı şeytan. Azərb. jurnalı, 1992, № 9-10, səh. 46).

◇ **SARI YAĞ TƏK YAYILMAQ** – xoşuna gəlmək, ürəyinə yayılmaq. – *Bu sözlər Nağının canına sarı yağ tək yayıldı* (E. Əlləzoğlu. Ağsaqqal. Azərb. jurnalı, 1987, №9, səh. 125).

SAROV – çirkab su. – *Sarov suyunu eyvandan aşağı töküdü* (Ə.Babayeva. Rəngbərəng adamlar. Azərb. jurnalı, 1989, №1, səh. 34).

SAROV – kiçik arx. – *Sarovun qabağını kəsmək üçün çəkmə-mim burnu ilə cuvar toplamağa başladım* (Ə.Babayeva. Rəngbərəng adamlar. Azərb. jurnalı, 1989, №1, səh. 34).

SAVA – gec. – *Gözlənilmədiyi kimi inək o il sava doğdu* (Əlabbas. Güdaz. Azərb. jurnalı, 1992, №7-8, səh. 129).

◇ **SAVILIB GETMƏK** – dağılıb getmək, sovrulub getmək. – *Böyün-sabax savılıb gedəcək* (Ə.Əzimzadə. Arandan gələn adam. Ulduz, 1988, №3, səh. 13).

SAYĞILI – hörmətlə, ehtiramla verilən. – *Bəs o sayaq, kişiyana, sayğılı salamı almamaq, ödənsiz buraxmaq necə?* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 17).

SAYĞILANMAMAQ – əhəmiyyət verməmək. – *Qız xəfifcə gülümsünüüb, sayğılanmadı da bundan* (Ş.Həsənoğlu. Günəş ardınca. Azərb. jurnalı, 1991, №5, səh. 83).

SAYIL – xəstə. – *Lap sayıl, dilənçi geyimində də Ələsgərin “sallana-sallana gələn Salatın”ına dönəjəy* (İ.Qarayev. Bir kəndin uşaqları. Azərb. jurnalı, 1990, №10, səh. 121).

SAYILLIQ – xəstəlik. – *Mən də qoydum özümü sayıllığa* (Ə.Əmirov. Tapanca. Ulduz, 1988, № 8, səh. 5).

SAYQI – hörmət, ehtiram. – *Həmin şərtə onsuz da ilk göründükləri anda əməl etmiş olsalar da, bu artıqlaması ilə Xəlil və onun heyətinin sayqısından ötrüydü* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 30).

SAYQULU – ehtiyatlı, ayıq. – *İndi onlar sayqulu gəzir* (Əlabbas. Güdaz. Azərb. jurnalı, 1992, №7-8, səh. 141).

SAYRI – xəstə, nasaz. – *Bir gün sağ olanda, beş gün sayrı olur* (V.Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 60).

SAYTAL – seçilmiş, seçmə. – *O gün, o səhər yaşı qırxı haqlamış Gər Xəlil qıpqırmızı saytal almaya oxşayırdı* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 44). – *Və çox keçmədən suyun axarında, kiçik qayığın burnuna ilişdirilən ciyənin ucunda qəribə, saytal balıqlar çələkləndi* (N.Qənbər. Başsız meyit. Azərb. jurnalı, 1989, №6, səh. 177). – *Mənim ən saytal döyüşçülərim də bayatlarla vuruşda həlak olub* (A.Abdulla. Batmanqılinc. Ulduz, 1988, №1, səh. 28). – *İri-iri, saytal, seçmə soğanlar xoşuna gəlmişdi* (B.Bağirov. Uzaq günlərin damcıları. Azərb. jurnalı, 1989, №3, səh. 141).

SELBƏLƏMƏK – selbə ilə, ağacla göymək. – *Kənd əhli də şənliyin bəxti gətirməmiş bu bədbəxt ovladının xətrinə dəymir, onu daşlayıb, selbələyib geri qaytarmaq fikrinə düşmüşdü* (V. Nəsim. Yeddi leylək. Ulduz, 1988, №11, səh. 18).

SELOV – sel yuyan yer. – *Sonra selova burulub, Yovşanlı təpəsinə tərəf dikiəndi* (T.Hüseynov. Yanıq Abdullanın yuxuları. Azərb. jurnalı, 1991, №4, səh. 39).

SENMƏK – hirsli yatmaq, əsəbi sakitləşmək. – *Tələsirdi ki, görsün nə sir-sifətdədir rəqibi, axşamki köpü senib, ya senməyib* (V.Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 64).

SEVƏLƏYƏ-SEVƏLƏYƏ – sevə-sevə, oxşaya-oxşaya. – *Müşgünəz xala sevələyə-sevələyə saçlarına sığal çəkdi* (Ə.Babayeva. Rəngbərəng adamlar. Azərb. jurnalı, 1989, №1, səh. 22).

SEVƏR YER – xətrli, qorxulu, zəif yer. – *Bəlkə elə gülləm nişan aldığı əlindən deyil, sevər yerindən dəyib?* (Ş.İdrisov. Cavadoğlu. Azərb. jurnalı, 1992, №1-2, səh. 123).

SEYLAB – sel suyu. – *Sel-seylab hərdən daş yığınlarına da öçgəlir* (Ə.Mustafayev. Novruzgülü açmamış. Azərb. jurnalı, 1987, №7, səh. 44).

SEYQƏLLİ – sığal çəkilmiş, əzizlənmiş, naz-qəmzə ilə böyümüş. – *Ana, seyqəlli çocuq; Həm sevilir, həm öyülür* (Balasadıq. Narahat ruhlar. Azərb. jurnalı, 1991, №3, səh. 67).

SEZİKMƏK – canmaq, sızlamaq, hiss etmək, sezmək. – *Ziyadin sümüyü sezikən kimi oldu* (Ə.Mustafayev. Novruzgülü açmamış. Azərb. jurnalı, 1987, №7, səh. 59).

◇ **SƏBBI ALINMAQ** – fironluğu yatmaq. – *Mərdanın arvadının səbbi alındı* (S.Səxavət. Sanatoriya. Azərb. jurnalı, 1989, №3, səh. 45).

◇ **SƏDƏMƏ TOXUNMAQ** – bəla üz vermək, zərər dəymək, zərbə dəymək. – *Əgər arada direktor olmasa idi, hörmətli Səlimzadəyə bir sədəmə toxunmasa idi, istəyir burda iki ayağını bir başmağa geydirsə də, Nazlı müəllimə Nazxanımın səsini eşitməyəcək, əməl etməyəcəkdi* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 84).

SƏFSƏFƏ – cəfəngiyat, boş şey. – *Bircə hərf də tanımayan, nöqtəni vergüldən seçə bilməyən Əbil qəzetə baxa-baxa ağılı kəsəni, ağılına gələn səfsəfəni ciddi bir ahənglə, aram-aram, avazla oxuyurdu* (İ.Məmmədzadə. Qırmızı yağış. Azərb. jurnalı, 1987, №1, səh. 6).

◇ **SƏFSƏFƏ DANIŞMAQ** – çərənləmək, boş-boş, yersiz, mənasız, cəfəngiyat danışmaq. – *İndi icazə alınca o qədər səfsəfə danışacaq ki, gəl görəsən* (F.Qoca. Kələfin ucu. Azərb. jurnalı, 1987, №10, səh. 70).

SƏFTƏRƏNGİ – boş, mənasız bir şey, yalan. – *Xalx gejdə gündüz əlləşir, üç-dörd ildən sonra bir yalan-yanlıc çıxardır, o da səftərəngi* (İ.Qarayev. Bir kəndin uşaqları. Azərb. jurnalı, 1990, №10, səh. 100).

SƏHLƏB – tənəffüs yollarının müalicəsi üçün istifadə olunan dərman bitkisi. – *Səhləbin, dağ çiçəyinin, sarı gülün və göy otun məstədicisi ətri bir-birinə qarışdırılıb düz-dünyanı ağızına almışdı* (Əlabbas. Güdaz. Azərb. jurnalı, 1982, №7-8, səh.154).

SƏHLƏMƏK – kəsilmək, dayanmaq. – *Yağış ki, çoxdan səhləyib* (B.Bağirov. Uzaq günlərin damcıları. Azərb. jurnalı, 1989, №3, səh. 138).

SƏHRAT – sərhəd. – *Evə girib xalamla mənə təpindi ki, durun düşün qabağıma, sərinkən “səhrata” çataq* (S.Nəzirova. Tale damğası. Azərb. jurnalı, 1991, №7, səh. 32).

SƏKİL – boşqabda olan iri, yağlı, gözəgəlimli ət parçaları. – *Bir qabı təpələtdirif gətirdilər səkil tikələrdən, döşədim* (İ. Qarayev. Bir kəndin uşaqları. Azərb. jurnalı, 1990, №10, səh. 106).

◇ **SƏLBƏRƏ QALMAQ** – zəhrimara, sovxaya, andıra qalmaq. – *Səlvərə qalmış döyənək eləyib* (Şahmar. Qoyungöz. Ulduz, 1988, №8, səh. 34).

SƏLƏ – nehrənin və s. ağzını bağlamaq üçün nazik dəri. – *Ağzı sələli bərnidən dövrəsi qızılı haşiyəli boşqaba dovğa tökdü* (T.Hüseynov. Yanıq Abdullanın yuxuları. Azərb. jurnalı, 1991, №4, səh. 77).

SƏLƏFSİN – acgöz, görməmiş. – *Day sənə sözüüm yoxdur, ay sələfsin Sona* (Ə.Əzimzadə. Arandan gələn adam. Ulduz, 1988, №3, səh 22).

SƏLLİMİ I – sərbəst. – *Bunu Xallı da başa düşdü, quyruğu ayaq altından çıxan kimi qoydu belinə, başladı otaqda səllimi gəzməyə* (Ə.Əzimzadə. Cehiz. Ulduz, 1990, №5, səh. 23).

SƏLLİMİ II – özbaşına, öz-özünə. – *Süslənir-sallanır səllimi qoşma!* (Ç. Əlioğlu. Qoşma. Azərb. jurnalı, 1989, №9, səh. 45).

SƏLLİM-SƏRGƏRDAN – avara, sərgərdan. – *İpə-sapa yatmayan o Satlay kimiləri indi tək-tükdü, onnar da səlim-sərgərdandılar* (Ə.Mustafayev. Novruzgülü açmamış. Azərb. jurnalı, 1987, №7, səh. 55).

SƏMƏ II – avara, sahibsiz. – *Temi obaşdan gözdə-qulaqda olub, səhər səmə itlər kimi bu kənddən vəğzala gedənlərin arxasına düşürdü* (V.Nəsib. Yeddi leylək. Ulduz, 1988, №11, səh. 18). – *Yox əşi, Becanoğlu haranın səmə itidi* (V.Nəsib. Hərլənbaba. Azərb. jurnalı, 1990, №3, səh. 55).

SƏMƏ-SƏMƏ – avara-avara, boş-bekar. – *Manaf müəllim səkinin üstündə xeyli səmə-səmə gəzmişdi* (B.Bağirov. Uzaq günlərin damcıları. Azərb. jurnalı, 1989, №3, səh. 143).

SƏMİRİMƏK – kökəlib harınlamaq. – *Onlar məni görəndə dağlarda yeyib səmirimiş xam atlar kimi şəkəndilər* (Q. Xəlilov. Yasaq olunmuş yerlər. Ulduz, 1990, №1, səh. 17).

SƏNDƏRLƏMƏK – müvazinəti itirmək, səntirləmək. – *Hirsi-hikkəsi nəfəs yolunu tutduğundan dal-dalı dartınıb səndərləyir, kəndir sürtünüb qıpqırmızı əti görünən boğazını kəsəndə zingildəyib yerə sərilirdi* (Ə.Həsənov. Bağ evi. Ulduz, 1988, №6, səh. 14).

SƏNGİLƏMƏK – yatmaq. – *İstilər səngiləmədi* (E. Əlləzoğlu. Ölü yay. Ulduz, 1988, №3, səh. 44).

SƏNGİMƏK I – bax: səngiləmək. – *Külək səngisə də narın yağış yağdırdı* (A.Şəruri. Gecə əməliyyatı. Ulduz, 1987, №8, səh. 40). – *Elədir, amma mənə elə gəlir ki, yağsa da tez səngiyər* (E.Əhədov. Qanlı dərə. Ulduz, 1988, №7, səh. 6).

SƏNGİMƏK II – azalmaq. – *Ümü arvad evin get-gəli səngiyəndə təndirxanada qab-qacağı suya çəkən bacısını yanladı* (H.Zeynalov. Torpağı sanı yaşa. Ulduz, 1989, №4, səh. 32).

SƏNGİMƏK III – sakitləşmək. – *Bir az səngiyib toxdamışdı* (B.Bağirov. Uzaq günlərin damcıları. Azərb. jurnalı, 1989, №3, səh. 141).

SƏRDƏMƏ – söz-söhbət. – *Ona görə ki, təzə katib barəsində qəribə-qəribə sərdəmələr gəlib çaturdı* (N.Qənbər. Boğanaq. Azərb. jurnalı, 1991, №11-12, səh. 75). – *O vəzifəni ki, bu yaxınlara sərđəməsi qulaqları dələrdi* (N.Qənbər. Boğanaq. Azərb. jurnalı, 1991, №11-12, səh. 77).

SƏRƏNƏ – yangı, susuzluq. – *Qrafinin dibindəki suyu stəkana boşaldıb birnəfəsə başına çəkdi, sərənəsi xeyli yatdı* (V. Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 95).

SƏRGƏC – açılıb-bükülən çarpayı. – *Ərinin gəlişindən üç gün sonra Səđəf Şəhla ilə Sarıbəyin sərgəclərini qonaq otağına çıxartdı* (R.Əliyev. Bütövlənməyən bərc. Ulduz, 1991, №7, səh. 84).

SƏRPMƏK – bürdəmək, ayağı burxulmaq. – *Gər Xəlilin yenicə doğmuş ay işığında daşlı cığırdə bir balaca sərpdiyini görən Mürşüid anlamışdı ki, ertəsi səbah, “Burcutma”da açıqlayay-*

caqdı (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 21).

SƏVƏRİ – nazik çubuq və ya qarğıdan hörülmüş səbət. – *Belə vaxtlarda ağaca çıxardı, həmən yetişmiş dənələri bir-bir dərib, balaca səvəriyə doldurar, Bəhriyyə üçün nübar düzəldərdi* (H.İbrahimov. Qu quşları öləndə oxuyurlar. Azərb. jurnalı, 1987, №10, səh. 130).

SƏVƏRMƏK – sərilmək. – *Fermanın itləri töhmənin döşündə səvərib, mürgü vururdular* (N.Qənbər. Boğanaq. Azərb. jurnalı, 1991, №11-12, s. 106). – *Kölgəm iri idi, özü də yerə səvərmişdi* (E.Əlləzoğlu. Gününüz kösöyə dönsun. Azərb. jurnalı, 1990, №2, səh. 139).

SƏYƏLLƏNƏ-SƏYƏLLƏNƏ – gicəllənə-gicəllənə. – *Ad-dımlarımı yavaşladıb bu küçədən az qala səyəllənə-səyəllənə keçirdim* (S.Nəzirova. Ümid ulduzu. Ulduz, 1990, №12, səh. 54).

SƏYLƏMƏK – aqlını itirmək, dəli olmaq. – *Həm də qulağına çatmışdı ki, deyəsən Qədim bir az səyləyib də* (Ə.Əmirov. Tapanca. Ulduz, 1988, №8, səh. 24).

SƏYRİMƏK – qorxudan titrəmək, əsmək. – *Yetər cavanlıq elədiyin, günün günortası gülləyə səyridiyin* (A.Mustafazadə. Qaraçuxa nağılı. Ulduz, 1987, №4, səh. 33).

SİFQARILMAQ – siyirmək, siyirilib tökülmək, süzülmək. – *Bədənini bürümüş süstlük də, yorğunluq üşərtisi də bircə anda sıfqarılıb canından çıxdı* (V.Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 51). – *Elə ki, yuxuya gedib, mükəmməl dincəldi, zehindən əsəb süstlüyü, içki illəti sıfqarılıb çıxdı* (V. Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 68).

SİĞAMAQ I – qapamaq, örtmək, yummaq. – *Əsəd dərindən ah çəkib, onun gözlərini sığadı* (A.Şəruri. Gecə əməliyyatı. Ulduz, 1987, №8, səh. 50). – *Gözlərini sığadım* (N. Qənbər. Babamın son nağılı. Ulduz, 1988, №12, səh. 19).

SİĞAMAQ II – sıgallamaq. – *Anam da zahının alnını sığayıb, "Yatma, bacı, yatma", deyirdi* (Ə.Əzimzadə. Arandan gələn adam. Ulduz, 1988, №3, səh. 20).

SİĞİMAQ – bax: sığamaq II. – *Qamçının yeri göynüyürsə, gətir sığıyım* (A.Mustafazadə. Qaraçuxa nağılı. Ulduz, 1987, № 4, səh. 31).

SİĞMACLAQAQ – sıxmaq. – *Toppuş barmaqlarını əsəbiliklə sığmaclaıyırdı* (A.Əliyev. Səni məndən soruşsalar... Azərb. jurnalı, 1989, №1, səh. 87).

SİNİXAQAQ – arıqlamaq, zəifləmək, ətini tökmək, üzülmək, ərimək. – *Bu nədi, eşitdiyimə görə, tərəddüd keçirməkdən sınıxıbsan* (Ə.Mustafayev. Novruzgülü açmamış. Azərb. jurnalı, 1987, №7, səh. 41).

SİNİQ – arıq, zəif, zərif, incə. – *Axı, açıq rəngli paltar sınıq qızları ətli - canlı göstərir* (Ş.Süleymanov. Qisas. Ulduz, 1988, №4, səh. 10).

SİNİR – qılça. – *Çantası sınırına enmiş, şalvarının qalifəsi yellənən, daram sıyrıqlı geymiş, göy gözləri biciklə dolu, gödərək, bütün sümükləri dəbərişən oğlan – kənd sovetini katibi – icazə-filan soruşmadan otağın ortasına addımladı* (B.Bayramov. Üzlü-astarlı günlər. Azərb. jurnalı, 1989, №11, səh. 38).

SİNİRMAQAQ – həzm etmək. – *Qoyun-davarın bütün qış ərzində, ildə nə yeyib, nə sınıracağını, nə kövsəyib, nə sağılacağını qramınacan sayğaca vurub, hər bir təsərrüfatın, hər bir birliyin illik yem cərəsini qoymuşdular ortaya* (S.Əhmədov. Gülmalı kişinin axırı. Azərb. jurnalı, 1988, №3, səh. 25).

◊ **SİNQİ DÜŞMƏK** – tovdan düşmək, səsi batmaq. – *Direktorun rəngi-rufu tamam dəyişdi, sinqi düşdü* (T.Hüseynov. Qəriblik. Ulduz, 1988, №12, s. 33).

SİNQINLATMAQAQ – sındırmaq. – *Müəllimənin məntiqi Mürvəti susmağa məcbur etdi, onu yenidən sinqınlatdı* (V.Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 83).

SİNQIN-SİNQIN I – küskün, incik, pərişan halda. – *Budaqlarını sinqın-sinqın əyib fikirli, hüznü durmuşdular* (V. Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 27).

SİNQIN-SİNQIN II – ağır-ağır. – *Döşəməyə yapışmış ayaqlarını sinqın-sinqın qopardıb, bir-iki addım atmışdı ki, yenidən*

dayanmalı oldu (V.Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 77).

SIPA – donuz balası. – *Hər gün gəl yanıma, qara qoyunun südüün sağım, bir cam iç, arana gedincən boynun sipa boynu kimi olacaq* (Ə.Əzimzadə. Arandan gələn adam. Ulduz, 1988, №3, səh. 17). – *Sipa irtməyi qopardandı e* (S.Səxavət. Sanatoriya. Azərb. jurnalı, 1989, №3, səh. 19).

SIPIXMAQ I – qaçıb gizlənmək. – *Quyunun dibində sə toyuq sıpıxıb, elə bil istəmir onu görsünlər* (R.Tağıyev. Qocalığı görün. Ulduz, 1989, №2, səh. 6). – *Çünki ondan ehtiyat eləyən, quyruğunu qısıb, sıpıxan cibi diplomlu, savadsız ziyalıların çox qarşılaşmışdılar* (Ə.Mustafayev. Novruzgülü açmamış. Azərb. jurnalı, 1987, №7, səh. 55).

SIPIXMAQ II – büzüşmək, qısılmaq. – *Pərtliyindən qızarmış cavan molla sıpıxıb oturmuşdu ki, Kamran kişi onu dümsüklədi* (Ə.Əmirov. Tapanca. Ulduz, 1988, №8, səh. 7).

SIPIXMAQ III – gizləncə sivişib aradan çıxmaq. – *Köməyinə bir ehtiyac duyulduğunu sezən kimi yavaşca sıpıxıb özünü Məhədgilə salırdı* (E.Əlləzoğlu. Şülləbaş Həmid. Azərb. jurnalı, 1992, №11-12, səh. 128).

SIPQARILMAQ – bax: sıf qarılmaq. – *Elə sıp qarılır söz ürəyimdən* (X.Qayıblı. Yaza bilməyəndə. Ulduz, 1990, №12, səh. 15).

SIRT – bel, kürək, arxa. – *Ara-sıra düşən qoruq davalarında təklənmiş çobanların umu-küsusündən, binə-binə dolaşan itlərin boğuşunda bir sürü caydaq maççı arasında sırtını yerə qoyub, diş ağartmayan yekə, ağzı qara itin hikkəsindən qorunmaq üçün bəhanə axtaran adamlar dillərinə gələn ilk sözdən fərəhlənirdilər* (A.Mustafazadə. Qaraçuxa nağılı. Ulduz, 1987, №4, səh. 36).

◇ **SITQI SİYRİLMƏK** – bezmək, zəhləsi getmək. – *Əzrayıl sitqi siyirilmiş halda yönünü döndərdi* (İ.İsmayılov. Əzrayıl. Ulduz, 1989, №1, səh. 14).

SIYILCIM – sısqa, arıq. – *Get iynəni özünə vurdur, anqut, ayaq üstə güclə durursan, bəlkə düzələsən, sıyılıcı* (M.Süleymanlı. Səs. Azərb. jurnalı, 1988, №2, səh. 36).

SIYILMAQ – aradan çıxmaq. – *Dilini sürüyürdüsə, deməli, siyılmaq meyli vardı* (V.Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 90).

SIYILMAQ – sıyıq hala gəlmək. – *Qozdu dəryazçıları yaz yağışlarından sıyılıb kəltənləşmiş torpaq yolla bərayə yönələndə zabit onları yenidən gözdən keçirdi* (S.Əhmədov Gülmalı kişinin axırı. Azərb. jurnalı, 1988, №3, səh. 18).

◇ **SİDQİ SİVRİLMƏK** – bax: sıtqı siyirmək. – *Amma bu birlik-kollektiv təsərrüfat yarandığı bu yaxın günlərdən kişinin heyvanatdan sidqi sivrilmiş, qapıdakı sağarın verdiyi nemət elə bil dad-tamdan düşmüşdü* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 35).

SİFAYİ – qəşəng. – *Arıq-çöpük, çəlimsiz, sifayi bir kişi idi* (Ə.Mustafayev. Novruzgülü açmamış. Azərb. jurnalı, 1987, №7, səh. 38).

SİLƏBƏSİLƏ – ağzına qədər. – *Həsən əmi özləri limonad içdiyi qədəhi siləbəsİLƏ doldurub, kürü yaxılmış bir parça çörəklə ona verdi* (Ə.Həsənov. Bağ evi. Ulduz, 1988, №6, səh. 24).

SİLƏLƏMƏK – doldurmaq. – *Oğul deyərdim iki ovcunu silələyib, birnəfəsə başına çəksin* (Ə.Əzimzadə. Arandan gələn adam. Ulduz, 1988, №3, səh. 12).

SİLƏLƏNMƏK – dolmaq. – *Bunu sonra qandım, gecələr yuxudan səksəkəli sıçrayıb qışqıranda, yuxum kəsik qanlı başlarla silənənəndə* (Ə.Əzimzadə. Arandan gələn adam. Ulduz, 1988, №3, səh. 6). – *Xəlifəlinin məlum işıqla silələyib parıldayan və elə bu parıltıya görə daha da qara görünən gözlərindən anladı ki, gümanında yanılmayıb* (Ə.Əmirov. Axirətdən qabaq gəzinti. Azərb. jurnalı, 1989, №4, səh. 116).

SİLƏMƏ-ŞIRAVAN – leysan, güclü yağış, selləmə. – *Bir də gördün siləmə-şiravan tökdü* (Ə.Mustafayev. Novruzgülü açmamış. Azərb. jurnalı, 1987, №7, səh. 56).

SİLƏNC – siləcək, silmək üçün yararlı əsgir. – *Keçəl çəkməçi köşkünü açıb ayaqqabı silənclərini və cürbəcür rəngləri bayır-*

dakı kətilin üstünə qoydu (A.Dadaşov. Ceviz ağacı. Azərb. jurnalı, 1992, №5-6, səh. 130).

SİLİNSİMƏK I – daşlaşmaq, daslaşıb qalmaq. – *Məhrəmliyi artıran bu yenilik gəncliyi ilə çoxdan vidalaşmış qadının sinəsi altda böyük həyat təcrübəsinin təsiri ilə silinsimiş ən zərif, ən tər duyğuları tərpətdi* (Ə.Əmirov. Axirətdən qabaq gəzinti. Azərb. jurnalı, 1989, №4, səh. 133).

SİLİNSİMƏK II – qurumaq, quruyub qalmaq. – *Harda düşdü gərək yetişəni dərəsən, bar-bəhrəni götürəsən, qoymayasan, silinsiyə, vağanaya* (S.Əhmədov. Gülmalı kişinin axırı. Azərb. jurnalı, 1988, №3, səh. 27).

SİMARİC – bax: ismaric II. – *Bu barədə simarici kəndə atasına çatana, o da araba qoşdurub qızının külfətini şenliyə aparana kimi Hacı Rəsul tərəfə arvadın qarğışının ağzı açılmışdı* (V.Nəsib. Bir atımlıq barıt. Ulduz, 1987, №10, səh. 11). – *Bu xeyirxah simaric arvada heç bir şey verməmiş, əksinə onu zəhərləndirmiş, gözünün neçə incisini əlindən alıb, torpağa hopdurmuşdu* (V.Nəsib. Bir yaz xəzanı. Ulduz, 1988, №11, səh. 10). – *Simaric göndərmişdi ki, adına axşamına kimi gəlməsən, aparıb Şəkərin qalasına qatacaq* (V.Nəsib. Addan ada. Azərb. jurnalı, 1992, №11-12, səh. 21). – *Müsəllim baban nə qədər tel vurur, simaric göndərirsə, bir tarixçi atını bəri sürmür* (V.Nəsib. Hərlənbaba. Azərb. jurnalı, 1990, №3, səh. 56).

□ **SİMARİC ELƏMƏK** – sifariş eləmək, xahiş eləmək, tapşırmaq. – *Tağı da bu oğlandan Muradxan kişini tapıb, əhvalatı danışmağı simaric eləmişdi* (V.Nəsib. Köhnə hamam içində. Azərb. jurnalı, 1987, №6, səh. 22).

SİMLƏMƏK – tarıma çəkilmək, göynəmək, ağrımaq. – *Bütün günü ayaq üstə durmaqdan adamın ayaqları simləyir* (İ.Məlikzadə. Qırmızı yağış. Azərb. jurnalı, 1987, №1, səh. 38).

SİMSAR – yaxın, qohum. – *Məhkəmə mənə də simsar idi* (Ş.Süleymanov. Qisas. Ulduz, 1988, №4, səh. 7). – *Əlinin peşəsi də var, simsarı da* (V.Nəsib. Hərlənbaba. Azərb. jurnalı, 1990, №3, səh. 61). – *Biz ona simsarıq, biz bilirik başı nələr*

çəkibdi (Ə.Mustafayev. Novruzgülü açmamış. Azərb. jurnalı, 1987, №7, səh. 16). – *Uşaqqlar arasında tayfa, simsar davası düşəndə hərəmiz bir hüündür yerə qalxıb, bu sözləri boğazımızı yırtı-yırtı ucadan deyirdik* (Ə.Əzimzadə. Arandan gələn adam. Ulduz, 1988, №3, səh. 2). – *Bir də hənir eşitdi: əvvəlkindən də simsar, döğmə* (Ə.Əmirov. Tapanca. Ulduz, 1988, №8, səh. 21). – *Müəllimə yaşayan evin sahibəsi bir az bizə simsardı* (V. Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 74). – *Alt - üst mülkün bir otağında qısqılayıb, hər şeyi, bütüin havadar və simsarların adını dedirdincə, ola bilsin, Cəmşidin adı qaralana idi* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 34).

SİNCİLƏMƏK – diqqət etmək, nəzər salmaq. – *Canı qızdıqca ətrafını sincilədi* (Z.Ağbabalı. Səbrlə başlanan gün. Ulduz, 1990, №9, səh. 4).

SİNDİRMƏK – bərkitmək, endirmək, oturtmaq. – *Kimdisə sinəsinə sığmayan həsrəti, məhəbbəti quşa döndərüb əsanın ucuna sindirmişdi* (S.Nəzirova. Ümid ulduzu. Ulduz, 1990, № 12, səh. 64).

◇ **SİNİRƏ BİLMƏK** – bax: sınıрмаq. – *Arif Şeydayev yüz il də bundan sonra yaşasaydı onun məzmununu sinirə bilməzdi* (Ə.Əmirov. Axirətdən qabaq gəzinti. Azərb. jurnalı, 1989, №4, səh. 137). – *Kərəm alındı, beynini çaxnaşdıran bu sözləri sinirə bilmədi* (F.Eyvazlı. Düyünlü günlər. Ulduz, 1989, №8, səh. 18).

SİNİRMƏK II – bax: sınıрмаq. – *Heyhat, yağlı bozbaşdan, pitidən sinirib, şilə-coşdan hortladıb toqqanın altını bərkitməş insan söz-gəpa meydan verib, Laldinməzin lapca dərinliyinə quylanmışdı* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 16). – *Bunu onlar heç cür sinirə bilmirlər* (Ə.Hacızadə. Dünyanı tanı. Azərb. jurnalı, 1989, №3, səh. 86).

SİNMƏK – yatmaq, sakitləşmək. – *Tələsirdi ki, görsün nə sir-sifətdədir rəqibi, axşamkı köpü sinib, sinməyib* (V.Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 64).

SİNMƏK – qısılmaq. – *Uşaqlar analarına sindilər* (E.Əlləzoğlu. Boru. Azərb. jurnalı, 1992, №11-12, səh. 111). – *Gözləyirdi görsün haçan qonaqlardan biri, yaxud bir neçəsi belinə dırmaşacaq, sinəcək kürəyinə, bərk-bərk güvənindən yapışacaq* (Ə.Əzimzadə. Cehiz. Ulduz, 1990, №5, səh. 4).

SİNN – yaş. – *Təqsir bu sinnidə səni ora göndərəndədi* (V.Nə-sib. Köhnə hamam içində. Azərb. jurnalı, 1987, №6, səh. 26). – *Komandır sənin sinninlə maraqlanır* (S.Əhmədov. Gülmalı kişinin axırı. Azərb. jurnalı, 1988, №3, səh. 47). – *Bu sinnimdə yalan danışmaq harama yaraşır* (N.Rəsulzadə. Bəd xəbər. Ulduz, 1988, №2, səh. 22).

◇ **SİNO GETMƏK I** – əldən getmək, xoşlamaq, məc.mənada: ölmək. – *Tərifdən ötrü sino gedirsən* (Ş.Süleymanov. Qisas. Ulduz, 1988, №4, səh. 21). – *Çətin qayıtsınlar, onlar oynamaq üçün sino gedirlər* (Ə.Əmirov. Axirətdən qabaq gəzinti. Azərb. jurnalı, 1989, №4, səh. 114). – *İndi dərzilər tülkü dərisi üçün sinov gedirlər* (M.Məmmədov. Bir gün. Ulduz, 1989, №5, səh. 22). – *Gündə nə mod gözə dəyirsə, hamısına sinov gedirlər* (A.Qəhrəmanov. Borc. Ulduz, 1991, №8, səh. 22).

SİNSİMƏK – zarıdamaq, inildəmək. – *Çırpınmaqdan heyi kəsilməmiş tülkü onu görüb, sinsimişdi* (M.Məmmədov. Bir gün. Ulduz, 1989, №5, səh. 22).

◇ **SİNTARIB DAYANMAQ** – utanmaz-utanmaz, həyasızca, sırtıq-sırtıq dayanmaq, durmaq. – *Bəziləri piştaxtanın qabağın-dan aralanandan sonra yerlərin boşalacağını gözləyir, çörək ye-yənlərin, araq içənlərin yanındaca sintarib dayanır* (S. Elcanlı. Sükutun sonu. Ulduz, 1990, №4, səh. 21).

SİRƏ – sıra, növbə. – *Neçə min illər siz hər şeyə ağalığ elə-diniz, indi bizim sirəmizdi* (M.Bəkirlı. Şeytan küpəsi. Ulduz, 1990, №3, səh. 8).

SİRİM – sim. – *Odun şələsi, ot şələsi, jumux, yamaq-yırtıq pal-tar, sirimli çarıq vurub şiltaqlığımı canımdan çıxarmışdı* (Ə.Əzimzadə. Arandan gələn adam. Ulduz, 1988, №3, səh. 6). – *Çünkü o suvaqsız divara milləri his basmış tavana, torpaq döşə-*

məyə, sirimli dəmir çarpayıya alışıb (Ə.Əzimzadə. Cehiz. Ulduz, 1990, №5, səh. 21).

SİRT – təpə, zirvə. – *Dağın sirti ilə Cunudun Qaynatma dərəsinə enməyi, haraya gedəcəyimiz haqqında sonra fikirləşməyi dedi* (Ş.İdrisov. Cavadoğlu. Azərb. jurnalı, 1992, №1-2, səh. 134).

SİRTOV – pencək. – *Adamların siyahısı sirtovun yan cibindədir* (Q.Mehdi. Oyun. Azərb. jurnalı, 1991, №11-12, səh. 32).

SİTƏ-SİTƏ – əsə-əsə. – *Uzaq şəhərdə bir qarın ac, bir qarın tox qalıb soyuqdan yetim kimi sitə-sitə təhsil almaqla başa gəlmir* (V.Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 66).

SİTİLDƏMƏK – əsmək, titrəmək, büzüşmək. – *Soyuqdan sitildəyirdilər* (R.İmanov. Bəyaz dünya. Ulduz, 1990, №2, səh. 14). – *Ayağı yalın, başı açıq sitildəyən uşaqları hey tələsdirirdi* (Ə.Əzimzadə. Arandan gələn adam. Ulduz, 1988, №3, səh. 21).

SİTİLDƏYƏ-SİTİLDƏYƏ – bax: sitə-sitə. – *Birdən dördə qədər bütün siniflərdən bircə uşaq sitildəyə-sitildəyə birtəhər özünü məktəbə çatdırmışdı* (B.Bayramov. Üzlü-astarlı günlər. Azərb. jurnalı, 1989, №11, səh. 42). – *Təkcə qapı-qapı gəzib sitildəyə-sitildəyə qarnını otaran kolpanbaş qızın üzünə açılmışdı* (Ə.Əzimzadə. Arandan gələn adam. Ulduz, 1988, №3, səh. 4).

SİTİZƏ – həyasız, utanmaz, sırtıq, sürtük. – *Bu artıq həmişəki maska gülüş – mədəni təbəssüm deyil, ən alçaq və rəzil bir pozğunun sitizə hırılıtsı idi* (Anar. İztirabın vicdanı. Azərb. jurnalı, 1989, №4, səh. 44).

SİTMƏK – bax: sitildəmək. – *Soyuqdan sitən uşaqlara yazığı gəldi* (E.Əlləzoğlu. Boru. Azərb. jurnalı, 1992, №11-12, s. 112).

SİVÇİN MƏK – oturduğu yerdə döşəkçəyə və ya başqa bir şeyə dayaq verməklə sürüşüb yerini dəyişmək. – *Ərini dirsəyi ilə basırdı, bir az qabağa sivçinirdi* (İ.Qarayev. Bir kəndin uşaqları. Azərb. jurnalı, 1990, №10, səh. 103).

SİVƏ – çərçivə. – *Qapını açmaq mümkün olmadı, elə sivə qarışıq yerindən çıxartdılar* (M.Süleymanlı. Səs. Azərb. jurnalı, 1988, №2, səh. 57).

SİVİRMƏK – siyirmək, silmək. – *Əlinin qılınıc ilə alınının tərini-üzününün tərini sivirdi* (Ə.Əmirov. Tapanca. Ulduz. 1988, №8, səh. 9).

SİVİRTDİRMƏK – siyirmək, silmək. – *Ölkəni qula döndərrib, diz çökdürən, dikbaşları dibindən sivirtirən “xalqlar atası”?* (Ə.Əzimzadə. Cehiz. Ulduz, 1990, №5, səh. 24).

◊ **SİVRİLİB GETMƏK** – aradan çıxmaq, çıxıb getmək. – *Əksinə, pozuq danışıqlarından dilxor olduğumu görüb, tezliklə sivrilib getdilər* (Ş.Həsənoğlu. Qapalı dünyalar. Azərb. jurnalı, 1991, №1, səh. 53).

SİYAFİR – həyasız. – *Əsgər o alçaq, siyafır üzə yağlı bir şillə ilişdirmək istədi* (S.Elcanlı. Sükutun sonu. Ulduz, 1990, №4, səh. 8).

SİYAFUR – bax: siyafır. – *Bu siyafur bəy, cildini dəyişib, aralıqda yüz qaçaq-quldurun işini görür* (H.Zeynalıoğlu. Torpağı sanı yaşa. Ulduz, 1989, №4, səh. 35).

SOĞMAQ – içmək, başına çəkmək. – *Suyu bir nəfəsə soğdu* (V.Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 59).

SOQQUR – əyrüş-üyrüş, biçimsiz. – *Qara camaata bu soqqur həyəti də çox görürlər* (Ə.Babayeva. Rəngbərəng adamlar. Azərb. jurnalı, 1989, №1, səh. 16).

SOLUĞ – nəfəs. – *Bibixatının ürəyi yerinə gəldi, soluğu genişləndi* (Q.Əlismayıllı. Yelqıran.Ulduz, 1990, №1, səh. 13).

SOMULMAQ – sormağ, əmmək, sümürmək. – *Tülküciyəz onların yaxınlaşdığını görcək başını qaldırıb, miriltıya oxşar bir səs çıxardı və sonra yenidən çirkli əmcəkləri somuldu* (M.Məmmədov. Bir gün. Ulduz, 1989, №5, səh. 24).

SONCUQLAYA-SONCUQLAYA – təpik, şillaq ata-ata <heyvana aiddir>. – *Vəfali eşşəyi də soncuqlaya-soncuqlaya dallarınca gələrdi* (Yaşar. Canavar. Ulduz, 1987, №1, səh. 26).

SONULAMAQ – seçmək, hər şeyə irad tutmaq, hər şeydə nöqsan axtarmaq. – *Görək kişinin başı gora gedəndən sonra necə saxlayacaq o qapıdakıları, sonuluyacaqmı özünüinkünü, özgəninkini?* (T.Hüseynov. Yanıq Abdullanın yuxuları. Azərb. jurnalı, 1991, №4, səh. 56).

SOVXA – burada: zəhrimar, andır, miras. – *Qaraqapağını basıb bu sovxanı söndürə bilmirsən?* (Y.Həsənbəy. Adi suyun şəfası. Ulduz, 1991, №9-10, səh. 72).

SOVMAQ – dağıtmaq. – *Partkom fikirləşdi ki, xarabı çıxarmış məclisi sovmaq lazımdır* (Ə.Əmirov. Axirətdən qabaq gəzinti. Azərb. jurnalı, 1989, №4, səh. 116).

SOV-SAQQAT QALMAQ – hörmətsiz olmaq. – *Sən qalarsan sov-saqqat* (Ə.Cəfərzadə. Qorxulu həqiqət. Azərb. jurnalı, 1992, №7-8, səh. 90).

SOZALAMAQ – az qala qırılıb düşmək. – *İndi hiss elədi ki, bayaqdan sozalayan ürəyinin ağrı-acısını oğlunun tər təmi verən qoxusu kəsə bilərdi* (B.Bağirov. Uzaq günlərin damcıları. Azərb. jurnalı, 1989, №3, səh. 146).

SOZALMAQ – halsızlaşmaq, zəifləmək. – *İki ildən bəriydi ki, canı çox sozalmışdı* (V.Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 47). – *Xörək qoxusu sozalıb sozulmuşdu* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 17).

SOZALANA-SOZALANA – halsız-halsız, zəifləmiş halda. – *O sozalana-sozalana fikirli halda “Ağlabatan şeydi” – dedi* (Ə.Bağirov. Köhnə kişi. Azərb. jurnalı, 1988, №4, səh. 28).

SOZARMAQ – solmaq, qurumaq. – *Bənövşə boynunu əyib, sozardı* (F.Əlizi. Şeir, Azərb. jurnalı, 1992, №1-2, səh. 108).

SÖYÜNC – söyüş. – *Ağızlarının qıfılını itirmiş sədərlərin partoy danışıqları, latayır söyünlərini aşkarca, aydınca eşidirdi* (Ə.Mustafayev. İxtira. Ulduz, 1989, №2, səh. 10).

SÖZALMAQ – bax: sozalmaq. – *Ə, uşaq əmizdirib, görmürsən, sözalıb, dözə bilmir, sənə noolub?* (S.Azəri. Sonsuzluq. Azərb. jurnalı, 1990, №11, səh. 32). – *Dədəm rəhmətlik o vədə*

danışardı ki, bir kişinin aman-zaman oğlu, kəllədə bir gözü, gündən-günə iynəlirmiş, sozalarmış (İ.Qarayev. Bir kəndin uşaqları. Azərb. jurnalı, 1990, №10, səh. 109).

SUAXAN – keçmişdə Bakı evlərində çimmək üçün ayrılan yer. – *Köndələn evin küncündə çimmək üçün suaxan, bir də divar şkafları qoyulurdu* (R.Əliyev. Bütövlənməyən borc. Ulduz, 1991, №7, səh. 68).

SUCAĞ – sulu yer. – *Türk görəndə tülkü kimi qırpınıb; Ac olanda sucağında qarpınıb* (M.Şükür Məchul. Düşübdü. Ulduz, 1991, №3, səh. 31).

◇ **SUCUXUB QALMAQ** – duruxmaq. – *Qələndər sucuxub qaldı* (T.Hüseynov. Yanıq Abdullanın yuxuları. Azərb. jurnalı, 1991, №4, səh. 51).

SUÇUXMAQ – bax: sucuxub qalmaq. – *Mən müəllimin adını çəkən kimi, Ələmdar suçuxdu* (E.Əlləzoğlu. Gününüz kösöyə dönsün. Azərb. jurnalı, 1990, №2, səh. 139). – *Əsrəf suçuxdu* (T.Hüseynov. Qartal mütəvvası. Azərb. jurnalı, 1990, №1, səh. 86). – *İbrahim suçuxdu* (E.Əlləzoğlu. Boru. Azərb. jurnalı, 1992, № 11-12, səh. 111).

◇ **SULXU DÜŞMƏK** – ürəyi düşmək, qorxmaq, qanı qaralmaq. – *Fəqət Ağqızı təpə başında görməyib, sulxu düşdü* (Ş.Həsənoğlu. Günəş ardınca. Azərb. jurnalı, 1991, №5, səh. 87).

SULUXLUQ – qoyunun ilk südündən hazırlanan yemək. – *Əzrayıl çathaçatda çoban ocağı çatıb suluxluq bişirməyə hazırlayırdı* (İ.İsmayılov. Əzrayıl. Ulduz, 1989, №1, səh. 21).

SULUQ I – bax: suluxluq. – *Baharda – döl vədəsində Mürsələ suluq tutardı, dələmə kəsərdi, kətəməz bişirərdi* (N.Qənbər. Başsız meyit. Azərb. jurnalı, 1989, №6, səh. 166).

SULUQ II – mil. – *Elə bil ki, suluq udmusunuz, ə, yazın da yalan deyil ha* (S.Şəxavət. Qızıl teşt. Ulduz, 1987, №7, səh. 12).

SUMBATA KAĞIZI – şüşə, taxta, metal kimi əşyaları sürtmək, cilalamaq üçün üzərinə xüsusi mineral səpilmiş kağız. – *Sumbata kağızi kimi cod diliylə əllərini yalayırdu* (Əlabbas. Güdaz. Azərb. jurnalı, 1992, №7-8, səh. 138).

SUMUTMAQ – güdmək, pusmaq. – *Sumutmaq, marıtlamaq peşəsiydi* (Ə.Sahib. Ovçu Cəbrayılın tulaları. Ulduz, 1990, № 12, səh. 28).

SUNUR – sərhad. – *Kimin həddiydi o birisinin sunuruna adlaya* (T.Hüseynov. Yanıq Abdullanın yuxuları. Azərb. jurnalı, 1991, №4, səh. 95).

SUR-SUMBATLI – boy-buxunlu, qədd-qamətli. – *Doğrudan da sur-sumbatlı, ağır oğlandı bu* (S. Əhmədov. Gülmalı kişinin axırı. Azərb. jurnalı, 1988, №3, səh. 55).

◇ **SURU YERİMƏMƏK** – “Allah aqlını başından alsın” mənasında. – *Səni görüm surun yeriməsin* (T.Hüseynov. Yanıq Abdullanın yuxuları. Azərb. jurnalı, 1991, №4, səh. 29).

SUVAL – mal-qaranı suvarmaq üçün düzəldilən yer. – *İnək-buzov çöldən, suvaldan gəlməyəndə, toyuq-cücə kürd düşüb, qonşu tövləsindəki yumurtalar üstə oturanda hirsələnəyim, neyləyim?* (Y.Həsənbəy. Adi suyun şəfası. Ulduz, 1991, №9-10, səh. 70).

SUVANMAQ – yapışmaq. – *Bu dəfə qaçıb mənim sinəmə suvandı* (Ə.Əzimzadə. Cəhiz. Ulduz, 1990, №5, səh. 25).

SUVAŞDIRMAQ – bax: suvanmaq. – *Bir bədheybət zəhmi var ki, baxışı adamı yerə suvaşdırır* (S.Nəzirova. Ümid ulduzu. Ulduz, 1990, №12, səh. 49).

SUVAŞMAQ I – toxunmaq, dəymək. – *Bir də gördün tayı dartdığı yerdə ayağına suvaşıb keçdi* (S.Nəzirova. Ümid ulduzu. Ulduz, 1990, №12, səh. 60).

SUVAŞMAQ II – bax: suvanmaq. – *Gülmalı kişi bu işin yenilənmiş mənzərəsinə bir xeyli tamaşa eləyəndən sonra burnunun dəlikləri suvaşdı* (S.Əhmədov. Gülmalı kişinin axırı. Azərb. jurnalı, 1988, №3, səh. 49).

SUVAT – bax: suval. – *Bir dəfə günorta yenə onu suvata buraxmadılar* (Əlabbas. Güdaz. Azərb. jurnalı, 1992, №7-8, səh. 140). – *Mal - qaranı axşam - səhər suvata aparıb-gətirərdi* (Ə.Sahib. Ovçu Cəbrayılın tulaları. Ulduz, 1990, №12, səh. 27).

SUYRULMAQ – qopmaq. – *Atam, bunlar səni yaman xurt-dəkləyib, belə görürəm, boynundan çətin suyrulalar* (V.Nəsib. Bir atımlıq barıt. Ulduz, 1987, № 10, səh. 14).

SUYULMAQ – ağzının suyu azmaq. – *Əcnəbinin təklifinə suyuldum* (A.Abdullayev. Geriyə qayıdan iz. Azərb. jurnalı, 1987, №12, səh. 41). – *Bir də o mənə yox, jiqulimə tamah salır, sabah da ayrısının volqasına suyulacaq* (Z.Ağbabalı. Səbrlə başlanan gün. Ulduz, 1990, №9, səh. 8).

SUYUM – abır, həya abır-həya. – *Mən suyumundan yana deyirəm* (Ə.Əylisli. Yəmən. Azərb. jurnalı, 1991, №9-10, səh. 34).

SUYUMSUZ – abırsız. – *Bu muzdurun ləfzi, danışığı elə suyumsuzdu ki, söz də əyri çıxırdı ağzından* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, № 5, səh. 23).

SÜDƏCƏR – bir-birinin ardınca doğulan uşaqlar. – *Südəcər körpəni əmizdirirmiş* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 53). – *Südəcər doğulmuş üç qayışbaldır oğlu və bir dilotu yemiş qızı vardı* (V.Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 26).

SÜFAYİ – bax: sifayi. – *Bu qadın cavan və üzdən süfayi olmasına baxmayaraq, “uşaqları” yalnız bir cəhətdən – “psix”lik cəhətdən maraqlandırmışdı* (Anar. İztirabın vicdanı. Azərb. jurnalı, 1989, №4, səh. 38).

SÜLƏK – sümsük. – *Elə sülək uşaqdı* (S.Nəzirova. Ümid ulduzu. Ulduz, 1990, №12, səh. 48).

SÜLƏNGİ – bax: sülək. – *Bu qədər qonşunun içində bu sakit, üzüyola, hirsli, acığı çox vaxt yanamaqdan, söylənməkdən uzağa getməyən ailəni seçməyi, ona sığınıb o yiyəsiz süləngi itlərdən ayrılmağı da itin ağıllılığını göstərirdi* (Ə.Həsənov. Bağ evi. Ulduz, 1988, №6, səh. 11).

SÜLƏNMƏK – sümsünmək. – *İndi ki, sağsağan belə münəcim quşdu – yerin altından da xəbərdardı, üstündən də, day onda yem üçün niyə onun-bunun qapısında sülənir?* (İ.Məlikzadə. Qırmızı yağış. Azərb. jurnalı, 1987, №1, səh. 7). – *Nədi ə, bu-*

ralarda nə sülənirsən? (V.Nəsib. Ceyrançöldə qara bayram. Azərb. jurnalı, 1988, №12, səh. 104).

SÜMBƏ – odlu silahların lüləsinin içini təmizləmək, yağlamaq, habelə bir şeyi bir yerə təpmək və ya çıxarmaq üçün uzun dəmir mil. – *Nə tüfəngə çaxmaqdı, nə sümbəyə toxmaq* (Ə.Mustafayev. Novruzgülü açmamış. Azərb. jurnalı, 1987, №7, səh. 55).

SÜMBƏ-SÜLÜK – uşaq oyunu. – *O qız-gəlinlərlə dünənəcən sünbə-sülük oynardı* (N.Qənbər. Boğanaq. Azərb. jurnalı, 1991, №11-12, səh.122).

SÜMSÜK – sülənən, yemək dalınca hər qarıya gedən <adam, it>. – *Sümsük Qurban da o atını, kor eşşəyini elə bil qəbirsanlığa yazdırıf* (Ə.Əmirov. Tapanca. Ulduz, 1988, №8, səh. 4).

□ **SÜNG ELƏMƏK** – müflis eləmək, dağıtmaq, iflasa uğratmaq, yeyib bitirmək. – *Bilmirdin fermanı sənin o qurd yeznən süng eləyib?* (Z.Bayramlı. Qız Pərinin oğlu. Azərb. jurnalı, 1992, №7-8, səh. 102). – *Lüməquyruq Mənzər buğdanı süng eləyib, yerinə torpaq töküüb* (Ə.Əzimzadə. Arandan gələn adam. Ulduz, 1988, №3, səh. 5).

SÜRƏ – sürü, dəstə. – *Elə bilərdin ki, qarğa-quş sürbəsidir göyün üzündə* (T.Hüseynov. Yanıq Abdullanın yuxuları. Azərb. jurnalı, 1991, №4, səh. 29).

SÜRÇÜTMƏK – sürüşdürmək. – *Başını yastığın bəri küncünə sürçüdüüb, qılçalarını azacıq бүkdü* (V.Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 25). – *Mürvət stulunu dala sürçüdü* (V.Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 54).

SÜRƏKÇİ – ovu qovub bərəyə gətirən <adam>. – *Qabilə görə yaxşı sürəkçi mahir ovçuya bərabərdir* (A.Kamal. Sürəkçi. Ulduz, 1989, №1, səh. 37).

SÜRƏY – axın. – *Düşdüm qəmin sürəyinə* (İ.Tapdıq. Günü gözləyə-gözləyə. Azərb. jurnalı, 1989, №9, səh. 38).

SÜRƏY – ovu qovma, ovu qovub çıxarma. – *Hərdən bir bizi də meşəyə qaban sürəyina aparardı* (B.Bayramov. Üzlü-astarlı günlər. Azərb. jurnalı, 1989, №11, səh. 19).

SÜRTÜK – sürtülmüş. – *Mürşüd kişi yerə ayıldı, bir sürtük daş götürdü çınqıllıqdan* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 11).

SÜRÜKMƏK – aradan çıxmaq, qaçıb getmək, qaçıb aradan çıxmaq. – *Qoy vaxt ikən sürüküm burdan* (V.Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 65).

SÜRÜNGƏL – sürünə-sürünə, ağır tərپənişlə, ağır-ağır. – *Əliheydər müəllim sürüngəl halda həyatə getdi* (C.Kəlayev. Dəhşət. Ulduz, 1990, №7, səh. 59).

SÜSLƏNMƏK – bəzənmək, zinətlənmək, bər-bəzək vurmaq. – *Süslənir-sallanır səllimi qoşma!...* (Ç.Əlioğlu. Qoşma. Azərb. jurnalı, 1989, №9, səh. 45).

SÜYSÜN – peysər, boyun, onurğa sütununun boyunla birləşdiyi yer. – *Həmişə də dibdən ülgüclə qırılmış, çıplaq süysünü qıpqırmızı alov saçırdı* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 56).

SÜYÜŞMƏK – sivişmək. – *Kürd bu həmlədən məharətlə süyüşdü* (F.Eyvazlı. Düynlü günlər. Ulduz, 1989, №8, səh. 9).

SÜZƏLƏNMƏK – süzülmək, axmaq. – *Gözlərindən yaş süzələndi* (İ.Məlikzadə. Toy mövsümü. Ulduz, 1988, №5, səh. 31).

ŞADARA – buğda, arpa və s. zibilini, torpağını təmizləmək üçün xəlbir. – *Gəlinlər elə bil tək-cə biri-biri ilə yox, bu axar-coşarla, şadara novla, dənnik urva ilə, bütünlükdə dəyirmanla və Hatəmxanla “Laldinməz”ə girişmişdilər* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 11).

□ **ŞADƏMƏRK OLMAQ** – şad olmaq, kefi kökəlmək. – *Şadəmərək oldum, sevincək uşaqlarımı muştuluqladım* (Ə.Mustafayev. İçindən asılan adam. Ulduz, 1989, №2, səh. 16).

ŞAHAD – üyüdülmən dəndən dəyirmançıya verilən haqq. – *Un, dəyirman ardı, bir də hələ kimə düşdüüyü aydınlaşmayan şahad – bu üçü Hatəmxanın gözünü qapamışdı* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 11).

□ **ŞAHAD ALMAQ** – üyüdülmən dən üçün haqq almaq, dəyirman haqqı almaq. – *Nəvaxtdan qalmış taxta çanağı götürdü şahad aldı* (Ə.Əzimzadə. Arandan gələn adam. Ulduz, 1988, №3, səh. 10).

ŞAXİMAQ I – pörşələmək, yandırmaq. – *Gün yaman şaxıyıb, həm də dincinizi alarsınız* (T.Hüseynov. Gecə məhkəməsinin hökmü. Azərb. jurnalı, 1988, №5, səh. 65). – *Gün əməlli yağlanmışdı, amma şaxımırıldı* (Ə.Mustafayev. Novruzgülü açmamış. Azərb. jurnalı, 1987, №7, səh. 58).

ŞAXİMAQ II – parıldamaq, göz qamaşdırmaq. – *Qar tək şaxıyan dümağ furajkasını başından aldı* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 57).

◇ **ŞAXSEY TƏFMƏK** – şaxsey getmək, şaxsey-vaxsey salmaq, yüksəkdən ağılayıb-oxşamaq. – *Ay bihəyalar, niyə şaxsey təfmirsiniz?* (A.Abbas. Günəşə at çapan uşaq. Azərb. 1989, №2, səh. 78).

ŞAQQARRAMA – günün ən isti vaxtı, günəşin başa döydüyü vaxt, cırhacı isti. – *Bu gölün dörd yanına sipər olmuş ucu şiş dağları, yayın şaqqarramasında da sinəsində qar saxlayan*

qüzeyləri görürdü (M.Oruc. Anan ölsün, Əlqəmə. Ulduz, 1990, №12, səh. 32).

ŞAQQAVƏTLİ – qamətli, bədənli, boy-buxunlu <adam>. – *Maşallah şaqqavətlisən* (İ.Məlikzadə. Dolaşaların Novruz bayramı. Azərb. jurnalı, 1988, №5, səh. 27).

ŞAMAXI – kələğayı. – *O, şişib tuluqlanan bəbəklərini sildi, istahatdan çıxmış şamaxısını açıb, təzədən bağladı* (İ.İsmayılov. Əzrayıl. Ulduz, 1989, №1, səh. 12). – *Başına qara şamaxı bağlamış bir qadın içəri girdi* (S.Səxavət. Qızıl test. Ulduz, 1987, №7, səh. 6).

ŞAPPAN – yekə, iri. – *Bir az irəlidə yalquzağın şappan ləpirləri görünür* (Ə.Bağirov. Gözmuncuğu. Ulduz, 1988, №7, səh. 12).

ŞATIR – böyük adamların yanında gedib yol açan, qulluq göstərən <adam>. – *Məhəllədə hamı ona “prokurorun şatırı” deyir* (Ə.Babayeva. Rəngbərəng adamlar. Azərb. jurnalı, 1989, №1, səh. 9).

ŞAVAĞAT – mərhəmət. – *Allahın şavağatından Cəlal Bilaloviç vəzifə başına keçəndən sonra institutun yarısı söz aparıb-gətirən olmuşdu* (S.Tağızadə. Təqib. Ulduz, 1989, №9, səh. 11).

ŞELLƏNMƏK I – sevinmək, fərəhlənmək. – *Aynur babasının tərifindən şelləndi, nazlandı* (F.Qoca. Kələfin ucu. Azərb. jurnalı, 1987, №10, səh. 69).

ŞELLƏNMƏK II – kefə baxmaq. – *Heç palax otlardan yeyib, çəməndə şellənmək də istəmirdi* (Ə.Babayeva. Rəngbərəng adamlar. Azərb. jurnalı, 1989, №1, səh. 21). – *Feyzi ilə şellənməyində idi* (S.Elcanlı. Sükutun sonu. Ulduz, 1990, №4, səh. 13).

ŞENLİK I – kənd, oba, yaşayış məntəqəsi. – *Yetim Ələsgərin həmin şenlikdə qohum-əqrəbası yox idi* (V.Nəsib. Bir yaz xəzanı. Ulduz, 1988, №11, səh. 10).

ŞENLİK II – izdiham, qələbəlik, çoxlu adam olan yer. – *Şikəstə bu məktubları qoyaydı Yovşanlı kəndinin bir şenlik yerinə və bu vaxtacan təkcə Şikəstəyə məlum olan, təkcə Şikəstənin ürəyini isidən sözlər radiodan gələn səs təkin dalğalanıb yayılırdı kən-*

də (İ.Məlikzadə. Qırmızı yağış. Azərb. jurnalı, 1987, №1, səh. 34).

□ **ŞEN OLMAQ** – abadan olmaq, bol olmaq, var etmək. – *Şen olsun, ajdığım yoxdu, elə indicə yeməyin üstündən gəlirəm* (Q.Əlismayıllı. Yelqıran. Ulduz, 1990, №1, səh. 10).

ŞEŞƏLƏNMƏK – lovğalanmaq. – *Şeşələndi, o bunları görür, bunlar onu güclə sezirdilər* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 14).

ŞEŞƏLLƏNMƏK – xoruzlanmaq. – *Qulu Mərdanın mat qaldığını görən kimi şeşəlləndi* (S.Səxavət. Sanatoriya. Azərb. jurnalı, 1989, №3, səh. 21).

ŞEŞƏLMƏK – dikəlmək. – *Beş dənə iyirmibeşlik qırışığından, qatından açılıb, şeşəlib, elə bil göz gətirib, onlara baxırdı* (M.Süleymanlı. Səs. Azərb. jurnalı, 1988, №2, səh. 12).

ŞEŞMƏRLƏNMƏK – qalxmaq, quyruğu üstə durmaq. – *Quyruğu azacıq basılanda ilan tək başını qaldırıb şeşmərlənirdi* (V.Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 69).

ŞEVYOT – yüngül, yumşaq, incə xovlu yun və ya yarıyun parça. – *Təzə, qara lastikdən köynək, Gəncə şevyotundan pencəkşalvar geymişdi* (B.Bayramov. Üzlü-astarlı günlər. Azərb. jurnalı, 1989, №11, səh. 12).

ŞEYTAŇCI – xəbərçi, satqın. – *Qaçaq Kərəmin adamlarından birini tövləsində gərmə dalında gizlətdiyi şeytançı barmağı ilə lazımı yerlərə çatanda İsmayıl köməyinə gəlmişdi* (V. Nəсіб. Addan ada. Azərb. jurnalı, 1992, №11-12, səh. 12)

◇ **ŞƏBƏDƏ QOŞMAQ** – söz qoşmaq, lağ eləmək, rişxənd eləmək. – *Əslinə-nəslinə şəbədə qoşulanda dilin lal olsun* (T.Qəhrəmanov. Qulbeçə. Ulduz, 1988, №9, səh. 18).

ŞƏBBƏDƏNXEYİR – birdən, qəflətən, lapdan, xəbərsiz. – *Özümüz axşam şəbbədənxezir gedərik onlara* (R.Tağızadə. Külək ağzında yarpaq. Azərb. jurnalı, 1991, №11-12, səh. 61).

ŞƏKLƏNMƏK – şübhələnmək. – *Onun saymazlığı gələnləri şəkləndirdi* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 10). – *Əşi, bayaq da komandır az qalmışdı sən-*

dən şaklənsin (S.Əhmədov. Gülmalı kişinin axırı. Azərb. jurnalı, 1988, №3, səh. 23).

ŞƏL – kiçik budaq, şax. – *Təxmini bilirdi ki, cüyür hansı şəldə ola bilər* (A.Kamal. Sürəkçi. Ulduz, 1989, №1, səh. 39).

ŞƏLPƏ – əski, köhnə parça. – *Ayaqlarında çarıq patava, başlarında hər birinin bir elə şal, şəlpə vardı* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 86).

ŞƏLTƏ – tuman. – *Başında bir qıyğac, qıçında şalvar əvəzinə yetim ağından şəltə vardı* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 67).

◇ **ŞƏNTİRİ ÇIXMAQ** – əzilib suyu çıxmaq. – *Şəntiri çıxması qarpızın sıyrıntısı da bir tərəfdən qolumuza-biləyimizə suvaşır* (S.Nəzirova. Tale damğası. Azərb. jurnalı, 1991, №7, səh. 12).

ŞƏPBƏLİ – eybəcər. – *Niyə bu şəbbəlini yanına salıb ocağın dör başına çıxarmısan?* (V.Nəsib. Hərnlənbaba. Azərb. jurnalı, 1990, №3, səh. 61).

ŞƏPİT – ev ayaqqabısı, başmaq. – *Əlinə keçən şəpit tayını arxada sarı tozlazladı* (Ə.Əmirov. Tapanca. Ulduz, 1988, №8, səh. 3).

ŞƏPPƏXEYİR – bax: şəbbədənxezir. – *Qorxurdu ki, qabağına şəppəxezir çıxan olar* (V.Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 24).

ŞƏRƏŞÜR – cəncəl, şər işlərlə məşğul olan, davakar, xətakar. – *Həftə səkkiz yuxarılara məktubu gedən bu şərəşür adamın qabağında ağlayıb-sıtqayıb, dərdini deyib, Muradxan kişini qələmin ucuna qoyub, topa-tüfəngə tutması üçün ilan dili çıxardı* (V.Nəsib. Köhnə hamam içində. Azərb. jurnalı, 1987, №6, səh. 40). – *Suğra xala da deyəsən şərəşür arvaddır* (Ə.Babayeva. Rəngbərəng adamlar. Azərb. jurnalı, 1989, №1, səh. 17).

ŞƏRİD – ip, qaytan. – *Bir uzun sicim şərid yavaş-yavaş çəkilib, sürülməyə başladı* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 50).

ŞƏR-ŞAMARTI – şər, böhtan. – *Hərəsini bir kələklə, şər-şamartı ilə aradan götürdü* (V.Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 15).

ŞƏVƏL – kol-kos. – *Dönüb, dolayı ötmək istəyəndə, gördülər xeyr, bağın hər ağacının altından bir səda çıxır, hər kol, hər şəvəl arxasında bir ciğən uşaq-müəllim toplanıb* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı 1987, №5, səh. 9).

ŞƏVGƏ – əks. – *Ariq çiyinlərinə, Dəmir barmaqlıqların, Qara şəvgəsi qonmuş* (V.Bəhmənli. Ata çiyini. Azərb. jurnalı, 1991, №4, səh. 128).

ŞİDIRĞI – sürətlə, tez, cəld. – *Direktor sağ əlini gözüniün üstünə qoyub, şıdırğı kabinetini tərk etdi* (V.Babanlı. Ömürlük cəza, Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 39).

ŞİĞANA-ŞİĞANA – böyük sürətlə enən, hücum çəkən, yara-yara gələn. – *Ala qararınlığı şığana-şığana gələn qorxunc səsin qabağınca qaçırdı* (A.Mustafazadə. Qaraçuxa nağılı. Ulduz, 1987, №4, səh. 31).

ŞİĞANDIRMAQ – üstünə tökmək, atmaq, şlanqla üstünə tutmaq. – *Abdulla ata suyu şığandırıb, onun üstünü aldı* (T.Hüseynov. Yanıq Abdullanın yuxuları. Azərb. jurnalı, 1991, №4, səh. 64).

ŞİĞITMA – qarğının və ya qamışın itilənmiş ucu. – *Bəzən qarğının ucunu şığıtmaları ilə az qalırdılar Mazanın qarnına soxsunlar* (İ.Qarayev. Bir kəndin uşaqları. Azərb. jurnalı, 1990, №10, səh. 107).

ŞİLDİR – çayın dayaz yeri. – *Çərkəz çobanın nişan verdiyi səmtdən – çayın şıldır yerindən dalbadal o taya keçdilər* (T.Hüseynov. Yanıq Abdullanın yuxuları. Azərb. jurnalı, 1991, №4, səh. 48).

□ **ŞİLDİR ETMƏK** – yolub-yolmalamaq, alçaltmaq. – *Yanı yepyekə arvadı keçəlləmək, şıldır etmək o qədərmi vacibdir?* (V.Nəsib. Hər lən bəbə. Azərb. jurnalı, 1990, №3, səh. 64).

◇ **ŞİNQROY ÇALMAQ** – şəbədə qoşmaq, rişxənd etmək, söz qoşmaq. – *Dalınca şinqroy çalınan adamla bir damın altında niyə də yaşamalıydı ki?* (S.Budaqlı. Fevral. Ulduz, 1987, №4, səh. 9).

ŞİPPİR – tamam, bütün, başdan ayağa. – *Bir yandan soyuq, bir yandan şıppır tərini içindəydi* (S.Budaqlı. Fevral. Ulduz, 1987, №4, səh. 6).

ŞİRNAQ – nazik su axını, fəvvarə. – *Hər gözün quyruğunda gümüşü bir şırnaq peyda oldu* (N.Mirzəxanov. Təmiz hava. Azərb. jurnalı, 1987, №9, səh. 111).

◇ **ŞİRTIQ ÇALMAQ** – çırtma, çırtıq çalmaq. – *Bizi bizə yoldurub, şırtığını çalanlar var* (A.Laçınlı. Qarabağda qalam var. Ulduz, 1990, №5, səh. 66).

ŞİRVANMAQ I – o tərəf-bu tərəfinə keçmək. – *Təsvir-zad eləmədi, elə ağzını açan kimi bildim ki, Xort Cabbarın dul qızıdı, keçən yaddan bəri kişiyə çox şirvanırdı* (S.Tağızadə. Təqib. Ulduz, 1989, №9, səh. 10).

ŞİRVANMAQ II – yaltaqlanmaq, ətrafında hərlənmək. – *Məktəbin dərslərinə müdirinin ona quyruq bulayıb, dövrəsində şirvandığını unutmamışdı* (V.Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 73).

ŞİVİRT – nazik çubuq. – *Səhərlər qapı-qapı gəzib, işə gedən qızları səsləyir, əlindəki şivirtlə çəpərlərə vura-vura keçib gəldirdi* (E.Əlləzoğlu. Gününüz kösüyə dönsün. Azərb. jurnalı, 1990, №2, səh. 139).

ŞİVİRTMAL – qamətli. – *Onda Bəbir çolaq deyildi, şivirtmal cavan oğlan idi* (T.Hüseynov. Yanıq Abdullanın yuxuları. Azərb. jurnalı, 1991, №4, səh. 34).

ŞİKARI PAPAQ – qıvrım tüklü buxara dərisindən tikilən hündür papaq. – *Bu istidə şikarı papaq geyinmiş, üz-gözündən acıq, hikkə yağan orta yaşlı kişi dodağınısuya vurub, tüpürdü* (M.Süleymanlı. Səs. Azərb. jurnalı, 1988, №2, səh. 17).

ŞİLƏ – düyü və ətdən hazırlanmış yemək. – *O bizə şilə bişirmişdi* (Ə.Babayeva. Anadil ağlayırdı. Ulduz, 1986, №4, səh. 67).

ŞİLƏ-COŞ – ətli düyü şorbası. – *Heyhat, yağlı bozbaşdan, pitidən sinirib, şilə-coşdan hortladıb toqqanın altını bərkitmiş insan söz-gapa meydan verib, Laldinməzin lapca dərinliyinə*

quyulanmışdı (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 16).

ŞİLİMLƏMƏK – cırıq-cırıq, parça-parça eləmək. – *Dağ başında gurlayan ildırımın alovlu qılıncı göyün qara köynəyini şilimləyəndə pəncərəmizin şüşələri çiliklənməmiş kimi cingildəyirdi* (Ə.Babayeva. Rəngbərəng adamlar. Azərb. jurnalı, 1989, №1, səh. 35).

ŞİLTİKLƏMƏK – parça-parça eləmək. – *Bir-iki dəfə dəliqanlılar cummuşdu ki, onu şiltikləsin* (S.Tağızadə. Təqib. 1989, №9, səh. 12).

ŞİNƏMƏK I – xüsusi məqsədlə durub üzünə baxmaq. – *Şinəmə, ə, üstümə* (H.Zeynalıoğlu. Torpağı sanı yaşa. Ulduz, 1989, №4, səh. 16).

ŞİNƏMƏK II – dikilib durmaq. – *Əlində süpürgə istəyirsən qovasan, şinəyib durur* (S.Nəzirova. Ümid ulduzu. Ulduz, 1990, №12, səh. 60).

ŞİNGİLƏ – saqqız bitkisinin kökü. – *Bəh-bəh- bəh, elə bil şingilədi* (Q.Xəlilov. İsfahan halvası. Ulduz, 1990, №1, səh. 23).

ŞİNİMƏK – bax: şinəmək. – *Amma deyəsən Rəqibin zəhmi onu yaman basmışdı, odur ki, şinimişdi* (F.Eyvazlı. Düyünlü günlər. Ulduz, 1989, №8, səh. 8). – *Dünya da ana yükünü daşıyan arvadların qanıqara üzünə şiniyib təqsiri boynundan atırdı* (H.Zeynalıoğlu. Torpağı sanı yaşa. Ulduz, 1989, №4, səh. 27).

ŞİNNİK – bax: şenlik. – *Elə şinnikdi, səsdən qulaq tutulurdu* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 10).

ŞİTƏNG – dəcəl, nadinc, enerjili <uşaq>. – *Şitəng uşaqdı, maşallah, ayağı bir saat altına gəlmir* (H.İbrahimov. Qu quşları öləndə oxuyurlar. Azərb.jurnalı, 1987, №10, səh. 126).

ŞİTƏNGİ – sırtıq, üzlü, şit, həyasız. – *Nəsibin fikrincə, yalnız arsız, şitəngi adamların gözləri belə süzgün, belə xumar ola bilərdi* (İ.Məlikzadə. Dolaşaların Novruz bayramı. Azərb. jurnalı, 1988, №5, səh. 48).

ŞİTƏNMƏMƏK I – acığı tutmamaq, fikir, əhəmiyyət verməmək, əsəbiləşməmək, qəzəblənməmək. – *Vəliyə sataşırdılar, o isə şitənmirdi* (S.Budaqlı. Fevral. Ulduz, 1987, №4, səh. 3).

ŞİTƏNMƏK II – şitlik eləmək. – *Bu səbəbdən də Cəlal Bilaloviç balaca uşaqlar kimi şitəndi* (S.Tağızadə. Təqib. Ulduz, 1989, №9, səh. 3)

ŞİTMİRİQ – şit, dadsız-duzsuz. – *Bu yad bucaqda, yad adamların içində yeyə bilmədiyi şitmırığ xörəklərin üzünə baxa-baxa ölümünü arzulayırdı* (M.Niyarlı. Yola dikilən gözlər. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 103).

ŞİŞƏ – 2-4 yaşlarında qoyun. – *Sağ əliylə sümüyündən yapıdığı boğazı muçuqlu, özü ağ, dizlərinin gözü, qaşqası qara, gözləri diri şişə atanla sənin birtəhər baxmağınızdan mələyir* (Şahmar. Qoyungöz. Ulduz, 1988, №8, səh. 36).

ŞİŞƏK – bax: şişə. – *Qoçəli onun saqqalsız üzünə, elə bu şişəyincə buynuzu tək qırx, sallaq biğına göz qoydu* (S.Əhmədov. Gülmalı kişinin axırı. Azərb. jurnalı, 1988, №3, səh. 63).

ŞİŞMƏLƏK – təxminən bir metr uzunluğda ucu iti ağacla oynanılan oyun. – *Lakin ertəsi gün günorta şişmələk oyunu oynayan uşaqları tutun altından əl çəkmədilər* (İ.Qarayev. Bir kəndin uşaqları. Azərb. jurnalı, 1990, №10, səh. 101).

ŞİVƏRƏK – düz qamətli, uzun, arıq <adam>. – *Yaşılخان də-də boy-buxunlu, şivərək, zirək bir kişi olub* (İ.Məlikzadə. Qırmızı yağış. Azərb. jurnalı, 1987, №1, səh. 8).

ŞORALANMAQ – axmaq, axıb tökülmək. – *Dəhnədən oraya su ayıranda görmüşdülər dəyirmanın boynu ayğır yalmanı tək yellənib, şoralanır* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 45). – *Yaxşı, tutaq ki, nə axan arxa, nə şoralanan nova, nə də bu coşan gözə hökm etmək olmazdı* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 10).

ŞOYTAQ – axsaq, topal. – *Axmağın qızı sənin o şoytaq nə-nəndi* (Ə.Əzimzadə. Arandan gələn adam. Ulduz, 1988, №3, səh. 6).

ŞÖNGÜMƏK – çöməlib oturmaq. – *Sizi bilirsinizmi ömür körpüsünün ortalarında nə şöngüyüb, gözləyir?* (R.Ulusel. Arazboyu. Ulduz, 1989, №5, səh. 20). – *İt də iri, ala biləklərinə dirənib həyatın ortasında içinin hikkəsini ləhliyə-ləhiyə quyruğu üstə şöngüyüb, qısaca uladı* (M.Süleymanlı. Səs. Azərb. jurnalı, 1987, №2, səh. 5). – *Şöngüyüb içi atlana-atlana kəndi burnuna tutdu, yatağını imsilədi və o dəqiqə bildi ki, naxırı yoxdur* (H.Zeynalov. Torpağı sanı yaşa. Ulduz, 1989, №4, səh. 26).

ŞUĞUMAQ – şığımaq, hücum etmək. – *Kombal çəkib, Muradın üstünə şuğuyanda zootexnik bərəyə qaçırdı* (E.Əlləzoğlu. Dana əhvalatı. Azərb. jurnalı, 1992, №11-12, səh. 124).

ŞULUM – fərasətsiz, fərsiz. – *Doğrudan da Cəbinin şit, şulum maşın sürməsi elə ilk dəqiqədən Bəhrəmzadənin gözündən qaçmadı* (N.Qənbər. Başsız meyit. Azərb. jurnalı, 1989, №6, səh. 155).

ŞUMAL – üzərində yarpağı olan cavan tut və ya çəkil çubuğu. – *Qapı-bacada bircə şumal qalmadı* (S.Əhmədov. Gülmalı kişinin axırı. Azərb. jurnalı, 1988, №3, səh. 52).

◇ **ŞUNQURUQ QOŞDURMAQ** – unvanına xoşagəlməz soz-sohbət yayılmaq, vedrə bağlatdırmaq, supurgə bağlatdırmaq, şər-şəbədə qoşdurmaq, soz qoşdurmaq. – *İki çəkiyə gələn deyəndə ki, raykom, ispolkom-zad öz yerində, belə sınaqdan çıxıb, adına şunquruq qoşdurmayan iki kişidən biri demək istəyirdim* (B.Nəsib. Köhnə hamam içində. Azərb. jurnalı, 1987, №6, səh. 22).

ŞUPBUR – dulusçuluqda istifadə olunan xüsusi gilli palçıq. – *Qırıqlardan birinin arxasına his sürtüb, elədi güzgü, şupburdan dolça düzəltdi* (Ə.Əzimzadə. Arandan gələn adam. Ulduz, 1988, №3, səh. 17).

ŞÜLLƏ – uzunsov. – *Bir ayıbı vardısı, o da başının şülləliyi idi* (E.Əlləzoğlu. Şülləbaş Həmid. Azərb. jurnalı, 1992, №11-12, səh. 128).

□ **ŞÜLÜZMƏ OLMAQ** – günahkar olmaq, günaha batmaq. – *Vallah şülüzmə olduq* (A.Dadaşov. Ceviz ağacı. Azərb. jurnalı, 1992, №5-6, səh. 138).

ŞÜŞ – saf, təmiz. – *O həmişə duyum – ideyanın itisinə, şüşünə meyl eləyirdi* (R.Ulusel. Arazboyu, Ulduz, 1989, №5, səh. 3).

ŞÜŞƏCAT – müxtəlif formalı, müxtəlif cür şüşə qab və ya əşya. – *Evin lap yuxarı başında şüşəcatla bəzədilmiş kiçik stolun ən görkəmli yerinə qoyulmuş al qırmızı telefon aparatına sarı yeri yib, dəstəyi qaldırdı* (Ə.Əmirov. Tapanca. Ulduz, 1988, №8, səh. 11).

◇ **ŞÜY CƏKMƏK** – ucalmaq, qalxmaq. – *Kəndin yaraşığı onun göylərə şüy çəkən dümsüz əbrişimlərindədir* (M.Mirzəyev. Quzunun ahı. Ulduz, 1991, № 4, səh. 7).

TA – daha. – *Adama ta nə lazımdı?* (Ə.Mustafayev. Novruzgülü açmamış. Azərb. jurnalı, 1987, №7, səh. 28).

TAXTABAŞ – başiboş. – *O taxtabaş hələ böyüyəcək, çünki Səftərquliyevlərdəndi* (İ.Məlikzadə. Neçə ilin qonşuları. Ulduz, 1988, №5, səh. 19).

◇ **TAMAHINA TƏT DEMƏK** – tamahını basmaq, tamahını, nəfsini öldürmək, nəfsini tutmaq. – *Tamahına tət deyib, dözsən, vəssalam* (B.Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 25). – *İqtisadi vəziyyətimizi nəzərə alıb nəfsimə “tət” dedim* (S.Azəri. Sonsuzluq. Azərb. jurnalı, 1990, №11, səh. 31).

TAMARZI QALMAQ – yeməli, içməli bir şeyin arzusunda, həsrətdə olmaq. – *Bir stəkan üzlü südə tamarzi qalanda, qoyun ətinin izini tutub tamsınanda Əhəd əllərini dizlərinə çırpacaq* (İ.Məlikzadə. Qırmızı yağış. Azərb. jurnalı, 1987, №1, səh. 19).

TAMSINMAQ I – dadmaq, dadına baxmaq istəmək, dadmaq arzusunda olmaq, yerikləmək. – *Bir stəkan üzlü südə tamarzi qalanda, qoyun ətinin izini tutub tamsınanda Əhəd əllərini dizlərinə çırpacaq* (İ.Məlikzadə. Qırmızı yağış. Azərb. jurnalı, 1987, №1, səh. 19).

TAMSINMAMAQ II – ağızına almamaq. – *Qızmış kəl qabağında bir bağ ota tamsınmadı, ürəyində dolandırdığı ağ camışın dalınca yollanmaq, onu axtarıb tapmaq duyğusu bütünlük istəkləri üstələdi, pəyənin ağızında teyləndi* (Ə.Mustafayev. Novruzgülü açmamış. Azərb. jurnalı, 1987, №7, səh. 18).

TAP – dağlıq yerdə kiçik düzənlik. – *Gəlsə idi qənşər taplardan bəri aşan sürünü Gülmalı kişi buradanca tanıyacaqdı* (S.Əhmədov. Gülmalı kişinin axırı. Azərb. jurnalı, 1988, №3, səh. 52).

TAPAN – dəstə, bənd. – *Qeyri-ixtiyarı süpürgənin tapanını əlində sıxdı* (S.Aran. Təmizlik kağızı. Ulduz, 1991, №9-10, səh.87).

TAPXIR – atın belində yəhərin dal tərəfə sürüşməməsi və yanlara əyilməməsi üçün döşünün altından keçirilən qayıq. – *Tap-*

xırları bərk çəkildiyindən nəfəsləri elə bil gizildəyən dabanlarından çıxırdı (İ.İsmayılov. Əzrayıl. Ulduz, 1989, №1, səh. 14).

TAPQIR – bax: tapxır. – *Elə bil at tapqırıydı* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 65)

TANQAHI – var-dövlət, mal-dövlət. – *Azərbaycanın iyirmi-otuz şəhərində mülkü, ovqah-tanqahı, məscid-mədrəsəsi olmuşdur.* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 48).

TANQAHI II – qüvvə, güc. – *Tanqahım yoxdur, neynim?* (İ.İsmayılov. Ocaq daşı. Ulduz, 1991, №4, səh. 92).

TAPIL I – topa, dəstə. – *Küçənin o başından çıxan yekə bir it tapılı ona tərəf gəlməyə başladı* (H.İbrahimov. Qu quşları öləndə oxuyurlar. Azərb. jurnalı, 1987, №10, səh. 139).

TAPIL II – kiçik ot topası. – *Yolun qırağındakı ot tapıllarına baxdı* (T.Hüseynov. Yanıq Abdullanın yuxuları. Azərb. jurnalı, 1991, №4, səh. 36).

TAPILLAMAQ – biçilmiş otu bir az quruyandan sonra taya kimi yığmaq. – *Həyatda sərir, qurudur, sonra da tapıllayırdı* (T.Hüseynov. Yanıq Abdullanın yuxuları. Azərb. jurnalı, 1991, №4, səh. 57).

TAR – toyuqların axşamlar üstündə yatdığı ağac. – *Axşam düşdü, toyuqlar tara qalxdı* (İ.Məlikzadə. Qırmızı yağış. Azərb. jurnalı, 1987, №1, səh. 9). – *Toyuq-cücatara qalxırdı yavaş-yavaş* (Ə.Hacızadə. Dünyanı tanı. Azərb. jurnalı, 1989, № 3, səh. 75).

TASALANMAQ I – ürəyi sıxılmaq, kədərlənmək, qəmlənmək – *Darıxdı, tasalandı* (T.Hüseynov. Yanıq Abdullanın yuxuları. Azərb. jurnalı, 1991, №4, səh. 71). – *Uşaqlarından sabah üç-dörd həftəliyə ayrılacağındanmı, ya nədənsə,hey tasalanmışdı* (V.Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 27).

TASALANMAQ II – vəziyyətlə razılaşmaq, düşdüüyü hal, vəziyyətlə barışmaq. – *Özü də qırılmış heyvan çılpaqlıqdan hürkdü – nədi, özücə Qozdu Gülmaliya bənd olubmuş tək tox-*

daqca dayanıb tasalandı (S.Əhmədov. Gülmalı kişinin axırı. Azərb. jurnalı, 1988, №3, səh. 65).

TASMA – çarığa keçirilən bağ. – *Xurmayı daqqa papaq, məst, məstin üstündən tasmalı yarma çarıq geyinib, Cavadoğ-luyla dağ-daşa yatan Cəvahirin qəlbində qadınlıq hissini oya-dan bu yamyaşıl otlar, quşların çöl boyu yayılan cəh-cəhəsi idi* (Ş.İdrisov. Cavadoğlu. Azərb. jurnalı, 1992, №1-2, səh. 129).

TAVASAR – uzun qulplu tava. – *Tavasarı ocaqdan götürüb yerə qoyanda əli yandı, üzünü göyə tutub “Allah gözümü tökəydi məni bu xarabaya qismət eləyən yerdə” deyər əlini silkə-ləyərdi* (S.Nəzirova. Tale damğası. Azərb. jurnalı, 1991, № 7, səh. 14).

TAVƏT – ta ki. – *Qışın topu atılardan tavət payızın ortaları-nacan əmənkömənci, cincilim, unnuca cığnamışığı* (İ.Qarayev. Bir kəndin uşaqları. Azərb. jurnalı, 1990, №10, səh. 105).

TAY – bax: ta. – *Aya, Xəlil padşah, tay bəs eləyər* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 41).

TAYTİMAQ – ayağını çəkmək, axsamaq. – *Uyma ötəri qay-daya; Bel əyilə, qıç taytıya; Salma özünü haytaya; Gözün - kön-lün aram olsun* (İ.Tapdıq. Olsun. Azərb. jurnalı, 1992, №11-12, səh. 76).

TAYTAYA-TAYTAYA – axsaya-axsaya, ayağını çəkə-çəkə. – *Dərbənddə bir neçə dəfə perrona düşdüm, taytaya-taytaya vurnuxdum* (B.Bayramov. Üzlü-astarlı günlər. Azərb. jurnalı, 1989, №11, səh. 10).

TAYTIYA-TAYTIYA – bax: taytaya-taytaya. – *Asfalt salın-mış dar cıgırla taytıya-taytıya gedəcəkdı* (B.İsgəndərov. Şaftalı. Ulduz, 1990, №9, səh. 44). – *Rəğib bir qıçı havada, o biri yer-də atıla-atıla, taytıya-taytıya gəlib keçdi* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 38).

TAZİMAQ – sürətlə, bərk qaçmaq, qaça-qaça getmək. – *Odur, Xuduşun ayaqları yerə dəymir, tazıyır* (S.Əhmədov. Gül-malı kişinin axırı. Azərb. jurnalı, 1988, №3, səh. 54).

TAZIYA-TAZIYA – bax: daziya-daziya. – *Yavər taziya-taziya qayıtdı* (İ.Məlikzadə. Qırmızı şeytan. Azərb. jurnalı, 1992, № 9-10, səh. 16).

TECAN – qatıq və süd saxlamaq üçün dəri, tuluq. – *Dön bax, – dedi, yan-yörəmişə, yaşamalı dünyadı, dağ mehi, səhər şehi, bulama, kətəmər, tecana yığılan kərə yağ, dağların min cür məlhəmi ətirli otlar-dünya görmüş loğmanlar istəyir baş açə sirrindən-sehrindən* (İ.İsmayılov. Əzrayıl. Ulduz, 1989, №1, səh. 22).

TEŞİ – əldə ip əyirmək üçün xüsusi alət. – *Bir də hiss eləyirdi ki, mili görmür, teşini fırlatmağa gücü çatmır* (M.Oruc. Namərd körpüsü. Azərb. jurnalı, 1991, №6, səh. 26).

TEYLƏNMƏK I – hərլənmək, hərəkət etmək, qaçmaq. – *Arzum zaman üstə teylənən uşaq* (V.Vüqar. Açılmır tüfəngim, açılmır, Allah! Azərb. jurnalı, 1991, №11-12, səh. 39).

TEYLƏNMƏK II – uçub gəlmək, qaçıb gəlmək. – *Ərk eləyib qardaşından incisən; Qanadlanıb tez yanına teylənim* (İ.İsmayılzadə. Bacım Gülsəfaya Bakıdan məktub. Ulduz, 1991, №3, s. 49). – *Qızmış kəl qabağındakı bir bağ ota tamsınmadı, ürəyində dolandırdığı ağ camışın dalınca yollanmaq, onu axtarıb tapmaq duyğusu bütün istəkləri üstələdi, pəyənin ağzına teyləndi* (Ə.Mustafayev. Novruzgülü açmamış. Azərb. jurnalı, 1987, №7, səh. 18).

TEZCƏNƏK – tez, həmin dəqiqə. – *Axmaq bir haqanın cəzası gərək tezcənək də yerinə yetiriləydi* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 40).

TƏFÇİMƏK – parçanı üz-üzə qoyaraq qırağını tikmək. – *Təzə bir yorğan salmışam, onu təfçiyirdim* (İ.Qarayev. Bir kəndin uşaqları. Azərb. jurnalı, 1990, №10, səh. 120).

□ **TƏFƏRİNC ELƏMƏK** – diqqət etmək. – *Rəhman eləcə yerinə uzanmış Əşrəfə təfərinə eləyib, qumışdı* (T.Hüseynov. Qartal müqəvvası. Azərb. jurnalı, 1990, №1, səh.86).

TƏFƏRİNCƏ – lazımınca, əməlli-başlı, yaxşıca, diqqətlə. – *Kərəm Gülçöhrənin təhər-törünə, qılinc işlətməsinə təfərinə tamasə elədi* (F.Eyvazlı. Düynünlü günlər. Ulduz, 1989, №8, səh. 9).

TƏHƏNG – tənək. – *Özü biçər, təhənglərin başını kəsərdi* (Ə.Babayeva. Rəngbərəng adamlar. Azərb. jurnalı, 1989, №1, səh. 23).

TƏHNƏ – xəmir yoğurmaq üçün işlədilən dərin tabaq. – *Elə bil təhnənin qıraq-bucağını təmizlədiyi silgi, dəri parçalarından yamanıb tikilmişdi* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 71).

TƏHNİZ – məzəmmət, töhmət. – *Veysəlov bu üstüörtülü təhnizdən payını götürüb, üz-gözünü qırışdırdı* (V.Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 71).

TƏHNİZLƏMƏK – məzəmmət, töhmət eləmək, danlamaq. – *Məndən xeyli gileyləndi, doğma el-obadan uzaq düşdüyümə görə məni o ki var təhnizlədi* (A.Abdullayev. Ocaq sönmür. Ulduz, 1988, №2, səh. 33).

TƏKCƏNƏCƏ – tək, təkçə, tək başına. – *İndi gəl bu leşi təkçənəcə çıxart dərənin dibindən görüm nətər çıxarırsan* (Ə.Əmirov. Tapanca. Ulduz, 1988, №8, səh. 10).

TƏLƏKƏ – qarğıdan hörülmüş alaçıq divarı. – *Zalımı çıxmış bu tələkə ilə necə də qorxmur ey* (M.Məmmədov. Su cürdəkləri. Ulduz, 1989, №5, səh. 28).

TƏLGƏ – ləqəb, ayama. – *Komissiyanın ən “parıltılı” üzvü Şakir idi ki, ona Ləlvər təlgəsi uzunluğuna görə verilmişdi* (S.Tağızadə. Təqib. Ulduz, 1989, №9, səh. 8).

TƏLXİMİŞ – zəhrimarlıq tökülən, pis. – *Gözlərini geniş açıb, Salamətovun təlximiş sifətinə baxdı* (N.Qənbər. Boğanaq. Azərb. jurnalı, 1991, №11-12, səh.103).

TƏLİK – yetim <heyvana aiddir>. – *Təlik quzu kimi dünyanın yaşadı saydığı babasının dalına düşmüşdü* (V.Nəsib. Ceyrançöldə qara bayram. Azərb. jurnalı, 1988, №12, səh. 100). – *Səni dizin-dizin süründürmək, təlik quzuya döndərüb dalımca mələdəmələdə küçələri dolandırmaq bu lələşiyin boynuna* (V.Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 96).

TƏLİS – torba. – *Qaraşın bir arvad təlisdə tum satırdı* (Ə.Bağirov. Gözmuncuğu. Ulduz, 1988, №7, səh. 19). – *Nəsə olaca-*

ğını duyubmuş kimi, o hiddətlə miyoldayır, dinclik bilmədən cırmaq-layır, hətta dişləyirdi də, yalnız təlisə atılandan sonra sakitləşdi (T.Nüsrətoğlu. Başdaşı. Ulduz. jurnalı, 1991, №6, səh. 103).

TƏMƏNİS – Binə kəndindən Saray bağlarının ətəyinədək uzanan düzəngah. – *Bu həyətlə qəsəbə qurtarırdı, irəli təmənis idi* (R.Əliyev Bütövlənməyəm borc. Ulduz, 1991, №7, səh. 93).

TƏMƏNNƏLƏŞMƏK I – sözləşmək. – *Mənasız bir məsələ üstündə telefonda təmənnələşmişdik* (V.Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 53).

TƏMƏNNƏŞMƏK II – hal-əhval tutmaq, əhvallaşmaq, görüşmək. – *Bunlar bir-biriylə belə mehribancasına görüşüb, öpüşüb, təmənnəşdikdən sonra, mamam yenə qayıdıb qızın boynunu qucaqladı* (Ş.Həsənoğlu. Qapalı dünyalar. Azərb. jurnalı, 1991, №1, səh. 56).

TƏNDİRƏSƏR – təndirxana, təndirin yerləşdiyi üstüörtülü yer. – *Bu xoş ətir təndirəsərdən axıb gəlirdi* (T.Mahmud. Uzaqda dağlar görünür. Azərb. jurnalı, 1989, №12, səh. 33).

TƏNGİLDƏMƏK – səndələmək, müvazinətini itirmək. – *Ayağa qalxanda təngildədi* (T.Hüseynov. Qartal müqəvvası. Azərb. jurnalı, 1990, №1, səh.102).

TƏNTİMƏK I – tələsmək, təngnəfəs olmaq, sıxılmaq. – *Cövdət təntimiş yaxasını açdı, elə bil havası çatmırdı* (A. Qəhrəmanov. Bulaq suyu. Ulduz, 1988, №5, səh. 6).

TƏNTİMƏK II – tələsə-tələsə. – *Yuxarı başda, dərənin yamacında ariq, çəlimsiz uşaq təntiyə-təntiyə kol-kos qırırdı* (İ.İsmayılov. Əzrayıl. Ulduz, 1989, №1, səh. 16).

TƏNTİMƏK III – özünü itirmək, çaşmaq, nə edəcəyini bilməmək, dili-ağzı qurumaq. – *Təntimiş halda yaylığını çıxarıb tərini sildi* (Y.Səmədoğlu. Bayatı Şiraz. Ulduz, 1987, №2, səh. 34). – *Boyuna boz ip ölçüm, ayrı vaxt dilin basıb aləmi yeyir, gör nə təntiyib* (S.Əhmədov. Gülmalı kişinin axırı. Azərb. jurnalı, 1988, №3, səh. 19).

TƏNTİTMƏK – nəfəsini kəsmək, təngnəfəs etmək. – *Yayın son nəfəsi hələ duyulurdu, isti onları təntidirdi* (T.Hüseynov

Gecə məhkəməsinin hökmü. Azərb. jurnalı, 1988, №5, səh. 65). – *Ortalığa adamı təntidən bir sükut çökdü* (İ.Məlikzadə. Qırmızı yağış. Azərb. jurnalı, 1987, №1, səh. 15).

TƏPÇƏK – bel. – *Təpiklədim, təpçək sındı* (N.Saraclı. Dirəndi. Ulduz, 1989, №2, səh. 27).

TƏPƏR – güc, qüvvət. – *Xalamın ürəyindəki təpər yüz kişiyyə çatırdı* (Ə.Əzimzadə. Arandan gələn adam. Ulduz, 1988, №3, səh. 4).

TƏPƏRLİ – hünərli, güclü, qüvvətli. – *Belə təpərli, dözümlü, güclü olduğunu Şikəstə özü də bilmirdi* (İ.Məlikzadə. Qırmızı yağış. Azərb. jurnalı, 1987, №1, səh. 35).

TƏPİLMƏK – hücum etmək, soxulmaq. – *Müqavimət göstərə bilməyib, geri çəkilən döyüşçülər Məhəmməd xanı siyirmə-qılnc at belində görüb, yenidən düşmən qoşununa təpildilər* (A.Abdulla. Batmanqılnc. Ulduz, 1988, №1, səh. 11).

TƏPİMƏK – qurumaq, yapışmaq. – *Keçəlin dili-dodağı təpimişdi* (E.Əlləzoğlu. Keçəlin darğanın qızına olan məhəbbəti və başına gələn qeyri-adi macərələr. Ulduz, 1988, №3, səh. 37). – *Yuyub, arıdıb sərmışdilər orada təpəsin* (S.Əhmədov. Gülmalı kişinin axırı. Azərb. jurnalı, 1988, №3, səh. 50). – *Qız yaxınlaşıb bir söz deyəndə, bir söz soruşanda dili-dodağı təpiyirdi* (S.Budaqlı. Fevral. Ulduz, 1987, №4, səh. 8). – *İndi bu yerlərdə ilin o vaxtı idi ki, yer-yurd təzə-təzə təpiyirdi* (Əlabbas. Güdaz. Azərb. jurnalı, 1992, №7-8, səh. 130). – *Bikə xanım dedi və dil-dodağının təpidiyini hiss eləyib, çay tədarükü görmək üçün getdi* (Ə.Hacızadə. Dünyanı tanı. Azərb. jurnalı, 1989, №3, səh. 89).

TƏPİNMƏK – acıqlanmaq, danlamaq. – *Ürəyində Məmini söyüb, istahatdan çıxartdı, sonra da qarşısında məlul-məhzun dayanmış qardaşına təpindi* (İ.Məlikzadə. Qırmızı yağış. Azərb. jurnalı, 1987, №1, səh. 6). – *Təpinirik, yenə içəri keçdikmi, çıxıb ağayana yatacaq eyvandaqı divanda* (Ə.Həsənov. Bağ evi. Ulduz, 1988, №6, səh. 10).

TƏPMƏK – belləmək. – *Əlindən bağ təpmək, zəmi suvarmaq, barama vaxtı yarpaq arıtlamaq, qurd basdırmaq gəlirdi*

(S.Əhmədov. Gülmalı kişinin axırı. Azərb. jurnalı, 1988, №3, səh. 52).

TƏRƏ – göy-göyərtili. – *Tərənin iyi az qala bihuş edirdi* (M.Mirzəyev. Quzunun ahı. Ulduz, 1991, №4, səh. 8).

TƏS – at peyini. – *Mənim üzümdə şeytan tükü var, quyruğum olmasa at təsinin dalındaca gizlənərəm* (İ.İsmayılov. Ocaq daşı. Ulduz, 1991, №4, səh. 81).

TƏŞƏR I – davakar, döyüşkən. – *Günah niyə o təşər xoruzda olmur, hıy?* (N.Qənbər. Babamın son nağılı. Ulduz, 1988, №12, səh. 16).

TƏŞƏR-TƏŞƏR II – biç-biç, üzül-üzül, sırtıq-sırtıq. – *Yaltaq Əlinin çuvalağız oğlu Bəhmən qapını kəsdirmişdi, təşər-təşər bizə baxırdı* (Ə.Əzimzadə. Arandan gələn adam. Ulduz, 1982, №3, səh. 24). – *Vəli əllərini cibinə salıb, köhnəmizin arxasında təşər-təşər durmuşdu* (Ə.Əzimzadə. Arandan gələn adam. Ulduz, 1988, №3, səh. 7).

TƏŞƏRRƏNƏ-TƏŞƏRRƏNƏ – lovğalana-lovğalana. – *Badara Abış təşərrənə-təşərrənə təsbəhini çevirdi* (İ.İsmayılov. Ocaq daşı. Ulduz, 1991, №4, səh. 79).

◇ **TƏT DEMƏK** – doyunca yemək, bəs deyincə yemək. – *Küçüklər də zirzəminin dinc, rahat havasından udub, xörəklərin artıq-urtuğundan tət deyənəcən yeyib, dərisinə sığmaz olub, blokun qabağında ağızlarını yalayırdılar* (M.Süleymanlı. Səs. Azərb. jurnalı, 1988, №2, səh. 61).

TƏVƏRƏ I – dairəvi, yumru şey. – *Papaq deyil hər başdakı təvərə* (Ç.Əlioğlu. Karvan. Azərb. jurnalı, 1992, №1-2, səh. 4).

TƏVƏRƏ II – cəhrənin hərlənən dairəvi taxtası. – *Cəhrə də öldü, təvərəsini uşaqlar oyuncaq elədi* (Ə.Əzimzadə. Cəhiz. Ulduz, 1990, №5, səh. 24).

◇ **TIĞ GƏTİRMƏK** – sıxılmaq, darıxmaq, vərəmləmək. – *Neyniyim, ürəyim tiğ gətirib* (N.Qənbər. Boğanaq. Azərb. jurnalı, 1991, №11-12, səh. 96).

TİĞLAMAQ – bir-birinin üstünə yığmaq, təpə şəklində bir yerə yığmaq. – *K'olxozları, rayonları bir-birinin üstünə tiğla-*

yıb, onsuz da mürəkkəb olan idarəetmə mexanizmini bir az da pisləşdirən o harfa “Mujik!” (Ə.Əzimzadə. Cehiz. Ulduz, 1990, №5, səh. 25).

TİGLANMAQ – üst-üstə yığılmaq, qalanmaq. – *Bir az bəridə neçə yerdə kömür dəstiri qapqara çaylaq qumu tıqlanmışdı* (Ə.Mustafayev. Novruzgülü açmamış. Azərb. jurnalı, 1987, №7, səh. 43).

TINCIXA-TINCIXA – nəfəsi kəsilə-kəsilə. – *Dizəcən qarda nəfəsi tincixa-tincixa özünü xəstəxanaya yetirdi* (A.Şəruri. Gecə əməliyyatı. Ulduz, 1987, № 8, səh. 42).

◇ **TINCIXA-TINCIXA QALMAQ** – boğulmaq, boğula-boğula, kəsilə-kəsilə qalmaq. – *Nə bir cavab tapdım deməyə, nə də bir söz tapdım söyləməyə, tincixa-tincixa qaldım* (Ş.Həsənoğlu. Qapalı dünyalar. Azərb. jurnalı, 1991, №1, səh. 79).

TINCIXDIRA-TINCIXDIRA – nəfəsini zorla ala-ala, təngə-nəfəs halda. – *Tahirə qəfil qapını açdı, yoğun gövdəsini yırğalaya-yırğalaya, nəfəsini tincixdira-tincixdira dedi* (Ə.Mustafayev. Novruzgülü açmamış. Azərb. jurnalı, 1987, №7, səh. 15).

TINCIXDIRMAQ – təngnəfəs etmək. – *Elə bil kimsə onu qovub nəfəsini tincixdirmişdi* (A.Şəruri. Gecə əməliyyatı. Ulduz, 1987, №8, səh. 42).

TINCIXMAQ – nəfəsi kəsilmək. – *Cəmşid Rəğibin başından yapışıb qaldırdı, geri çevirdi ki, ağzı otluğa qapanmış kişinin nəfəsi tincixar, buradaca cəzasını çəkməmiş odünyalıq olardı* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 41). – *Nəfəsim tincixmişdi* (Ş.Həsənoğlu. Qapalı dünyalar. Azərb. jurnalı, 1991, №1, səh. 86). – *Fərid Tahirli üzünü qarşıyan bürküllü havadan tincixdı* (N.Qənbər. Boğanaq. Azərb. jurnalı, 1991, №11-12, səh. 75). – *Hiss elədi ki, nəfəsi tincixir* (A.Abdulla. Batmanqılınc. Ulduz, 1988, №1, səh. 14).

TİL – kənar, qıraq. – *Onunçun da hamı gedib-gələn yola deyil, bir til çıxan narahat cığıra düşüb, şenliyə çıxmaq istədim* (Ş.Həsənoğlu. Qapalı dünyalar. Azərb. jurnalı, 1991, №1, səh.

63). – *Sonra da o til yenişlə xeyli müddət başıaşağı getdi* (Əl-abbas. Güdaz. Azərb. jurnalı, 1992, №7-8, səh. 142).

TİLFƏ-TİLFƏ – açıq-aydın, əməlli-başlı, açıq-aşkar. – *Bunlarsa onu tilfə-tilfə görürdülər* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh.11).

TİLFƏ-TİLFƏ – qram-qram. – *Gedib dünyanın o başından tilfə-tilfə ot alıb, qanı qiymətinə yem əldə eləyirik* (S.Əhmədov. Gülmalı kişininin axırı. Azərb. jurnalı, 1988, №3, səh. 54).

TİLİŞKƏ – xırda taxta parçası. – *Samovarin yanında tilişkə vardı* (F.Qoca. Kələfin ucu. Azərb. jurnalı, 1987, №10, səh. 25).

TİRƏ – nəsil. – *Könlü olsa, istəyəndə iki tirəni, iki tayı beləcə qovuşdurub birləşdirirdi* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 11).

◇ **TİT VERMƏK** – azacıq cücərmək, göyərmək. – *Faraş soğanın qol-qanadı çuvalın ağzından tit verib göyərirdi* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 54).

TİYƏ – nazik. – *Əynində tiyə köynək vardı* (N.Ağasıyev. Dostumun xatirinə. Azərb. jurnalı, 1989, №12, səh. 136).

TOXANDIRMAQ – dayamaq, dayaq vermək. – *Şəkildə əsgər paltarında ucaboy bir oğlan sağ əlini üstünə külqabı qoyulmuş hündür taburetkanın yanına toxandırıb, mənə baxırdı* (Ü.Bün-yadzadə. Qansızlar. Azərb. jurnalı, 1991, №11-12, səh. 71).

TOXDAQCA – sakitcə, arxayın-arxayın, təmkinlə. – *Özü də qırılmış heyvan çılpaqlıqdan hürkdü – nədi, özücə Qozdu Gülmalıya bənd olubmuş tək toxdaqca dayanıb, tasalandı* (S.Əhmədov. Gülmalı kişininin axırı. Azərb. jurnalı, 1988, №3, səh. 65).

TOX QIRMIZI – tünd qırmızı. – *Yüz cür bəzək-düzək vurulmuş tox qırmızı rəngli maşın yan-yörədəkilərin içini, əsəblərini qaziya-qaziya yaş asfaltda sürüşüb, dayandı* (M.Süleymanlı. Səs. Azərb. jurnalı, 1988, №2, səh. 24).

TOXMACAR – cavan ting əkilmiş sahə. – *Arazbarın çay-yatağı, toxmacar bağları, üzüm-kələsərlilər arasından düşmüş, birbaşa Bakıdan gəlib bu yan, Naxçıvan ellərinə ötən geniş yolda qovhaqovla maşının banında çalxandıqca düşünmüşdü ki,*

gəyəndə bu kişini necə qarşılayacaqlar (S.Əhmədov. Gülmalı kişinin axırı. Azərb. jurnalı, 1988, №3, səh. 47).

TOXTAQLAYA-TOXTAQLAYA – ara verə-verə, dayana-dayana. – *Dana tək toxtaqlaya-toxtaqlaya xalamın ağ südünü əmirdi* (S.Nəzirova. Tale damğası. Azərb. jurnalı, 1991, №7, səh. 34).

TOXUMAQ I – özünü harasa soxmaq. – *Özünü Bikənin yanına toxuyurdu ki, Kamalın sözlərini eşitdi* (F.Qoca. Kələfin ucu. Azərb. jurnalı, 1987, №10, səh. 70);

TOXUMAQ II – vurmaq, atmaq. – *Ziyad özünü suya toxudu* (Ə.Mustafayev. Novruzgülü açmamış. Azərb. jurnalı, 1987, №7, səh. 20).

TOXUMAQ III – quraşdırmaq, düzəltmək, yalandan demək. – *Bəhrəmzadə bilirdi ki, heç kəs deməyib bu sözü, Cəbi özündən toxuyur* (N.Qənbər. Başsız meyit. Azərb. jurnalı, 1989, №6, s. 159). – *Onda bunun heç bu evdə iyi-tozu yoxdu, özündən toxuyur* (N.Qənbər. Babamın son nağılı. Ulduz, 1988, №12, səh. 18).

TOK'KAT – qapı. – *Naxışları Sultan Həmidin tok'katına bənzər nur çiləyən bir qol çəksin* (S.Nəzirova. Ümid ulduzu. Ulduz, 1990, №12, səh. 64).

TOQQAŞDAMAQ – döyəcləmək. – *Eşşəyə gücü çatmırdı, palanı toqqaşdamaq istəyirdi* (S.Səxavət. Sanatoriya. Azərb. jurnalı, 1989, №3, səh. 40).

TOLAMAZDI – uzaq məsafədən bir şeyi və ya adamı vurmaq üçün istifadə olunan gödək ağac. – *Mikayıl kişi qazdan da ayıq idi və çobanın hara tolamazdı atdığını gözəl bilirdi* (Ə.Əzimzadə. Arandan gələn adam. Ulduz, 1988, №3, səh. 17).

TOLAZLAMAQ – atmaq, tullamaq. – *Ələsgər onun arxasınca özünü tullamaqdan utanıb, sözünü tolazladı* (V.Nəsib. Bir yaz xəzanı. Ulduz, 1988, №11, səh. 15). – *Bu sözləri eşidəndə çobanlar neçə il gəzdirdikləri çomaqlarını hara gəldi tolazladılar* (İ.Məlikzadə. Qırmızı yağış. Azərb. jurnalı, 1987, №1, səh. 10).

TOPCAĞ – gödək <adam>. – *Qarabəniz, topcağ boylu, yanaqlarından qan daman bir oğlan darvazanın qarşısında göründü* (Q.Xəlilov. Yasaq olunmuş yerlər. Ulduz, 1990, №1, səh. 17).

TOPUR – şabalıdı. – “*Priyut qızı*”nın əynindəki həmənəcə paltardı: *qara don, ağ ipək qofta, başında topur torqsin örpəyi* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 37).

TOS-TOSMALAQ – çox kök, şişman. – *Tos-tosmalaq, badalaya-badalaya küçəni keçincə mən tində itərəm* (S. Nəzirova. Ümid ulduzu. Ulduz, 1990, №12, səh. 58).

◇ **TOVDAN DÜŞMƏK** – zəifləmək, gücdən düşmək, qüvvədən düşmək, işığını itirmək, görməsi azalmaq. – *Atası yazırdı ki, gözləri tovdan düşür* (M.Əliyev. Xatirə. Azərb. jurnalı, 1987, №8, səh. 123).

TOVLAYA-TOVLAYA – silkələyə-silkələyə, tərpedə-tərpedə, hərəkət etdirir-etdirir. – *Qara əlcəkli sol əlini bir az təşəxxüslə, bir az qürurla göz qabağında dəstovuz kimi tovlaya-tovlaya ötkəm danışırdı* (B.Bayramov. Üzlü-astarlı günlər. Azərb. jurnalı, 1989, №11, səh. 53).

TOVUŞ – işıq, nur. – *Ağappaq ölü saçlarını təkəcə tovuşu getməmiş gözləri dirildirdi* (R.Ulusel. Arazboyu. Ulduz, 1989, №5, səh. 19).

TOY – nağara. – *Qarnını toy kimi şişirdib fısıltı ilə yanı-yanı gələn buğanı görən kimi kəlçələrin hərəsi bir səmtə üz tutdu* (Əlabbas. Güdaz. Azərb. jurnalı, 1992, №7-8, səh. 153).

◇ **TOYŞU GETMƏK** – bax: tovuş. – *Vallah, tükə baxmaqdan adamın gözlərinin toyşu gedir* (İ.Məlikzadə. Qırmızı yağış. Azərb. jurnalı, 1987, №1, səh. 38).

TOZLAMA – toz qaldıraraq, tozanaq qopararaq. – *Bazarbaşına çıxan atların tozlama gəlişindən soraqsızdılar* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 33).

TOZURQU – ilğım. – *Qızın baxışının tuşlandığı tərəflərdə meşə dənizinin bir tozurquya çevrilib, göylə qovuşduğu uzaqlar-*

da bir həmayil də görünməkdəydi (Ş.Həsənoğlu. Günəş ardınca. Azərb. jurnalı, 1991, №5, səh. 82).

TÖHMƏ – tərə. – *Alaçığın arxasında üzüaşağı uzanan töhmənin döşündə leş-leşə söykənmişdi* (N.Qənbər. Boğanaq. Azərb. jurnalı, 1991, №11-12, səh. 106).

TÖKƏNC – əlaltı. – *Bu qorxu onu rüsvət alanın həmkarına, əlinə su tökəncinə (su yox, pul) döndərdi* (Ə.Hacızadə. Dünyanı tanı. Azərb. jurnalı, 1989, №3, səh. 93).

TÖRƏ – qısa boylu, gödək. – *Qabaqkı xısboyun, törə Gülbala deyildi* (N.Qənbər. Boğanaq. Azərb. jurnalı, 1991, №11-12, səh.114). – *Törə boyuna baxmayaraq top kimi bir şeydi* (E.Quliyev. Kölgəsiz adam. Ulduz, 1989, №6, səh. 20). – *Bu kö-tüklərdən xoşum gəlmir, – dedi, – çox törədilər, elə bil başlarından yerə basmışan* (Ə.Həsənov. Bağ evi. Ulduz, 1988, № 6, səh. 19).

TÖRƏLİK – qısa boyluluk, gödəklik. – *Nə biləydi ki, törəliyim çoxdan dərd olub, ürəyimi şişirdib* (Ə.Əzimzadə. Arandan gələn adam. Ulduz, 1988, №3, səh. 16)

TÖRPÜ – əziyyət, ağırlıq, zərbə. – *Daş-qayaydı ki, bu törpüyə dözdü* (V.Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 62).

TÖRPÜDƏYMƏZ – kobud, yontulmamış, qaba, qanacaqsız, mərifətsiz. – *Törpüdəyməz isə heç nə olmamış kimi öz işində idi* (Əlabbas. Güdaz, Azərb. jurnalı, 1992, №7-8, səh. 130).

TÖSMƏRƏK – kök, alçaq boylu <adam>. – *Əlişov əlli-əlli beş yaşlarında kök, tösmərək bir kişi idi* (A.Şəruri. Gecə əməliyyatı, Ulduz, 1987, №8, səh. 35).

TÖVCÜ – köhnə vergi növü. – *Yoxsul kəndçi, biyara-tövcüyə can qoyub, qabıqdan çıxmış rəncbər bəy-xan buğdasına, buğda çörəyinə heç tamah salmaz, gözünün ucuyla baxmazdı* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 48).

TÖVŞÜY – tövşümə, təngnəfəslik. – *Tövşüyü kəsəndən sonra başını qaldırdı* (İ.Məlikzadə. Toy mövsümü. Ulduz, 1988, №5, səh. 33).

TÖYƏCİMƏK – büdrəmək, səntirləmək. – *Anasıyla mamam sudan çıxıb, biz evə qayıdanda başı hərlənən də mən idim, töyəciyib, az qala yıxılmaq istəyən də mən idim* (Ş.Həsənoğlu. Qapalı dünyalar. Azərb. jurnalı, 1991, №1, səh. 62).

TÖYŞƏMƏK – soyumaq, yatmaq, dinmək. – *Cəfərqulu bəyin hirsini töyşədi* (H.Zeynalov. Torpağı sanı yaşa. Ulduz, 1989, №4, səh. 25).

TÖYŞÜK – bax: tövşüy. – *Orda Movses Sergeyeviçin töyşük səsi, Yaponiya barədə, Karlsbad duzu haqqında uzun-uzadı söhbətləri də yox idi* (Y.Səmədov. Bayatı Şiraz. Ulduz, 1987, №2, səh. 28).

TULAMAZLI – bax: tolamazdı. – *Biri götürüb, itə tulamazlı atdı* (M.Süleymanlı. Səs. Azərb. jurnalı, 1988, №2, səh. 48).

TUNCU – cavan. – *Bir onu eşitdilər ki, Sarıtaladakı fermadan bir tuncu düyə yoxa çıxıb* (T.Hüseynov. Yarıq Abdullanın yuxuları. Azərb. jurnalı, 1991, №4, səh. 44).

TUPUR-TUPUR – yumru, dolu, ətli. – *Kavdardan, Minbaşılıdan, Daş Veysəllidən gələn, tupur-tupur, dərisi də gülüb-gülümsəyən qovunun, ətirli sarı yemişin qəndən, yenicə-yenicə dükanlara gəlib satılan noğuldən-nabatdan şirinliyi nədəndi?* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 46)

TURFƏNGİ – sarı çiçəkləri olan alaq otu, məc. mənada: zəhərli. – *O da sarı – turfəngi bir gülüşlə Gülmalı kişini süzdü* (S.Əhmədov. Gülmalı kişinin axırı. Azərb. jurnalı, 1988, №3, səh. 39).

◇ **TUŞ ATMAQ** – düz atmaq, sərrast atmaq, hədəfə vurmaq. – *Daşı da onlardan tuş atardı* (N.Rəsulzadə. Ulduzlar altında. Azərb. jurnalı, 1990, №2, səh. 77).

TUŞUTMAQ I – nişan vermək. – *Kimdən soruşsan, Həmid kişi harda olur, o saat tuşudacaqlar* (Ə.Əzimzadə. Cehiz. Ulduz, 1990, №5, səh. 31). – *Bunu görcək Bəhmən həkim ürək həkiminin tuşutduğu səmti əlinin dalıynan atdı* (S.Əhmədov. Gülməli kişinin axırı. Azərb. jurnalı, 1988, №3, səh. 33).

TUŞUTMAQ II – tuşlamaq. – *Sorğu-sual etməyə ehtiyac qalmadı, barmağı tuşudurdular, kifayət edirdi* (B.Bayramov. Üzlü-astarlı günlər. Azərb. jurnalı, 1989, №11, səh. 18).

TUTALĞA – əsas, dəlil, sənəd. – *Bu, Cəmşid lələnin əlində sonrakı bağışlanmaq, “mənim taxsırım olmayıb” deməkdən ötrü də bir turalğa idi* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, № 5, səh. 41).

TUTĞU – mövqe. – *Qalanlar, bunların tutduğu tutğu bir az çətin olsa da, çəkilmədilər* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 27).

TUTMAC – xəmir, əvəlik və lobyadan bişirilən xörək. – *Qoy bir dəfə də ağızlarını dəyişib, umac yesinlər, tutmac yesinlər, xəşil yesinlər, xəngəl yesinlər* (M.Mirzəyev. Quzunun ahı. Ulduz, 1991, №4, səh. 9).

TUYLAMAQ – səyirtmək. – *Daha yazıq atı niyə əldən salıb, o yan-bu yana tuylayırım?* (V.Nəsib. Hər lənbaba. Azərb. jurnalı, 1990, №3, səh. 68).

◇ **TÜKÜ TƏRPƏNMƏMƏK** – vecinə gəlməmək, vecinə almamaq, təsir etməmək, təəccüblənməmək. – *Amma Salmanın səşindəki bu dirilikdən Əmrah kişinin heç tükü də tərpənmədi* (Yaşar. Yuxusuz qocalar. Azərb. jurnalı, 1987, №11, səh. 156).

TÜLKÜDURMAZDAN – səhər tezdən, obaşdandan, hava işıqlanmamışdan. – *Tülküdurmazdan qalxıb, meşəni ələk-vələk eləmişəm* (Q.Əlismayıllı. Yelqıran. Ulduz, 1990, №1, səh. 10). – *Çıxıb, Kərim əmi demişkən, “tülküdurmazdan” harasa getmişdi* (Ə.Əzimzadə. Arandan gələn adam. Ulduz, 1988, №3, səh. 4). – *Aşpaz İmaməlinin əlaltısı Səfərəli tülküdurmazdan bir neçə qa-*

zanı arxın qırağına çıxarıb, başlamışdı çimlə, ot-ələflə sürtüb, içəridən-çöldən işıldadıb ağartmağa (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 61).

TÜLƏNGİ – hiyləgər, bic. – *Ağzının ətrafı ağımtıl zolaqla əhatələnmiş, tüləngiliyindən xəbər verirdi* (Ə.Sahib. Ovçu Cəbrayılın tulaları. Ulduz, 1990, №12, səh. 28).

TÜLÜNGÜ – sırtıq. – *Ömrümdə belə bic, tülüngü adam görməmişdim* (Şahmar. Qəndi-sinab. Ulduz, 1988, №8, səh. 39). – *İşləyə-işləyə öyrənəcək, ustalaşacaq, mənim kimi çaya aparıb susuz gətirəcək bir tülüngünü tapacaqlar da* (Ə.Mustafayev. İcindən asılmış adam. Ulduz, 1989, №2, səh. 23).

TÜNƏKƏ – avam. – *Özü də elə bilir ki, Şahnabat tünəkədi* (M.Bəkiri. Çöpçü. Azərb. jurnalı, 1991, №9-10, səh. 105). – *İnzibatçı otağındakı bir-birinə oxşayan iki tünəkə arvad da yazıq oğlanın özünü itirdiyini tamam başqa səmtə yozurdu* (V.Nəsib. Addan ada. Azərb. jurnalı, 1992, №11-12, səh. 7).

TÜNNÜK – basabas, izdihamlı. – *Dəyirman tünnük idi* (M.Əliyev. Xatirə. Azərb. jurnalı, 1987, №8, səh. 127).

TÜPRÜKLÜ – tüpürcəkli. – *Və onun iri tüprüklü barmaqları hər dəfə Səlcuqun ağ, fin kağızına yazdığı dissertasiyanın “qrankalarına” dəyəndə elə bil onun ürəyini çəkib yerindən çıxardılar* (S.Tağızadə. Təqib. Ulduz, 1989, №9, səh. 8).

TÜRKƏSAYA – avam, sadələvh, sadədil, biclik bilməyən. – *Anam da türkəsaya arvaddır, bir də gördün inandı* (İ.Əlfı. Qorxu. Ulduz, 1987, №1, səh. 12).

TÜRKƏSAYAQ – bax: türkəsaya. – *Nə olar bir az türkəsayaq səslənəndə* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 22).

TÜRPAK – yabani bitki adı. – *Hər dəfə də türpəyini, qanqalını əlimizlə yolub düzəltdiyimiz futbol meydançasında yığılıb məni döyürdülər* (İ.İsmayılov. Ocaq daşı. Ulduz, 1991, №4, səh. 84).

TÜTYƏ – müqəddəs sayılan şey. – *Üzünü vətənin tütyə torpağına sürtdü* (F.Eyvazlı. Bir kisə qızıl. Ulduz, 1991, №3, səh. 63).

◇ **TÜYÜNƏ-TÜYÜNƏ QALMAQ** – vurnuxa-vurnuxa qalmaq. – *Bayaq səmtini itirib, asfalt yolun ortasında tüyünə-tüyünə qalması da ona görəydi* (M.Süleymanlı. Səs. Azərb. jurnalı, 1988, №2, səh. 48).

TÜYÜN MƏK – vurnuxmaq. – *Otağın içində ora-bura tüyündü* (V.Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 69). – *Xörək qazanının yanında tüyünən arvadlara “Sizə bir sualım var” deyirdi* (E.Əlləzoğlu. Şülləbaş Həmid. Azərb. jurnalı, 1992, №11-12, səh. 134).

UCULAMAQ – uzunçuluq etmək, bir sözü, fikri dəfələrlə təkrar etmək. – *Sübuta xeyli ehtiyacı olan həmin qohumluq da İsgəndərdə uculamağa hövsələ və vaxt olmadığından qəbul edilmişdi* (V.Nəsib. Bir atımlıq barıt. Ulduz, 1987, №10, səh. 9).

UÇUNCAQ – yelləncək. – *Rəğib bir bərk silkələndi, uçuncaq tək o yana gedib, bu yana qayıtdı* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, s. 42). – *Dəcəllər yol qırağında cır alçanın yoluşdurulmuş şah budağına ip atıb, uçuncaqda uçunurdular* (H.Zeynalov. Torpağı sanı yaşa. Ulduz, 1989, №4, səh. 27).

UÇUNMAQ I – əsmək, titrəmək, tit-tir əsmək. – *Boy, ürəyim necə uçunur* (F.Qoca. Kələfin ucu. Azərb. jurnalı, 1987, №10, səh. 46).

UÇURLANMAQ I – sürətlə qaçmaq, yüyürmək, quş kimi uçmaq. – *Nizəsinə götürüb, tərə aşağı uçurlandı* (Ş.Həsənoğlu. Günəş ardınca. Azərb. jurnalı, 1991, №5, səh. 85).

UÇURLANMAQ II – aşağıya tərəf sürətlə axmaq. – *Dəhnə ağzından uçurlanan novdan şoruldayan suyun hamısını bağlamışdı bir arxa* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 10).

UDUQMAMAQ – hələ otlamağa başlamaqmaq. – *Bayaqdan onu boğmaq istəyən, indi isə boyun-boğazından qan açılan bu əcaib adamın uduqmamış quzu gözü kimi məsum gözləri Manaf müəllimə tanış gəldi* (B.Bağirov. Uzaq günlərin damcıları. Azərb. jurnalı, 1989, №3, səh. 145).

ULĞUN – quraqlığa və şoranlığa davamlı kol bitkisi. – *Şam yeri, səhər-səhər çaybasarın xoş havası ulğun-kalış ətri, qar-qamış yaşıllığı ovqat açır* (S.Əhmədov. Gülmalı kişinin axırı. Azərb. jurnalı, 1988, №3, səh. 20).

ULU – böyük, uca. – *Ulu Çələbinin gəlib bizim yerlərə çıxmağından maraqlı bir hekayət söylənir* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 52).

UMAXŞIMAX // UMAXŞAMAQ – bax: omaxşimax. – *Qarı birdən qüssələndi, umaxşıdı* (V.Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 71). – *Kiridib, gəlirəm, buna nə var ki...; Küsüb, umaxşayan yurd həsrətimi* (T.Talıblı. Ölsün Ələsgər tək qulların..”. Ulduz, 1991, №7, səh. 31).

UMAXŞIYA-UMAXŞIYA – kövrələ-kövrələ. – *Zöhrə qarı hələ də umaxşıya-umaxşıya, heysiz-heysiz dilləndi* (V.Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 80).

UMSUNA-UMSUNA – iyləyə-iyləyə. – *Cəmşidin qara pişik tək i umsuna-umsuna içərini araşdırdığını anlayan Hatəmxan baxışıyla başa saldı ki, orada, nə də bu həndəvərdə kimsə yoxdu* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 72).

UNAMAQ I – anlamaq, başa düşmək, bilmək, müəyyən etmək. – *Bir şey unamadı* (B.Göyüş. Mum. Ulduz, 1991, №6, səh. 34). – *Onda da qar yağırdı, gün çıxırdı, di gəl o uşaq unamırdı qar yağdığına niyə sevinir, atası evə gec qayıdanda niyə darıxır* (S.Budaqlı. Fevral. Ulduz, 1987, №4, səh. 7). – *Və Ziyadın əllərini ona sarı uzanıqlı görüb təəccübləndisə də niyyətini unamadı* (F.Eyvazlı. Düynünlü günlər. Ulduz, 1983, №8, s. 17). – *Mənim başıma xeyir, elə dunuğum ki, unamıram bu oğlan mənim sənədlərimdən niyə əl çəkmir* (N.Qənbə. Başsız meyit. Azərb. jurnalı, 1989, №6, səh. 179).

UNAMAQ II – tanımaq. – *Boy, sənin ağrın alım, unamadım, anışdırmadım* (Ə.Mustafayev. Novruzgülü açmamış. Azərb. jurnalı, 1987, №7, səh. 23)

UNAMAYA-UNAMAYA – bilmədən, anlamadan, fikir, əhəmiyyət vermədən. – *Ancaq o heç baş-ayaq atmadı da, yəqin ki, özü də unamaya-unamaya bu fikrə öyrəşibmiş* (S.Budaqlı. Fevral. Ulduz, 1987, №4, səh. 8).

UNNUCA – şoran torpaqlarda yayılmış ot və ya yarımkol bitki. – *Qışın topu atılandan tavət payızın ortalarınca əmənkömənci, cincilim, unnuca cığnamışığı* (İ.Qarayev Bir kəndin uşaqları. Azərb jurnalı, 1990, №10, səh. 105).

UR – şiş. – *Üçmərtəbəli qart bina birmərtəbəli evlər qatarının ortasında ur kimi ydi* (R.Ulusel. Arazboyu. Ulduz, 1989, №5, səh. 5).

URALANMAQ – bağda və ya bostanda qalan məhsulu tam yığmaq, toplamaq. – *Ömrüm, günüm, qəm bostanım; Uralanıb, talan olub* (A.Kəmərli. Yurd yerində yazılmış şeirlər. Azərb. jurnalı, 1991, №4, səh. 153).

URUFQA – yubka, ətklik. – *Yumbalanıb, taxtdan düşdü, urufqa-qoftasını düzəltdi* (T.Hüseynov. Yanıq Abdullanın yuxuları. Azərb. jurnalı, 1991, №4, səh. 103).

URUĞ – nəsil, tayfa, qohum. – *Uruğumuzun adətliydi; gələn əvvəlcə nənəmgilə düşər, oradan da gədiləsi yerə yollanardı* (S.Nəzirova. Tale damğası. Azərb. jurnalı, 1991, №7, səh. 34).

URULAMA – səliqə-sahman. – *Mahal, qəsəbə və kəndlərdə təmizləmə, urulama aparılmış və axıra çatdırılmaqda idi* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 66).

URVA – un. – *Tay-tay taxılın dənləkdən aramla enərək, zırı daşların arasında əzilib, un-urva hopmuş əsgə ağızlıqdan kirtik-kirtik ələnməyini görən deməzdi, bu tərpxənişlə çatdırmaq olarmış* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 9).

URVALI – bərəkətli. – *Ancaq Həsən kişi çörəyi urvalı olub* (İ.İsmayılov. Ocaq daşı. Ulduz, 1991, №4, səh. 81).

URVALIX – həya, abır, abır-həya. – *Üzdə gərək urvalıx qalsın* (V.Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 77).

URVAT – görkəm, şəkil. – *Cin urvatında yuxuma girib məni boğurdu* (V.Nəsib. Hərlənbaba. Azərb. jurnalı, 1990, №3, səh. 55).

◇ **URVATA MİN MƏK** – hörmətə sahib olmaq, hörmət qazanmaq, hörmət əldə etmək, hörmətə minmək. – *Svetanın yanında nə iləsə urvata minmək istəyirəm* (S.Nəzirova. Ümid ulduzu. Ulduz, 1990, №12, səh. 65).

URVATLANMAQ – yuyulub, kəfənə tutulmaq. – *Rəhmətə gədənələr burada urvatlanıb yola salınar axirət dünyasına* (T.Hü-

seynov. Yanıq Abdullanın yuxuları. Azərb. jurnalı, 1991, №4, səh. 73).

URVATLI – abırlı, yaxşı, dəyərli. – *İsmayıl, bu gədiyə urvatlı əyin-baş tap* (A.Mustafazadə. Qaraçuxa nağılı. Ulduz, 1987, №4, səh. 31).

□ **URVATLI ELƏMƏK** – hörmətə mindirmək, hörmət sahibi eləmək, hörmət qazandırmaq. – “*Ata-ananın hüürmətini saxlayan, onlara cah-cəlallı qəbir götürən, urvatlı eləyən övladlara Allah kömək olsun*” *deyən lotu mollalardı* (Ə.Əmirov. Tapanca. Ulduz, 1988, №8, səh. 30).

URVATSIZ I – hörmətsiz. – *İmran yaxşı kişiydi, halal adamıydı, gərək o cür urvatsız ölməyəydi* (Ə.Hacızadə. Dünyanı tanı. Azərb. jurnalı, 1989, №3, səh. 93).

URVATSIZ II – layiqincə görülməyən. – *Urvatsız hər işin sonu kədərdir* (Ç.Əlioğlu. Millətin yalançı qəhrəmanları. Azərb. jurnalı, 1989, №9, səh. 42).

URVATSIZLIQ – hörmətsizlik. – *Lakin naxır-sürülərin könnüllü, nə könnülsüz tovlanıb, birliyə qatılmağıyla onların sağılıb, məhsul verməyinin arasında möhlət hansı urvatsızlıq ucundansa uzandıqca uzanmaqda idi* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 78).

USDUB-USDUB – yavaş-yavaş. – *Yuxu aparır onu, usdub-usdub xorna çəkir* (Şahmar. Qoyungöz. Ulduz, 1988, №8, səh. 35).

USDUF – ehtiyatla, asta, yavaş. – *Elə usduf, kövrək tərpendi ki...* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 52). – *Ay öyü yıxılmış, usduf danış, belimi sındırdın* (H.Zeynalov. Torpağı sanı yaşa. Ulduz, 1989, №4, səh. 21).

USTUFCA – sakitcə. – *Usdufca durub, mətbəxə keçdi* (Y.Əhmədov. Qara yelkənli qırmızı gəmilər. Ulduz, 1990, №3, səh. 16). – *Məsələni elə ustufca həll edəcəyəm ki, Muradın heç cınqırı da çıxmayacaq* (Ə.Bağirov. Köhnə kişi. Azərb. jurnalı, 1988, №4, səh. 28).

USDUFCUL – ehtiyatlı. – *Belə ehtiyatlı, ustufcul adamların bircə atımlıq barıtı olur* (V.Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 52).

USDUF- USDUF – bax: usdub-usdub. – *Kişi əlində zənbil, buz üstə yeriyirmiş kimi usduf-usduf gedirdi* (İ.Məlikzadə. Dolaşaların Novruz bayramı. Azərb. jurnalı, 1988, №5, səh. 54). – *Onu usduf-usduf bir də sancdı* (V.Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 87).

USDULUFCA – ehtiyatla, ehmalca. – *Lap o kinolardakı kimi təmiz, səliqəli geyinikli bu oğlan uşağı da gör necə usdulufca gətirib, qoyur çayı süfrə üstünə* (Ş.Həsənoğlu. Qapalı dünyalar. Azərb. jurnalı, 1991, №1, səh. 68).

USTUPLUCA – bax: usdulufca. – *Kəklik ovuna çıxanda elə ustupluca yeriyirdi, o cür sayıq quş üç-dörd addımlıqda onun ayaq səsinə eşitmirdi* (Ə.Əzimzadə. Arandan gələn adam. Ulduz, 1988, №3, səh. 8).

UVANMAQ – dağılmaq, sökülüb-tökülmək, parçalanmaq, parça-parça olmaq. – *Tengiz baba bu qəbilələrə ilişib, çox uvanıb yollarda* (Ş.Həsənoğlu. Günəş ardınca. Azərb. jurnalı, 1991, №5, səh. 87).

UYUXMAQ – başısoyuqluq, diqqətsizlik etmək. – *Bunlar da ki, bir gedər-gəlməz dünya kimi bir şeydi, uyuxan qayıdıb, geri dönə bilmir* (Ş.Həsənoğlu. Qapalı dünyalar. Azərb. jurnalı, 1991, №1, səh. 66).

UYUŞMAQ – qonmaq, toplanmaq, yığılmaq. – *Mazan doq-qaza girəndə uşaqları cin yığnağı kimi başına uyuşdular* (İ.Qarayev. Bir kəndin uşaqları. Azərb. jurnalı, 1990, №10, səh.102).

UYUŞUQ – keyləşmə, keyimə. – *Müslüm ayaqlarının uyuluşunu açmaq üçün otluqda gəzindi, əllərini belində çataqlayıb qovşuruldu* (Ə.Mustafayev. Novruzgülü açmamış. Azərb. jurnalı, 1987, №7, səh. 48).

UYUTMAQ – aldadıb yatırtmaq, yuxuya vermək. – *Gülüşlər, zarafatlarla uyutduğum iştaham oyandı* (İ.Ərnəfəs. Qaçış. Azərb. jurnalı, 1989, №1, səh. 103).

UZUNHOQQAR – arıq, hündür <adam və ya heyvan>. – *Uzunhoqqar, qurmalıpipik hinduşka yenə içəri girmək istədi* (N.Qənbər. Babamın son nağılı. Ulduz, 1988, №12, səh. 11). – *Gülmalı kişi odur ha, o uzunhoqqardı, gedir səllimi* (S.Əhmədov. Gülmalı kişinin axırı. Azərb. jurnalı, 1988, №3, səh. 19). – *Heç bilmirəm sən də bu arıq, uzunhoqqarda nə görmüsən* (F.Qoca. Kələfin ucu. Azərb. jurnalı, 1987, №10, səh. 59).

UZUNŞÜLLƏ – uzunsov. – *Uzandıqca elə bilirdim badımcandır uzunşüllə* (S.Səxavət. Qızıl teşt. Ulduz, 1987, №7, səh. 4).

ÜN – səda. – *Sənin səsinə, ününü tutub gəlmişəm bu dağlara* (İ.Məlikzadə. Qırmızı yağış. Azərb. jurnalı, 1987, №1, səh. 19).

ÜNÜY – nalə, səs. – *Birdən Pəri arvad adamın ünüyünü göylərə dirək eliyən bir inilti eşitdi* (M.Bəkirlı. Hal. Ulduz, 1990, №3, səh. 12).

□ **ÜRCAH ELƏMƏK I** – rast gətirmək, qarşısına çıxarmaq. – *Allah səni maa ürcah eliyən günə bir daş salaydı* (Ə.Əmirov. Tapanca. Ulduz, 1988, №8, s. 10). – *Sonradan bu bürüşük kisəçiyə ürcah olmağına da bir qres (krest) qoyuram* (V.Nəsib. Ceyrançöldə qara bayram. Azərb. jurnalı, 1988, № 12, səh. 101).

□ **ÜRCAH ETMƏK II** – evinin qapısını tanıtmaq, calamaq, yol eləmək, ayağını açmaq. – *Bir neçə aydır azadlığa çıxmış dustaq yoldaşlarından İbrahim adlı birisini evinə ürcah edib* (A.Şəruri. Gecə əməliyyatı. Ulduz, 1987, №8, səh. 37).

ÜRŞƏNMƏK – qorxmaq, çəkinmək. – *Şübhəli adamlar kimi özüm-özümdən ürşənirdim* (N.Boyəhmədov. İnam varsa. Ulduz, 1989, №6, səh. 34).

ÜSGÜY – yabanı bitki adı. – *Üsgüylü, hacı qaumlu düzlərin içində quzu kimi çöllərə səpələnən uzaqlardan bir az aralıda dayanıb baxdım* (İ.İsmayılov. Ocaq daşı. Ulduz, 1991, №4, səh. 85).

ÜŞƏLƏNMƏK – dağılımaq. – *Sürü otlaya-otluya üşələnib, gedirdi* (T.Hüseynov. Yanıq Abdullanın yuxuları. Azərb. jurnalı, 1991, №4, səh. 29).

ÜŞƏRTİ – hiss, duyğu. – *Bədəninə bürümüş süstlük və yorğunluq üşərtisi bircə anda canından çıxdı* (V.Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 51).

ÜTƏLƏK – zəhlətökən. – *Bu ütələk də özünü söhbətə soxdu* (E.Əlləzoğlu. Gününüz kösöyə dönsün. Azərb. jurnalı, 1990, №2, səh. 137).

ÜTÜY-ÜTÜY – tez-tez, sürətlə, tələsə-tələsə. – *Ancaq nədən-sə anam ütiy-ütiy yeriyirdi* (İ.İsmayılov. Ocaq daşı. Ulduz, 1991, №4, səh. 91).

ÜYÜNMÜŞ – üyüdülmüş. – *Bircə Şaman bildi ki, ağanın yeməyinə bir neçə dəfə üyünmüş şüşə qarışdırılmışdı* (V.Nəsib. Hərlənbaba. Azərb. jurnalı, 1990, №3, səh. 67).

ÜYÜŞMƏK – bax: uyuşmaq. – *Qıçları üyüşmüşdü* (Ə.Hacı-zadə. Dünyanı tanı. Azərb. jurnalı, 1989, №3, səh. 74).

ÜZÜKMƏK – hərlənmək, dolaşmaq. – *Pakizə də bunları yaxşı bilirdi, bu tərəflərdə, demək olar ki, üzük müdü* (N.Qənbər. Başsız meyit. Azərb. jurnalı, 1989, №6, səh. 162). – *Qorxusundan evə də üzük müdür* (R.Əhmədov. Təndir başında. Ulduz, 1988, №4, səh. 40).

VACEHİNƏ ÇATMAQ – əslinə, kökünə, istədiyinə çatmaq. – *Vacehinə çatmayınca əl çəkən deyil* (N.Qənbər. Babamın son nağılı. Ulduz, 1988, №12, səh. 18).

□ **VADAR ETMƏK** – məcbur eütmək. – *Çubuq götürüb, holavar çəkir, cır səsimlə yorğun öküzləri dilə tutur, yerin bağrın sökən kotanı dartmağa vadar edirdim* (Ə.Əzimzadə. Arandan gələn adam. Ulduz, 1988, №3, səh. 18).

VAGAM – yetişib yerə tökülmüş arpa, buğda. – *Sünbüllər quruyub, vağam oldular* (Z.Qafarlı. Dünya bizi eşitmir. Ulduz, 1990, №12, səh. 40).

VAGAMLAMAQ – yetişibötmək, biçilmə vaxtı keçmək <taxıla aiddir>. – *Vağamlayıb gedəcək sümbül zəmisidi* (S.Nəzirova. Ümid ulduzu, Ulduz, 1990, №12, səh. 66).

VAGANAMAQ – bax: vağamlamaq. – *Harda düşdü gərək yetişəni dərəsən, bar-bəhrəni götürəsən, qoymayasan, silinsiyə, vağanaya* (S.Əhmədov. Gülmalı kişinin axırı. Azərb. jurnalı, 1988, №3, səh. 27).

VAGANIMAĞ – bax: vağamlamaq. – *Hüseynov da hirsləndi, maşından düşüb avqustun istisində qupquru quruyub vağanı-mış ota cibindən çıxardığı alışqanla od vuran kimi ulağın yükü benzin kimi alışdı* (S.Səxavət. Qızıl teşt. Ulduz, 1987, №7, səh. 21).

VALAYLANA-VALAYLANA – ləngər vura-vura, gicəllənə-gicəllənə, səntirləyə-səntirləyə. – *İki əli ilə sol böyrünü tutub, valaylana-valaylana bir neçə addım atdı* (A.Şəruri. Yüz ilin yolu. Ulduz, 1990, №9, səh. 19).

◇ **VARIB GETMƏK** – çıxıb getmək, yoluna davam etmək. – *İlk əvvəl Boran kişi elə zənn elədi ki, qaraçı köçüdü, gözü qızmış cavanlardan eymənib çadırını el içində qurubdu ki, dan yerinə səda düşər-düşməz varib getsin* (Ə.Mustafayev. Novruzgülü açmamış. Azərb. jurnalı, 1987, №7, səh. 54).

VASVASI – hər şeyə irad tutan <adam>. – *Onun bu vəziyyəti idarədə necə ciddi, vasvası olduğundan xəbər verirdi* (V.Nəsib. Köhnə hamam içində. Azərb. jurnalı, 1987, №6, səh. 41).

VAYIS – səbəbkar. – *Vayısın öyü yıxılsın* (F.Eyvazlı. Bir kiso qızıl. Ulduz, 1991, №3, səh. 65).

VAYISLIQ – səbəbkar, baiskar. – *O biri gorbagordan qurtardıq, indi də sənin kimi küçüklərmi başlayıb vayışlığa?* (Z.Ağbabalı. Səbrlə başlanan gün. Ulduz, 1990, №9, səh. 12).

VAYQANLI // VAYGANNI – bax: bayqanı. – *Adım vayqanlıdı, dayna, ay lələ* (Ş.Bağirov. Görünməz qəza. Ulduz, 1987, №2, səh. 17).

VAYSINMAQ – heyifsilənmək, ah-vay eləmək, təəssüf etmək. – *Gər Xəlil, Lələ Cəmşid, bir də için-için vaysınan mürid Mürşüd hər kolun dibindən bir avaz gələn, hər ağac altından bir sinif boylanın məktəbdən aralı ötüb, uzaqlaşdılar* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 85).

◇ **VAZ ATMAQ** – qaçışmaq, atılıb-düşmək. – *Yanlarındakı qara, sarı, qumral quzular isə vaz ataraq körpə uşaq kimi dəcəlik edir, ipə-sapa yatmurdılar* (Ə.Səmədli. Gecikmiş bahar. Ulduz, 1990, №10, s. 14).

◇ **VEC BİTİRMƏK** – vecə almamaq. – *Ona nə zona müxbiri, nə də bu birilər vec bitirmədi* (S.Əhmədov. Gülməli kişinin axırı. Azərb. jurnalı, 1988, №3, səh. 41).

VƏL – taxılı döymək üçün istifadə olunan alət. – *Üstünə yorğan-döşək yığılmış sınıq vələ tərəf getdi* (Ə.Əzimzadə. Arandan gələn adam. Ulduz, 1988, №3, səh. 5)

VƏL – böyük, yekə. – *Ayaqlarındakı vəl qaloşlar da qırov bağlamışdı* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 11).

◇ **VƏLƏDİ DÖNMƏK** – ağıl çəşmaq, məsuliyyət hissini itirmək. – *Son zamanlar yaman deyingən olmuşam, lap vələdim dönüb* (Ş.Səlimxanlı. Mehmanxanada keçən gecə. Azərb. jurnalı, 1992, №9-10, səh. 168).

VƏLƏDÜZNA – çoxbilmiş, bic, hiyləgər, fırıldaqçı. – *Bu vələdüznalar bu fırıldaqlar, bu əliəyriilər hardan törəyib artdılar?* (Ə.Bağirov. Köhnə kişi. Azərb. jurnalı, 1988, №4, səh. 29).

VƏR I – cərgə, sıra. – *Payızda da alatoranlıqdan Məşədi Müseyibin qırmızı evinin qabağında camaatdan alınan pambığı iri-iri kisələrə doldurub vərnən yığırdı talvarın altına* (İ.Məlikzadə. Qırmızı şeytan. Azərb. jurnalı, 1992, №9-10, səh. 7).

VƏR II – sıra. – *Kəndimizin biçinçiləri vəri başa vurub, güntortaya qayidanda dəstərxanı belə açardılar* (Ə.Əzimzadə. Cəhiz. Ulduz, 1990, №5, səh. 7).

□ **VƏRƏVURD ELƏMƏK** – düşünmək, fikirləşmək, götür-qoy eləmək. – *Müslüm həkim katibin otağından çıxıb onu sevin-dirən işin öhdəsindən necə gələ biləcəyini vərəvurd eləyirdi* (Ə.Mustafayev. Novruzgülü açmamış. Azərb. jurnalı, 1987, №7, səh. 26).

◇ **VƏR GÖTÜRMƏK** – başlamaq, başlanğıc götürmək. – *Bu tap-tup yolun hansı başından vər götürmüşdü* (H.Zeynaloğlu. Torpağı sanı yaşa. Ulduz, 1989, №4, səh. 17).

VƏRLƏNMƏK – cərgəyə, sıraya düzülmək. – *Kişilər, qadınlar vərlənmişdilər* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 86).

◇ **VİZ ATMAQ** – bax: vaz atmaq. – *Tülkü işığın qabağına düşüb, viz ata-ata gah sağa, gah da sola yönəlir, canını xilas etmək üçün heç nə əsirgəmir* (M.Məmmədov. Bir gün. Ulduz, 1989, №5, səh. 24).

◇ **VİZ ATMAMAQ** – nəzər salmamaq, vecinə almamaq, adam yerinə qoymamaq. – *Ancaq mat qalmalı işdi: heç mənə viz da atmırdı* (R.Tağızadə. Köhnə həyət. Ulduz, 1991, №7, səh. 23).

VİZİLLİQ – bax: fızilliq. – *Bəlkə çaydan keçiblər, bəlkə vizillığa giriblər?* (T.Hüseynov. Yanıq Abdullanın yuxuları. Azərb. jurnalı, 1991, №4, səh. 44).

□ **VİRD ELƏMƏK** – adət eləmək. – *Vird eləyib dilində* (E.Əlləzoğlu. Boru. Azərb. jurnalı, 1992, №11-12, s. 112).

□ **VİRD ELƏMƏK** – gəlmək, varid olmaq. – *Qaraçəmənə ingilis, alman nümayəndə heyətləri vird eləyəndə tərcüməçiyə ehtiyac qalmırdı* (Ə.Mustafayev. Novruzgülü açmamış. Azərb. jurnalı, 1987, №7, səh. 15).

VURİYİDİ – qanın qaynayan vaxtı, qolun qüvvətli vaxtı, vurub-tutan vaxtı. – *Pah, bunun da vuriyidi cavanlığı nə bilim filan elədim, bəsməkan elədim* (N.Qənbər. Babamın son nağılı. Ulduz, 1988, №12, səh. 13).

VURUNMAQ – götür-qoy etmək, fikirləşmək. – *Çoxları bu sözü ürəyində vurundu* (Z.Bayramlı. Qız Pərinin oğlu. Azərb. jurnalı, 1992, №7-8, səh. 104).

◇ **YADDAŞINI DARAQLAMAQ** – yaddaşını yoxlamaq, yasına salmaq. – *Yaddaşını daraqlayıb o zəngulələri növlərə və ahənglərə böldü* (M.Əliyev. Xatirə. Azərb. jurnalı, 1987, №8, səh. 117).

YADIRĞAMAQ – unutmmaq, yaddan çıxarmaq. – *Xəbərim yoxmuş, ağlamağı yadırğayıbammış* (N.Mirzəxanov. Təmiz hava. Azərb. jurnalı, 1987, №9, səh. 113).

□ **YAĞIR ELƏMƏK** – su yoluna döndərmək, kandarını çıxartmaq. – *Evimin yolunu yağır eləyiblər* (A.Mustafazadə. Qaraçuxa nağılı. Ulduz, 1987, №4, səh. 31).

YAĞLAŞOV – yağ qarışıq tər. – *İstidən daha da yağlaşov olmuş sir-sifəti gözünün qabağına gəldi* (M.Süleymanlı. Səs. Azərb. jurnalı, 1988, №2, səh. 34).

YAĞMALAMAQ I – soymaq, qarət etmək, talamaq. – *İstəyir birinin bir siürü qoyununu arxacdən çıxarıb aparsın, istəyir evin yağmalasın, qızını qaçırınsın* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 86).

YAĞMALAMAQ II – acılamaq, ağzına gələni demək. – *Belə deyib, pis yağmaladı məni* (Ə.Bağirov. Gözmuncuğu. Ulduz, 1988, №7, səh. 21).

YAXMAC – üstünə yağ, şor, qaymaq çəkilməmiş çörək. – *Əlində saxladığı dədə-baba yaxmacına baxıb, qoydu süfrənin qırağına* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 12).

YALAĞ – çuxur. – *Gözləri yalağa düşmüş, arıq, orta boylu bir gəncin başı görünürdü* (S.Tağızadə. Təqib. Ulduz, 1989, №9, səh. 2).

YALAUZ – yaltaq, yalaq. – *Elə başdan bilirdi o, yalaquz adamdır* (E.Əlləzoğlu. Boru. Azərb. jurnalı, 1992, №11-12, səh. 117).

YALAMA – kəsək, kiçik daş. – *Arxalarınca bir arvad sözlərini daş, yalama kimi yağdırırdı* (V.Nəsib. Köhnə hamam içində. Azərb. jurnalı, 1987, №6, səh. 39). – *Hara getdiyi, hardan*

gəldiyi bilinməyən addım səsləri yuxarıdan aşağı itin üstünə yalama kimi yağırtdı (M.Süleymanlı. Səs. Azərb. jurnalı, 1988, №2, səh. 5). – *Üstünə yalama yağın dəradən bir ara səs-səmir gəlmədi* (A.Mustafazadə. Qaraçuxa nağılı. Ulduz, 1987, №4, səh. 36).

YALXI – quru yer. – *Cavanlığına vurub yalxı daşın üstə uzanma* (Z.Ağbabalı. Səbrlə başlanan gün. Ulduz, 1990, №9, səh. 2).

YALMAN – yal. – *Dəhnədən oraya su ayıranda görmüşdülər dəyirman boynunu ayğır yalmanı tək yellənib, şoralanır* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 45).

YALMANMAQ I – yaltaqlıq etmək. – *Marqo əlini əsgərin çiyində gəzdirib yalmandı* (S.Elcanlı. Sükutun sonu, Ulduz, 1990, №4, səh. 14).

YALMANMAQ II – əyilmək. – *Yalmanır, çul-çuvalı, künc-bucağı araşdırırdı* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 12).

YAMĞA – torpaq, qazıntı. – *Kartofdan gələn yamğa – qazma, daha doğrusu, torpaq, yer iyinə görə şəhərin üstünə çökmüş hiss, pas, paxır iyini hiss eləmərdilər* (M.Süleymanlı. Səs. Azərb. jurnalı, 1988, №2, səh. 36).

YANA – üçün, görə. – *Arvadı bu yerdə qələmi saxlayıb dedi, bəlkə bu sözü yazmasın, nədən yanadı axı bu iyrənclik?* (Ə.Bağirov. Muştuluq. Azərb. jurnalı, 1987, №3, səh. 75). – *Ancaq orası vardı ki, İmaməli bunu sonra, hansı günahınsa bağışlanmağından yana bir peşin sanar, ayağını bir az irəli qoya bilərdi* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 16).

YANAMAQ – hədələmək, qorxutmaq, arxasınca alıb-vermək. – *Bu qədər qonşunun içində bu sakit, üzüyola, hirsli, acığı çox vaxt yanamaqdan, söylənməkdən uzağa getməyən ailəni seçməyi, ona sığınub o yiyəsiz süləngi itlərdən ayrılmağı da itin ağıllılığını göstərirdi* (Ə.Həsənov. Bağ evi. Ulduz, 1988, №6, səh. 11). – *Hövsələdən çıxıb Aynura nələr demişdi, necə yanamışdı* (Ə.Həsənov. Bağ evi. Ulduz, 1988, №6, səh. 9). – *Nə-*

nəm hələ də kürlük edəndə məni onunla yanayırdı (E.Əlləzoğlu. Gününüz kösöyə dönsün. Azərb. jurnalı, 1990, № 2, səh. 142).

◇ **YAN ÇIXMAQ** – tərəfini saxlamaq, tərəfini tutmaq, tərəfində olmaq. – *Deyəsən ona yan çıxırsan?* (S.Nəzirova. Tale damğası. Azərb. jurnalı, 1991, №7, səh. 16).

YANI – bax: yana II. – *Az, mən bura sənnən yanı gəlmişəm* (Ə.Əzimzadə. Arandan gələn adam. Ulduz, 1988, №3, səh. 6).

YANIMAQ – bax: yanamaq. – *Bir yazıq çobanı yanıyır o* (M.Hüseynzadə. Bir katib var idi. Ulduz, 1990, №1, səh. 32). – *Heç eybi yoxdur, Mürvət Mürşüdlü, borc olsun mənə! – deyib onu hündürdən yanadı* (V.Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 96). – *Cəlal Bilaloviç özündən çıxıb Domrul müəllimin arxası ilə söyüş söyür, onu yanıyır* (S.Tağızadə Təqib. Ulduz, 1989, №9, səh. 7)

YANIYA-YANIYA – birinin arxasınca alıb-verə-verə, danışa-danışa. – *Axırda səbri-hövsələsi çatmayıb Fazilin qarasına deyinə-deyinə, yanıya-yanıya bu boyda yolu aşıb gəldiyini üzə vurmadı* (Ə.Həsənov. Bağ evi. Ulduz, 1988, №6, səh. 9).

YANQIR-YANQIR – acıqlı-acıqlı, hirsli-hirsli, tərs-tərs. – *Mahmud kişi yenə oğlunu yanqır-yanqır süzdü* (E.Əlləzoğlu. Şülləbaş Həmid. Azərb.jurnalı, 1992, №11-12, səh. 127).

YANSIMA-YANSIMA – kədərli-kədərli, yanıqlı-yanıqlı, yana-yana. – *Dünyanın quruluşundan, gərdişindən yansımaya-yansımaya danışardı* (S.Nəzirova. Tale damğası. Azərb. jurnalı, 1991, №7, səh. 15).

YANŞAQ – züý tutan, dəm tutan. – *Amma yox, bir var tanınamaz-bilinməz uşaq apara, bir də var padşah yanşağı Mürşüd kütlə qarşısında qoşa əlində göz qamaşdıran qızıl giləs keçə gedə* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 79).

YAPBANMAQ I – oturmaq. – *Nimdaş geyimli arvad metro-nun girəcəyində yerə yapbanmışdı* (Ə.Əzimzadə. Cehiz. Ulduz, 1990, №5, səh. 25). – *Bu da çöldə-bayırda gəzmək əvəzinə, yapbanıb bura* (Ə.Əzimzadə. Arandan gələn adam. Ulduz, 1988, №3, s. 13). – *Daş olub kötüyün üstünə yapbanmış qo-*

naqsa yerindən qımzanmadı (Ə.Əzimzadə. Arandan gələn adam. Ulduz, 1988, №3, səh. 5).

YAPDIRMAQ – tikdirmək. – *O boyda imarat yapdırmısan kəndin göbəyində* (Ə.Əmirov Tapanca. Ulduz, 1988, №8, səh. 5).

YAPIXMAQ – yerə yatmaq, əzilmək yerə yapışmaq. – *Yerə yapıxmışdı* (A.Qəhrəmanov. Borc. Ulduz, 1991, №8, səh. 25). – *Yerə yapıxmış otların içində Gülənbəri, onun şafqətli təbəssümünü gördü* (Ə.Mustafayev. Novruzgülü açmamış. Azərb. jurnalı, 1987, №7, səh. 58).

YAPIQDIRMAQ – əzmək. – *Hiss edirdi ki, göydən başına bir əlləmə, bir bəla enir və bu yükün ağırlığı onu basıb yapıqdırmışdı* (N.Qənbər. Babamın son nağılı. Ulduz, 1988, №12, səh. 17).

YAPIQMAQ – bax: yapixmaq. – *Yalquzağın neçə vaxtdı biz-biz olmuş tükləri indicə yapıqmışdı, sığallanıb işıq düşən yerə səvərmişdi* (M.Süleymanlı. Səs. Azərb. jurnalı, 1988, №2, səh. 53).

YAPMAQ – düzəltmək. – *Onu narahat edən bu idi ki, qocanın yaxın adamları heykəl yapılması xəbərini eşidib bir-birinə dəyiblər* (A.Abdullayev. Ocaq sönmür. Ulduz, 1988, №2, səh. 37). – *Bəs bunun taxsırı nədi ki, heykəl yapıdırıb, biabır eləyiblər bunu?* (Ə.Əmirov. Tapanca. Ulduz, 1988, №8, səh. 30).

YAPRIXMAQ – bax: yapixmaq. – *Otlar, çiçəklər günəşə boylanmaq istəsələr də, susuzluqdan öləzimiş və yapıxmışdı* (A.Abdulla. Batmanqılınc. Ulduz, 1988, №1, səh. 20).

YARINA-YARINA – yaltaqlana-yaltaqlana, özünü bəyəndirməyə çalışa-çalışa. – *Gah da yarına-yarına quyruğunu bulayan ala itə baxdı* (Ə.Həsənov. Bağ evi. Ulduz, 1988, №6, səh. 10).

YARMA ÇARIQ – quşburun çarıq. – *Xurmayı daqqa papaq, məst, məstin üstündən tasmalı yarma çarıq geyinib, Cavadoğluluyla dağ-daşa yatan Cəvahirin qəlbində qadınliq hissini oyadan bu yamyaşıl otlar, quşların çöl boyu yayılan cəh-cəhəsi idi* (Ş.İdrisov. Cavadoğlu. Azərb. jurnalı, 1992, №1-2, səh. 129).

YASALAMAQ – dilə tutmaq, yola gətirməyə çalışmaq. – *Yasaladım, çıxıb getdi* (N.Qənbər. Boğanaq. Azərb. jurnalı, 1991,

№11-12, səh. 105). – *Tutulduğumu görüb sözünü yasaladı* (S.Nəzirova. Ümid ulduzu. Ulduz, 1990, №12, səh. 49). – *Müəlliməni yasalayıb razı saldı* (V.Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 72).

YASALAMAQ – tumar çəkmək, tumarlamaq. – *Varam kənd adamlarının kövrək-ehmal adamın yaralı yerini yasalamaqlarına* (S.Nəzirova. Tale damğası. Azərb. jurnalı, 1991, №7, səh. 35).

YASALAYA-YASALAYA – ört-basdır edə-edə, gizlədə-gizlədə, üstünü örtə-örtə. – *Qara Məhəmmədin içindəki qurd ulartısını yasalaya-yasalaya Məhərrəmi göstərdi* (A.Mustafazadə. Qaraçuxa nağılı. Ulduz, 1987, №4, səh. 33).

◇ **YASALAYIB-PASALAMAQ** – öpt-basdır etmək. – “*Müharibə uşaqlarıdı, oyuncaqları yoxdu*” deyib, hər şeyi yasalayıb-pasalayacaqdı (S.Nəzirova. Ümid ulduzu, Ulduz, 1990, №12, səh. 44).

YASMALAQ – alçaq, yastı, yastı-yapalaq. – *O günü Salamatov sığorta idarəsinin yerləşdiyi o yasmalaq, birmərtəbəli binaya qayıtmamışdı* (N.Qənbər. Boğanaq. Azərb. jurnalı, 1991, №11-12, səh. 90).

YASSAR – fərasətsiz, küt, fərsiz, işə yaramaz. – *Hanı bu yassar?* (Şahmar. Qəndi sinab. Ulduz, 1988, №8, səh. 39). – *Yassar şey idi* (V.Nəsib. Ceyrançöldə qara bayram. Azərb. jurnalı, 1988, №12, səh. 102).

YASTAN – düzənlik. – *İndi əkin yerlərinə qədər uzanıb gedən yastanda yenidən qovhaqov düşmüşdü* (Əlabbas. Güdaz. Azərb. jurnalı, 1992, №7-8, səh. 128).

YASTANA – dikdir, təpə. – *Orada, yastanada qarğı çəpəri görürsənmi?* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 60). – *Doyanda dərəyə enib, Sarıbulağın suyundan içir, yastanada yatışır* (T.Hüseynov. Yanıq Abdullanın yuxuları. Azərb. jurnalı, 1991, №4, səh. 26).

YAŞMANMAQ – bürünmək, örtünmək, üzünü gizlətmək. – *Heç bir ay keçmədi ki, qadınların çoxu bu rayon mərkəzində yaşanmırdı, bəziləri lap başıaçıq gəzirdi* (F.Qoca. Kələfin ucu. Azərb. jurnalı, 1987, №10, səh. 56).

YATAB – silahlı əsgərlərin müşayiəti ilə bir yerdən başqa yerə göndərilən dustaq. – *Həm də tüfəng qabağına qatılmış olsalar da, yatab gedən dustaq ayaqla yeriməyindən asudələşib, yol boyu doğma çöllərlə, yal-yamacla, bağ-bağatla, batan günəşlə bir him-cimləşərdi də* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, s. 65). – *Behbudu da Fərman Şuşa qəzəmətindən atamızla yük maşınında yatab aparanda görmüşdü* (B.Bayramov. Üzlü-astarlı günlər. Azərb. jurnalı, 1989, №11, səh. 34).

YATAR – var-dövlət. – *İstəyirsən xanımlıq edəsən, çıxart yatarından, qoy o canı yanmışın cibinə də* (M.Niyarlı. Yola dikilən gözlər. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 96).

□ **YAT-YUT OLMAQ** – sakitləşmək. – *Ara yat-yut olub, iş ovdanına düşəndə qayıdıb gələrsən* (Ə.Bağirov. Köhnə kişi. Azərb. jurnalı, 1988, №4, səh. 29).

YAVIQ – yaxın. – *Kişiyə lap yavıq dayandı* (Ə.Əmirov. Tapanca. Ulduz, 1988, №8, səh. 10).

YAYĞIN – yüngülxasiyyət <adam>. – *Amma hüştülümdü, yayğındı* (S.Əhmədov. Gülməli kişinin axırı. Azərb. jurnalı, 1988, №3, səh. 52).

YAYXANMAQ – yayılıb oturmaq. – *Yuxadan-halvadan düşən qır-qırıntını şəhayət barmağına yapışdırı-yapışdırı qalıq-quluğun hamısını yox eləyib, yayxandı* (B.Bayramov. Üzlü-astarlı günlər. Azərb. jurnalı, 1989, №11, səh. 45).

YAYXINLANMAQ – bax: yayxanmaq. – *Cəlal Bilaloviçdə dillənməyə hal qalmamışdı, müqəssir halda həmişə yayxinlandığı kreslonun bir küncünə qısılmışdı* (S.Tağızadə. Təqib. Ulduz, 1989, №9, səh. 19).

YAYXINMAQ – bax: yayxanmaq. – *Nadirə xanım qapıdan çəkildi, üzbəüz divarın dibindəki köhnə kresloya yayxanmış Sa-*

hibə yaxınlaşdı (Ə.Mustafayev. Novruzgülü açmamış. Azərb. jurnalı, 1987, №7, səh. 10).

YAVA – pis, tərbiyəsiz, ədəbsiz, hərzə-hərzə danışan <adam>. – *Ələm Kamandardan insaflıdı, həm də Kamandar ağızdan yavadı* (İ.Məlikzadə. Qırmızı yağış. Azərb. jurnalı, 1987, №1, səh. 13).

YAZIXMAQ – bələd olduğu yeri itirmək, yerini səhv salmaq. – *Bir də qara anaş toyuğum yazıxır* (T.Hüseynov. Yanıq Abdullanın yuxuları. Azərb. jurnalı, 1991, №4, səh. 97).

YAZÖYNÜ – yazın gəlişinə az qalmış, yaz gəlməmişdən əvvəl. – *O gözlərini açan kimi yazöynündən qalmış palçıq-çamur qarışıq bir topa qarın dörd yanında qoyun-quzu dirnağından göz-göz olmuş qaraca, nəm torpaq gördü* (A. Mustafazadə. Qaraçuxa nağılı. Ulduz, 1987, №4, səh. 33).

YEKLƏMƏK – davam etdirmək, bərabər getmək. – *Əgər insanın cismi ana bətnində sudan tutmuş bu günədək canlıların keçdiyi yolu təkrar edərək yetişirsə, ruhu da yəqin bu yolu yekləyir* (S.Nəzirova. Ümid ulduzu, Ulduz, 1990, №12, səh. 67).

YELLƏMƏK – sürüb aparmaq, hərəkət etdirmək, sürmək. – *Arayatı ilə, yəni gündüz yatıb gecə apardıqları bir bölük heyvanı arxadan yelləyən Məhərrəm beşaçılanını təzədən yəhərdən asdı* (A.Mustafazadə. Qaraçuxa nağılı. Ulduz, 1987, №4, səh. 31). – *Könülsüz-könülsüz naxırı yelləməyə başladı* (T.Hüseynov. Yanıq Abdullanın yuxuları. Azərb. jurnalı, 1991, №4, səh. 27).

YELLƏMƏK – vermək. – *Yellə bəri onluğu* (Ə.Əzimzadə. Cəhiz. Ulduz, 1990, №5, səh. 29).

YELLİ-YELLİ – əsəbi, hirsli, hikkəli, acıqlı. – *Yelli-yelli çıxmışdı küçəyə* (T.Qəhrəmanov. Qulbeçə. Ulduz, 1988, №9, səh. 4).

YELQIRAN – hündür, küləyin, yelin qarşısını alan. – *Məşəyə çatan kimi hərəsi yelqıran ağacların birinin üstünə balta ilə adını yazdı* (Q.Əlismayılı. Yelqıran. Ulduz, 1990, №1, səh. 10).

YEL-YEPƏRƏK – tələsik, yel kimi, uça-uça, tez-tələsik. – *Fəxrəddin müəllim başını tərpadən kimi Bulud pilləkənləri yel-yepərək düşüb getdi* (İ.Məlikzadə. Dolaşaların Novruz bayramı. Azərb. jurnalı, 1988, №5, səh. 38). – *Bəbir artırmadan yel-yepərək düşüb getdi ocaq çatmağa* (İ.Məlikzadə. Qırmızı yağış. Azərb. jurnalı, 1987, №1, səh. 33).

YEMSİMƏK – axsamaq. – *Yemsiməsinə baxmayaraq təpərli tərpanişinə, dözümlülüyyəinə söz ola bilməzdi* (Ə.Sahib. Ovçu Cəbrayılın tuluları. Ulduz, 1990, №12, səh. 26).

YENDİRMƏK I – endirmək. – *Bayraqdar irəli yeriyib, bayrağı yendirdi* (A.Abdulla. Batmanqılınc. Ulduz, 1988, №1, səh. 27).

YENDİRMƏK II – nəzər salmaq, əhəmiyyət vermək. – *Ona heç un çuvalına tay qız da yendirib baxmazdı* (Ə.Bağirov. Gözmuncuğu. Ulduz, 1988, №7, səh. 16).

YENGƏ – qardaş, əmi, dayı arvadı. – *Xoş bəxtin olsun, a yengə* (F.Eyvazlı. Bir kisə qızıl. Ulduz, 1991, №3, səh. 63).

YENİCƏK – yeni. – *Qayıdıb, yenicəki yerində donub qalmış kimi duran Nəşif kişiyyə verib, sonra tələsik uzaqlaşdı* (Z.Ağbəbəli. Səbrlə başlanan gün. Ulduz, 1990, №9, səh. 7).

YENMƏK – enmək, düşmək. – *Təki sən deyən olsun! – deyəndən sonra o, Qara kişiyyə işarə elədi ki, aşağı yensin* (Ə.Bağirov. Muştuluq. Azərb. jurnalı, 1987, №3, səh. 75).

YERAMMASI – kartofa oxşayan, yeməli kökü olan bitki. – *Komissiyanın digər üzvlərinin ləqəbləri onların hərəkətləri ilə bağlı, idi görkəmlərinə daxil yox idi: yerəbaxan, göyəbaxan, samanaltdansuyəridən, stukaç, burun, yeramməsi* (S.Tağızadə. Təqib. Ulduz, 1989, №9, səh. 8).

YETAB – bax: yatab. – *Behbudu da Şuşa qəzəmətindən ata-mızla yük maşınında yetab aparanda görmüşdü* (B.Bayramov. Üzlü-astarlı günlər. Azərb. jurnalı, 1989, №11, səh. 34).

YETİKLİKLƏ – maraqla. – *Qədim hər şeyi unudub təəcüblə baxdı oğluna və yetikliklə soruşdu* (Ə.Əmirov. Tapanca. Ulduz, 1988, №8, səh. 15).

YETİMAĞI – qalın bez parça. – *Başında bir qıyğac, qıçında şalvar əvəzinə yetimağından şəltə vardı* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 67).

YETİMLƏMƏK – boş qalmaq, kimsəsiz qalmaq. – *Bulaq üstü tezliklə yetimlədi* (V.Babanlı Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 45).

YEYİNƏRƏK – tez, cəld, sürətlə. – *Müəllimə yeyinərək bayıra çıxdı* (V.Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 53).

YEYKİNƏMƏK – sürətini artıraraq, addımlarını yeyinlədərək ötüb-keçmək. – *Qayınatası Umudun salamını alıb yeykindi* (Z.Ağbabalı. Səbrlə başlanan gün. Ulduz, 1990, №9, səh. 6).

YƏRLƏMƏK – hərlətmək, fırlatmaq, döndərmək. – *Ta sənə sözüüm yoxdu, Zülü, gör sən hardan yərləyib, harya gətirib çıxartdın* (Ə.Mustafayev. Novruzgülü açmamış. Azərb. jurnalı, 1987, №7, səh. 53).

YIĞAMAT – var, dövlət, pul. – *Mazanın hardadı o yığamati ki, bir-bir xırdalayıb xərcliyə qoya* (İ.Qarayev. Bir kəndin uşaqları. Azərb. jurnalı, 1990, №10, səh. 94).

YIĞNAQ – məclis, yığıncaq, tünlük yerlər. – *Onların arasını vurur, yığnaqlarda lətifəyə bənzər şeylər quraşdırıb danışır, xalqı güldürürdü* (E.Əlləzoğlu. Ağsaqqal. Azərb. jurnalı, 1987, №9, səh. 125).

YIĞNALTMAQ – yığmaq, toplamaq, qalamaq, bir yerəyığmaq. – *Sonra da süpürgəylə süpürüb, bir yerə yığnaldırdılar* (M.Süleymanlı. Səs. Azərb. jurnalı, 1988, №2, səh. 34).

YIĞVAL – bəxt, tale, yazı. – *Bu da mənim yığvalımdır ki, mərəd düşməyə rast gəlmişəm* (F.Eyvazlı. Düyünlü günlər. Ulduz, 1989, №8, s. 34). – *Allah Ələkbərə rəhmət eləsin, yığvalı qara gəldi* (V.Nəsib. Hərlənbaba. Azərb. jurnalı, 1990, №3, səh. 54).

YIXŞIRMAQ – toplamaq. – *Yazıq nə edəydi, əynindən, boğazından kəsib qəpik-qəpik yıxşırmışdı* (S.Tağızadə. Təqib. Ulduz, 1989, №9, səh. 8).

YIRIM-YIRIM – möhkəmcə. – *İrəlidə yoğunluqdan enli qurşaq bağlamış obalar əskinas havasına yırım-yırım yırğalanırdı* (A.Mustafazadə. Qaraçuxa nağılı. Ulduz, 1987, №4, səh. 37).

YOLAĞA – çəpəri, hörgünü basmaqla açılan yol. – *Orda-burda tikanlı məftilləri əyilib, qırılıb yolağaya çevrilən bağlarına tamaşa elədi* (Ə.Həsənov. Bağ evi. Ulduz, 1988, №6, səh. 13). – *Yolağanı niyə açıq qoymusunuz?* (İ.İsmayılov. Ocaq daşı. Ulduz, 1991, №4, səh. 85).

◇ **YOLLAŞA BİLMƏK** – yola getmək, dolana bilmək, bir-birini yola vermək. – *Yollaşa bilirsinizmi?* (E.Əlləzoğlu. Ağsaqqal. Azərb. jurnalı, 1987, № 9, səh.126).

YOLLAŞMAQ – bax: yollaşa bilmək. – *Buranın irəhbərliyinən yollaşmadılar* (V.Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 62).

YOLUXMAQ – dalınca danışmaq, qeybət etmək. – *Xuduş onun ardınca yoluxdu: dünyanı qarmalayıb, alıb əlinə* (S.Əhmədov. Gülməli kişinin axırı. Azərb. jurnalı, 1988, №3, səh. 36).

YOLUN AYNASI – yolun içi. – *Çalışdıq yolun aynasına çıxıb aydın görünməyək* (B.Bayramov. Üzlü-astarlı günlər. Azərb. jurnalı, 1989, №11, səh. 7).

YOLU YÖMRÜLMƏK – yolu bağlanmaq <qarğış mənasında işlədilən söz>. – *Harda qaldı Qafarın bu zibil tanışsı, niyə yolu yömrüldü?* (Ə.Əzimzadə. Cehiz. Ulduz, 1990, №5, səh. 9).

YOMURUQ – formasını dəyişib yumrulaşan. – *Bürüşük qarı çalmalı başı və yomuruq alt çənəsi əsə-əsə, hıqqana-hıqqana eyvana qalxdı* (V.Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2, səh. 55).

YORNUQ – yorğun. – *Arvadın səsi yornuq idi* (E.Əlləzoğlu. Ağsaqqal. Azərb. jurnalı, 1987, №9, səh. 127).

YORTMAQ – qaçmaq, tez-tələsik getmək. – *Zöhrə onun heykirtisini eşidib tez doqqaza yortdu* (İ.Qarayev. Bir kəndin uşaqları. Azərb. jurnalı, 1990, №10, səh. 102).

YÖNNÜ – yaxşı. – *Bir yönnü ev tuta bilmirsiniz?* (F.Qoca. Kələfin ucu. Azərb. jurnalı, 1987, №10, səh. 107).

◇ **YÖN TUTMAQ** – üz tutmaq, istiqamət götürmək, yol almaq. – *Bazarbaşından birbaşa yön tutdu “padşah” hadağasına* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 32).

◇ **YUXU BİŞİRMƏK** – *mohkəm yatmaq, yuxuya getmək, yuxuya dalmaq.* – *Yuxu bişirir yoxsa?* (A. Qəhrəmanov. Bulaq suyu. Ulduz, 1988, №5, səh. 8). – *Hələ yuxu bişirirdi kənd adamları* (Z. Ağbabalı. Səbrlə başlanan gun. Ulduz, 1990, №9, səh. 11). – *O qədər adam cay icən, söhbət eləyən yerdə bir də görublər mən coxdan yuxu bişirirəm* (S.Nəzirova. Umid ulduzu. Ulduz, 1990, №12, səh. 49).

YUYQAT – olü yuyulan yer, tənəşirxana. – *Qadınlardan biri yuyqat yerindən gəlib, Bikəyə yaxınlaşdı* (F.Qoca. Kələfin ucu. Azərb. jurnalı, 1987, № 10, səh. 16).

YÜNGÜLTARIQ – yüngülxasiyyətli <adam>. – *Gözə girən yüngültarıq adamın istər kişi, istərsə qadın ağırlığını verə bilərdi* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 54).

YÜRĞƏK – beşik, nənni. – *Cəlal Bilaloviçin öz oxu ətrafında fırlanan, onu yürgək kimi yürgələyən kreslosunda bu dəfə Moskvadan gələn nümayəndənin rəhbəri oturmuşdu* (S.Tağızadə. Təqib. Ulduz, 1989, №9, səh. 22).

YÜRĞƏLƏMƏK – yırğalamaq. – *Cəlal Bilaloviçin öz oxu fırlanan, onu yürgək kimi yürgələyən kreslosunda bu dəfə Moskvadan gələn nümayəndənin rəhbəri oturmuşdu* (S.Tağızadə. Təqib. Ulduz, 1989, №9, səh. 22).

YÜYƏT – Novruz bayramı ərəfəsində edilən təmizlik günü. – *Yuyumşaq, dinc bir yüyət günüydü* (M.Süleymanlı. Səs. Azərb. jurnalı, 1988, №2, səh. 8).

YÜYRƏK – cəld, sürətli. – *Eh, ay bala, xəbərin ayağı yüyürək olur* (F.Qoca. Kələfin ucu. Azərb. jurnalı, 1987, №10, səh. 64).

YÜYRƏLƏMƏ – yüyürə-yüyürə. – *Badam xala pillələri yüyürələmə düşüb, özünü doqqaza çatdırdı* (M.Məmmədov. Su cürdəkləri. Ulduz, 1989, №5, səh. 25).

YÜYRÜN MƏK – yellənmək. – *Çəkildikcə, yüyüründükcə almalar yavaş-yavaş yırğalanır, həndəvərə qırmızı çişək çilənirdi* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 50).

ZABİTƏLİ – nizam-intizam tələb edən, çox ciddi və tələbkar, nüfuz və təsir gücünə sahib <adam>. – *Elə zabitəli kişinin qardaşını ələ salmaq olar?* (İ.Məlikzadə. Qırmızı yağış. Azərbaycan jurnalı, 1987, №1, səh. 6).

ZAĞAR – zəif. – *Döyəcəklər nağaranı; Çəkəcəklər bazara heyvanın zağarını* (İ.Qarayev. Bir kəndin uşaqları. Azərbaycan jurnalı, 1990, №10, səh. 119).

ZAĞAR-ZAĞAR – lovğa-lovğa, özündən razı halda. – *Elə zağar-zağar hərlənir ki, ələ bil qırx eşşəyin sağınından gəlir* (M.Bəkirlı. Çöpçü. Azərbaycan jurnalı, 1991, №9-10, səh. 108).

ZAHİ – yenicə doğmuş qadın. – *Anam da zahının alnını sığayıb: “Yatma, bacı, yatma” deyirdi* (Ə.Əzimzadə. Arandan gələn adam. Ulduz, 1988, №3, səh. 20).

ZAHMAN I – iki əkin sahəsi arasında sərhədi müəyyənləşdirmək üçün saxlanılan əkilməmiş yer. – *Onlar düziün ortasında, zahmanın ətəyində qabaqlaşdılar* (Əlabbas. Güdaz. Azərbaycan jurnalı, 1992, №7-8, səh. 141).

ZAHMAN II – daxma, məc. mənada: əl içi boyda, bir ovuc. – *Zahman boyda yerlər olmasa adamın başına hava gələr* (Q. Xəlilov. Yasaq olunmuş yerlər. Ulduz, 1990, №1, s. 14).

ZAMBİR ARISI – eşşək arısı. – *Sicandan, zambir arısından-zaddan eymənib qiyyə çəkəndə mütəəssir olub, həzz alırlar* (S.Nəzirova. Ümid ulduzu. Ulduz, 1990, №12, səh. 61).

ZAYFA – zəif, cansız. – *Dar ayaqda zayfa gəlinə kömək eliyin* (M.Bəkirlı. Hal. Ulduz, 1990, №3, səh. 12). – *Bəxtəvərin qızı, görən bilirmi ki, hal apararı zayfa gəlini dardan qurtarmaq on iki xatıma bərabərdir?* (M.Bəkirlı. Hal. Ulduz, 1990, №3, səh. 13).

ZAYILLAMAQ – ağzından söz qaçıрмаq, axmaqlamaq. – *Birdən zayıllayar gədələr ha.* (İ.Qarayev. Bir kəndin uşaqları. Azərbaycan jurnalı, 1990, №10, səh. 118).

ZEH – göy üzünün açılması, dan yeri. – *Dan atırdı, üfüqdə zeh ağarışdanırdı* (Ə.Mustafayev. Novruzgülü açmamış. Azərb. jurnalı, 1987, №7, səh. 57).

◇ **ZEH YERƏ QOYMAQ** – həddindən artıq əziyyət çəkmək, yorulub əldən düşmək. – *Səni tapıncan zeh yerə qoyduq tay* (S.Səxavət. Sanatoriya. Azərb. jurnalı, 1989, №3, səh. 33).

ZƏDƏN-ZƏDƏN – parça-parça, tikə-tikə. – *Dərd əkib, qəm şumlayıb; Bağrım zədən-zədəndi* (S.İsaqqızı. Zaman həmin zamanı. Ulduz, 1991, №3, səh. 3).

ZƏVZƏK – çoxdanışan, boşboğaz, naqqal, lağlağı. – *Bəlkə də bu zəvzək bilər-bilməzə ağzını Allah yoluna qoyubdu?* (Ə.Mustafayev. Novruzgülü açmamış. Azərb. jurnalı, 1987, №7, səh. 33).

ZƏVZƏMƏK – çərənləmək, naqqallıq, boşboğazlıq etmək. – *Eh, birinci dəfə döyül ki, qoy zəvzəsin özüyçün* (E.Quliyev. Kölgəsiz adam. Ulduz, 1989, №6, səh. 2).

ZİĞ-ZİMİRİĞ – çirk-palçıq. – *Maşın zığ-zımırıqdan təmizləndi* (Ə.Mustafayev. Novruzgülü açmamış. Azərb. jurnalı, 1987, №7, səh. 57).

ZIQQAMAQ – zarımaq, inildəmək, sızıldamaq, zarıldamaq. – *Bəsdi zıqqadınız, gəlin maşını itələyin* (M.Məmmədov. Su cürdəkləri. Ulduz, 1989, №5, səh. 26).

ZIQQI – xəsis, tamahkar, acgöz. – *Kazımı zıqqı adlandırdı* (N.Rəsulzadə. Bəd xəbər. Ulduz, 1988, №2, səh. 9).

ZİLĞA-ZİLĞA – yumurtadan yenicə çıxmış, hələ tüklənməmiş <quş balası>. – *Biz təzəcə işıq üzü görün zılğa-zılğa quş balaları kimi ağzımızı açıb baxırdıq* (İ.İsmayılov. Ocaq daşı. Ulduz, 1991, №4, səh. 75).

ZİPİNDİRİQ – kobud. – *Qaraca, zıpındırıq gövdəsi o biri tulalara çirkin, həqarətli görsənirdi* (Ə.Sahib. Ovçu Cəbrayılın tulaları. Ulduz, 1990, №12, səh. 27).

ZİRİ – çox yekə. – *Tay-tay taxılın dənlidən aramla enərək, zırı daşların arasında əzilib, un-urva hopmuş əsgə ağızlıqdan kirtik-kirtik ələnməyini görün deməzdi, bu tərpanişlə çatdırmaq*

olarmış (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 9).

ZİLAN – möhkəm. – *Cəmşid qamçı tək zılan, caynaqlıydı* (S.Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5, səh. 33).

ZİLİ – gəbə. – *Naxçıvan, Xoy, Səlmaz şəhərləri öz zililəri, xalçaları və palazları ilə şöhrət qazanmışdır* (Ə.Əzimzadə. Cehiz. Ulduz, 1990, №5, səh. 5).

ZİNRİK – qaranlıq. – *Yaralanmış biləyindən üzünə qan sıçradı, qorxudan gözlərinə zinrik çökdü* (F.Eyvazlı. Düyünlü günlər. Ulduz, 1989, №8, s. 9).

ZİNRİK – zəhlətökən. – *Rayondan çıxdıqda çölün-düzün böyük, zinrik qaranlığına girməmişdən ağılma nə gəldisə qışqırdım* (Şahmar. Qəndi sinab. Ulduz, 1988, №8, səh. 44).

ZİNRİKLİK – qəmginlik, kədər. – *Atam qaranlığa baxa-baxa, səsində qaranlıq qədər sonsuzluq, zinriklilik duyula-duyula danışır* (Şahmar. Qoyungöz. Ulduz, 1988, №8, səh. 37).

ZİNZİLƏ – ah-fəqan, səs-küy, nalə. – *Gülsüm arvadın zinziləsi səhərin sakit, şəhli içini oya-oya uzaqlara yayıldı* (H. Zeynaloğlu. Torpağı sanı yaşa. Ulduz, 1989, №4, səh. 33).

□ **ZİRCİKLİK ETMƏK** – nadinclik, şuluqluq etmək, zəhlətökənlik etmək. – *Biz bir dəstə uşaq ondan əl çəkmir, zirciklik edir, donunun ətəyini dartırdıq* (E.Əlləzoğlu. Gününüz kösöyə dönsün. Azərb. jurnalı, 1990, №2, səh. 136).

ZİYANƏVƏR – ziyanverən <adam>. – *A qızım, niyə belə eləmişən, adam da belə ziyanəvər olar?* (İ.Mehdiyev. Akvarium da dənizdir. Ulduz, 1989, №4, səh. 41).

◇ **ZİYNİNDƏN ÇIXMAQ** – özündən çıxmaq, yolunu azmaq, qudurmaq, əndazədən çıxmaq. – *Sənə “ağa, ağa” dedikcə lap ziynindən çıxırsan* (F.Eyvazlı. Bir kisə qızıl. Ulduz, 1991, №3, səh. 67).

ZODDU-ZODDU – təkəbbürlü. – *Nəzər qızın zoddu-zoddu danışmağından heç xoşlanmadı* (Ə.Hacızadə. Dünyanı tanı. Azərb. jurnalı, 1989, №3, səh. 104).

ZODDU // ZOTTU – bax: zoddu-zoddu. – *Bu səs gur-gur guruldayan, zoddu Gümüş arvadın səsinə oxşamırdı* (E.Əlləzoğlu. Ağsaqqal. Azərb. jurnalı, 1987, №9, səh. 127). – *Qoy hələ görüm kimdir bu “zottu gədə”, kimin adamıdır, haradan gəlib, kim göndərib?* (S.Tağızadə. Təqib. Ulduz, 1989, №9, səh. 3).

ZODLU-ZODLU – bax: zoddu-zoddu. – *Qeysərli nəfəsini dərib özünü zodlu-zodlu bir də təqdim etdi* (V.Babanlı. Ömürlük cəza. 1991, №2 səh. 96).

ZOXMA – yumruq. – *Bir də səhər Rəhmanın zoxması ilə ayılırdı* (T.Hüseynov. Qartal müqəvvası. Azərb. jurnalı, 1990, №1, səh. 120).

ZOXMALƏMƏK – yemək, zəhrimanlanmaq. – *İki dönəm zoxmələmişəm* (İ.Qarayev. Bir kəndin uşaqları. Azərb. jurnalı, 1990, №10, səh. 118).

ZOQQUR – çeşmə, yaş. – *Əşi, bizim bu qarılara dabir mahna gərəkdir ki, gözlərinin zoqqurlarını töksünlər* (A.Dadaşov. Ceviz ağacı. Azərb. jurnalı, 1992, №5-6, səh. 140).

ZÜLLƏ – buxara dərisindən tikilən çox hündür papaq. – *Qara züllə papağının saçaqları altından bir gözü həmişə ətrafa baxırdı* (T.Hüseynov. Yanıq Abdullanın yuxuları. Azərb. jurnalı, 1991, №4, səh. 47).

İSTIFADƏ OLUNMUŞ ƏDƏBİYYAT

Azərbaycan jurnalı

1. Aqıl Abbas. Günəşə at çapan uşaq. Azərb. jurnalı, 1989, №2.
2. Aqşın Babayev. Zəlzələ. Azərb. jurnalı, 1988, №1.
3. Anar. İztirabın vicdanı. Azərb. jurnalı, 1989, №4.
4. Anar. Ürəyim ağrıyır. Azərb. jurnalı, 1989, №4.
5. Aslan Kəmərlı. Yurd yerində yazılmış şeirlər. Azərb. jurnalı, 1991, №4.
6. Aydın Abdullayev. Geriyə qayıdan iz. Azərb. jurnalı, 1987, №12.
7. Aydın Dadaşov. Ceviz ağacı. Azərb. jurnalı, 1992, №5-6.
8. Asif Əliyev. Səni məndən soruşsalar... Azərb. jurnalı, 1989, №1.
9. Ağacəfər Həsənli. Tülkü. Azərb. jurnalı, 1990, №11.
10. Bahar Bərdəli. Bürkü. Azərb. jurnalı, 1991, №5.
11. Bahadur Fərman. Sevincim-əzabım. Azərb. jurnalı, 1991, №11-12.
12. Balasadıq. Narahat ruhlar. Azərb. jurnalı, 1991, №3.
13. Bayram Bayramov. Üzlü-astarlı günlər. Azərb. jurnalı, 1989, №11.
14. Bəxtiyar Vahabzadə. Nağıl-həyat. Azərb. jurnalı, 1990, №1.
15. Böyükxan Bağırov. Uzaq günlərin damcıları. Azərb. jurnalı, 1989, №3.
16. Çingiz Əlioğlu. Millətin yalançı qəhrəmanları. Azərb. jurnalı, 1989, №9.
17. Çingiz Əlioğlu. Əlimə düşsəydi sevgi allahı. Azərb. jurnalı, 1989, №9.
18. Çingiz Əlioğlu. Qoşma. Azərb. jurnalı, 1989, №9.
19. Çingiz Əlioğlu. Hələ ki. Azərb. jurnalı, 1989, №9.
20. Çingiz Əlioğlu. Dünyanın. Azərb. jurnalı, 1989, №9.
21. Çingiz Əlioğlu. Oğlum Ormana yazdığım ikinci şeir. Azərb. jurnalı, 1992, №1-2.

-
22. Çingiz Əlioğlu. Karvan. Azərb. jurnalı, 1992, №1-2.
 23. Elçin. Ölüm hökmü. Azərb. jurnalı, 1989, №6.
 24. Eyvaz Əlləzoğlu. Ağsaqqal. Azərb. jurnalı, 1987, №9.
 25. Eyvaz Əlləzoğlu. Gününüz kösöyə dönsün. Azərb. jurnalı, 1990, №2.
 26. Eyvaz Əlləzoğlu. Boru. Azərb. jurnalı, 1992, №11-12.
 27. Eyvaz Əlləzoğlu. Şülləbaş Həmid. Azərb. jurnalı, 1992, № 11-12.
 28. Eyvaz Əlləzoğlu. Dana əhvalatı. Azərb. jurnalı, 1992, №11-12.
 29. Əkrəm Əylisli. Yəmən. Azərb. jurnalı, 1991, №9-10.
 30. Əlabbas. Güdaz. Azərb. jurnalı, 1992, №7-8.
 31. Əlabbas Bağırov. Muştuluq. Azərb. jurnalı, 1987, №3.
 32. Əlabbas Bağırov. Doğma ocaq. Azərb. jurnalı, 1987, №3.
 33. Əlabbas Bağırov. Köhnə kişi. Azərb. jurnalı, 1988, №4.
 34. Ələviyyə Babayeva. Anadil ağlayırdı. Azərb. jurnalı, 1986, №4.
 35. Ələviyyə Babayeva. Rəngbərəng adamlar. Azərb. jurnalı, 1989, №1.
 36. Əli Əmirli. Meydan. Azərb. jurnalı, 1992, №3-4.
 37. Əli Əmirov. Axirətdən qabaq gəzinti. Azərb. jurnalı, 1989, №4.
 38. Əlibala Hacızadə. Dünyanı tanı. Azərb. jurnalı, 1989, №3.
 39. Əmir Mustafayev. Novruzgülü açmamış. Azərb. jurnalı, 1987, №7.
 40. Əzizə Cəfərzadə. Qorxulu həqiqət. Azərb. jurnalı, 1992, № 7-8.
 41. Fəxrəddin Əlizi. Şeir, Azərb. jurnalı, 1992, №1-2.
 42. Fikrət Qoca. Kələfin ucu. Azərb. jurnalı, 1987, №10.
 43. Hüseyn Arif. Az qalıb. Azərb. jurnalı, 1992, №11-12.
 44. Hüseyn İbrahimov. Qu quşları öləndə oxuyurlar. Azərb. jurnalı, 1987, №10.
 45. İlyas Əfəndiyev. Billur sarayda. Azərb. jurnalı, 1987, №8.
 46. İlyas Ərnəfəs. Qaçış. Azərb. jurnalı, 1989, №1.
 47. İlyas Tapdıq. Günü gözləyə-gözləyə. Azərb. jurnalı, 1989, №9.
 48. İlyas Tapdıq. Olsun. Azərb. jurnalı, 1992, №11-12.
 49. İsa Hüseynov. Əbədiyyət. Azərb. jurnalı, 1988, №10.

-
50. İsi Məlikzadə. Qırmızı yağış. Azərb. jurnalı, 1987, №1.
 51. İsi Məlikzadə. Dolaşaların Novruz bayramı. Azərb. jurnalı, 1988, №5.
 52. İsi Məlikzadə. Qırmızı şeytan. Azərb. jurnalı, 1992, №9-10.
 53. İsmayıl Qarayev. Bir kəndin uşaqları. Azərb. jurnalı, 1990, №10.
 54. Qabil. Ömür həbləri. Azərb. jurnalı, 1988, №11.
 55. Qərib Mehdi. Oyun. Azərbaycan jurnalı, 1991, №11-12.
 56. Qiyas Əcaib. Qar adlandı tez. Azərb. jurnalı, 1991, №4.
 57. Məmməd Oruc. Namərd körpüsü. Azərb. jurnalı, 1991, №6.
 58. Məmməd Hüseyin Əliyev. Xatirə. Azərb. jurnalı, 1987, №8.
 59. Mənzər Niyarlı. Yola dikilən gözlər. Azərb. jurnalı, 1991, №2.
 60. Mövlud Süleymanlı. Səs. Azərb. jurnalı, 1988, №2.
 61. Mətləb Misir. Şəhidlər. Azərb. jurnalı, 1991, №1.
 62. Miraslan Bəkirli. Qarğa. Azərb. jurnalı, 1991, №9-10.
 63. Miraslan Bəkirli. Çöpçü. Azərb. jurnalı, 1991, №9-10.
 64. Mübariz Cəfərli. Qəzəb. Azərb. jurnalı, 1992, №3-4.
 65. Nadir Ağasıyev. Dostumun xatirinə. Azərb. jurnalı, 1989, №12.
 66. Naməddin Mirzəxanlı. Axirət dünyası. Azərb. jurnalı, 1991, №9-10.
 67. Naməddin Mirzəxanov. Təmiz hava. Azərb. jurnalı, 1987, №9.
 68. Natiq Rəsulzadə. Ulduzlar altında. Azərb. jurnalı, 1990, №2.
 69. Nurəddin Qənbər. Boğanaq. Azərb. jurnalı, 1991, №11-12.
 70. Nurəddin Qənbər. Başsız meyit. Azərb. jurnalı, 1989, №6.
 71. Rafiq Səməndər. Ada. Azərb. jurnalı, 1989, №6.
 72. Rafiq Tağızadə. Sivilizasiya. Azərb. jurnalı, 1991, №11-12.
 73. Rafiq Tağızadə. Bacımın rəng duyğusu. Azərb. jurnalı, 1991, №11-12.
 74. Rafiq Tağızadə. Külək ağzında yarpaq. Azərb. jurnalı, 1991, №11-12.
 75. Ramiz Duyğun. Qovaq qardaş. Azərb. jurnalı, 1991, №1.
 76. Ramiz Mövsüm. Saxla öldürərik. Azərb. jurnalı, 1991, №11-12.
 77. Sabir Azəri. Sonsuzluq. Azərb. jurnalı, 1990, №11.

-
78. Sabir Əhmədov. Yasaq edilmiş oyun. Azərb. jurnalı, 1987, №5.
 79. Sabir Əhmədov. Gülmalı kişinin axırı. Azərb. jurnalı, 1988, №3.
 80. Sara Nəzirova. Tale damğası. Azərb. jurnalı, 1991, №7.
 81. Seyran Səxavət. Sanatoriya. Azərb. jurnalı, 1989, №3.
 82. Şahlar Həsənoğlu. Qapalı dünyalar. Azərb. jurnalı, 1991, №1.
 83. Şahlar Həsənoğlu. Günəş ardınca. Azərb. jurnalı, 1991, №5.
 84. Şərif İdrisov. Cavadoğlu. Azərb. jurnalı, 1992, №1-2.
 85. Şükufə Əliyeva. Yas yerində. Azərb. jurnalı, 1992, №9-10.
 86. Şükür Səlimxanlı. Mehmanxanada keçən gecə. Azərb. jurnalı, 1992, №9-10.
 87. Tahir Hüseynov. Gecə məhkəməsinin hökmü. Azərb. jurnalı, 1988, №5.
 88. Tahir Hüseynov. Qartal müqəvvası. Azərb. jurnalı, 1990, №1.
 89. Tahir Hüseynov. Yarıq Abdullanın yuxuları. Azərb. jurnalı, 1991, №4.
 90. Tahir Talıblı. Dünyanın düz vaxtı. Azərb. jurnalı, 1991, №1.
 91. Tahir Talıblı. Yuxularda yurd. Azərb. jurnalı, 1991, №1.
 92. Telman Nəzərli. Qoca bağbanın xəstəliyi. Azərb. jurnalı, 1991, №5.
 93. Tofiq Mahmud. Uzaqda dağlar görünür. Azərb. jurnalı, 1989, №12.
 94. Ülvi Bünyadzadə. Qansızlar. Azərb. jurnalı, 1991, №11-12.
 95. Vaqif Bəhmənli. Ata çiyini. Azərb. jurnalı, 1991, №4.
 96. Vaqif Nəsib. Köhnə hamam içində. Azərb. jurnalı, 1987, №6.
 97. Vaqif Nəsib. Ceyrançöldə qara bayram. Azərb. jurnalı, 1988, №12.
 98. Vaqif Nəsib. Hər lənbə. Azərb. jurnalı, 1990, №3.
 99. Vaqif Nəsib. Addan ada. Azərb. jurnalı, 1992, №11-12.
 100. Vaqif Vüqar. Açılmır tüfəngim, açılmır, Allah! Azərb. jurnalı, 1991, №11-12.
 101. Vidadi Babanlı. Ömürlük cəza. Azərb. jurnalı, 1991, №2.
 102. Yaşar. Yuxusuz qocalar. Azərb. jurnalı, 1987, №11.
 103. Zəki Bayramlı. Qız Pərinin oğlu. Azərb. jurnalı, 1992, №7-8.

Ulduz jurnalı

1. Abbas Abdulla. Batmanqılınc. Ulduz, 1988, №1.
2. Abdulla Şəruri. Gecə əməliyyatı. Ulduz, 1987, №8.
3. Abdulla Şəruri. Yüz ilin yolu. Ulduz, 1990, №9.
4. Ağa Laçınlı. Yetəndə. Ulduz, 1990, №5.
5. Ağa Laçınlı. Qarabağda qalam var. Ulduz, 1990, №5.
6. Ağəddin Mənsurzadə. Verən əl kasad olmaz. Ulduz, 1990, №8.
7. Alış Kamal. Sürəkçi. Ulduz, 1989, №1.
8. Arif Mustafazadə. Qaraçuxa nağılı. Ulduz, 1987, №4.
9. Arif Məmmədli. Bizim ellər yerindədi. Ulduz, 1991, №8.
10. Aslan Qəhrəmanov. Bulaq suyu. Ulduz, 1988, №5.
11. Aslan Qəhrəmanov. Borc. Ulduz, 1991, №8.
12. Aydın Abdullayev. Ocaq sönmür. Ulduz, 1988, №2.
13. Aydın Dadaşov. Bir vedrə şorba. Ulduz, 1990, №10.
14. Aydın Murovdaglı. Qışqırır. Ulduz, 1990, №12.
15. Aydın Murovdaglı. Canavar gözünün işığı. Ulduz, 1990, №12.
16. Babək Göyüş. Mum. Ulduz, 1991, №6.
17. Bayram İsgəndərov. Şaftalı. Ulduz, 1990, №9.
18. Bəxtiyar Vahabzadə. Pambıq. Ulduz, 1991, №11-12.
19. Cahandar Kəlayev. Dəhşət. Ulduz, 1990, №7.
20. Çingiz Ələkbərzadə. Gecə quşları. Ulduz, 1989, №7.
21. Çingiz Ələkbərzadə. Mənim birinci sevgim. Ulduz, 1991, №2.
22. Eldəniz Quliyev. Kölgəsiz adam. Ulduz, 1989, №6.
23. Eyvaz Əlləzoğlu. Balıq günü. Ulduz, 1988, №3.
24. 26. Eyvaz Əlləzoğlu. Ölü yay. Ulduz, 1988, №3.
25. Eyvaz Əlləzoğlu. İllərin ağırlığı. Ulduz, 1991, №11-12.
26. Eyvaz Əlləzoğlu. Yeddi çinar. Ulduz, 1991, №11-12.
27. Eyvaz Əlləzoğlu. Keçəlin darğanın qızına olan məhəbbəti və başına gələn qeyri-adi macərələr. Ulduz, 1988, №3.

-
28. Etibar Əhədov. Qanlı dərə. Ulduz, 1988, №7.
 29. Əbülfəz İnfiloğlu. Qərribə taleli qız. Ulduz, 1991, №8.
 30. Əflatun Cəfərli. Bu payız. Ulduz, 1990, №4.
 31. Əlabbas Bağırov. Gözmuncuğu. Ulduz, 1988, №7.
 32. Əlabbas Bağırov. Gəlin ayaqqabısı. Ulduz, 1987, №3.
 33. Ələddin. İncəli. Dünyanın. Ulduz, 1990, №5.
 34. Əli Həsənov. Bağ evi. Ulduz, 1988, №6.
 35. Əli Əmirov. Tapanca. Ulduz, 1988, №8.
 36. Əli Sahib. Ovçu Cəbrayılın tulaları. Ulduz, 1990, №12.
 37. Əli Səmədli. Gecikmiş bahar. Ulduz, 1990, №10.
 38. Əlixan Qara. Sonuncu təndir çörəyi. Ulduz, 1991, №4.
 39. Əmir Mustafayev. İxtira. Ulduz, 1989, №2.
 40. Əmir Müstafayev. İçindən asılmış adam. Ulduz, 1989, №2.
 41. Ərşad Əzimzadə. Arandan gələn adam. Ulduz, 1988, №3.
 42. Ərşad Əzimzadə. Cehiz. Ulduz, 1990, №5.
 43. Əsgər Rüstəmov. Qoca ovçu. Ulduz, 1988, №5.
 44. Fərman Eyvazlı. Düyünlü günlər. Ulduz, 1989, №8.
 45. Fərman Eyvazlı. Bir kisə qızıl. Ulduz, 1991, №3.
 46. Fəxrəddin Oruc Qəribəs. Dərbənd. Ulduz, 1991, №3.
 47. Fəxrəddin Əlizi. Yaram var. Ulduz, 1991, №2.
 48. Heydər Qasımlı. Qara buğa. Ulduz, 1988, №1.
 49. Heydər Qasımlı. Gürzalı qohumunu axtarır. Ulduz, 1991, №7.
 50. Heydər Zeynalıoğlu. Torpağı sanı yaşa. Ulduz, 1989, №4.
 51. Nizami Saraclı. Dirəndi. Ulduz, 1989, №2.
 52. Nizami Saraclı. Ayaq-ayağa. Ulduz, 1991, №11-12.
 53. Xaqani Qayıblı. Yaza bilməyəndə. Ulduz, 1990, №12.
 54. Xaqani Qayıblı. Ömür. Ulduz, 1990, №12.
 55. Xaqani Qayıblı. Dustaq. Ulduz, 1990, №12.
 56. Xanoğlu Əlifoğlu. Şəkili kitab. Ulduz, 1990, №11.
 57. İlqar Əlfi. Qorxu. Ulduz, 1987, №1.
 58. İmamverdi İsmayılov. Əzrayıl. Ulduz, 1989, №1.
 59. İmamverdi İsmayılov. Ocaq daşı. Ulduz, 1991, №4.
 60. İntiqam Mehdiyev. Akvarium da dənizdir. Ulduz, 1989, №4.

-
61. İsa İsmayılzadə. Yurd yeri. Ulduz, 1989, №2.
 62. İsa İsmayılzadə. Bacım Gülsəfaya Bakıdan məktub. Ulduz, 1991, №3.
 63. İsi Məlikzadə. Semiçka Cabbar. Ulduz, 1988, №5.
 64. İsi Məlikzadə. Toy mövsümü. Ulduz, 1988, №5.
 65. İsi Məlikzadə. Neçə ilin qonşuları. Ulduz, 1988, №5.
 66. İbrahim İbrahimzadə. Son yağış. Ulduz, 1992, №7-8.
 67. Qulu Xəlilov. İsfahan halvası. Ulduz, 1990, №1.
 68. Qulu Xəlilov. Yasaq olunmuş yerlər. Ulduz, 1990, №1.
 69. Qurban Əlismayıllı. Yelqıran. Ulduz, 1990, №1.
 70. Kamil Məmmədov. Qan qoxusu. Ulduz, 1991, №3.
 71. Mahir Məmmədov. Bir gün. Ulduz, 1989, №5.
 72. Mahir Məmmədov. Su cürdəkləri. Ulduz, 1989, №5.
 73. Mahmud Vəli. Ölmüş Kəmərlı torpaqlarına ağı. Ulduz, 1991, №11-12.
 74. Məmməd. Oruc. Anan ölsün, Əlqəmə. Ulduz, 1990, №12.
 75. Mənzər Nıyarlı. Qara örpək. Ulduz, 1990, №11.
 76. Məzahır Hüseynzadə. Bir katıb var idi. Ulduz, 1990, №1.
 77. Məzahır Hüseynzadə. Qaldı. Ulduz, 1991, №5.
 78. Mıraslan. Bəkırlı. Hal. Ulduz, 1990, №3.
 79. Mıraslan Bəkırlı. Şeytan küpəsi. Ulduz, 1990, №3.
 80. Mıraslan Bəkırlı. Günah. Ulduz, 1990, №3.
 81. Musa Qocayev. Lotoreyama bəxt düşdü. Ulduz, 1990, №12.
 82. Muzəffər Şükür Məchul. Düşübdü. Ulduz, 1991, №3.
 83. Mətin Mırzəyev. Bir payız günü. Ulduz, 1991, №4.
 84. Mətin Mırzəyev. Quzunun ahı. Ulduz, 1991, №4.
 85. Nadır Hüseynzadə. Şəbinin Günabad sərgüzəşti. Ulduz, 1990, №1.
 86. Natiq Rəsulzadə. Bəd xəbər. Ulduz, 1988, №2.
 87. Nəsib Boyəhmədov. İnam varsa. Ulduz, 1989, №6.
 88. Nurəddin Qənbər. Babamın son nağılı. Ulduz, 1988, №12.
 89. Rafiq İmanov. Bəyaz dünya. Ulduz, 1990, №2.
 90. Rafiq Tağıyev. Qocalığı görən. Ulduz, 1989, №2.
 91. Rafiq Tağızadə. Köhnə həyət. Ulduz, 1991, №7.

-
92. Rafiq Tağızadə. Vahid Əsədovun ölümü. Ulduz, 1991, №7.
 93. Rafiq Səməndər. Əli kişinin dərdi. Ulduz, 1988, №6.
 94. Rahid. Ulusel. Arazboyu. Ulduz, 1989, №5.
 95. Rəhim Əhmədov. Təndir başında. Ulduz, 1988, №4.
 96. Rəhim Əliyev Bütövlənməyən borc. Ulduz, 1991, №7.
 97. Saday Budaqlı. Fevral. Ulduz, 1987, №4.
 98. Sadıq Elcanlı. Sükutun sonu. Ulduz, 1990, №4.
 99. Samir Tağızadə. Təqib. Ulduz, 1989, №9.
 100. Sara Nəzirova. Ümid ulduzu. Ulduz, 1990, №12.
 101. Sevil İsaqqızı. Zaman həmin zamandı. Ulduz, 1991, №3.
 102. Seyran Səxavət. Qızıl təst. Ulduz, 1987, №7.
 103. Səyyad Aran. Təmislik kağızı. Ulduz, 1991, №9-10.
 104. Zahid Sarıtorpaq. Xəncər. Ulduz, 1989, №1.
 105. Şamil Bağirov. Görünməz qəza. Ulduz, 1987, №2.
 106. Şahmar. Qoyungöz. Ulduz, 1988, №8.
 107. Şahmar. Qəndi sinab. Ulduz, 1988, №8.
 108. Şamil Qarabulaq. Elçi. Ulduz, 1991, №11-12.
 109. Şamil Süleymanov. Qisas. Ulduz, 1988, №4.
 110. Tahir Hüseynov. Qəriblik. Ulduz, 1988, №12.
 111. Tahir Talıblı. Ölsün Ələsgərtək qulların... Ulduz, 1991, №7.
 112. Telman Nüsrətəoğlu. Qantar. Ulduz, 1991, №6.
 113. Telman Nüsrətəoğlu. Başdaşı. Ulduz, 1991, №6.
 114. Tofiq Hüseyn. Sarıqamış. Ulduz, 1988, №12.
 115. Tofiq. Qəhrəmanov. Qulbeçə. Ulduz, 1988, №9.
 116. Vaqif Nəsib. Bir atımlıq barıt. Ulduz, 1987, №10.
 117. Vaqif Nəsib. Yeddi leylək. Ulduz, 1988, №11.
 118. Vaqif Nəsib. Bir yaz xəzanı. Ulduz, 1988, №11.
 119. Vaqif Nəsib. Miriş, sağdiş, solduş. Ulduz, 1988, №11.
 120. Vaqif Sultanlı. Səhər dumanı. Ulduz, 1990, №4.
 121. Vaqif Cəfərli. Dəvə nifrəti. Ulduz, 1990, №4.
 122. Yasif Nəsirli. İki şüşə konyak. Ulduz, 1988, №6.
 123. Yavər. Yol kənarında. Ulduz, 1989, №9.
 124. Yaşar. Canavar. Ulduz, 1987, №1.
 125. Yusif Əhmədov. Ömürdən bir gün. Ulduz, 1989, №6.

-
126. Yusif Əhmədov. Qara yelkənli qırmızı gəmilər. Ulduz, 1990, №3.
 127. Yusif Həsənbəy. Adi suyun şəfəsi. Ulduz, 1991, №9-10.
 128. Yusif Səmədoğlu. Bayatı Şiraz. Ulduz, 1987, №2.
 129. Zaməddin Ağbabalı. Səbrlə başlanan gün. Ulduz, 1990, №9.
 130. Zirəddin Qafarlı. Dünya bizi eşitmir. Ulduz, 1990, №12.

MÜNDƏRİCAT

Ön söz.....	3
Dilimizi, ədəbiyyatımızı yaşadan kitab	6
Lüğətin quruluşu və tərtib üsulu.....	9
Azərbaycan əlifbası	11
Aa	12
Bb	23
Cc.....	38
Çç.....	46
Dd.....	59
Ee.....	78
Əə	81
Ff	88
Gg	90
Hh	99
Xx	110
İi.....	117
Kk	126
Qq	141
Ll	160
Mm	166
Nn	179
Oo	184
Öö	188
Pp.....	190
Rr	199
Ss	200
Şş	223
Tt	233
Uu	249
Üü	255
Vv	257
Yy	261
Zz.....	272
İstifadə olunmuş ədəbiyyat.....	276

KÜBRA QULİYEVƏ

**BƏDİİ ƏDƏBİYYATDA
DİALEKTİZMLƏR**

«Elm və təhsil» nəşriyyatının direktoru:
professor Nadir MƏMMƏDLİ

Dizayn: *Zahid Məmmədov*
Texniki redaktor: *Rövşanə Nizamiqızı*

Çapa imzalanmış **06.02.2019**
Şerti çap vərəqi **18**. Sifariş № **44**
Kağız formatı **60x84 1/16**. Tiraj **500**

*Kitab «Elm və təhsil» nəşriyyat-poliqrafiya müəssisəsində
hazır diapozitivlərdən çap olunmuşdur.*

E-mail: elm.ve.tehsil@mail.ru

Tel: 497-16-32; 050-311-41-89

Ünvan: Bakı, İçərişəhər, 3-cü Maqomayev döngəsi 8/4.